Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

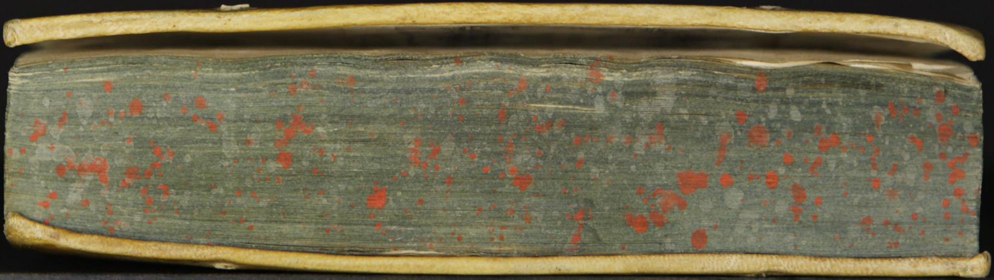

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Ald. 1/2 2

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
I
2
34
RACCOLTA NENCINI

Ex Libris Ioannis Nencini
1874

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ASCONII PAEDIANI EXPOSITIO IN IIII. ORATIONES M. TVLLII CIC. CONTRA C. VERREM. &

Quint. hunc adducit. fol. 40.

In Orationem pro Cornelio.
In Orationem contra C. Antonium, & L. Catilinã.
In Orationem pro M. Scauro.
In Orationem contra L. Pisonem.
In Orationem pro Milone. atq; harum rerum omnium index.
Victorini commentarij in libros M. T. C. de inventione. &
Georgij Trapezuntij in Orationem pro Q. Ligario.

AL DVS

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

FRANCISCVS ASVLANVS FRANCISCO CONTARENO M. ANTONII FILIO. S. D.

n Ihil mihi ex hac mea librorum corrigendorum, atque informandorum industria gratius accidere solet: quàm cum intelligo & prudentissimo cuiq; labores probari meos, & plures in dies adolescentes homines excitari ad praeclarissimarum artium studia. Itaq; tantum abest ut quicquam ex hac nostra rei literariae adiuuandae diligentia immuniatur, ut omnem etiam mentem, & cogitationes in ea amplificanda arbitrer ponendas. Quare cum superioribus diebus M. Tullij orationes quàm emendatissimas emiserimus, conueniens institutis nostris uisum est, & hoc tempore Asconij Paediani in eas scripta commentaria proferre, nequid à nobis, quod ad eas ipsas orationes pertinere uideatur, desiderari possit. Fuit enim Asconius ut suorum temporum eruditissimus, ita totius antiquitatis, & Ciceronis praesertim studiosissimus. Atque utinam ad nos integer peruenire potuisset, ut quae in ipsis orationibus perlegendis aliquid lucis requirere uidentur, ab homine doctissimo illustrarentur, & non à quibusdam è nostris hominibus insulsa quaedam in eas & puerilia conscriberentur. Nos tamen collatis more nostro exemplaribus, multo eo, qui circumferebatur, meliorem effecimus, & quo nostrum hoc officium studiosis cumu-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

latius esset, P. Victorini rhetoris praestantissimi in libros M. Tullij de inuentione, & Georgij Trapezuntij in orationem pro Q. Ligario commentaria adiunximus. Quae omnia sub tuo nomine Francisce legentur. is enim tu es, qui nobilissima ortus familia, praestantissimis parētibus, nullo tamen pacto adduci potuisti, ut te inerti otio traderes. Sed quantum alij caeteris uoluptatibus temporis tribuunt, tantum tu ad honestarum artium studia contulisti. Atq; ita effecisti, ut dignus iam non solū iudicere, in quo maiores tui spem suae dignitatis positam & locatam habeant, sed eā abs te amplificatum iri sperare debeant. Nullus enim est, q cum pietatem tuā, uirtutem, et industriam consideret, non ea de te sibi polliceatur, quae ab optimo, & prudentissimo ciue praestari debeant. Quare incūbe quaeso in id studium, in quo es. haec enim demum una est uia, quae in caelū homines summis laudibus extollere, parētibus iucundos, & patriae caros efficere potest. Quāquam ego te non cohortandum, sed uehementer potius laudandum censeo, quod iam tantum tibi de optimis studijs, & praesertim de hac ipsa facultate oratoria appetieris, ut non aequalibus tuis solum anteponi, sed maioribus natu comparari possis. Ego autem haec amore incitatus scripsi, & haec icirco ad te commentaria misi, ut ea quoties caeteri in manus sumant, toties de uirtute tua singulari, acerrimo studio, & optima doctrina cogitent. Vale, & me ut amas, ama.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

LECTORI.

QVALESCVNQVE habere potuimus damus hos Asconij Commentarios, in quibus te scire uelim M. Tullij uerba à nobis poni maiusculis literis, mox reliqua Asconij minusculis, quibus uti solemus in libris excudendis. Et quoniam uidebamus in Victorino, si eundem seruassemus ordinem, euolumen magnopere excrescere, uerbis Ciceronis apposuimus C, uerbis autem Victorini V. ita & in Commentarijs Georgij Trapezuntij in orationem pro Q. Ligario, ipsius expositioni G. apposuimus, Ciceroni aut C. Illud quoq; omnibus indicare uoluimus, nos in disponendis his commentarijs nihil discrepasse ab ea orationum dispositione, quam in nostræ impressionis Orationibus M. Tullij probauimus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Ex libro D. Hieronymi de uiris illustribus.

Victorinus natione Afer, Romae sub Costantio Principe Rhetoricam docuit, & in extrema senectute Christi se tradens fidei, scripsit aduersus Archium libros more dialectico ualde obscuros, qui ab eruditis modo intelliguntur, & commentarios in Apostolum.

Ex Chronicis Eusebij interprete D. Hieronymo.

Victorinus Rhetor, & Donatus Grammaticus praeceptor meus Romae insignes habentur, ex quibus Victorinus etiam statuam in foro Traiani meruit.

Diuus Hieronymus ad Paulinum monachum.

Inclyto Victorinus martyrio coronatus, quod intelligit, eloqui non potest.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

A

Appius Claudius 74
Atticus 80
Appius Claudius pulcher Cos. 69
Annius Milo 82
Ac neque 71
A. Torquatus 86
Appius maior 87
Altera Cornelij lex 51
Attilius ſerranus 56
Aelius lætus 56
A. Gabinius 57
Antonius. 12.59.63
Aulus Vrginius tricoſtus Cos. 60
Aedes Apollinis in palatio ab Auguſto dicata. Item alia ædes ac prior extra carmentalem portam 66.67
Appius Claudius decemuir 6.60
Arrius 1
Aduocatus 4
Arx 5
Accedere & aſpira. 5
Auferre 5
Abſoluere 10
Atellanæ 10
Aſſa uox 12
Agathocles 16
Alacris 17
Aperte 17
Aelia lex 77
Arcus Fabianus iuxta Regiam 17
Animaduertere 19
Accipere 21
Aeſtimare litem 22
Ad urbẽ pro in urbe nata 23
Acilius Glabrio 23
Acilia lex 23
Argumentari 24
Aſylum 27
Aſtutus. i. urbanus 21
Aſtu, ideſt urbs 21
Aſpẽdius cythariſta 33
Acenſus 36
Appellare 40
Ad urbem 48
Athenio dux fugitiuorũ in Sicilia 49
Albinouanus 32

B

Bouillæ in uia Appia circa Ariciã Ro. uerſus 83

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Birrhia gladiator 83
Basilij monumentum uia appia 91
Boculus quadrigarius no tissimus syllano tempore 68
Bona, fortunæ 40
Bonus pro magno 42
Bona prædia 43
Bulla 44

C.

Cn. Pompeius Cos. 74
Cornelius Scipio 75
Cn. Pompeius Strabo 75
Cn. Cornelius Scipio 75
Caius Cæsar Pisonis gener 75
Cæsomanus 76
Collegia quando sublata & restituta 77
Compitalitij ludi 77
C. Cotta orator 80
C. Gracchus 82
Cornelius Sylla 69
C. Cato 69
Cn. Domitius 70
Cassius 70
Claudia lex 70
Cn. Octauius 71
Crassus 72
Ca. Cæsar Belli ciuilis causa unde postea cætera bella ciuilia emanarunt 72
C. Cæsar & L. Cæsar fratres 72
C. Cæsaris Tragœdiæ nō dictatoris, sed huius superioris 72
Claudiæ familiæ duæ Marcellorum plebeia, Pulchrorum patritia 71
C. Cæsar 72.73
Cecinna longus 73
Castoris & Pollucis templum à Metello refectum 73
Cn. Pópeius magnus 73
C. Memmius 74
C. Aronius 74
C. Cato 74
C. Triarius 74
Campestris toga 74
Cn. Pompeius tertium consul solus 82
Cn. Pompeius 83
C. Cassius schola 83
C. Vibienus 83
Celius Tribunus ple. 84

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

C.Lucilius 85
Cicero 85
Cecilius Tribunus plebis 85
Cn. Domitius ænobarbus 86
C.Cetrius 86
Cassinius schola 87
Cn.Manlius 89
C.Sallustius 91
C.Sallustius Crispus trib. plebis 91
Cn.Pompeius 92
C.Annius 93
C.Valerius 93
Considius quæstor 94
C.Fidius 94
C.Aponius 94
C.Cesennius philo 94
Cn.Domitius 51
C.Celius Coss. 51
Cornelia lex nequis per populum legibus solueretur 51
Cn.Comnius 52
Ca.Curio 53
Cattius Celsus 54
Cn.Pomp. 54
Cn.Piso. 54
Ca.Cotta 54
C.Cæsar oratores 54
Causa & origo belli italici 55
Cn.Cornelius Cetegus 56
Ca.Gracchus 57
Cornelius Faustus 58
Calphurnia lex 56
C.Curio 58
C.Iulius 60
Cassia lex 60
Ca.Marius 60
Ca.Flaccus Coss. 60
C.Cotta 60
Cn. Pompeius Strabo Cos. 61
C.Marius 62
C.Fimbria Cos. 62
Ca.Figulus Cos. 62
C.Antonius 62
C.Licinius 62
Catilina 63.91
C.Cæsar 63
C.Cotta Cos. 63
Conspiratio Pisonis et Catilinæ cũ Marco Crasso 63
C.Antonius 63.66
Catilina ex prætura Africam obtinuit 64

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Catilina à Clodio repetũdarũ accusatur 64
C. Verres 65
C. Antonius 65
Calphurnia lex 66
C. Calphurnius 66
Cinna 66
Catilina et C. Piso in rẽp. conspirarunt ad cædẽ senatus 68
Cn. Pisonis interitus 68
Cn. Piso 68
Curius aleator notissimus 68
C. Antonius consul 68
C. sacerdos 1
Cn. Pomp. Magnus Cos. 1. 3
Censores 3
Cognitor 4
Calũnior cum datiuo 5
Cæsar 6
Constituere tabulas 7
Cato 7
Complexio 7
Clamare 11
Clamatores 11
Columna mænia 11
Cato Censor 11
Committere 11
Celeuma 12
Classicum 12
Cn. Pompeius Strabo Magni pater 12
Corrupta iudicia 13
Contaminata 13
Cluentius 14
Carbo 14. 15
Curio 17
Confiscare 18
Comitiorum ordo 18
Cæsariæ leges 20
Comitiati tribuni 20
Cn. Fidiculanius 22
Cn. Piso 23
C. Gracchus 23
Carbo 27
Cognitor 27
Comperendinatio 29
Coniectio causæ 30
Cõdẽnandi, absoluẽdi, ampliandiq; notæ 30
Cn. Papirius Carbo 31
Compilare 31
Circunscriptus 32
Corynthus à Mẽmio euersa 34
Comitium 34
Crispus Sallustius 35
C. Cassius Cos. 35

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Cn. Dolabella 35
C. Fabius Adrianus 36
Cornicularius 36
Cilicia 39
Causa 39
Cn. Posthumius 39
Curtius 40
Census 40
Capita 42
Censor 43
Castoris ædes 44
Circus Maximus 44
Catulus 45
Curio 45
Cotta 47
Cetegus 47
Chelidon auis 48
Commussum 49

D

Demetrius Antiochi regis filius 80
Dolabellæ duo eodē prænomine & cognomine 6.72
Domitius 86
Diuidere sententiam 88
Denique 89
Damio Libertus Clo. 90
Domitius consul 90
Domitius 62
Decius Brutus 62
Delubra 2
Difficultas pro paupertate 3
Deportare 8
Deductio 8
Dies & Diecula 15
Decumani 16
Diuisor 18
Destrictus 19
Dilogia 19
Ducere 21
Deponere 21
Dixi 24.25
Depositum pro desperato 26
Dium 33
Dianiū oppidū cuius uestigum hodie dicitur 38
Dema 38
Detrimentum 43

E

Euclamus gladiator 83
Effigies hois ex fœno 53
Equester ordo in iudicijs quādo maxime dominaretur 61
Ephesus 38
Exscribere 39
Expensum ferre 40

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Exigere uiam 45
Emissarius 48
Expedire 10

F

Fenestella 76
Fuluius Flaccus 82
Flamnia Triarij mater 69
Faustus Sylla 70
Fausta L. Syllæ filia Milonis uxor 83
Fuluia P. Clodij uxor 83. 87.
Flauius Prætor 90
Flauius senator 90
Fenestella 55. 64
Fabia 67
Fabia uirgo Vestalis soror Terentiæ uxoris Cicer. 67
Fabius Allobros 17
Fiscinæ 18
Fiscellæ 18
Fiscus 18
Flaccus Censor 11
Foris cœnere 33
Figura 34
Faber 43
Fabula 43
Faustus Cornelius Sylla filius 73

G

Gabinius cos. 90
Gellius censor 63
Gratia 19
Gabinia lex de pyratis persequendis 57
Glaucia lex de comperendinatione 29

H

Hipseus Pompei quæstor 85
Hierô rex Syracusanus 5
Hortensius 7. 45
Hodie 32
Hiero 16
Honestus pro diuite 42

I

Iulia lex 70
Iterum absoluitur Sauphe ius 94
Iudicia Romæ per quos habita 3
Index 9
Iniuriarij 12
Intentare mortem 52
Intelligere 19
Interpretes 22
Iudicia primũ eqtes L. annos postea senatores per

x.deniq; senatores eqtes Tri.ærarij tenuerũt 26
Intus canere 33
Impluuium 35
Ianitor pro.no. 35
Interpellare 36
Improbum 40
Inofficiosum 40
Inhumanum 40
Intertrimentum 43.
Iudices unus & LXXX. electi ad ferendũ Milone iudicium 86
Interregni dies quinque ex ueteri more 88
Iuniæ leges 55
Ius non liquet 29
Ius 49

L

Lucius Domi.cos. 74
Lentulus cos. 79
L.Iulius cos. 77
L.Mummius tri.pl. 77
Leges quatt.a P. Clo.tri.ple.latæ 77
L.Paulus Africani posterioris pater 79
L.Domitius Aenobarbus Cos. 69
L.Tubulus 71
L.Cinna 71
L.Metellus Pō.Max. 73
L.Aemulius Buca 73
L.Numatius tri.pl. 83
Lanuuium Municipium 83
L.Plancus orator 83
L.Herennius Balbus 84
L.Cornificius 86.93
L.Cassius 89
L.Metellus 89
L.Nouius tri.pl. 90
L.Cecilius Rufus Prætor 91
L.Muna.Plancus 92
Licinius 92
Lucius 92
L.Fabius 93
L.Marius 74
L.Cassius 94
L.Fulcinius 94
L.Cotta cos. 51
L.Torquat.cos. 51
L.Cornelius 51
L.Piso 51
Lex Cornelia 51
L.Volcatius cos. 52
L.Lucullus 52
L.Sylla 54
L.Catilina 54

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Liuius 55
L.Cotta iudicia inter tres ordines cōicauit 55
Lex Licinia et Mutia 55
L.Martius cos. 55
L.Trebellius 57
L.Sisenna scriptor historiarum 58
L.Vetrur.Cecurinus 60
Liuius 60
L.Sicinus Vellutus 60
L.Auinius patriculus 60
L.Virginius 60
Lex Cai Cottæ 60
L.Roscius Oto cos. 61
Lex Roscia 61
L.Portius Cato cos. 61
Lucullus 61
Lepidus 61
L.Saturninus 61
L.Cæsar cos. 62
L.Tantasius 63
Lentulus censor 63
L.Calenus 64
L.Volcatius Tullus 66
L.Luscius centurio 67
L.Bellienus 67
Lucretius Asella 67
L.Lucullus 67
Luceius 67
Lex Fusia et elia. 77.
L.Furius 7
L.Crassus 7
Lucius 80
Ludus 10
Latinæ 10
Lædere 12
Lentulus Sura 12
L.Cotta 6.24
L.Lucilius 24
L.Triarius 32
L.Scipio Asiaticus 34
L.Memmius 34
L.Magius 30
Lustrum 40
Luceres trib. 27
Lis uindiciarum 41
Lætus 17

M

Marcellus qui apud Africam periit 79
Marci Marcelli nepos 79
Marcus Varro 80
M.Valerius 80
Murrhina 80
M.Scaurus 69
M.Cato 69
Mutia Tertia Scæuolæ filia Pōpeii primum mox Scauri uxor 69
Marci Bruti mater 69

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Mar.Marcellus 70
Marcus Calidius 70
Marcus Cicero. 70
73.84.87
Mar.Messala niger 70
Marcus Drusus 70
Marcus Volu. 73
M.Perpenna 73
Marcus Glabrio 73
M.Olena Scortianus 74
Marcus Pacuuius 74
Marcus Fustenus 83
M.Lepi.interrex 84.88
Mar.Celius tri.pl. 84
Mar.Marcellus 84
Mar.Calidius 84
Mar.Cepio 84
Mar.Bibulus 85
Mar.Celius tri.pl. 85
M.Aemilius Philemõ 85
Marcus Fusius 83
Manilius Camanus tribunus plebis 85
Mar.Marcellus 86
Mar.Celius 87
Mar.Antonius 87
Mar.Brutus 87
Mar.Papirius 90
Mar.Messala cos. 90
Mallius Centurio 91
Milo ex Papia fami. 93
M.Cato Miloni fauit 93
Milo damnatur 93
Marcus Fauonius 93
Milo in exilium Marsiliã proficiscitur 93
M.Saufe.accusator 93
M.Cecilius 93
M.Seius 94
M.Terentius Varro 94
M.Alfidius 94
M.Lepidus cos. 52
M.Manilius 52
M.Iunius Siluius cos. 55
M.Octauius 57
M.Crassus 59
M.Papirius 60
M.Plautius Syllanus 61
M.Lucullus 61
M.Lepidus 61
M.Syllanus 62
M.Trepolius 62
M.Lepidus cos. 62
Mar.Crassus 63
M. Volumnius à Catilina cæsus 63
M.Lolius Pal. 42
M.Lucullus 63
Marcus Marius Gratidianus 66

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

M.Glabrio 2
M.Lici.Cras.Cos. 3
M.Aure.Cotta 3
Marcellus Marcellinus gẽtiles inter se sunt 4
Mancipes 8
Magister curiæ 18
Metelli tres hoc tẽpore 19
Mos Tribuum in suffragijs ferendis 19
M.Cesonius 20
Magni ludi 21
Magni dij lares 21
M.Calidius orator 22
M.Glabrio 22
M.Licinius 24
M.Marcellus 27
Mittere iudices in consilium quid sit 30
Mutuas accipere pecunias 30
Malleolus 32
Miser pro innocenti 32
Mos conficiendi cõmentaria rerũ priuatarũ 34
M.Terẽtius Cos. 35
Mos in iudicijs 37
Mioparo 38
Mithridates 38
Mẽse Februario audiebãtur legati in senatu 38
Manubiæ 44
M.Antonius 47
Mutia dies festus 49
Munatius Plancus tribu. plebis 83
Modus iudicum in sententijs ferendis 6
Mos accusandi in iudicijs 15
Mos in dandis & recipiẽdis iudicibus 16
Mos in ciuibus ostendendis 18

N

Nemo seruus 92
Næuius poëta 20
Nefandũ et Nefariũ 26
Nomina pro debitis uel debitoribus 34
Nicomedes Bithyniæ rex 35
Nunciare 43

O

Orare & rogare 3
Obsignare 33
Orbita 45
Officium 49
Obligatus 19
Obseruo 23

Omen 39

P

Piso & Gabinius ex pro uincijs reuocati 75
Philippus Cos. 75
Placentia 75
P. Corne. Asina. 75
P. Papirius maso 75
P. Clodius 77
Pub. Valerius Volesij filius 80
Pompeius Strabo 80
P. Cassius 52
P. Valerius Triarius 69
P. Clo. pulcher 70
P. Rutilius 70
P. Seruilius 73
Paulus & P. Lentuli 73
P. Plau. Hipseus 82
Portia Basilica 84
Pompei leges in tertio consulatu 84
P. Cornificius 85
P. Fuluius Neratus 86
P. Vale. nepos 87
P. Clodius Pompei necem tentauit 90
Piso Cos. 90
P. Len. Spinther Cos. 91
Pro populo sacra facere 91. 93
P. Valerius Leo 93
P. Seruilius Globulus 51
P. Cominius 52
P. Cassius prætor 52
P. Clodius 54
Publius Licinius Crassus 55
Piso Cos. 59
P. Sylla 59
P. Tarpeius 60
P. Sulpitius 60
Populatus et Vexatus differunt 2
Patronus 4
Procurator 4
Præiudicium 4
P. Lentu. Sura 7
Portare 8
Præstringere aciem 10
Plautus 9
Palliatæ fabulæ 10
Póp. contra Pyratas 12
P. Furius 12
P. Africanus 13
Perditum, Profligatum 15
Prodere & oppugna. 15
Palàm 17
Prærogatiua 19
Plebei ludi 21

Pompeius 23
Polliceri 21
Prætor, Prætorium, Prætoria porta 32
Perga oppidum 34
Perge fanum 34
P. lentulus 32
Poscere pro prouocare 36
Princeps 36
Prouerb. 33
P. Tadius 40
Perpendiculum 43
Prædia bona 43
Prædes 41.43
Particeps 43
P. Licinius Craſ. 55
P. Clodius coniurationis Catilinæ socius 91
Plancia lex 94
Pomponius Atticus 60
P. Sulpitius Galba 62
Palicenius 3
Peculator 14

Q

Q. Metellus 76
Q. Numerius 79
Q. Hortensius cos. 73
Q. Marius 69
Q. Pacuuij Claudij fratres 69
Quatuor patronis primo post sex. deide ad duodecim uentum est 70
Q. Seruilius Cepio 70
Q. Metellus Scipio 83
Q. Pompe. Rufus tribu. ple. 83.92
Q. Patulcius 93
Q. Catulus 52
Q. Gallus 53
Q. Metelli plures uidelicet Pius Creticus & Nepos 53
Q. Cecilius Numid. 55
Q. Catulus 61
Quirina tribus 62
Q. Cornificius 62
Q. Cecilius a Catilina cæsus 63
Q. Mutius tri. pl. 63
Q. Orestinus tri. ple. 66
Quare hæc oratio diuinatio appellatur 1
Q. Tribunus ple. 3
Quadruplatores 7
Quæstor 8
Q. Scæuola 4.55
Quæsitores 20
Q. Fusius 89
Q. Metel. nepos cos. 91
Quæstoris prouincialis officium. 86

Quæstorum urbanorũ munus 27
Quadrare 38
Quando primum specta cula senatorũ à cætero consessu secreta 56
R
Rostra quo loco sita 88
Regia rõæ ĩ uia sacra 91
Rusticæ tribus proprie in genuorum 92
Redire ad se unde 4
Rutilius Rufus 4
Requiro 5
Reus fieri 7
Renunciatio 8
Redemptor 43
Renunciare 43
Recipere 7.21
Rumphea 83
Rogare 3
Reiectio 8
Romulia tribus 18
Rufula 20
Romani et magni ludi 21
Ramnes tribus 27
Repetundarum causa 35
S
Selapsia platea 78
Sextus Statil. Seranus 79
Seruilia Marci Catonis soror 69
Seruilia lex 70
Seruilius repetundarum leges tulit 70
Scauri domus ubi sita 73
Sylla Faustus Scauri frater 74
Sextus Tedius 83
Sextus Clodius 84
Seruius Sulpitius 85
Sempronia socrus Clodij 87
Sextus Peducæus 89
Saufeius absoluitur 93.94
Sextus Clodius accusatur & damnatur 94
Sextus Tullius cos. 55
Sergia tribus 62
Sylla ludis circensibus honestos homines quadrigis agere fecit 66
Sicinius tri. ple. 3
Sequestres 6.22
Suscipio 7
Scriptura 8
Subsellia 11
Sergius Galba 12
Semel 14
Sportæ 18

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Sportulæ 18
Sportellæ 18
Sacci 18
Sacculi 18
Sacelli 18
Scorteæ 18
Saturnius uersus 20
Sertorius 38
Sempronia lex 22
Scæuola 23
Scaurus 23
Sacrum potius quàm sa=
cratum 32
Status 34
Socius 43
Sylla 21
Sub dio 33
Sector 33.35
Sadala rex Thraciæ 35
Satisfacere 37
Sinopes urbs 38
Singrapha 38
Stragula 50
T
Theatrum Pompei 75
Titus Sempronius 76
Tertia Scæuolæ filia 69
Theatrum Scauri 73
T. Peduceius 74
T. Munatius Plancus tri.
plebis 85
Triumuir compitalis 85
Telæ in atrio texeban-
tur 88
Tigranes 90
Tironis libri de uita Cice
ronis 91
T. Didius 53
T. Scribonius libo 56
Torquatus Cos. 63
Terentius 3.
20
Terentius Varro 6
Transigere 10
Togatæ 10
Tribus trigintaquinq; 18
Tribus prærogatiuæ &
iure uocatæ 19
Tribunorum militarium
genera 20
Tatiensis tribus 27
Tribus & tribuni un 28
Translatitia 41
Toga prætexta 41
Thensæ 45
Triginta iudices reÿcien=
di 86
Templa 2
Tullius patruus Cicero-
nis 13

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

INDEX

V

Valerius Maximus 80
Valerius Antias annalium scriptor 80
Vela locus Romæ 80
Victoriæ ædes Romæ ubi sita 80
Varronis libri de uita Populi Ro. 80
Varia lex. 69
Valerius nepos 84
Vexatus 2
Virgilius 5. 9. 17. 16. 15. 10. 20. 26. 228. 152. 138. 162. 158. 153. 150. 99. 37. 33. 28. 26. 200. 23. 21.
Vexare 16
Verres 15
Votiui ludi Pompei 21
Victoriæ ludi 21
Verres sponte in exilium proficiscitur 25
Voconius 40
Voconia lex 40
Vortumni signum Vortumnus 44

FINIS

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Q. ASCONII PAEDIANI PATAVINI COMMENTATIO LOCORVM OBSCVRORVM EX PRIMA ORATIONE M. TVLLII CICERONIS IN C. VERREM, QVAE DIVINATIO DICITVR.

ARGVMENTVM.

c

N. POMPEIO PRIMVM
et M. Crasso. COSS. C. Verres p-
functus quæstura, legatione, præ
tura urbana patre. C. Verre et
prætextato filio, & filia nupta
uxorem habens cum successisset
in Sicilia. C. Sacerdoti prætori
eamq; non sibi succedente Arrheio per trienniũ tenuis-
set, atq; in ea fuisset libidinose auare, crudeliterq; uer
satus, succedente tandem in eadem prouincia Metello,
repetundarum reus ab Siculis appellatus est, qui omnes
præter Syracusanos & Mamertinos. M. Tullium illo
tempore florentem defensionibus amicorum ad accusan
dum descendere compulerunt, iam pridem illis necessi
tudine copulatum, quod Quæstor in Sicilia fuisset Præ
tore Sex. Peducæo, & q cum decederet in illa oratione
quã Lilybæi habuit, multa his benigne promisisset. Ac-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Hortensius Rex causarum.

cessit eis non ignobilis futura de Verre uictoria, quia à Metellis, Scipionibus, et multis alijs nobilibus uiris et praecipue ab Hortensio ipso defenderetur, facile et principe in senatu propter nobilitatem, et in foro ob eloquentiam Rege causarum, et eodem consule designato, cum Q. Metello fratre Metellorum alterius praetoris Siculi, alterius praetoris urbani. his ita cōstitutis extitit Q. Caecilius Niger domo Siculus et quaestor Verris et eiusdem (ut ipse dicebat) inimicus, qui se potius accusatorem contenderet constitui oportere, has afferens causas. Vnam quod ab eo laesus, & ob hoc iure illi sit inimicus, quare praeuaricator esse non possit. Alteram quod cum quaestor ei tum fuerit, etiam ipse in quaestione crimina nouerit Verris. Tertiam quod Siculus pro Siculis agat. Huiuscemodi propositionibus Cicero designatus aedilis his capitibus respondet, accusatorē eum esse oportere, qui inuitus cogitur religionis officio rogatus ab omnibus Siculis, qui pro. R. P. agat, quem uolunt qui accusant, quem metuit qui accusatur, q idoneus est facundia, innocentia, qui hoc facit imitatione maiorum. Diuisio principalis unam de se ipso, alteram de contentiōe sui & Caecilij. Diuinatio dicitur haec oratio, q a non de facto quaeritur haec coniectura, sed de futuro, quae est diuinatio uter debeat accusare. alij ideo putant diuinationem dici, quod iniurati iudices in hac causa sedeant, et quod uelint praesenti de utroq; possint, alij quod res agatur sine testibus & sine tabulis, et his remotis argumenta sola sequantur iudices & quasi diuinent. Agitur enim causa senatorijs iudicijs in inuidia apud populum constitutis, corruptione multorum uexatis pro-

Diuinatio cur.

Iudicia senatoria.

uincijs

uincijs omnibus ac socijs populi Ro. fessis, toto orbe terrarum accusatoribus præuaricatione infamibus, flagitante plebe iudicia equestris ordinis, quæ ferè ante annos X. uictor Sylla sustulerat, cognoscente de pecunijs repetundis M. Glabrione prætore, & amplissimis qbusq; senatorij ordinis iudicãtibus, summa expectatione cunctorũ. Genus causæ honestũ. Status, qualitas, negocialis cõparatiua de constituẽdo accusatore, q potissimum de duobus, aut q solus accuset. Dicit enim Cæcilius aut à se accusandum esse Verrẽ, aut à se quoq;.

INITIVM EXPOSITIONIS.

SIQVIS VESTRVM IVDICES, hæc totã, capite solœcismi, species continetur, nisi addas ET, aut IDEM, ut sit. ET SVBITO NVNC MVTATA VOLVNTATE AD ACCVSANDVM DESCENDERIM: quare multi non descenderim legunt, sed descendere: EORVM, QVI ADSVNT, coronam populi dicit circum subsellia stantem. CAVSIS, IVDICIISQVE PVBLICIS causæ etiam priuatæ sunt, sed repetundarum, ambitus, maiestatis, & cæteræ reip. causa constitutæ sunt. VNA ET ID QVOD FACIO PROBABIT: Principalis diuisio huius causæ bipartita est, utrum recte Cicero accuset, & utrum Cæcilio sit anteponendus. SICVLIS OMNIBVS, elatorie. Cum enim à duobus quæstoribus Sicilia regi soleat, uno Lilybætano altero Syracusano. ipse uero Lilybætanus quæstor fuerit Sex. Peducæo prætore, omnibus tamen se placu-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

isse dixit. CVM QVAESTOR Narrationem in exordio multi admirantur hac reprehensione, sed non recte. est enim argumentalis narratio ad priorem diuisionem, in qua quæritur an recte Cicero ex defensore accusator effectus sit. VETERIBVS PATRONIS MVLTIS, siculi ueteres patronos habent, in quibus Marcellus à Marcello ortus, qui Syracusas uictor seruauit incolumes. Scipiones, quorũ auctor. P. Scipio Africanus carthagine excisa, Siciliæ ornamenta retulit sua, quibus quondã à Pœnis uictoribus spoliata erat. Metelli, quorũ familia proxime Siculis patrocinium præbuit, cum fuerit Lepidus in ea prouincia prætor, instantibus ad accusandũ eum Metellis duobus Celere & Nepote. POPVLATI, ATQVE VEXATI, populati auaritia, uexati libidine et crudelitate. CVNCTI simul omnes, quasi coniuncti. IN CAVSIS, IVDICIIS'QVE PVBLICIS Iam hoc contra Cæcilium est, qui nunq̃ sui periculum fecit. Causam defensionem'q; causæ ingerunt, quasi iusta defensionem, & mire defensionem uult esse, non accusationem. SAEPE ESSE POLLICITVM: in ea oratione quã decedẽs Lilybæi habuit. VENISSE TEMPVS AIEBANT: ut Terẽtius, hoc hercle factum est, fac ut promissa appareãt. SESE IAM NE DEOSQVIDEM IN SVIS, Mire imitatus est uerba Siculorum dolore oxymora et inania quasi deos non habeant, qui simulachra perdiderunt. Delubra, tẽpla esse *delubra hic aliter ostendit Tullius, aliter cum dicat templis atq; delubris, et sunt qui templa esse dicant singulorum dijs attributorum locorum, Delubra

bra multarum ædium sub uno tecto à diluuio pluuiæ munitarum, alij delubra dicunt ea templa in qbus nūc delubra corporum abluendorum, more Dodonæi Io= uis, aut Apollinis Delphici, in quorum delubris lebētes tripodesq́; uisuntur. Sunt etiam qui Delubra ligna de= librata idest decoriata pro simulachris deorū more ue terum posita existiment, sed male. PER TRIENNI VM, expectabat Arrheniū in prouincia Sicilia successu rū Verri, q non successit, hinc in trienniū Verris prætu ra durauit. ROGARE, ET ORARE, Rogare ut ho minem, orare ut deos. Iam enim quibus id facerent nō habebant. QVOS ME INCOLVMI NEMI NI SVPPLICES ESSE OPORTERET. su perbissimum uideretur si addidisset alteri, ut esset nemi ni alteri, nā hoc non addidit, quasi nec ipsi Tullio sup plicare debeant intelligitur, quāquam cum anaphora sit ad personam Siculorum non uidetur inuidiose ora tor dicere, quæ Siculos dixisse commemorat. GRAVI TER, ET ACERBE. grauiter ꝗ accusare nole- bam, acerbe ꝗ Siculorum iniurijs affligebar. MVL= TORVM BONORVM EXEMPLO, ipse mox dicet quod exemplo optimorum uirorum. VETERE CONSVETVDINE, quia uiri robustiores accu sare consueuerant, non ut nunc adolescentuli, non tam ex eo ut Cæcilius, q inimicitias prosequitur suas. IN ACHAIA, ASIA, In his prouincijs legatus et pro quæstor Dolobellæ C. Verres flagitia multa cōmisit. ROMAE DENIQVE in pretura urbana. PO- PVLATAE, VEXATAE, nō à Verre tantū, sed ab omnibus, hoc enim uult intelligi prodesse uelle. R.P.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

accuſationis exemplo. SOCII, *non Siculi tãtum, ſed per oẽs prouincias.* ACCVSATORES SE IDONEOS NON HABERE. *Cæcilium tangit.* PO. RO. INTEREA, TAMETSI MVLTIS INCOMMODIS *his enim·X·annis uictore Sylla ciuilibus bellis ſpoliatus eſt Po·Ro· poteſtate tribunitia, iudicandi iure, quod habuit per equites Ro· militaris* arbitrio creandorum ſacerdotum ſenatus, aut iudicum.* DIFFICVLTATIBVS *propter plebem ruſticam quæ partim agros, partim ius ciuitatis amiſit, partim omnino proſcripta eſt uictore Sylla, ꝗ plebs Romana de Marianis partibus fuerit, difficultatẽ enim paupertatem ſignificat, Terentius è contrario quam uos facillime agitis., & ipſe alibi in ſumma difficultate eſſe numaria.* IVDICIORVM DESIDERIO TRIBVNITIA POTESTAS EFFLAGITATA *Primus Sicinius tri·ple· nec multo poſt Quintius, & poſtremo Palicenius perfecerant, ut tribunitiam poteſtatem populo darent Coss. CN·Pompeius Magnus & M· Licinius Craſſus.* ORDO QVOQVE ALIVS AD RES IVDICANDAS POSTVLATVR. *T·Gracchus legem tulerat ut Equites Ro· iudicarent, iudicauerũt per annos·XX· ſine infamia, poſt uictor Sylla leges tulerat, ut ſenatorius ordo iudicaret, & iudicauit per·X·annos turpiter, nunc Aurelius Cotta legem fert, ut ſenatores et Equites Ro· ac tribuni ærarij ſimul iudicent, hoc eſt quod Tullius dicit, offenſione ſenatorij ordinis fieri, & bene addit quoq; ut ſimul iudicaturos alios eſſe monſtraret.* ETIAM CENSORIVM NOMEN, *Regendis moribus*

ribus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Censorum Nota ~~in senatores~~. in Equites. in Plebeios.

ribus ciuitatis Censores quinto quoq; anno creari solebant, hi prorsus ciues sic notabant, ut qui senator esset eijceretur senatu, qui eques Ro. equum publicum perderet, qui Plebeius in centum tabulas referretur, & ærarius fieret, ac ꝑ hoc nō esset in albo centuriæ suæ, sed ad hoc non esset ciuis tantum, tantummodo ut pro capite suo tributi nomine æra præberet, ijdē completo q̄nquēnio lustrabant, & soli Taurilia sacrificia de sue, oue, tauro faciebant. eorū notam successores plerūq; soluebant. hoc igitur tam triste seuerumq; nomen Po. Ro. sic oderat, ut intermissum esset ꝑ plurimos annos, quos nūc Orator propter infamiam corruptorum iudicum dicit plebē ipsam, quæ ante recusabat, exposcere. (Soli Taurilia)

IN HAC LIBIDINE HOMINVM NOCENTISSIMORVM, Qui prædantur socios Po. Ro. TOTIVS ORDINIS senatorij scilicet.

COGNITOREM IVRIS SVI, Qui defendit alterū in iudicio aut patronus dicitur, si orator est, aut aduocatus aut ius suggerit, aut præsentiam suam commodat amico, aut procurator si negotium suscipit, aut cognitor si præsentis causam nouit, & sic tuetur, ut suam, ergo cognitorē dixit modo familiarissimum defensorem. (Patronus. Orator. Aduocatus. Procurator. Cognitor.)

DE QVO NON PRAEIVDICIVM, SED PLANE IVDICIVM Præiudicium dicitur res quæ cum statuta fuerit, affert iudicaturis exemplum, quod sequantur. Iudicium autem res quæ causam litemq; determinat, idque præiudicium de Verre iam factum est * iudicium eum spoliauisse prouinciam esse, q Siculi qui antea publice testimonium dixerant. (Præiudiciū. Iudicium.)

*

Actorem causæ suæ, contra Verrem Tullium quæsisse. NE NIMIVM FAMILIARITER INIMICITIAS, *sensus est per iocum hæc significans, quasi dicat uideto Cæcili ne nimium amicæ inimicitias exerceas, hoc est ne inimicum fingas ut præuaricari possis.* DEINDE SVNT TESTES VIRI CLARISSIMI *Ordo & sensus hic est, primum causam inimici tui subleuando nõ uideberis accusator, deinde testimonijs conuinceris in eo, ꝙ negas me à Siculis esse delectum.* SCIT IS, QVI EST IN CONSILIO. C. MARCELLVS: SCIT IS, QVEM ADESSE VIDEO: CN. LENTVLVS MARCELLINVS: *et Marcellus, & Marcellinus inter se gentiles sunt, quare reddidit rationem cur isti Siculorũ patroni sint, scilicet, q̃a à M. Marcello originem ducat, qui Syracusas cepit, nec tamen deleuit.* VESTRVM IVDICIVM À SVO IVDICIO *Non dixit ab sua uoluntate, ut præscribat iudicibus sequendos esse Siculos, quod paulo ante tentauit.* DVO CRIMINA VEL MAXIMA *per unam furatus est Syracusanam, per alterã, furta exportauit, hoc est Mamertinam, sed leuiter hoc præterit, ꝙ illos quoq; conatur à laudatione Verris abducere. Syracusanorũ autẽ criminalis etiam de Heraclij bonis quæ cum palæstritis partitus Verres est, & de Cleomenis Nauarchi flagitio, & de alijs multis rebus interpretantur. Mamertinorũ, de naui quã Verri fecerunt, et quam Po. Ro. ex fœdere nõ exhibuerunt multis alijs immunitatibus cõtra fas remunerati & duo crimina generaliter, nam multa sunt.* VT OCVLIS IVDICARE POS

SITIS: hoc quod leuiter à Cicerone dictum et neoterice putant, sed aptum est asseuerationi. CVR HOC MIHI DETRIMENTO ESSE DEBEAT: cur hoc me in hac causa debeat impedire. TEMPORIS, VALITVDINIS, FACVLTATIS tẽporis Marcelli iudicantis tunc. Valitudinis, Marcellini ꝙ erat tunc infirmior ualetudine corporis. Facultatis, alterius Marcelli uiri magis studiosi, q̃ eloquentiæ

* QVAM NEMINEM. ac per hoc neminẽ Cæciliũ significat. CIVILI FERE ACTIONE PRIVATO IVRE REPETVNTVR. recte hoc enim iudicium pecuniarum repetundarũ publicum est. HANC HABENT ARCEM Arx uel sedes tyranni dicitur, ut sæpe alibi, uel editus in ciuitate & munitior ad salutem ciuium locus, ut Verg. Quo res summa loco panthu' quam prẽdimus arcem. ergo prima spes in muris est, secunda in arce, si muros hostis irruperit. NON MODO A PO. R. cur à Populo Ro. si socialis est, quia ipsi socij Po. Ro. sunt. SESTERTIVM MILLIES EX LEGE REPETO. Frustra calumniantur Ciceroni homines, & modo eũ sestertiũm millies dicunt repetere, modo quadringenties, cum primum non suo ore, sed Siculorum loquatur accusatorie uociferantiũ, deinde si maxime ad eum sunt referenda quæ dicit, adhuc non instructus sit contra Verrẽ, nec ad plenum nouerit causam. tertio cur aut calumniatoris aut præuaricatoris personã subeat, cum aliud agatur, non enim de condemnando Verre, sed de constituẽdo accusatore confligitur, postremo cur id fraudi sit Ciceroni cum ad tempus oratorũ

Arx.

Ciuitatis spes duæ. Muri.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

dicta proferantur, nam eodē modo erit contrariū præsenti actioni quod alibi dicit orationes uictum à se Cæcilium qui idoneas causas ad accusandum Verrē multas protulisset.* QVOD IN VNAQVAQVE RE *leges Hieronicas Rupiliasq; dicat aut regis sui aut Rupilij de X legatorum sententia constitutas.* ERIPVISTI: ATQVE ABSTVLISTI. *Eripuisti quicquid auri et gemmarum, abstulisti quod in unaquaque re beneficio Senatus po. q; Ro. iuris habuit.* SI TACENT: SATIS DICVNT. *Tale illud est cum tacent clamant, & uictoriam ipsam uicisse uidearis, & philosophandū est etiam si non est philosophandum. hæc in loco nec oxymora nec cacozela iudicanda sunt, aut enim inferioribus dictis aut supra positis leniuntur, ut est illud. Vereor ut hoc quod dicam perinde intelligi possit auditu, atque ego ipse cogitans sentio, & illud quod sequitur.* ACCEDERE AVT ASPIRARE *Accedere est proximum fieri. Aspirare in eam partem qua quid quæsitum est, uultum & oculos ad spiritum oris aduertere.* ET QVIS VNQVAM TAM PALAM DE HONORE: TAM VEHEMENTER DE SALVTE SVA CONTENDIT? *bene distribuit, omnis enim studiosa contētio aut de honore, aut de salute præcipua ē.* NON ENIM INQVIT ILLVD PETO: QVOD SOLEO, CVM VEHEMENTIVS CONTENDI: IMPETRARE: *Acriter ipsum inducit Hortensium confiteri consuetudinem suam in corrumpendis iudicijs peruagatam, & addit uideri sibi tantundem impetraturum, à iudicibus corruptis si Cæci-*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

lius constituatur, quantum si plane absoluatur Verres, & ordo & sensus, non enim inquit illud peto quod soleo impetrare a iudicibus cum uehementius contendi, ꝙ hoc scilicet, reus ut absoluatur, non id peto cum uehementius contendi cum pecuniam iudicibus dedi. significat iudicium corrumpi, sed quare non aperte dicit, quia ipse Siculos inducit loquentes, & omnes homines facinora honestius leniusq; pronunciant. QVOD FIDELE EST: QVOD HONESTVM: QVOD NON INVIDIOSVM: scilicet ut a Cæcilio Verres accusetur, quo facto & nõ damnabitur reus, & cum hoc egerint iudices, tamen non uidebuntur esse corrupti cum tantundem fecerint. CVIVS EGO CAVSA LABORO. inepti sunt homines qui hanc clausulam notant, ut malam, cum sit ex Spõdeo & Bacchio de industria durior ad exprimendam sententiam positam more Ciceronis, ut alibi idem, » non tu eum patria priuare qua caret, sed uita uis. TE IPSVM VLCISCANTVR, ulciscor & punio significat & uindico, nunc ergo puniant intelligimus. A PVERIS NOBILIBVS, Appio Claudio adolescente nobili, qui cum accusaret Terẽtiũ Varronem repetundarum ex Asia, uictus ab Hortensio est, in quo iudicio discoloribus ceris signa sententiarũ notabantur. significat et Cæsarem item adolescentem in Dolobella reo ex Sicilia, qui qdem damnatus est, quãtum oportuit p̃ Hortensiũ gratiã, nam si non damnatus est Dolobella quomodo postea dicit Tullius, » iam iam Dolobella neq; me tui, neq; tuorum liberũm quos tu miseros » in egestate ac solitudine reliquisti miseret, potest signifi-

Virg.

Spondeus
Bacchius
Vlcisci.
Appius Cl.
Ter. Varronem accusavit.
Ceræ discolores
Dolobella.

Scaurus Dolabellam accusavit.

care sanè etiam Scaurum qui alterum Dolobellam con sularem triumphalemq; accusauit, & potuit eidē Hortensio resistere. SI A QVADRVPLATORIBVS, Quadruplatores delatores erant criminum publicorum, in qua re quartam partem de proscriptorū bonis quos detulerant, consequebantur. Alij dicunt quadruplatores esse eorū reorum accusatores, qui conuicti quadrupli damnari soleant, aut aleæ aut pecuniæ grauioribus usuris fœneratæ, q̄ pro * aut eiusmodi aliorum criminum. ALIQVIS METVS ADIVNCTVS SIT AD GRATIAM: id agit corruptor ut gratiosus iudex non solum uelit seruare corruptori suo fidem, uerū etiam aliquid habeat, cur uel inuitus cogatur ad custodiēdam pactionem promissæ à se gratiæ, q̄d autem est quod metum adiungat ad gratiam, scilicet aut custos, aut signum aut aliquid eiusmodi. NON ENIM SINGVLOS FERRE SENTENTIAM, SED VNIVERSOS CONSTITVERE. in diuinationis & in alijs maioribus uniuersi iudices in cistam tabulas simul conijciebant suas, easq; insculptas literas habētes absolutionis, siue condemnationis. condēnationis cum de alicuius capite agebatur. N. & L. ampliationis, his enim literis significabant non liquere. Certos, aut ob hoc ut sententiā suam cur quisq; dānaret, aut cur quisq; absolueret proscripsisset, & ideo certos quasi sequestres huius rei inter iudices se habere dicit Hortensius, quibus antequā tabulas in unum omnes conijciant atq; cōfundant furtim, ostendant quam quisq; sententiam constituēdo accusatori conscripserit. Vult ergo corruptionis tantam soli

Quadruplator.

Corruptoris mos.

Tabulæ in cistam.

N. L.

Absolutionis siue condemnationis tabulæ.

Iudicum mos.

citudinē circa iudices esse Tullius,ut hac religione inie cta pro se iudicent,singuli autem sententiam de tabula pronunciabāt in leuioribus causis, et ob id ipsum neq; nota,neq; custode opus fuit,cur corruptor iudicum ad= iungeret metum ad gratiam iudicantis.Constituere au tem,tabulas in cista ponere significat,magis q̄ decerne re. CERATAM VNICVIQVE TABEL- LAM DARI CERA LEGITIMA

* Varro consobrinus frater huic censi reus ex Asia apud L.Furium prætorem primo de pecunijs re petundis,deinde apud P.Lentulum Surā est accusatus, absolutusq; est à Q.Hortensio,qui corruptis iudicibus hunc metum adiunxit ad gratiam,ut discoloribus ce- ris insignitas iudices tabellas accipiant,ut timeret unus quisq; eorum ne si de * actionis non seruare uideretur si non in tabulam quam unicuique datam meminisset Hortensius ex nota ceræ.s.discoloris absolutum Varronem repiret. NON ILLA IN FAMI AC NEFARIA. Mire ex ipsius Horten sij persona hoc dicitur.quæ sæpe uirtus maxima Cice- ronis in huiusmodi allocutionibus inuenitur. AD VI ROS FORTES, quàm graue fuerat si ad me dice ret,cum de illo specialiter,nominatimq; dicat, et uiros contra pueros nobiles ponit,spectatos contra sordidū quadruplatorum genus. TOTAM ESSE MV- TANDAM: amare totam dixit,quasi ex nulla par te bonam rationem defendendi habeat Hortensius, MELIORE CONDITIONE SIT:idest me= liorem conditionem habeat,meliorq; sit,quippe qui & possit & debeat honeste agere,et hoc sit facilius,quàm

corrumpere iudices. EOS HOMINES: QVOS IPSE VIDIT bene ipse uidit, maior enim est Hortensius Tullio, adeo ut in libris qui de oratore scribuntur, etiam laudetur Hortensius à L. Crasso, & M. Antonio. hos ante se Cicero, Catonemq; ueneratur & multos alios, quos & de oratore & in oratore & Bruto collegit, sed Crassum & Antonium uidit Hortensius, alij uetustiores sunt. SINE MAGNO MVLTORVM PERICVLO POSSE CORRVMPI. Bona occasione subtiliter & iudicibus comminatur, & Siculis acrimoniam suam in accusando demonstrat.

SVSCEPTAM suscipitur totum, recipitur pars, suscipitur quod hinc pendet * suscipitur, solum aliquid propter se recipitur. VT MIHI NON VNVS IMPROBVS Verres. OMNIS IMPROBITAS, & corrupti iudices & corruptores eorum & sequestres, & interpretes, & emissarij & omne quod uitij est. TV TE TVI PERICVLVM ἀπὸ τῆς πείρας tentamentum dicit. hoc est quando tute ipse tentasti? quando uel exercuisti, uel prætulisti? VITAM ALTERIVS TOTAM EXPLICARE? præstruit ad illud quod dicturus ē multa esse crimina in Verre quæ conscius societatis Cæcilius non audeat attingere, & hoc innocentiæ est uitam alterius totam explicare, illud eloquentiæ. ATQVE EA NON MODO ANIMIS IVDICVM, & quod sequitur. SOCIORVM SALVTEM, COMMODA PROVINCIARVM, hoc est causam patriæ suscipere, ut recepisse singulorum, rationem uitæ reposcere, accusatorem esse, sua reddere

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

defensorem. DEINDE ACCVSATOREM FIRMVM, VERVMQVE ESSE *firmum ut possit, uerum ut uelit.* VT EST HOMINVM GENVS *amariora dicturus ad Siculorum personam contulit dicta.* NISI A' SICVLIS POTVISSE COGNOSCI, *q̃a aut Siculus ipse est, aut quia nisi quæstor in Sicilia, nihil aliud fuit Cæcilius, in quo nosceretur quid hominis esset.* DEPORTARE LITERAS. *Asportare aliquid ut intereat, deportare ut mutet locum.* POTAMONEM SCRIBAM, ET FAMILIAREM *hæc omnia signa sunt falsi accusatoris.* LECTISSIMVM ADOLESCENTEM *uera laudatio. uult enim illum non ut inimicum fratris contra germanitatis officium esse cum Verre, sed ideo q̃ Cæcilius quoq; Verri carior sit.* QVAERITVR SICILIA TOTA *inepte quidam mirantur cur hæc Tullius in accusando Verre non obiecerit Cæcilio, & multa alia & non intelligunt hæc ad tempus commode adiũgi, quæ uicto Cæcilio nõ sunt necessaria.* FRVMENTVM IN CELLAM *annonas prætoris dicit, quæ in frumenti certo numero præbebantur ab Siculis, in quibus Verres & pecuniam pro frumento exegit, & eo pretio ut pro duobus Sestertijs duodenos per modios singulos exegerit sexies plus, q̃ emebatur.* EMPTVM EST EX. S. C. FRVMENTVM A' SICVLIS *Sicilia dabat decumanum frumentum hoc quod ab aratoribus exigebatur sine pretio dabat emptum, pro quo ex Se. Con. pecunia soluebatur æstimatum, quod decretum prætor in cellam, hoc est in usus cel=*

Firmus. Asportare. Deportare. Accusator falsus. Annona prætoris. Frumentu decumanu. cella.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

lar * æstimare solebat accipiens cum interdum pro frumento pecuniam sumeret. PECVNIAM PVBLICAM TV TRACTABAS. hæc erat prima Senatoris administratio, quæstorem fieri et in prouincia curā gerere pecuniæ publicæ in usus diuersos erogādæ. NE QVA DEDVCTIO FIERET: modo deductio dispendium significat, aliās deductio imminutio est etiam iuxta. MANCIPES A' CIVITATIBVS Mancipes sunt publicanorū principes Romani homines qui quæstus sui causa sic decumas redimūt, sic pastum aut pecora publica, portorij aut pecuarij, quorum ratio scriptura dicitur. hi enim exigenda à socijs suo periculo exigunt, et R.P. repræsentant. Prouidētes etiam in illa redemptione commodis suis. licet autem, si moderate fiat, æstimare in cellam prætoris frumētum, Mancipi pro frumento ab aratoribus pecunias accipere nō licet, qđ cum faciebat * est uera defensio. est inanis * ut tñ aliqđ dici uideatur neutrū horū habuit Verres. ET LAMENTA FACIEBAT MISER, ōdit auaritiæ cæcitatem. SVNT ALIA MAGIS OCCVLTA FVRTA: inepte à qbusdā quæritur quæ sint, nulla sunt enim, sed oratorū est neq; minuere laudes, uel crimina, neq; ostendere fures designans. BENIGNISSIME CVM QVAESTORE SVO COMMVNICAVIT. iocul ariter irrisit. ut tota ista quæstura ad societatem furtorum ualeat, non ad accusationem. SI TIBI INDICIVM POSTVLAS certa sunt in qbus impunitas indici datur in causa proditiōis maiestatis, et si qđ huiusmodi est. Certe etiam personæ sunt, quæ indices fieri possint.

itaque

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

itaq; neq; repetundarũ causa per indices agi solet, neq; Senatoria persona potest indicium profiteri saluis legibus. Index est autẽ qui facinoris cuius ipse est socius latebras indicat impunitate proposita. est autem sensus index potes esse, si tibi hoc licet, accusator de qua re agimus esse non potes. Satis contumeliose tanquam leuem hominem exagitauit Caecilium. EGO ETIAM QVAE TV SINE VERRE COMMISISTI. quae ista? nulla scilicet. haec enim comminationis non ueritatis habent. & qui si se non in nomine tantum, & in genere est, sed in omnibus attributis personae. Ergo quis is & quod Siculis continet & quod indoctus et quod nõ intelligeret, quod nullo ingenio. PVTABAS NE TE POSSE, proprium oratoris in omni qualitate comparatiua sic agere, ut eum cui praeferri uelit, occasionem sibi sumat ostendendi, quàm perite possit tractare id ipsum, de quo agitur. Ergo quia de constituendo accusatore ambigitur, ostendit Cicero qualis accusatio esse debeat ut p inde, ac dicat uideatur acturus. ATHENIS, NON LILYBAEI, ROMAE, NON IN SICILIA, dicit illum graecas literas simul latinas in Sicilia didicisse in ea insula, quae neutra lingua bene utatur, ita enim Plautus in Persa

» Dabuntur tibi sexcenti logi atq; Attici, nullum Siculũ
» acceperis.

Quod mihi licet per amicorum negotia qbus occupatur. ITA MIHI DEOS VELIM PROPITIOS: genus iurisiurandi, idest quod dicimus. tantum mihi diuinitas faueat quantum uerũ est illud quod dico tibi. sic igitur ITA MIHI DEOS VELIM PROPITIOS: VT COMMOVE-

OR ANIMO: AC TOTO CORPORE PERHORRESCO. CVM MIHI ILLIVS DIEI VENIT IN MENTEM: QVO CITATO REO Magnitudo iudicij repetundarum. iudiciū ſine dubio magnum eſt ex pſona Verris, qui poſt præturā de fortunis omnibus dimicat, & amplitudinē iudicum intelligit. ſunt enim clariſſimi et actor et cōtemplatione et multarum rerū huiuſmodi. TV HORVM NIHIL METVIS: NIHIL COGITAS: NIHIL LABORAS. metum ad offenſionem inimicorum Verris retulit. cogitationem ad expectationem hominum. laborem ad magnitudinem rerū. IOVEM EGO OPTIMVM MAXIMVM: hæc capita ſolent uſitata eſſe cauſidicis imperitis, quod genus uitij in primordio Rhetoricōn uulgare nominat. Incipiebant autem ueteres, ut Vergilius oſtendit aut ab inuocatione deorum, quale eſt

» Præfatus diuos ſolio Rex infit ab alto, aut ab reprehenſione ſuperioris temporis, ut ait Lucilius.

» Vellem cum primus fieri ſi forte petiſſet,
* uitioſe ambo cola, & Virgilius.
» Ante equidem ſumma de re ſtatuiſſe latini.
» Et uellem, et fuerat melius.–

CVIVS EGO INGENIVM ITA LAVDO: Cur hoc Tullius dicit? ſcilicet ne terreantur Siculi laude patroni aduerſarij ſui. FACTVM ESSE, NEC NE: factum eſt. non eſt factum. calumniationes. & hoc genus argumenti complexio dicitur. quæ ſi probabilis eſt, uincitur, ſi neceſſaria, ſolui non poteſt. QVID CVM ACCVSATIONIS TVAE MEMBRA DI

VIDERE

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

VIDERE COEPERIT: Hinc irridet Hortensij consuetudinem ut sæpe alias.ex illius inuidia deonerare aliquid,hoc plus est quàm socium criminis reddere. TRANSIGERE: Transigere quod manifestum est. EXPEDIRE: definiendum. ABSOLVERE: diuidendum,an transigere est quod aut confiteri non timeat, aut negationem concludat, expedire, quod diffinitione soluatur.absoluere quod per qualitatem licitum esse mostratur. IPSE PROFECTO METVERE INCIPIES: Mire descripsit imperitum, cui persuaderi possit uerum dicere aduersariũ suum. POTERIS NE EIVS ORATIONIS SVBIRE INVIDIAE: quasi latine dixit, et magno ponderi subire. PRAESTRINGAT ACIEM uel à præstigiatoribus transtulit uerbũ, uel ab latronibus,qui ignari & rudes pugnæ etiam uano armorum sonitu terrentur præstrictis luminibus * Plautus in Milite Glorioso. Vt ubi usus ueniat contra conserta manu præstringat oculorum aciem in acie hostibus. MAGISTER LVDI literarij ludi magister. omnem enim scholam ludum dixere romani,& magistri ludi dicuntur,qui primas literas docent.ergo libellum ueterẽ uult intelligi attulisse Cæcilium,unde magister dictata pueris præbere consueuisset. CVM SVBSCRIPTORIBVS EXERCITATIS, ET DISERTIS. Ironia. Subscriptores autem dicũtur q adiuuare accusatorem causidici solent,quos oportet summissius agere,quàm dicat ille quem sequuntur. IN OMNIBVS ENIM REBVS, hic ratio redditur,quare dixit tametsi non est satis. nam supra

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ideo posuit, est aliquid hoc, ut ostenderet q̃ sine his nihil sit Cæcilius. PROXIMVM SVBSCRIPTOREM, secundum ab accusatore Cæcilio. HABET ALLIENVM, Cæcilius scilicet, alienũ autem uolũt intelligi propriũ nomen esse quasi ab alia, ut Virgilius

» Quosq; secans infaustum interuenit alia nomen,

alij alienum non nomen proprium putant esse, sed alienum & alterius iudicij & non ex auditorio prætoris maiorumq; causarum, sed subsellijs, hoc est non à tribunalibus. Sunt enim subsellia tribunorum, triumuirorum, quæstorum, & huiuscemodi minora iudicia exercentium, qui non in sellis curulibus nec tribunalibus, sed in subsellijs considebãt. TOTVM IVDICIVM SVSTINEBIT. quia tu nec partem iudicij sustinebis. hoc est enim totum iudiciũ et spes omnis.

ACTORIBVS GRAECIS palliatarum scilicet fabularum. in his enim etiam si latinæ sunt, græca omnia seruantur. nam latinæ fabulæ per pauciores agebantur p̄sonas, ut atellanæ, togatæ, et huiusmodi aliæ. An ideo actores græcos dixit. * SAEPE ILLVM QVI EST SECVNDARVM, AVT TERTIARVM. Comœdia quinq; actus habet, hoc est quinqes dicitur in scæna. Est ergo persona primarum partium, quæ sæpius actu regreditur, secundarũ quæ minus minusq; procedunt. Terentius in Phormione,

» Quia primas partes qui aget is erit Phormio.

QVÀM ILLE PRIMARVM: subaudi partiũ. MVLTVM SVBMITTERE: subaudi uocem uel gestum. HVNC TAMEN AB SVBSELLIIS, utrum hoc ad contemptum an ad genus laudis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

pertinet, ego quasi ad laudem dictum accipio, ut maior irrisio sit Cæcilij, nec à subsellijs fuerint aliquando in clamando quidem huiusmodi homines, in libris de oratore non declamatores, sed clamatores idem Tullius uocat. QVARTVM QVEM SIT HABITVRVS, duos dixit quomodo quartum nominat? scilicet ab accusatore cum ipse Cæcilio numerãs proximũ alienum. QVARTVM EX ILLO GREGE ORATORVM, obturbatores quosdã sordidosq; causidicos significat, qui adhibeantur ad moram faciendã, dum meliores aduocati recrearentur, & se denuo cõpararent ad dicendum, & non recessit à translatiõe scœnicorum, qui sunt Tragici & Comici, dicendo quartum actorem & regem. Cuicunq; siue mihi, siue Cæcilio. ALIENISSIMIS HOMINIBVS hinc apparet etiã supra alienum alieni iudicij hominem significari, & ideo de alienis quasi exteris per iocum dicit tanquam peregrinantibus & aduenis aliquem hospitio esse recipiendum Cæcilio. QVASI PRAETERIENS SATISFACIAM VNIVERSIS. sufficiet inquit omnibus quod ego uel præteriẽs breuiter dixero pro leuitate eorum quibus respondendum est. oblique autem Cicero remouere conatur Cæcilium etiam à subscribendi spe, quod postea ille popöscerat secundarum munus. Sed inhumanissimum erat dicere ne subscriptorem quidem idoneum posse esse Cæcilium, quare in summa sibi subscriptorem necessarium non esse, alibi mox ait. sed ne subscriptorũ qdem cum id postularet facerem potestatem. DE POPVLO SVBSCRIPTOR ADDATVR? amare subscri

ptor de populo quasi isti in uulgo numerandi sint, & addatur proprie de populo quasi inuito et superbo ꝙ huiusmodi enim res additæ dicũtur. VESTRI ORDINIS REOS reos uestra defensione condignos, uel fures & seruos nequam qui apud triumuiros capitales apud columnam Meniam puniri solent. AD COLVMNAM MENIAM. Menius cum domũ suam uenderet Catoni, & Flacco censoribus, ut ibi Basilica ædificaretur, excœperat ius sibi unius columnæ, super quam tectum proijceret, & pro uolantibus tabulatis, unde ipse & posteri eius spectare munus gladiatorum possent, quod etiã tum in foro dabatur. Ex illo igitur colũna Menia uocitata est. causis eiusmodi soliti aderant autem his rebus moratores apti talibus negotijs. CVSTODEM INQVIT TVLLIO ME APPONITE. subscriptorem non dixit, sed custodem, ut qa acerbe responsurus erat lacessitus conuitium facere uideatur, nam subscriptores non solum chartarum causa, neq; iuuandi accusatoris adhiberi solent, sed etiã ut non facile corrũpantur. DE ISTO CVSTODE TOTO hoc est de omni genere subscriptorum, idest etiam si Cæcilius subscriptorem se esse deposcat. NVNQVAM TALES VIROS COMMISSVROS, MALEFACTVROS: praue, nã commutti fraus dicitur atq; peccatum, sum enim & fidelis & diligens, & ideo nec custode indigeo. & speculatorẽ esse inter mea secreta non patior. VERVM VT AD TE CAECILI REDEAM: recte qa aut subscriptores pa*infecerat. SED CAETERI SICVLI sæpe in Cæcilium utitur hoc conuitio, ut il

lum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

lū non Romanum, ſed Siculum dicat. PRAEFE-
CTVS ANTONII qdam Antonius curator tuen
dæ totius oræ maritimæ, qua Romanum erat imperi=
um non ſolum ipſe nequā, uerum etiā omnibus peſſi
mis rem inauditam inuaſit, & indicto Cretenſibus bel
lo, male re geſta ibidem periit, antequam Pompeius con
tra Piratas miſſus eſt. Sed de hoc alibi ait Tullius. poſt
Marci Antonij infinitum illud imperium ſenſerat.
QVIBVS SE IN CLASSE VTI VELLE
DICEBAT. Cani remigibus celeuma per Sympho
niacos ſolebat, et per aſſam uocem, ideſt ore prolatam,
et ut in argo naui per citharā, ſed quia hic in claſ-
ſe dixit, poſſumus intelligere ad hoc Symphoniacos cæ=
pi ſolere, ut in claſſe pugnantibus claſſicum canant,
unde ipſi Tibiæ claſſis nomen eſt poſitum claſſicum.
NON VERRES, SED Q. MVTIVS. Scæ-
uolā ſignificat, huius quæſtor Rutilius Ruffus damnā-
tus eſt, ꝙ cum prætore conſenſerit ſuo ne publicani ali-
quid agerent in prouincia ſua, quo cognito Eqtes Ro.
(nam tum ante Syllana tempora iudicabant) damna-
runt eum. hic eſt Mutius in honorem cuius Aſiani di-
em feſtum Mutia nominabant. REDIT AD SE,
ATQVE AD MORES SVOS. nota redire ad
ſe homines. * Circe illa enim ſues ex hominibus facie=
bat, redit autem iam ad argumentum, non ad ſimilitu
dinem pertinet, uult enim innuere, ꝙ recte fecit, alie-
num eſſe & paruiſſimi temporis, proprium uero &
perpetuum quod amiſit. HIC TV SI LAE-
SVM TE A VERRE DICIS: iniuria ſem=
per iniuſta eſt, lædi etiam aliquis iuſte poteſt, nam

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

& qui iure damnantur læduntur, ſed non iniuria & recte contra, patiar, defendam, poſuit contra concedam, negabo, et bene addit negabo, potuit enim aliter atq; aliter intelligi defenſio, eſt enim hic finis qđ ſit iniuria, quam ne alij quidem probarent & ꝙ idoneus orator & integer quæſtor accuſandi Verris fuiſſet. QVAMOBREM CVM CVI QVAESTOR FVERIS ACCVSES: accuſes pro eo quod eſt accuſare uelis, an apud nos modo accuſes cum dicas ab illo tibi iniuriam factam. ITAQVE NEQVE L. PHILONI omnia exempla ſunt quæſtorum, qui prætores ſuos non permiſſi ſunt accuſare. ATQVE ILLE CN. POMPEIVS propiora exempla & magis ſimilia, poſteriora ponenda ſunt. Strabonem autem dicit Pompeium Cn. Pópeij patrẽ. ET ENIM CVM LEX IPSA uide firmamenta argumentorum quoties in oratione ſine metu faſtidij repeti ſolét. CLARISSIMI VIRI NOSTRAE CIVITATIS, hos rurſum extra contentionem, quam ante cum Cæcilio habuit de ſuo officio quemadmodũ cœperit*repetit enim ne leuis uideretur ex defenſore repẽte accuſator factus. M. CATONEM ILLVM SAPIENTEM Cato hic accuſauit Sergium Galbam pro direptis Luſitanis, & P. Furium pro ijſdem, propinquiſſima extimatione frumenti. ACCVSAVIT M. AQVILIVM, hic M. Aquilius de pecunijs repetundis accuſatus eſt, hic eſt igitur Lentuli Suræ pater in carcere ſtrangulati propter coniurationẽ. L. COTTAM IN IVDICIVM VOCAVIT. hunc P. Africanus ante ſecundum conſulatum & cenſuram

ſuram

ſuram dicitur accuſaſſe. IVDICIISQVE CORRVPTIS, ET CONTAMINATIS corrupta iudicia ſunt in ijs qui acceperunt pecuniam, contaminata in ijs q offenſione ordinis infamantur. REQVIRET. amiſſum ſentiet, hoc eſt enim nihil requiret nõ ſentiet ſibi deeſſe aliquid ex ijs rebus, quas nunquam habuit. EGO ME DIGNITATE SVPERATVM NON ARBITRABOR: ero enim defenſor ut fui, & neceſſitatem accuſationis euadam, hoc quidem uidetur placere, ſed latenter hoc ſignificat, prauo de ſe iudicio magis iudicibus hæſuram turpitudinem, quàm ſibi.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

COMMENTATIO IN SECVNDAM M. T. CIC. ORATIONEM CONTRA C. VERREM.

ICTO CAECILIO ET accuſatione ad ſe delata, Cicero cum inquiſitionis tempus in Siciliã poſtulaſſet dies. CX. & cum filio patrui ſui Tullij totã prouinciã colligendis literis in Verrem, & denunciãdis teſtimonijs peragraſſet diebus. L. quia pedeſtre iter ex Sicilia, & propter fugitiuos & propter Verris inſidias dubitabat, à Vibone tranſijt, tam repente adueniens, cum uideret id agi ut à Glabrione prætore & ab ijs iudicibus qui tunc erant ad alium annum aliumq; prætorem res tota tranſiret, eriperetur'q; ſibi reus patrocinio Hortenſij, ac Metelli qui tunc COSS. futuri erant, per hos omnes Verres ludendi iudicij fiduciam ſumpſerat, hoc commentus eſt rationis, ut orationem longã prætermitteret, neque in criminibus declamatione cumulandis tempus abſumeret, ſed tantummodo citaret teſtes ad unumquodq; crimen expoſitum, & eos Hortenſio interrogandos daret, qua arte ita eſt fatigatus Hortenſius, ut nihil contra quod diceret inueniret, ipſe etiam Verres deſperato patrocinio ſua ſponte diſcederet in exilium. hoc igitur laborat in oratione hac tota Tullius, ut oſtendat non dolo nec aſtutia, ſed neceſſitate facere id quod fecit, et magis aduerſariorum frau

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

dibus occurrat quamuis ipse sit captiosus. Vult enim ut diximus omne hoc tempus quod est ante Cal. Ianuar. dispensare in totius causae actionem, ne ad alium praetorem aliosque iudices nouis consulibus ueniendum sit. Toto igitur hoc libro exhortatio iudicum continetur ad uere iudicandum. Minae in aduersarios diriguntur omnia tentantes ad corrumpendum iudicium, & expositiones Ciceronis consilij sui iudicibus exhibentur, quas intractans communiter * breuitas quoque obijciendorum criminum mira arte conficitur. Status, quantum ad crimina causae repetundarum pertinet coniectura multiplex inest omnibus libris, quantum ad specialem intentionem libri huius refertur, causa negotialis extra scriptum in particula iuris est constituta, inducitur enim postulatio de agendi nouo genere, siquidem petit permitti sibi non uti oratione perpetua, sed breuiter crimina proponere, & ad singula testes dare. Sunt autem capita orationis haec. An talis reus cuius damnatio prosit. Ro. Po. an talia eius consilia ad corrumpendum iudicium. An talia & tam manifesta crimina ad patrocinium desperandum. An huiusmodi ab eo & ab eius suffragatoribus & dicta & facta ad eluendam accusationem, ut nouo genere sit agendum Tullio. Quarum rerum quasi per narrationem facit demonstrationem. expositio consilij sui, & cum iudicibus deliberatio uidetur indicta, in qua ostenditur certandum cum Hortensio astutia non utendo horis omnibus ad dicendum. tollendam si fieri possit comperendinationem, per testes crimina comprobanda, facit hoc Cicero, ut haec res non solum

compendio moram ac breuitatem temporis tollat, sed etiam circa artificium dicendi breuiter etiam in hac parte uim oratoris ostendat. QVI CONCIONIBVS, ET LEGIBVS, Concionibus Quintium dicit, tri. ple. qui ueneficij reum Oppianicum Cluentio accusatore defendens uictus erat illo damnato, legibus autem L. Aurelium Cottam praetorem significat, qui legem promulgarat de restituendis iudicijs equestri ordini. PECVLATOREM AERARII, sub Carbone COS. cum quaestor esset. Peculator autem qui furtum facit pecuniae publicae. VEXATOREM ASIAE, ATQVE PAMPHILIAE, sub Dolobella cum legatus ei & pro quaestore esset, mortuo Malleolo. PRAEDONEM IVRIS VRBANI, in praetura urbana, quam Siciliēsis secuta est, de qua nunc accusatur. CVM MVLTAE MIHI A' C. VERRE TERRA MARI'QVE INSIDIAE alias significat insidias quae uitae eius factae sunt, aliasq; integritati & extimationi, nam uult intelligi etiam praemia sibi praeuaricationis ostentauisse Verrem, sed terra mariq; insidias factas significat. ORDINI, NOMINI insidiator, ne dignitas iudicandi ordinem sequatur, detectis in corruptione iudicantibus. SENATORIO ne Senatori nomē honori sit, sed potius ignominiae. Senatorio enim bis subauditur & senatorio ordini & nomini senatorio. SEMEL AIT SE IN VITA PERTIMVISSE: contumaciam Verris praecipitem, nam semel uicinum est ad pene` nunquam, ex eodem sensu est ꝙ semel in uita risisse Crassum scribit Lucilius. Vnde

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Virgilius mihi uidetur dixisse.
» Tum primum nostri Cacum uidere timentem.
TVM CVM A ME REVS FACTVS EST: quid est reum fieri nisi apud prætorem legibus interrogari? Cum enim in ius uetum esset, dicebat accusator apud prætorem reo aio te siculos spoliasse, si tacuisset lis ei æstimabatur, ut uicto, si negasset petebat à magistratu dies inquirendorum eius criminum, & instituebatur accusatio. DIEM dies fœminino genere tempus, & ideo diminutiue diecula dicitur breue tempus et mora, dies horarum. XII. generis masculini est, unde hodie dicimus quasi hoc die, petijt autem Tullius. C. et. X. dies. Rupilius siue Oppius suppositus à Verre. C. petijt. INVENIT ISTE QVI SIBI IN ACHAIAM alij hunc Rupilium, alij Oppium putant, sunt qui Racilium dicunt accusatorem, Oppium reum, alij Q. Metellum nepotem accusatorem, Curionem reum, moris autem fuerat ut agendi dies priori prior ordinaretur, itaq; si omni tempore postulato usus esset ad inquisitionem Tullius, futurum erat ut priori locus ad agendum daretur ei, qui biduo breuiorem diem postulauerat, cuius accusationis interposita de industria mora, eum Verres ad alios COSS. distulisset.

CVM PVBLICIS AVTHORITATIBVS, publicis literis. PERDITA, PROFLIGATAQVE peius uoluit esse profligata q̃ perdita, est enim perditum quod inueniri non potest, profligatum quod potest. TEMPVS EMISSE idest dilationem temporis impetrasse. Iudicium suum autem debemus intelligere sibi aptum, & è contrario ait alienum tempus

offenderat. QVOD SI NON MODO IN CAVSA, per innocentiã. HONESTO PRAESIDIO, per compensationem criminum authoritate dicentis uel alicuius eloquentia acerbe in Hortensium, quem corruptione iudicum non eloquentia sua dicit esse confisum. GRATIA, amicorũ plurimum qbus, defensoribus. DELIGERETVR EX SENATV, QVI REVS FIERET: Appius uel Curio.

Hoc prætore, Glabrione. s. hoc consilio, lectissimorum ex omni numero senatus iudicum. QVOD PRAETOR IN REIECTIONE IVDICVM IVDICAVIT: ex ijs quos renuit, intellectum est eos iudices habere uelle, quos corrumpi posse confideret.

NISI CN. CARBONEM Carbo Marianæ partis dux, idemq; consul desertus Arimini est. à quæstore suo Verre spoliatus pecunia publica, quam quæstor in exercitu de ærario sumpserat. Cũ ad Syllam ille trãsiret proditor partium Marianarum. CVIVS LEGATIO legatus per has prouincias Dolobellæ proconsul fuit, & proquæstore, Malleolo mortuo, eiusdẽq; in iudicio cum accusaretur proditor fuit. IN INVIDIAM SVIS MALEFICIIS ADDVXIT: pp sua scelera inqetũ fecit* iuidiosus rerũ * OPPVGNAVIT: ET PRODIDIT. peius prodere q̃ oppugnare, propterea ꝙ oppugnare inimici et hostis officiũ est, prodere grauius cũ ad eos q amici esse debent refertur hoc uerbũ. CVIVS PRAETVRA VRBANA ædium sacrarum. quemadmodum hic dicit sic diuisa sunt crimina huius præturæ urbanæ. s. iuris dicundi, sarctorumq; tectorũ. CONTRA OMNI

VM INSTITVTA qui prætores urbani ante se fuerunt. sunt autem instituta prætorum in decretis interponendis diiudicandisq; causis. ITA VEXAVIT: AC PERDIDIT: nimirum uexauit ingentis calamitatis usum significat, nam & ipse supra sic ait, populatæ, uexatæ, funditus euersæ prouinciæ. Virgilius.

» Candida succinctam latrantibus inguina monstris
» Dulichias uexasse rates. — EX ARATORVM BONIS aratores frumenti decimam dare. Po. Ro. solent, hos non una atque altera, sed tribus amplis decimis per mancipes à se subornatos, idest publicanos qui Decumani uocantur Verres exhausit. SOCII FIDELISSIMI IN HOSTIVM NVMERO EXISTIMATI: hic locus crimina continet in ea oratione quæ inscribitur de Supplicijs.

ABSENTES REI FACTI, ut Stenius & Heraclius. PARTIM REGVM LOCVPLETISSIMORVM, Agathoclis aut Hieronis Siciliæ regum. NOSTRORVM IMPERATORVM, Scipionis & Marcelli. Dedit Marcellus, reddidit ex Africa Scipio. IN STVPRIS VERO, ET FLAGITIIS de Cleomenis uxore dicit. PROPONIT INANIA MIHI NOBILITATIS, ut Curionis et Marcellorum trium Hortensij, et Scipionis. hi enim Verri palàm suffragabantur. ALIVD QVID IAM DIV MACHINETVR. dilationem accusationis & corruptionem iudicij. REDEMPTIO EST HVIVS IVDICII FACTA sic quidam accipiunt quasi hoc dicat Cicero, corru

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

pti sunt isti iudices, nō hoc dicit, sed ait artifices quosdā corrumpendorum iudicum pactos esse cum Verre, & redemisse semel omnem procurationem iudicij corrumpendi suo periculo absolutionisq; praestandae. EA MANSIT IN CONDITIONE ATQVE PACTO hic est sensus de placito, inquit, et promissione iudicum, sed postq̄ reiecti sunt iudices displicuit totum negotium redemptoribus & resiluerunt à conditiōe ac placito. RENVNTIATA EST TOTA CONDITIO. renunciatio dicitur recusatio eius rei quae in placito et promissione uenerat. LIBELLI NOMINVM VESTRORVM moris erat celebrata iudicum reiectione, & haberi in officio praetoris & in arca reponi nomina iudicum delectorum, reiectio autem idcirco dicitur, quia cū multi iudices in consilium praetore suo iudicaturi essent, qui quaesitor fuisset publicae causa, uerbigratia repetundarū, ambitus, maiestatum, necesse fuerat eos primum de curia senatoria conscribi, cum senatus iudicaret. Deinde in urnam sortito mitti, ut de pluribus necessarius numerus confici possit. Tertio.i.post urnam p̄mitti accusatori ac reo ut ex illo numero reijciāt quos putauerint sibi aut inimicos, aut ex aliqua re incommodos fore. Solet autem ex moribus ac fama iudicum illorum quos aut reijciebant, aut retinebant iud. uoluntate coniecturam facere populus qui causae suae confidere, qui corrumpere iudices uellet reiectione celebrata, & in eorum locum qui reiecti fuerant sub sortitor praetor alios qbus ille iudicum legitimus numerus compleretur. Prima enim sortitio dicebatur, his perfectis iurabant in leges iudices, ut

obstricti

obstricti religione iudicarent. Cũ iurassent omnes præter ipsum prætorem nomina eorum libellis (ut supra diximus) continebãtur, et ubiq; habebantur, ne pro selectis iudicibus ut fit in multitudine aliq̃ suppositi corruptissimi iudicarent, itaq; & prætoris tribunal ut cõsiderent, iudicatur prætori suo. NVLLA NOTA, NVLLVS COLOR, NVLLAE SORDES Et si hæc Cicero quia contra Hortensium prosunt sæpissime repetat, tamen in qua causa, & à quo, et quomodo hæc facta sint, meminimus in diuinatiõe narrasse, illud factum tamen animaduertendũ ꝗ adlini sordes non tabulis sed sententijs figurate dixit. EX ALACRI, ATQVE LAETO, alacris siue alacer, utrunq; enim dicitur, is qui uiget sensibus uniuersis quod est iudicium erecti animi, atq; sublimis. nam è contrario lacer dicitur amputatis corpore sensuũ mẽbris, hoc est auribus oculis'ue, quæ ad animum sæpe transfertur, ut plerunq; afflicto animo sensibus non utamur erectis, sic alacer dicitur is cui omnis sensus in loco suo quisq; degat, ui sunt & intenti ut uultu indicent adesse animum non sincerum sensibus suis, qua re cognita illud quoque intelligitur aliud esse alacrem, aliud lætum. sunt qui alacrem festinantem & properum dici putant quasi alisacrem. COMITIIS CONSVLARIBVS sunt etiam ædilitia, & prætoria, & tribunitia comitia. ECCE AVTEM proprium hoc Ciceronis est in rebus improuisis, quod cum cura Verg. & legit, & transtulit, ut Ecce autem gemini à Tenedo. EADEM ILLA VETERA CONSILIA corrumpendi iu-

diciij per eosdem per supra dictos redemptores conductoresq; facinoris istius. C. CVRIO: QVEM EGO quæri solet cur hoc de Hortensio, cur de aliijs non dicat* qui nemo solebat precari ueniam ueteres decorū compellatiōe nuda quos negocium tangeret. Curionem autem patrem dicit. TAM APERTE, PALÀM DIXISSET: aperte ad uerba pertinet non obscura palàm ad præsentium multitudinem & qualitatē frequentis loci. AD IPSVM FORNICEM FABIANVM fornix Fabianus arcus est iuxta regiam, in Sacra uia, Fabio censore constructus, qui deuictis Allobrogibus nominatus est, ibiq; scuta eius posita propter * est. APERTE IAM AC PERSPICVE NVLLA ex sua persona hoc dicit Tullius, nam esset offensum ἐπεξὑγνοις. QVOD TOTA SICILIA OMNES SICVLI, OMNES NEGOCIATORES, ut qcquid subiectum est* intelligitur eius esse quod dixit tota Sicilia. IN VNIVS POTESTATE, Hortensij scilicet. NON TENEBIMVS IVDICIA finxit dicere non tenebimus iudicia mollius scilicet quàm populares fingeret dicentes, auferemus à senatu iudicia. HOMINIS PERDITI LAETITIA, Verris. HOMINIS AMPLISSIMI GRATVLATIO C. Curionis, ET M. METELLO OBTIGISSET: VT IS DE PECVNIIS REPETVNDIS sorte adueniebat unicuiq; prætori. hic ergo M. Marcellus amicus Verris successurus Glabriōi fuerat. FISCOS COMPLVRES sportæ, sportulæ, sportellæ numū sunt receptacula, & sacci, sacculi, sacelli, &

cælli, & crumenæ, & uelleæ, & scorteæ, & manticæ & marsupia. ita Fisci, fiscinæ, fiscellæ spartea sunt utensilia ad maioris summæ pecunias capiendas. Vnde q̃a maior summa est pecuniæ publicæ q̃ priuatæ, ut pro censu priuato ærarium dicitur pro loculis, & archa thesauri pro Sacello Fiscus, unde Fiscus pecunia publica, & confiscare dici solet. HIS DIEBVS PAVCIS, CVM PRAETORES DESIGNATI SORTIRENTVR: Accusatio accepta est. Non. augustis. & comitia consularia fuerunt. VI. Cal. August. nec multo post sortitio prætorum fuit, celebratis eorūdē comitijs. A QVODAM SENATORE AD EQVITEM R. hoc homines inepte, quasi certum sit quod dicitur. et de industria figuratur à Tullio ad inuidiam aduersariorum, & sui defensionem, qua cogitur nouo modo causam agere horis breuioribus q̃ mos est accusatoribus. itaq; suspicantur senatorem alij Crassum, alij Hortensium equitem. r. alij neminem proferunt, alij Publium quēdam temporibus illis in diuidēda pecunia populo famosissimum, pecunia Siciliensis est ex Sicilia ex prædationibus capta. COMITIORVM MEORVM NOMINE: ut ego æditate deijcerer, quā petebam. post consularia enim & prætoria comitia ædilitia sequebantur. comitiorum autem meorum nomine addidit, ut ostenderet excepta hac pecunia totam corruptionem iudicij destitutam esse. QVI SE OMNIA MEA CAVSA DEBERE ARBITRABANTVR: Locutio pro plena habetur, sed si quæras quod integrum est, deest facere, ut sit omnia facere, & bene omnia prætulit, ut hæc

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

proditio secreto actae rei propter amicitiam uideatur esse suscepta. DIVISORES OMNIVM TRIBVVM utrum legitimos habent omnes tribus diuisores suos quos Plautus magistros curiarũ in Aulularia uocat his uerbis, Nam noster, nostrae qui est magister curiae diuideret argenti numos, dixit in uiros, an diuisores criminis nomen est, sed si hoc esset, non sibi ex ijs carum esse dixisset, cum ipse praeturam petisset. ostendit Verrem non gratis factum fuisse praetorẽ urbanum, & alterum Metellum praetorem Siciliae, pecunia Verris similiter meruisse praeturã. C. Verrem, nomen est proprium. ROMILIA nomen est tribus, ablatiui casus, ut sit ex Romilia. Tribus enim urbanae rusticaeq; omnes. XXXV. numerantur, ex quibus aliquã necesse est cuiusq; ordinis fuerit ciuis Ro. obtineat. moris autem fuit cum aliquis ciuis Ro. ostendendus esset, significaretur aut praenomine suo, aut à nomine, aut à cognomine, aut à cognatione, aut à tribu in qua censeretur, aut à curia, aut à censura, aut si erat senator eques. R. à curia sua, sic alibi ait. L. Claudiũ Palatina, patris sui discipulum tanquã diuisorem magistri Verri seni scilicet. EX OPTIMA hironia ẽ. VRGEBANT COMITIA. hae sunt res maxime. VRGEBANT COMITIA. INSTABAT IVDICIVM. FISCI MINABANTVR. Exquisite dictum. AGERE, QVOD AD IVDICIVM PERTINEBAT L. uel occupatione in petendo honore, uel qua accusatio libertatem uel minas exigat. petitio blandimenta & preces. MINARI DENIQVE DIVISORIBVS

RATIO NON ERAT: cur.n.* minarer inq̄t accusatoribus uel diuisoribus, quos accusatione Verris impeditus accusare non possem, id ipsumq́; illi callidi hoies intelligerent. DESTRICTVM, ATQVE OBLIGATVM destrictus potest & sine uinculis in diuersum manu ducentium ferri. obligatus etiã nodis uinculorum in loco intelligitur. plus est ergo obligatum esse, q̃ destrictum. QVI QVAMOBREM ARCESSENTVR, Bene interposuit hæc ad causam non ueniendi. nam sine hac ad designatum consulem Siculos non uenisse contumaciæ uideretur. sane et hic et in primo capite Verrinarũ animaduertitur insequens locutio similisq́; solœcismi, siquidẽ non uenisse legeris. nam si non uenissent legeris, error non erat. CAETERORVM HOC ANNO criminose (ut supra diximus) in Hortensium Metellosq́;. CVM FILIO BLANDO, ET GRATIOSO finis * ac maxime meretricibus amicitiæ conueniunt.

Gratia uero quæ potest in adolescentibus sine infamia, gratiam enim amicorum copiã modo dicit. APPELLARE quasi familiares. ET CONVENIRE. quasi de promissorum debito. INTELLECTVM: ET ANIMADVERSVM: intelligitur aliq̄d argumentis, animaduertitur sensibus præsenti animo utentibus. plerunq; enim aduertimus rem aliquam oculis, aut quouis sensu corporis sine animi intentione, ergo plus est animaduersum, q̃ intellectum. an ab aliis intellectum ab aliis animaduersum intelligi posset. quod si est, rursus plus erit intelligere, q̃ animaduertere. VT CVIVS DIVITIAE ME

Magna emphasi diuitias dixit, & significat breuiter etiam sibi præmia præuaricatiõis oblata, sed frustra. SED ETIAM Q. METELLVM: subaudi cõsulem, & ne error sit in omnibus, tenere nos oportet tres Metellos esse, unum cum Hortensio, alterum in urbe constitutum de pecuniis repetundis, tertium Siciliæ prætorem. DEDIT ENIM PRAEROGATIVAM SVAE VOLVNTATIS EIVSMODI: dilogia dicitur figura cum ambiguũ dictum duas res significat, nam prærogatiua si præter eius integrum beneficium aut dicto, aut facto aliquid significat liberalis ab eo qui nobis benefacturus est, & rursus prærogatiuæ sunt tribus, quæ primæ suffragiũ ferunt ante iure uocatos. mos enim fuerat quo facilius in comitiis cõcordia populi firmaretur, bina domo de iisdẽ candidatis comitia fieri, quorum tribus primæ prærogatiuæ dicebantur, quos uellent consules fieri. secundæ iure uocatæ, quod in his sequente populo ut sæpe contulit prærogatiuarum uoluntatem iure omnia complerentur. hoc igitur dicit Cicero uocãdo ad se Metellum, Siculos, & eos minis deterrẽdo ab accusatione Verris, propè omne beneficium corruptarũ à se tribuũ Verris pecunia persoluisse. Vult enim illum Verris pecunia consulem factum intelligi. AN ME TACITVRVM & hic epitherapeusis, ubi non emendatio dicti atrocissimi, ac confirmatio ponitur recte dixisse causa subiecta cum quadam. ARCESSIT ALTER COS. DESIGNATVS SICVLOS: Hic est prærogatiua, quam Metellus Verri pro prærogatiuis reddidit. nã huius rei fuerat dilata narratio.

Prouisum

PROVISVM. quomodo si comitiorum sors atq; fortuna est, sed uult totum pecunia Sicilieni, hoc est corruptis à Verre tribubus esse confectum. TE NON FATO, VT CAETEROS EX VESTRA FAMILIA, dictum facete & contumeliose in Metellos. Antiquum Næuij est. Fato Metelli Romæ fiunt consules, cui tunc Metellus consul iratus uersu responderat senario hypercatalecto, qui & Saturnius dicitur. dabunt malum Metelli Næuio poëtæ, de qua parodia subtiliter Cicero dixit, te non fato ut cæteros ex uestra familia. QVAESITOR prætor de pecunijs repetundis quæstionem exercens. nã proprie quæsitores dicuntur criminalium quæstionum, ut Virgili. Quæsitor minos urnam mouet. Duo autem consules Hortensius. Q. Metellus. Quæsitor M. Marcellus. NIMIVM DILIGENTEM, hæc est artificiosa laudatio iudicis sine suspicione assentationis, & tamen efficax à beneuolẽtia, qui autem diligentem uituperare non poterat, pro crimine addidit nimiũ, Terentius, ne quid nimis. M. CESONIVS designatus ædilis, cum Tullio, & ideo non iudicaturus, quia & ædilis & iudicis sustinere non poterat uno tempore ut sagacem integritatem eius ostenderet, non dixit quod corrumpamus, sed conemur corrumpere, & non aperta & plana corruptione, idest uel exigua. IVNIANO CONSILIO Iunius quæsitor iudex fuit in Cluentij causa Verre prætore, in qua cum Oppianicus damnatus esset, defensor Oppianici tri. pl. qui notius rem in inuidiam duxit, cum diceret pecuniam in iudicio fuisse uersatam, & cum

Quæsitor.

incertum esset ex qua parte esset profecta, corruptionem credidit ab Oppianico datam, qa dānatus erat, & errore multorum in falso crimine Cluentius fuit. hic ergo Cesonius damnatis alijs iudicibus, non modo innocens pronunciatus est, sed etiam ex ijs fuit, qui illa crimina Staleni & Bulbi & Guttæ et cæterorum iudicum detexerunt, cum Verres quoq; turbatus subiectos iudices esse diceret, & interpollatos libellos sortitione iudicum, quos libellos ipse obliguerat. MAGISTRATVM INEAT oportet nonis Decēbribus, hodie tri.pl.futurū. EX ACERRIMA EQVESTRI ILLA FAMILIA, nouo modo laudem ab ignobilitate quæsiuit more suo laudans equites. R. & maxime quia cum iudicarent, sine infamia se gesserunt. L. CASSIVS CVM AD CAETERAS RES, inde sunt leges Cassiæ tabellariæ de suffragijs libere ferendis, non uoce sed tabula. ille ille Cassius q cognoscendis criminalibus causis, in primis quærendum esse dicebat, cui bono homines ueteres graues & seueri, & inde figurate singulis additam laudem ex ore aduersarij ueluti ostendentis cur sibi iusti omnes displiceant. TRIBVNI MILITARES Tribunorum militarium duo genera, primum eorum q Rufuli dicuntur. hi in exercitu creari solent. alij sunt comitiati, qui Romæ comitijs designantur. SVBSORTIEMVR ETIAM mire ostendit securitatem rei, tanquam ipse sit omnia facturus. NO. SEXTILES: sextiles Augustæ, Quintiles Iuliæ, non dum enim nomina de imperatoribus sumpserant, propter
» quam mutationem nominum Virg. ait. -Et incipiēt

magni

" magni procedere menses, hac tota argumentatiõe signi ficat Cicero bis accusare se non posse, si accusandi consuetudinem seruare uoluerit, non seruire breuitati.

LVDOS VOTIVOS: hos Pompeius uouerat ac si Sertorium superasset. DEINDE CONTINVO ROMANI SEQVENTVR. Romani ludi sub regibus instituti sunt, magniq; appellati, ꝙ magnis impẽsis dati, tunc primum ludis impensa sunt ducenta millia numũm, adeo magnos ludos factos pu tant, ꝙ consiliorum secretorum deo idest Neptuno lati, tum regi & rerum conditarum, et dis magnis .i. lari bus urbis Romæ dati sunt, quibus aiunt raptas Sabinas esse, ut uideatur propter hoc dicere. Virgilius " - Magnis circensibus actis, & circenses ludi sunt.

DEINDE SE DVCTVROS ducturos di laturos, moram facturos. DICENDO, longa oratione. EXCVSANDO cur interdum nõ dicant. Admittebantur enim excusationes multæ etiam pro reo, aut occupationis alicuius, aut malæ ualetudinis.

AD LVDOS VICTORIAE. hos Sylla insti tuit bello ciuili uictor. Secundũ quos plebei ludi, quos exactis regibus pro libertate plebis fecerunt, aut pro reconciliatione plebis post secessionem in Auentinum.

QVEM EGO HOMINEM Metellum .s. in cu ius locum subsortiendum iudicem ex persona Verris supra dixerat, qui prætor futurus sit ex Cal. Ian. qui nunc in iudicum numero est. MALO ENIM IVRATO SVAM, cum iudex sit Metellus tabellam iudiciariam iuratus accipit, cum prætor fuerit & non iurauit, quia non est iuris, & in potestate ha-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

bebit tabellas omnium iudicum. ID ENIM CON SILIVM MIHI TACITI DABITIS: Sermocinatio ista non decet iudicum grauitatem, ideo Taciti dixit, sic agit autem ut ostendat se non debere horis legitimis abuti, his ad accusandum Verrem cum possit pro una actione testimonijs uti tantum. CONFICIAM: VT NEMO CONTRA ALITER QVA`M EGO VELIM, nunc illud est quod postea dicet in alia tempora reseruemus, in secunda actione. AVTHORITATIBVS confirmationibus eloquentiæ scilicet. EX IPSIVS TEMPORE, ET CAVSA: sensus est, nõ ingenij tui est, ꝙ contra me malitiose exisset, hoc autem expetit tempus huius, hoc est periculum Verris & malum causæ, quam suscepisti. SECVNDVM BINOS LVDOS post binos ludos uotiuos ac Romanos. ANTE PRIMOS LVDOS COMPERENDINEM. idest me & te dixisse proficiens comperendinationis iudicibus faciam potestatem. ASTVTA: urbana, etenim urbs ἄσυ dicitur. Terẽtius, an in astu uenit. CVPIDITAS, corruptionem iudicum signĩficat in quibusdam iudicijs Terentij Varronis, ubi discoloribus ceris usus est, & ubi (ut supra diximus) elusit nobiles pueros. ASSIDVVM, molestum additũ. EX EO LOCO: EX QVO de rostris. s. hoc munus ædilitatis, allusit ad ambiguitatẽ muneris, et Verris nomen bestiæ proferentis. QVI AVT DEPONERE, Deponitur in sequestri, accipitur ab eo ꝙ corrumpitur. Recipitur. i. promittitur. i. pro iudicato respondet. Pollicetur qui apud se dicit aut præmium aut

sententiæ potestatem esse. Sequestres sunt apud quos pecunia deponitur, interpretes p quos indicitur pactio. INTER. X. ANNOS, recte dixit, hoc enim tempus, quo senatus iudicat Victore Sylla ab ordine equitum transferente iudicia, annos propè quinquaginta, tanto enim ferè tempore equester ordo iudicauit lege Sempronia. SVBLATA POTESTATE PO. RO. s. sublata prouocatione ad populum hoc est à tri. ple. Q. CALIDIVS DAMNATVS DIXERIT: MINORIS SEXTERTIVM TRICIES. Q. Calidius. M. Calidij oratoris pater ex prætura Hispaniensi accusatus à Gallio pro quo postea Cicero dixit, atq; damnatus cum sensisset iudicibus pecuniam contra se datam, in eos iudices qui paruo pretio corrupti se damnauerant exclamauit, » uel idoneam inquit mercedem pro meo capite pacisci debuistis, » hoc satis honestatis esset in uocabulis ut hominem prætori » um non uili pretio uenderetis, & » honeste ironice dictum est. LIS AESTIMATA SIT hoc est pecunia de, qua lis fuit, & propter quam condemnatus est, in summam redacta, quæ de eius rebus exigeretur. Duæ res enim consequebantur damnationem* pertinebat qua uel simplex, uel duplex, uel quadrupli ratio ducebatur. Altera exilij. QVI C. VERRE PRAETORE VRBANO SORTIENTE, sic hoc criminose dicit, quemadmodum supra Hortensio prætore, qui ambo peculatus damnati sunt. Quid hoc inquit quisq́ ad iudicium corruptum pertinet? respondebimus litis æstimationem nõ solũ ex titulo propositi criminis, sed etiã ex alijs probationibus quæ ex ante

actis rebus apud iudices constiterint. Hic peculatus crimine proposito etiam qui iudicando pecunias cœperant, reddiderũt. similiter soluitur etiã illud qđ supra de pecunijs repetũdis positũ est. PRAETORE VRBANO SORTIENTE, totũ hoc magis iuidiose q̃ uere dicitur, nam ipse Verres pro testimonio dixit in Iuniano iudicio adulteratas fuisse tabellas suas, in quibus suppositi iudices essent ad sententiã corruptam proferendam, cum causam ante non audissent. Significat autem C. Fidiculanium Falculam qui ad complendam Oppianici damnationẽ dicebatur esse suppositus. QVOD INVENTVS EST SENATOR: Stalenum dicit ab utraq; parte fuisse corruptum, quod aduersus eum recitatum postea in Cluentiana oratiõe uix purgat, ubi dicit à solo Oppianico sextertium CCCC C. Cæcilio Staleno iudici data pro numero iudicum qui corrumpendi essent. VT DISCOLORIBVS SIGNIS, iam supra dictum est. Signa autem alij ceratas diuerso colore tabulas, alij ab iudicibus appositas tabulas ceratas diuersi coloris aiunt, ut hoc signum esset ad uoluntatem rei. SENTENTIAE scriptæ. IVRATORVM HOMINVM iudicum scilicet, qui in leges antequam iudicarent iurare consueuerant. SED HABERE HOMINEM POTENTEM: Hortensium uult intelligi, scit enim hoc minus ualere ad minuendam eius authoritatem. APVD M. GLABRIONEM prætorem præsentis anni, quique præesset huic iudicio.

NEQVE VLLAM ALIAM OB CAVSAM PO. RO. PER ANNOS CONTI-

NVOS. * TRI. PLE. ILLO TEMPORE TRIBVNITIAM POTESTATEM FLAGITABANT: *hoc Cicero utitur ad inuidiam iudiciorum & infamiam senatu iudicante.* QVI CN. POMPEIO *in inuidia tunc Pōpeius fuit* ꝙ COS. *redderet populo tribunitiā potestatem, sed totum Tullius ad sui temporis commodum refert, ut etiam Catuli sententiam in senatu demonstret.* CVM PRIMAM CONCIONEM AD VRBEM COS. DESIGNATVS *ad urbem in urbe, & sic dici solet de his q cum potestate prouinciali, aut non dum in prouinciam profecti essent. Pompeius autem proconsule de Hispania Sertorio uicto, nuper uenerat, & statim habuerat concionem de restituenda tribunitia potestate Palicano tri. ple.* HOMINES IN SPECVLIS SVNT: *nisi equester ordo & urbana plebs & omnes qui fauent tribunitiæ potestati.* OBSERVANT *modo speculantur, aliās uenerantur. Virgilius.*

» *Præterea regem non sic Aegyptus & ingens*
» *Lydia, nec populi Parthorum aut Medus Hydaspes*
» *Obseruant.*

POST LEGEM TRIBVNITIAM *ex quo lex fertur de tribunitia potestate restituenda.* VNVM HOMINEM VEL TENVISSIMVM *pauperem qui unde iudices corrumperet, non habet. Dolobellam autem significat.*

QVOD TAMETSI NON REPREHENDVNT: *Potuit enim dici, quid ergo noxius si pauper sit. Non est damnatus?* NON GRATIA, *uult amicum uideri Hortensij Verrem, sed tantum-*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

modo prædæ participatione sociatum. NON COGNATIONE, hoc ad Metellum collegam Hortensij pertinet, qui illum tanquam si sit cognatus defendit. MEDIOCRI VITIO, uitia sustinebit, si quis nimia seruitute patrocinium meruerit, aut assentatione aliqua defendendi meruerit. INVESTIGARE, RATIONE, VIA. hoc totum ad terrendos à corruptione iudices dicitur. POST HAEC CONSTITVTA IVDICIA SENATORIA, iudicia dicit per hos. X. annos Syllæ legibus constituta. QVI IAM PRIDEM INVENTVS EST: Verrē dicit, QVO LOCO SIS: in tribunalibus. FAC TIBI PATERNAE LEGIS ACILIAE Manlius Acilius Glabrio legem Aciliam tulit, de pecunijs repetundis seuerissimā, in qua nec comperendinari quidem licet reū. FORTISSIMVM PATREM, Titum Manlium Acilium Glabrionem fortissimum. AVVM, Scæuolam dicit iuris peritissimum, qui cum Cn. Pisone COS. fuit quo anno. C. Gracchus occisus est. GRAVISSIMVM SOCERVM FVISSE. Scaurum significat.

SCAVRI CONSTANTIAM: inde subiecit, quid sit constantia, & animaduertendum hāc esse artificiosam laudationem iudicum ad beneuolentiam, quæ tamen ab assentationis suspicione semota est. ad suspicionem criminis, quia multum rapuit. ratio saltem in corruptis iudicibus reseruetur. SERVI DESIGNATORVM CONSVLVM mentionem facit illius rei quam de Metello supra monstrauerat, ꝙ Siculos domum arcessitos iam ante conterruit. QVA-

DRAGINTA DIEBVS INTERPOSITIS, *his, qui sunt post binos ludos uotiuos atque Romanos, quos alij bini consecuturi erant uictoriæ atque plebei.* CVM HAEC FREQVENTIA TOTIVS ITALIAE ROMA DISCESSERIT: *frequentiam dicit plebis rusticæ, cui uoluit iudicij notam esse integritatem suam, conuenerat aut ex municipijs cuiuscunque modi multitudo, aut propter Comitia suffragiorum causa, aut ludorum uotiuorum Romanorum uictoriæ plebeiorum, aut ut censeretur apud Cẽsorem Gellium & Lentulum qui tunc erant.* HVIVS LAVDIS FRVCTVM, ET OFFENSIONIS PERICVLVM VESTRVM, *figura Zeuma, ad singula enim subaudiendum est, puto esse oportere.* FACIAM HOC NOVVM: SED AB IIS, QVI HINC PRINCIPES NOSTRAE CIVITATIS SVNT: ANTE FACTVM: *Verum dicit, & enim L. Lucilius, & item M. Licinius ambo consulares. M. uero, & triumphalis fuit, hi cum accusarent L. Cottam non usi sunt oratione perpetua, sed interrogatione testium causam peregerunt.* ILLVD A ME NOVVM COGNOSCETIS: *in eo se dicit noui aliquid allaturum, in quo diligentius crimen expositurus est, quàm qui ante ipsum breuiter accusauerunt.* VT VBI INTERROGANDO, *apparet ex hoc dicto, testes suos etiam ipsum accusatorem interrogare consuesse.* ARGVMENTANDI, DICENDIQVE SINT. *argumentari est argumentis uti ad rem probandã, dicere amplificatione uti ad rẽ, ad delectan-*

dum commouendumq; auditorem oratione perpetua.

SIQVIS ERIT: QVI PERPETVAM ORATIONEM, uides qa argumentis se usurũ non negat. Iam modo quãquam perpetuam orationem se neget habiturum in hac oratione quæ prima est. SI QVIS ERIT: QVI PERPETVAM ORATIONEM, ACCVSATIONEMQVE. bene hæc separauit ut ostenderet etiam sine perpetua oratione accusationem tamen esse, ut intelligi posset, ut res nó una, sed, ut duæ sunt. NVNC ID QVOD FACIMVS, EA RATIONE FACIMVS: inconsequens locutio & obscura non minus est, quàm illa in fine orationis pro Ligario, Nisi forte faciemus, semel ponitur. CVM MVLTA LIBIDINOSE, MVLTA CRVDELITER, IN CIVES ATQVE SOCIOS, à specie cœpit, et subiunxit socios dicendo, postea ad deos, atq; homines. sed non est uitium φ sub auxesi positum, non pro ratiocinatione.

SEXTERTIVM QVADRINGENTIES diximus de hac quæstione summæ uariæ* in diuinatione enim sextertium millies dixit, φ soluimus, φ adhuc non erat insinuata criminum ratio Ciceroni, & φ ex persona Siciliæ loquebatur, augere uoluit ueritatem, & quoniam spe duplæ uel quadruplæ repetitionis quantum ius accusatori progredi licuit, nam quãuis sextertium septuagies tantum dupli nomine exigi iussus est, ad gratiam ne Hortensij an suam an etiam conuenientia Ciceronis ipsius parum comperimus.

DIXI. moris ueterum fuit, cum satis uisum esset fluxisse uerborum, hanc sibi necessitatem finiendæ orationis

tionis imponere, ut dicerent ad ultimum dixi, quod etiam ab utraque parte oratione consumpta, ut in consilium dimitterentur, prætor soleret pronuntiare dixerunt, bene ergo Tullius denuntians aduersariis compendium breuitatis hoc uerbo usus est. Dixi. non autem mihi finitur prima actio, inducentur enim dehinc a Tullio testes, quorum uerba in oratione conscribere nullius elegantiæ fuit, multis autem diebus prima actio celebrata est, dum testes Verris producuntur criminum diuersorum, dum recitantur publicæ priuatæ'que literæ, quibus rebus adeo stupefactus Hortensius dicitur, ut rationem defensionis omitteret, adeo perculsus Verres ut abiret in exilium sua sponte, nec quid amplius in iudicio gestum esset, nisi quod Tullius metuens ne tantum negocium pene tacitum præteriret, finxit Verrem comperendinationi præsto fuisse, ut bis defensus accusaretur iterum, & quemadmodum uictoriæ consuluerat breuitate dicendi, ita laudem eloquentiæ tanquam repetita accusatione est consecutus reliquorum conscriptione librorum, qui cæteros consequuntur.

COMMENTATIO IN .III. M. TVLLII CICERONIS ORATIONEM CONTRA C. VERREM.

ARGVMENTVM.

Einceps hæc omnia non dicta, sed scripta sunt contra eum . quod ita factum est. Fingit Cicero adesse in iudicio Verrem comperendinatum, & respondere citatum, & defendi. in cæteris enim orationibus defensor futurus accusationis officium his libris, qui Verrinarum nomine nuncupantur, compensare decreuit, quoniam accusare multos indecorũ Tullio uidebatur, et in una causa uim huius artis & eloquẽtiæ demonstraret. nam & bene intelligentes omnẽ uirtutem oratoriam quæcunq; in criminationibus constituta est, hic expressam uident. & contra ex hoc defensionum uim in cæteris orationibus & neruos eius ex hac uirtute cognoscunt, quæ in opprimendo exprimitur reo. Igitur rerum scœna sic facta est, ut dicit Tullius, non ut acta res est. ADEST, inquit, Verres, respondet, defenditur . ergo cum prima actione accusatus sit ac defensus Verres, nunc uelut defensus iterum, sic enim mos erat, in altera actione accusatur ad ultimum rursus oratione perpetua crimina repetundarum, & alia pleraq; anteacta uita sæpe firmantur. sumitur etiam hic sæpe defensio. omnis enim confirmatio ab attributis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

butis negocio sumi solent . ergo attributa personae & maxime in anteacta uita quaeri solent, negotij in ipso crimine. Libros igitur pro qualitate criminum Tullius diuidens, anteactis unum dedit. Hunc scilicet solum crimini ipsi repetundarum. IIII. Vnum de iure dicendo, alterum de frumentaria, tertium de signis, quartum de supplicijs. ad hanc enim similitudinem poeta Virg. Minoem iudicem apud inferos tanq̃ si praetor sit rerũ capitalium, quaesitorem appellat , dat ibi sortitionem ubi urnam nominat. dat electionem iudicum, cum dicit consilium uocat. dat cognitionem facinorũ, cum dicit

" -Vitasq; & crimina discit. Ergo hic liber qui de anteacta uita est, statum necesse est coniecturalẽ habeat. capita autem quae ipse Tullius fecit, diuidendo totam hanc accusationem in legatione, uice quaesturae. tertio in praetura urbana. nã cum oẽs eius actus quaesturae nomine legationis, praeturae Vrbanae, Siciliensis'que quadripartita librorũ diuisiõe cognoscantur* anteacta enim omnia hoc libro comprehẽsa sunt ad eorum fidẽ quae post dicuntur . Procemia sane huius libri insinuatione constituta sunt, quasi uera accusatione in Verrem audentem adesse, atq; defensum, exhortatione iudicum ad recte iudicandum, tum in minis contra aduersarios, & in exhibenda ratione officij sui , cur ita maluerit accusare , ut prima actione tantum testibus uteretur, quae omnia eiusmodi sunt , ut non tam noua dicere, quàm dicta libri superioris instaurare uideatur. Post haec omnia ipsius Ciceronis per honores Verris cum criminibus iunctos diuisio per ordinem temporum currit.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

EMINEM VESTRVM IGNORARE ARBITROR IVD. *hoc totum figmentum esse Ciceronis, ut sequentium librorum uera actio uideatur. nam Verres iam sua sponte elegit exilium.* RESPONDET: *recte dictum est respondet. nam apud ueteres & iudices, & rei, & accusatores, & defensores dicebantur à praecone praetorio.* PATIOR IVDICES: *dolere debuerit, restitit sibi, pati se & aequo animo ferre dicit, ut pugnam uictoria consequatur.* NEQVE ENIM SALVS VLLA REIP. MAIOR EST: *eadem repetit quae in prima actione dicta sunt è Rep. esse damnari Verrem.* DILIGENTER REIECTIS *reiectos iudices pro electis intelligi conuenit, ibi enim reiectio iudicum ubi & retentio continetur, in reiectione autem accusatoris, uel fides accusationis, uel praeuaricationis, ut supra dixit, apparet.* AC PROPE DEPOSITVM DESPERATAE SALVTIS, *sic & Vergilius.*

Ille ut depositi proferret facta parentis.

Postremo ut esset hoc iudicatum, subauditur accessi ἀπὸ κοινοῦ ad omnia, quibus hoc uerbum in hac sententia conuenit. HOMO EST NOCENTISSIMVS. *Terentius & habet quod det, & dat nemo largius, & de persona. fatuus, insulsus, tardus stertit.*

IMPIE, NEFARIEQVE COMMISIT. *Nefandum est non fandum. Nefarium quod sacra polluit farre pio solita celebrari, ergo nefarij sacrilegi.* AGVNT EVM PRAECIPITEM *propriũ Ciceronis & in orationibus & dialogis & in epistolis eandẽ*

lis eandem sententiam dicere, & uti eloquentiæ diuersis modis iisdem sententiis, tamen ab aliqua occasione repetitis, nam & hic repetitio Verris in qua uidetur insaniæ Verri causam uelle monstrare. est enim hic locus de suppliciis irrogatis, ubi ostendit ciues R. Verrem pro prædonibus occidisse, religiones uero, cerimoniæ de signis, de furtis, tacet modo quasi idoneis ad furorem auaritiæ, supplicio communi, extimatione litis, exilio. CVI DAMNARI EXPEDIRET. quia minor in damnatione pœna, quàm in concione Po. Ro. & in eorum animaduersione, non istum modo terret subtiliter etiam iudicibus comminatur. NON ID TEMPVS: quod inuidiosum senatui est. NON IS REVS: qui et nocentissimus. NON ID CONSILIVM quod ex optimis uiris lectum tale est, ut siquid in ipso culpæ fuerit se * pariti melius esse natum me. * NE ACTOR QVIDEM Tullius scilicet in quo omnia ad uincendum parata. AD ALIVD IVDICIVM po. s. & æquitum Ro.

ALIENO NOMINE quæstores urbani ærarium curabant, eiusq; pecunias expensas & acceptas in tabulas publicas referre consueuerãt. alieno autem nomine dicit Carbonis nomine, uel exercitus eius. nã cõsulis militum eius nomine pecunias ex ærario sumptas auertit, conuersus ad Syllam bellis ciuilibus. alieno nomine ad frumenti emptionem quod Siculis non persoluit. DE CAPITE hoc in Sicilia fecit gratiosius in decumanos, ut frumentum in auctione promissum ab decumanis usibus. po. Ro. cum illi refragarẽtur d'*plicito de summa detraxerit, minusq; eos in-

ferre passus sit annonae Po.Ro. quod illicitum probatur multis documentis. M. MARCELLI, ET P. AFRICANI MONVMENTA, signa concessa & reportata Siculis à M. Marcello & Scipione Africano. Nã Marcellus donauit, quae uictis Syracusis asportare iure belli potuerat. Africanus uicta Carthagine reportauit, quae uictis Siculis ademerant Poeni. MEDITETVR DE DVCIBVS HOSTIVM: hic crimen de supplicijs esse cognoscitur, in hoc enim libro haec latius explicantur. QVOS IN EORVM LOCVM SVBDITOS captis praedonum ducibus Verres illos quidem remisit accepto praemio, pro illis autem mercatores innocẽtissimos, partim trucidauit, partim domi suae priuatim reseruauit, qđ diceret timuisse, & ibi nec criminaretur eos ipse à se pecunia liberatos esse. VSQVE DVM PRO ME LICVERIT: quãtum in ipso fuerit. Ad hoc domi suae priuatus quod est maiestatis crimen, hostes publicos habere non poterat. sed finem fecit huius audaciae me cogente qui institui ut de eius domo in publicam custodiam ducerentur. QVO ME IAM PRIDEM VOCAT PO. RO. se dicit quia aedilis est factus, ut defendat libertatem Po. Ro. QVI COGNITORES HOMINES hoc genus defensionis in iure cognitor dicitur. maxime cum de alicuius statu agitur. ipse alibi cognitorem iuris sui. QVINQVE ET XXX. ac per has totus Po.Ro. principio tres fuerunt. Tatiensis una à Tatio rege. Ramnes altera à Romulo. Luceres altera à Luco monte siue Lucretino, siue à Luco, quem Lucum Asylum uocauerat Romulus.

Cognitor.

Centuriae Tatiensis. Ramnes. Luceres.

mulus. Poſt de nominibus ſabinarum plures fecere q̃-
bus præcatricibus parentum bellum maritorumq́; fi-
nitum eſt. ad poſtremum. XXX. & .V. factæ. Obtinue=
runt autem nomen aut à tributo dando, aut quia pri
mo tres fuerunt, unde etiam tribuni dicti. RELI-
GIONEM quia iurati teſtes dicebant. LAVTV
MIAE, carcer Syracuſis lingua ſiculorum. Lautumiæ
autem lapidicinæ dicũtur loca cæſis lapidibus execta.
DE LOCO SVPERIORE: de roſtris quippe
qui ædilis ſum factus. QVO IN NVMERO
È VOBIS COMPLVRES FVERVNT:
alia enim ſortitione nunc ſedent. illa diuinatione con=
ſtituendi accuſatoris alia fuit. INIMICITIAS
IVSTAS ad aliud argumentum uictoriam ſuã in-
terpretatus. ſimpliciter fatetur quod in diuinatione ex=
pugnauerat, non idoneam fuiſſe cauſam accuſandi Ver
ris Cæcilio commentitiam ſimultatem, iuſtas inimici-
tias magnas dicit, ut è contrario Virgilius.
» Iniuſto ſub faſce uiã dũ carpit.- CVM ID PO-
STVLARET: bene addidit, q̃a in diuinatione hu
iuſce rei mẽtio facta nõ erat. VIM INQVIREN
DO TANTAM HABVI: dicit plura crimina
inueniri potuiſſe q̃ inuẽta ſunt, ſi uellet Tullius nõ ad
legem repetundarum inquiſitionem facere, ſed ad uni
uerſa quæ commiſerat Verres. Nã certe quantum ab-
ſtulerit ex Sicilia Verres, nõ quantum flagitij commi
ſerit dicere, accuſatorem cauſa compellit. NE QVIS
DE MEA FIDE, ex Verris pecunioſi rapinis in-
uidioſum & apud iudices plurimum, ut non ſine cau
ſa de eorum ſubſtantia Cicero dubitare uideatur, &

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.1.2.34

ualet ad suspitionem magnopere immo redēpti Hortensij & fautorum Verris ad defensionem eius, quo se quoque è suspitione h minum non excœpit Tullius.

SCIEBAM IN REIICIENDIS IVDICIBVS multi inquit ita subtiles fuerunt præuaricatores, ut in tota actione fideles actores esse uiderentur, qui tamen non effugerunt suspitiones hominum, in reijciendis iudicibus uersarentur. reijciens enim malos, & retinens bonos uerus accusator intelligitur. qui uero contra facit & sit impedimento cæteris, astu tegat, de hoc intelligitur ꝙ præuaricator existat, & bona accusatio cum causa laudantis iudicis oritur is.*

POST HVNC STATVM RO. PO. QVO NVNC VTIMVR: qui est per. X. annos ex quo Sylla uicit, ex quo iudicat senatus. QVAM ISTE LAVDEM uitat argumentum quod ipse rhetoricorum*reprehendit, & commune appellauit. QVI CVM P. GALBAM IVDICEM REIECISSET: bonum. M. LVCRETIVM RETINVIT: malum scilicet, sed tamen scire uos conuenit hunc Lucretium à Cicerone esse reiectum, neq; enim præsentem iudicem uituperare fas fuit. REIICI PASSVS ESSET: ac per hoc reiecisset ipse.

CONTRA FIDEM MEAM NIHIL POTVISSE: quia non sum edilitate deiectus.

DEINDE RELIQVIS DIEBVS, apparet multis diebus prima actione accusatum productis testibus Verrē. NON ENIM SPOLIA C. VERRIS, ut quadruplator, qui de condemnati bonis ipse aliquid sumam. SED EXISTIMATIONEM

NEM *ut bonorum ciuium causa, cui rei contrarium est sine causa.* DEFENSOREM PROVINCIAE CONSTITVI: ET DELEGI.: *subaudiendum & ad omnia meum fuit.* ABSTVLERIT.: *pro suo habuerit, persuasum sibi ostenderit.* QVANTO PERICVLO VENTVRI SIMVS AD EOS IVDICES: *uult intelligi me tuendum esse senatui ne equites Ro. iudicent quos non solum pro integris, sed etiam pro inimicis nobilitatis uult prætor iudices esse.* A PORTA SVBITO RETRAXISSET: *hoc comminiscitur Cicero ut credamus ueram fuisse secundam actionem, quæ secundũ ueram gestorum fidem non dicta, sed scripta est.*

NON SINE CAVSA *corruptis iudicibus scilicet.* NVNC NE NOVO QVERIMONIAE GENERE *astutia Ciceronis hæc fuit, utẽdo testibus ut nihil reliquisset Hortensio, nisi ut eos interrogare posset, dicendi autem facultatem nullã ei dedit, nihil ipse dicendo. & enim metuebat ne, si locum dicendi inuenisset Hortensius, breuitatem temporis longa oratione consumeret, ut secũda actio apud alios iudices, qui corrumpi possent, aliumq; prætorem post Cal. Ianu. perueniret COSS. futuris se & Metello fautoribus Verris. hæc ita sunt quemadmodum dicimus, sed Cicero sic proponit querelam Hortensij, ut & iniusta & ridicula esse uideatur, & est ordo nunc de nouo querimoniæ genere uti posset Hortensius.* MOREM ILLI GERAM: * HIC TV FORTASSE ERIS DILIGENS: *Apostropha ad ipsum Hortensium, qua ostendit non posse se cogi uti oratione*

perpetua, & omnibus horis suis si nolit uti, & mire horis dixit, cum dies sint plurimi, ut ostendat nimiam diligentiam & eas horas dicentis dictione esse complẽdas. Veteres praeterea generaliter dicebant more graecorum. QVOD MIHI LEX MEA CAVSA DEDIT: de commodo proprio licere unicuiq; detrahere, praesertim cum ei de aduersario nihil possit esse cõmune. EA RE QVIDEM, ut quaestionẽ propositã infirmaret, causam propositionis affinxit, quae sibi solutionem propositi, quam uolebat, afferret. In hoc quidem genere causarum cõiecturali scilicet. ADIMO ENIM COMPERENDINATVM: pro comperendinatione posuit, & est sensus, aufero uobis molestiam bis dicendi, sed quid dices utile esse bis dicere, & mihi ego denego hanc utilitatem, in qua re cur me accuses, non habes. & enim comperendinatio propter me magis q̃ propter te est instituta, aut non magis propter te, q̃ propter me. si enim numerum dicendi consideres, ex aequo res est. si ordinem, ego sum prior. nam si accusator dixerit responde prima actione defensor, ut rursum comperendinatio iudicio dicat prior defensor, & defensionem tanquam duplicem in medio positam obruit ultimus accusator. GLAVCIA PRIMVS TVLIT: ante legem glauciam de comperendinatione, aut statim sententia dicebatur si absoluẽdus esset reus, aut amplius pronunciabatur si uideretur esse damnandus, cum dixisset ius non liquet. hoc est obscura causa est. itaq; ea pars interposita dilatione dicebat, in cuius peroratione uidebatur obscuritas. comperẽdinatio uero utriusq; partis recitatio est, alij sic adno

tant, comperendinatio est secunda actio. item comperẽdinatio est ab utrisq; litigatoribus inuicem sibi denuntiatio in perendinum diem. nãq; cum in rem aliquam agerent litigatores, & poena se sacramenti peterent, poscebant iudicem qui dabatur post trigesimum diem, quo dato deinde inter se comperendinum diem ut ad iudicium uenirent, denunciabant, quo cum esset uentum, anteq̃ causa ageretur, quasi per iudicem rem exponebant, quod ipsum dicebatur causae coniectio quasi causae suae in breue coactio, alij sic. inter comperendinationem & ampliationem hoc interest, ꝙ comperendinatio ex una tantum repetitur cum ante iudex non intelligeret, & omnino si suadebatur iud. bona causa, absoluebant eam, si mala, non statim damnabant, sed hac excusatione parcebant. Nam cum condemnandi nota esse. K. litera absoluendi* ampliandi signum. N. L. quod dabant quod significabat non liquere. Vnde ampliatio nascebatur. IVDICARI dici sententia absolutionis hoc significat id quod sequitur. CITO ABSOLVI, iudicari, tardo condemnari, ampliari.

ACILIAM LEGEM Acilij Glabrionis patris huiusce praetoris de quo etiã supra dixit, de quo quae lex neq; comperendinationem ampliationem.* MITTAM IN CONSILIVM: i. porabo, nam mittere iud. in consilium, est demittere iud. ad sententiam dicendam, ubi allegatis omnibus argumentis Orator dixerit, dixi. SEXTERTIVM QVADRINGENTIES in diuinatione millies dixit, sed cur ita uariauerit fidem summae iam, in superioribus diximus. NOMINA SVA EXEGISSE: tituli de=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

bitorum nomina dicantur præsertim in ijs debitis in quibus hominum nomina scripta sunt, quibus pecuniæ commodatæ sunt, cui rei contrarium est mutuas accepisse, ergo nomina debita uel debitores. HAEC EADEM SE AVDISSE DICERENT. apud antiquos & de auditione testimoniũ dicebatur. VT IN TESTIBVS INTERROGANDIS tenere debemus interrogationes testium & accusatoris et defensoris esse, & eius qui producit, & eius contra quẽ producuntur. SED ETIAM PO. RO. qui circum subsellia coronam facit. INTERPOSVISTIS ACCVSATOREM: qui iste sit accusator, uel quem accuset, in priore libro iam notauimus, ꝙ autem dicit menses mihi tres cum eripuisset hoc dicit. C. autem & .X. dies inquirendi in Sicilia postulaui, consequens erat ut etiam quinquagesimo die redissem, ut redij statim accusarem quod possim facere. Interposuistis accusatorem quẽdam cuiusdam ex Achaia rei qui sibi. C. & .VIII. peteret, & ita factum est ut quãuis ego festinatò redierim, ille adhuc proficiscatur, non potuerim tamen agere donec complerentur illo absente. C. & .VIII. dies, sic enim erat à prætore legibus ordinatum, ut si intra centum & octo dies ille inquisitor Achaicus aduenisset, priore loco ageret, ita factum est ut propè tres menses sine ludorum impedimento ad agendum appositos sine causa Tullius amisisset aduersariorum dolo, centum enim & octo dies plusquã tres menses sunt. VT CVM HORIS NOSTRIS VSI: horis nostris .XX. diebus scilicet, hi enim dabantur ad accusandum legitimi totidẽq; defensori ad

respondendum. NE QVEM NEMO PRIORE ACTIONE DEFENDERE AVSVS ESSET: testes tabulæq; facti dari solent, itaq; ab accusatore dantur. non facti non dantur testes, ergo nihil pro sunt à parte defensoris, quid ergo facit pro defensore, oratio scilicet cuius potestatem Hortensius non habuit tacente accusatore, non ergo defendere Verrem non ausus est. quia non poterat ut uolebat, in totum prætermisit Hortensius. SI, QVAM DIEM QVI ISTVM ERIPIENDVM REDEMERVNT: fingit Tullius peruenisse se ad pactionem eorum qui in se susceperant procurationem corrumpendorum iudicum, & liberandi Verris, quos ita in cauendo scripsisse dicit pro eo se promittere corrupturos esse iudicium, si post Cal. Ianua. de Verre iudicarent. EAM EGO essem stultus, inquit, si quam diem illi in promittendo elegerant, ego in accusando non refugissem, præsertim cum possem effugere, si imprudens non essem. NVNC MIHI TEMPORIS EIVS, QVOD MIHI AD DICENDVM DATVR: alij ferunt hoc dies. XX. alij pauciores, alij plures. AVT EX ISTO, QVEM SVI SIMILLIMVM PRODVXIT: reprehendunt homines stultissimi Tullium quod in filio Verris innoxiam lædat, ac tamen ignorantes illum accusatoria arte prouidere, ne in Epilogis productis ab Hortēsio conciliet misericordiam iudicum patri. LENONVM, ALEATORVM, PRODVCTORVM Lenones sunt scortorum. productores etiam inuitarum personarum, & in quibus stupra exercita legibus uindicantur.

QVAESTOR CN. PAPIRIO COS. FVISTI, *uno nomine. Cn. Papirij Carbonis & tempus criminis significauit, & crimen, legitur tamen & consuli.* OBTIGIT TIBI CONSVLARIS: *prouincia subauditur.* DISSENSIO CIVIVM: *leuiter dixit bellum ciuile grauissimũ Syllæ cũ Marianis.* QVID SENTIRE DEBVERIS: *cum quibus facere hac sorte, potuisti enim et debuisti si nolles, repudiare illam sortem, aut susceptam tueri.* PECVNIA ATTRIBVTA *quæ in stipendium militum de ærario de tribunis ærarijs adnumerari quæstori solet, ergo Verri adnumerari intelligitur.* VOLVNTATIS ILLORVM, *syllanorũ.s.* COMPILARIT: *pilos peruellerit, sic fraudauerit furto ut ne pilos quidẽ in corpore spoliatis reliquerit.* AD NOBILITATEM, *hoc est ad suos. totum hoc per ironiã dicit in* * ACCEPI INQVIT *referri ad ærariũ ratio solet pecuniæ publicæ à quæstoribus. Verres igitur rettulit, sed Tullius hoc reprehendit, primo falsam hanc relationem breuem esse, deinde icirco acceptam quia proditor Carbonis fauorẽ sibi apud Syllam comparauerat. Nam paucis uerbis quid acceperat, quid reliquerat dixit.* DEDI STIPENDIO, FRVMENTO, LEGATIS, *hæc omnia nomina sunt erogationum quibus aut stipendium militibus dedisse se dicit Verres, aut frumentum coemisse in annonam exercitus, aut legatis & proquæstori in sumptũ * alimenta de publico dant.* COHORTI PRAETORIAE *comitibus consularibus. Veteres enim oẽm magistratum cui pareret exercitus Præ*

torem appellauerunt, unde & Prætorium tabernaculum eius dicitur, & in castris porta prætoria, & hodie quoq; præfectus prætorio. PRO QVAESTORE. i. pro officio quæstorio, significat autem quæstoris annonas, s. bi imputat pecunias publicas datas, Verres accepi inquit bis ducenta triginta quinq; millia quadringentos decem & septem numos. RELIQVI ARIMINI SEXCENTA MILLIA. hæc summa cum ratione consentit. HOC MODO AVT TV HORTENSI, AVT EGO ambo enim fuerunt * uerisimile est tantæ pecuniæ rationem duobus uersiculis confici potuisse. OPPIDVM SIBI ELEGIT ARIMINVM: hoc oppidum Albinouanus Syllæ prodiderat, dux ipse Marianus.

RECITA DENVO. P. LENTVLO, L. TRIARIO QVAESTORIBVS hoc est caput lectionis relatarum à Verre rationum ad ærarium totius quæsturæ eius. NON VT HONOS, ET DIGNITAS pro nobilitate pugnante Sylla contra Marianos hac eadem causa, sed ut esset trāsfugio aiebat Verres, ut dignitas et salus nobilitati restituer etur. IDEM FECISSES: QVOD ANNO POST M. PISO exemplo urget Verrem, ut ostendat quid facere potuisset, nisi furtum pararet. BENEVENTI ESSE IVSSIT beneuentani plerique Syllani erant. NON MODO EXISTIT: emergit, exoritur, exurgit. MALLEOLO OCCISO suspitioso uerbo usus est, nam non insistit ut probet à Verre occisum esse, sed ita uult uideri, q̃a Verri mors eius lucro fuit. ALTERAM TVTELAE, filij Mal

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

leoli tutor factus est Verres, quae in ipso ualebant cri mina, apertius hoc postea dicturus est Tullius, etenim accusator Dolobellae uolens indice Verre uti contra Do lobellam librum criminum communium Verris et Do lobellae Verri ostendit, & promisit haec se crimina nõ obiecturum, si sibi Verres & proditionem Dolobellae proderet, & testimonium aduersus eum diceret, quare Verres Dolobellam cui legatus et pro quaestore fue rat, oppugnare compulsus est. Inimicos autem accusatoresq; Dolobellae, Caesarem dicit, nam Scaurus Dolobel lam alium accusauit, nec damnare potuit. MISER CVM ESSET: miserum pro innocente Tullius po nit, sic alibi, & erunt qui illum si hoc fecerit non im probum sed miserum. * Me non diligentissimum. c.s. c.r. * EX COMMVNI CALAMITATE ex Syllanis temporibus. s. ne diceret de Sylla, clausit ut diceret Sylla mihi iussit. Sylla hoc fecit. CIRCVN SCRIPTO, sublato, circunducto, ac praetermisso, aliquãs decepto significat. POSTQVAM CN. DOLOBELLAE ἀνακεφάλαιωσις de Dolobella, nam supra de eiusdẽ natione dicebat. EST MIHI ALIVS LOCVS de signis scilicet an peculatus si hinc euaserit Verres. AESTIMATVM. imposito pretio exactum, secundum legem repetundarum. ITA MAGNI FLVCTVS EIICIEBANTVR. extra fines litoris exibant. TEMPORIBVS EXACTIS mẽsibus exactis. SACRA PVTATVR, sacra mari colitur medio, elegerunt potius sacra dicere, q̃ id quod in consuetudine est sacrata. VT NE PERSAE QVIDEM, CVM Dario Xer-

xeq;

xeq; duce. DIS HOMINIBVSQVE quia nō solum hostes erant, ut pote barbari, uerum etiam more gentis suæ nulla dis in terris templa condenda esse credebant, præsertim cum uni soli quē uenerarentur, uix mundus ipse sufficeret. Erant ergo & ædium sacrarum & simulachrorū euersores. EQVOS, MVNERA quærēdum cur equos à cæteris muneribus separauit, an qa Asiani magno pretio æstimant equos. QVEM QVONDAM IN COMITIO VIDISTIS: licebat enim multa hæc signa reportare Romam ædilibus ad ornatum ludorū, & rursum sociis reportare, nec hoc crimen distulit in orationē quæ est de signis, qa specialiter crimen & breue est, nec habet quod adiici possit. IVNONIS SAMIAE,
» hinc Virg. Posthabita coluisse Samo.- NON AD PRAETOREM, SED ROMAM DEFERRI OPORTERE. atqui legimus de Oppio et de Procilio apud Oppium. *depositasq; sellas, * sed apud eos sub qbus agebant aut quæsturam aut legationem. Legatus autem Verres non Neronis sed Dolobellæ erat. CVM OBSIGNANDI GRATIA VENISSEM. moris fuit ut accusator obsignaret domū, & clausa omnia eius quē accusaturus erat, nequa furtorum indicia aut in uasis, aut in signis, aut in literis constituta, ab eo remouerentur. AD OMNES COLVMNAS, locus ante locum, nō dicitur. IN SYLVA, in uiridario. SVB DIO idest sub cælo, cælū græci ἐν δία dicunt, sed ita declinatur hoc dium huius dii huic dio hoc dium, o diū ab hoc dio. QVANDIV ALIVM PRAETOREM, Metellum. s. cū

Iudicibus, quos in horum locum quẽadmodum supradixit, subsortiturum se Verres esse credebat. NOSTRIS TESTIBVS, QVAM HORIS usus est enim prima actione Cicero magis testibus suis q̃ temporibus, idest sibi ad dicendum lege datis. QVAESITOREM, dicitur & quæstorem, si quæstorem illum ipsum Glabrionem cuius cura est ut socijs omnia rapta reddantur, sit quæstorem ad quẽ redigũtur proscripti bona, & à quo socijs adnumerantur. SECTOREM autem dicit æstimatorem redẽptoremq; bonorum damnati, atq; proscripti, qui spem sectans lucri sui, idest secutus spem æstimationis suæ bona omnia auctione uendit, & semel infert pecuniam uel ærario uel socijs, contra hos igitur iam pugnat Verres, in qbus subtrahens omnia signa non contra se, qui illum etiam subtractis signis testimonijs tamen possum conuincere. TRIERARCHVS: naui trieri præpositus. Triremis ternos remorũ ordines habet, ita & biremis, & quadriremis, & deinceps dicuntur. QVEM OMNIA INTVS CANERE DICEBANT: cum canunt cytharistæ, utriusq; manus funguntur officio, dextra plectro utitur, & hoc est foris canere, sinistra digitis cordas carpunt, et hoc est intus canere. Difficile autem quod aspendius cytharista faciebat, ut non uteretur cantu utraq; manu, sed omnia, idest uerã cantionem intus & sinistratam tum manu complecteretur, unde oẽs quotquot fures erant, à græcis aspendij cytharistæ in prouerbio dicebantur. Quod ut criminis ita isti furtorum occultatores erant, ualet hoc prouerbium, & in eos qui multum intestinis suis

nis suis commodis consulunt præter honestatem. ARTIFICIO SVPERASSE ut interius positus esset, qui intus cantare consueuerat. PERGE FANVM ANTIQVISSIMVM, apparet oppidũ pergen uocari, cuius nominatiuus casus perga est, ergo aduerbium loci perge. fanum religiosissimum templũ unde fata petuntur. QVID DE L. SCIPIONE? de quo cum senatus ambigeret utrum idoneus esset, qui in Asiam contra Anthiocum mitteretur. P. Scipio Africanus frater eius legatum se ei obtulit ad id bellum gerendum, & uictoriam reportauit. QVID DE L. MEMMIO? legatorum populi Ro. uiolatorum causa bellum aduersus Corinthum græcam urbẽ gessit Po. Ro. eamq; deleuit duce Memmio, cur autem græcorum triumphorum ponit exempla? quia de signis loquitur, quorũ copia apud græcos est constituta. OMNES ERANT EIVSMODI: boni scilicet. P. SERVILIVS bona occasione præmendi iudicis cum obtestatione coniuncta, hic enim bellum in Cilicia gessit, deq; ea triumphauit capta Coryco, Olyntho, Fasilide, de tribus magnis eius terræ urbibus. LEGATVS QVAESTORIVS legatus ex quæstore agens. PER TRIVMPHVM VEXIT: Herculis enim signa ante triumphantem uehi per pompã solebant. AD AERARIVM PRAESCRIBENDA hæc fuit ueterum diligentia, ut quod quisq; de subiugata prouincia per triumphum apportauisset, perscriptum in tabulis in ærario reponendis conseruaretur. FIGVRAM, STATVM, figura est circa gestum situmq; membrorũ, statum circa ornatum

& habitum uestis insignium, & armorum. CERTE MAIOR non uideo quid oportet hic sensus. nihil enim mirum diligentiorem esse Seruilium q̃ Verrem si ita est, nisi forte quod ait certe maior is, sic accipiamus quasi dicat Verrẽ maiorem, & quod subiunxit argumentum seruitutis q̃ uoluptatis maiorẽ esse fructum dicens. TVA QVOQVE SIGNA, oratoria Plasi, hanc sibi obiecit quæstionem, quæ genus confessionis in se habet. Nam ædili atq; prætori Hortensio & item Metellis rapta ex prouincijs signa ad ornandum forum & comitium commodauerat Verres. olim enim cum in foro ludi populo darentur, signis ac tabulis pictis partim ab amicis partim è græcia cõmodatis utebantur ad scenæ spẽm, quia adhuc Theatra non fuerant. COMITIVM locus propter senatum quo coire equitibus, & Po. Ro. licet. QVI SE IVDICIORVM DOMINOS, Hortensium, cæterosq; nobiles. EX ASIA, ATQVE ACHAIA unde fuerant ista signa p̱ furtum sublata * nam solebant magistratibus commodare reddenda. HABEO ISTIVS, ET PATRIS legitur. ACCEPTI TABVLAS. idest acceptarum pecuniarum. legitur Et habeo, & accepi. moris autem fuit unumquenq; domesticam rationem sibi totius uitæ suæ per dies singulos scribere, in quo appareret quid q̃sq; de redditibus suis, quid de arte, fœnore, lucro'ue sepo suisset, quo die & quid item sumptus damni'ue fecisset. sed postq̃ assignandis literis reorum ex suis quisq; tabulis damnari cœpit ad nostrã memoriam, tota hæc uetus consuetudo cessauit, dicit igitur Tullius habere se

& patris

& patris eius tabulas quo ad uixit, & ipsius Verris, quoad confecisse dixit. Ex quibus prodest q̃ multæ tabulæ pictæ, quanta signa apud eum nulla emptionis origine furto capta noscantur, remoraturq́; in eo quod se dicat Verres nó ex alio tempore cœpisse literas, domesticæ rationis fecisse, & ex aliquo tempore destitisse, quod factum nullo exemplo defendi potest. CVM IMPERIO AC SECVRIBVS, ironia mera Synchoreseos cum imperio ac securibus bene, quia licet negotiari eq̃tibus & priuatis. DEINDE ANTONIO hic est M. Antonius dissolutissimus curator largitatis oræ maritimæ, Cretæ mortuus, de quo ipse
» dicet, & post M. Antonij infinitum illud imperiũ sen-
» serat, & quem Salustius ait perdundæ pecuniæ geni
» tum, & uacuum á curis nisi instantibus. EST ALIQVA ETIAM HVIVSCE REI RATIO. uel mala, uel bona. dicit ergo & si non bonam, apparet esse tamen aliquam rationem, ita ut ipse dicit bona ratio nunquam scribẽdi, iudicium perseuerãs de tabulis non conficiendis aliquando cœpisse, correctio erroris, si melius destitisse cũ cœperis, mala ratio. est enim inconstantia et mutatio quædã in deterius. VSQVE AD M. TERENTIVM, ET C. CASSIVM COSS. ab horum consulatu uidetur tabulas Verres rationum suarum destitisse consignare, quãuis á præsenti tempore non longe abest. ALIO LOCO CVIVSMODI SIT: CONSIDERABIMVS. s. ad detegenda furta pertinet ista prætermissio rationũ, ne conscriptis ijs quæ ante habuit, & ijs quæ nunc habet extraordinariarum rerum possessio cer-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

neretur. ATQVE VTINAM NEGES. cum enim confeceris, et si improbe, uideris tamen aliqd dicere, cum dicas non rapui. si autem negaueris, & conuinceris, et huiusmodi defensiōe nudaueris. IMPLVVIVM locus sine tecto in aedibus quo impluere imber in domū possit. QVAE SECTOREM EXPECTANT, repetundarum causa ita se habet, ut si conuictus reus sit atq; damnatus, pecuniā reddat extimata lite, hoc est in pretium redactis omnium furtis, quam summā pecuniae proscriptis eius bonis sectores curabant. Sectores autem dicti sunt qui spem lucri sui secuti bona condemnatorum semel auctionabantur, proq; his pecunias pēsitabāt singulis ac in postera pro compendio suo singulas quasq; pecunias populo uendituri. sola ergo haec duo signa dicit apud Verrem relicta asportatis ad amicos caeteris signis. AT CREDO transitus ad aliam criminum speciem. non enim haec quae ante acta sunt, sic dicit tanquam Siciliēsia crimina propria huius cogitationis, quae per singulos libros constat esse diuisa, ut de iure dicundo, de frumentaria, de signis, de supplicijs. AD SVMMVM GRAECORVM OTIVM. Diuisam sententiam de graecis habitam, quos ociosos & leues esse consensum est. CVM A' CN. DOLOBELLA EFFLAGITASSET: ergo non e' rep. ire coactus est, sed ut mitteretur, ambitione perfecit. Nicomedes autem Bythiniae rex est. Sadala Thraciae, ambo socij. Po. Ro. IANITOREM QVENDAM Ianitorē cum dixisset, addidit quendam, ut ostenderet non appellatiuum nomen esse, sed propriū. HOMO FACTVS AD

ISTIVS

ISTIVS LIBIDINES: in nascẽdo sortem, in faciendo industriã. bene ergo nõ natum, sed * tantam naturam dixit * perductorum fingeret Verri non dicendum * postea procreare. VIDEANT: si in prõptu est res. INVESTIGENT: quam non uideant, & ideo in posterius positum. CVM SVAE PARTES ESSENT idest uicissitudo tãgeret. simul enim ostendere uult nec suscipiẽdum sibi esse nũc hospitem, & cum suscipiat condignum solere suscipere. VNA CVPIDITATE una uel præcipua uel uere una extra quam non iure non more non honestate moueretur. IVS SVVM ne rubrium pateretur. LABORAT. bene qa inuitus susceperat hospitem se indignum. QVID OPVS ESSET. ut mulieri, scilicet uis afferretur. Grandibus inquit poculis, & meracis potionibus, qui nõ intelligunt dicta Ciceronis, et hoc putant græco more potare. Est autem græcus mos (ut Græci dicunt) cum mero cyathis saltantes ciuiũ libantes primo deos, deinde amicos suos nominantes. nam toties merum bibunt, quoties & deos & caros suos nominatim uocant. POSCVNT MAIORIBVS sunt qui producta scilicet litera poscunt legunt, quasi sæpe potant. sed poscunt prouocant intelligendum est, ut sit sensus prouocant se inuicem. maioribus autem poculis ut subaudiatur poscunt à Pincerna petunt, maioribus autem poculis ut subaudiatur uiuere quærunt. QVID OPTIMVM FACTV SIT: adeo nõ græca leuitate res gestæ sunt, sed agitato consilio defensa libertas. LEVIVS EORVM PECCATVM magna ui oratoria etiam parcere peccatum di

cebant inquit, quia Verri parcebatur, sed tamen leue quia legato. SIC ISTE MVLTO SCELERATIOR, ET NEQVIOR, QVAM ILLE ADRIANVS, Cinnanis temporibus cum C. Fabius Adrianus, ut alij aiunt, legatus, ut alij putant pro praetore uel praetor prouinciam obtineret Africã Vticae in praetorio suo uiuus ustus est, quod corrupto seruitio ciuitatis illius de principum nece conspirasse dicitur, sed oportune Tullius causam tacet illatae necis in Adriano, & inultam mortem eius ostendit, quẽ dicit oratorie non in hospitio, sed domi suae uiuum crematum, & ille sic dixit ut de notissimo uideretur loqui. ACCENSVS NERONIS, accensus nomen est ordinis, & promotionis in militia, ut nũc dicitur Princeps uel commentariensis aut cornicularius. haec enim nomina de legionaria militia sumpta sunt. Interpellare autem est mediam alterius orationem interrumpere uel actionis alterius interponere, apparet ergo Hortensium quãuis diu multumq; tacuerit, tantum in medio testimonio perscripsisse, quod diceret Philodamum adeo malam causam habuisse, ut à C. Nerone uel dãnatus sit. PVTASSE NON OPORTERE reprehensio iudicati ab ea parte qua causae deriuatio fiat, ne non bis iudicata obsint, non enim causam Verris releuatam esse, sed illos damnatos. quod quoquo modo occisum hominem esse constaret. PERTIMVIT ISTE mire orator non Verrem uendicare morte Philodami, sed crimen suum releuare potuisse, quorum alterum iniuriam passi est, alterum male sibi cõscij. CONTENDIT AB EO: extorsit ei. TO

GATI

GATI CREDITORES GRAECORVM: Noluit dicere equites R. sed togatos dixit & creditores græcorum, ut ostenderet causas gratificationis in Verrem. ACCVSATOR APPONITVR non dicit accedit, sed à Verre scilicet subornatur. ET EX CREDITORIBVS LAMPSACENORVM: & hic causa gratiæ in persona ostenditur accusantis. VT DE PHILODAMO AMPLIVS PRONVNTIARETVR, mos ueterum hic fuerat, ut si absoluendus quis esset, statim absolueretur, si damnandus, statim, si causa non esset idonea ad damnationem, absolui tamen non posset, ut amplius pronuntiaretur. QVID EGO NVNC IN ALTERA ACTIONE hic apparet etiam in ampliatione sic alteram dici, quẽadmodum in comperendinatione. CN. DOLOBELLAE SPIRITVS: plus significauit dicendo spiritus, q̃ si animositatem contentionem'ue diceret. PERPAVCIS SENTENTIIS per nimiũ, paucis sententijs autem eum dixit damnatum, ut ostenderet uix paucos inuẽtos, qui ad opprimendum numerum damnationis implerent post ampliationem. IDCIRCO NE EXERCITVM, ATQVE HOSTEM RELINQVEBAS: recte dixit, bellum enim à Dolobella gerebatur in Cilicia. SED ET OPPVGNATVM AVXILIIS. auxilijs pro auxilio quæstoris. s. auxilio ipsius pecuniæ quæ uertebatur, sic Virgilius.

» Auxiliumq; uiæ ueteres tellure recludit
» Thesauros.-

NISI DAMNATO Non posset enim rationes falsas ad Aerarium referre Ver-

res, nisi dãnato Dolobella q̃ redarguere mentiẽtẽ præsens ualeret. AD INIMICOS TVOS accusatores. s. cãrũ. TESTIMONIVM PVBLICVM TVVM: QVOD APVD NERONEM DIXISTI: cõtra Philodamũ. BELLVM NE PO. RO. sic. n. ad Neronẽ scripserat Verres. NISI PVBLICE SATISFACTVM SIT: Nisi decreto publico traditi ad pœnam sint culpæ auctores. satisfacere est enim tantum facere quantum satis sit irato ad uindictam.

ET CIVITATI BELLVM INDICI, ut Cornelius, ut Terentius. LICTOREM TVVM Cornelium scilicet. LEGITIMVM TEMPVS AD VLCISCENDVM, an uitio magistratus. accepto enim successore ad magistratum accusari possunt. ET AIS, IVDICIVM ESSE FACTVM: locus reprehensionis contra iudicatum, ne prosit Verri Philodamum esse damnatum. IN ALIOS CONTVLISSE? nõ in Philodamum. NEQVE IN ILLOS, QVOS TV INSIMVLARIS: dixeris, uel accusaris. sensus hic est. & alios inquit, nõ Philodamum accusasti, & ij ipsi quos accusasti, damnati non sunt. VBI HOS PERSEQVERIS? subauditur nusquam ἐν ὑποκρίσει. AB ACCVSATORE INTERROGATVS Verres scilicet productus in causa Philodami & interrogatus. loqui enim nisi interrogato teste nõ licebat. interrogabatur autem & ab eo contra quem productus. CVR IMMINVISTI IVS LEGATIONIS? qui potestatem suã in administrando nõ defenderit imminuti magistratus ueluti maiestatis læ

se reus est· QVOD IS EPHESI *Ephesus ciuitas in qua* Dianæ *numen peculiariter colitur*. SED ETIAM INTER HOSTIVM TELA *inuidiose orator hoc addidit cum de magistratu dicat. nam legatorum in federibus faciundis uel legibus pacis belliq; dicendis, sancta corpora iure gentium atq; inuiolata seruantur*. DE SVA CLASSE, *habēt enim* Millesij, *præsidiariam classem ex fœdere præbendam* Po. Ro. *maritimis necessitatibus*, Myoparo *nauigij nomen est*. L. MAGIO, ET L. PHANNIO, *hi transfugato* Valeriano *exercitu apud* Mithridatem *agentes ab eodem rege ad* Sertorium *missi erant de paciscēda societate belli aduersus* Romanos, *quos in* Italia *iam positos et ad* Sertorium *festinantes & hostes indicauerat, & inquirendos mandauerat senatus, hi tamen ultimum ad* Romanos *prodito ex magna parte* Mithridate, *redierunt*. VSQVE A' DIANIO, AD SINOPEM, Dianium Hispaniæ *maritima ciuitas*, Sinope *pōti est ubi* Rex Mithridates *erat*. RENVNTIATIONEM'QVE EIVS, *quia renuntiauerat nauem à* Verre· L· Magio *uenditam fuisse*· NON SOLVM ILLVD SCRIBVNT: QVOD PROHIBITI SVNT: SED ETIAM CAVSAM ASCRIBVNT: *hoc est non solum prohibita se scribunt, sed cur se magistratus ipse prohibere curauerit, ne cum oporteret in literis publicis referrent quod gestum esset*. QVI TAM ET SI FEBRVARIVM MENSEM *hic est mensis quo frequens senatus postulatis prouinciarum legationibus audiendis datur*. ET CONSVLVM DESI-

GNATORVM NOMEN EXPECTANT: & extimescunt legitur. nam utroq; uerbo idem significatur. Hortensi autem & Metelli, & ubi dicit legatos Milesios posse terreri, ne de Myoparone dicant, præsertim cum ad beneficia petenda uenturi sint Februario mense, & in manu sit consulum quando & quemadmodum referant ad senatum, & bene nomen consulum dixit, ut potentiam demonstraret eorum, quorum etiam nomen ad formidinem efficit. RELIGIONE ADDVCTI, quia iurati testes produci solent. non solum ne falsa dicant, uerum etiam ne quæ uera sunt, taceant. DOMESTICARVM LEGVM METV, patriæ suæ legum, quibus coguntur de incōmodis patriæ non tacere. OCCISO, oratorie pro mortuo occisum dixit. SYNGRAPHAS FECERAT: inter Syngraphas et cætera chyrographa hoc interest, ꝙ in cæteris tantum quæ gesta sunt scribi solent, in Syngraphis etiam contra fidem ueritatis pactio uenit, & non numerata quoq; pecunia, aut non integre numerata pro temporaria uolūtate hominum scribi solent. More institutoq; græcorum & cæteræ tabulæ ab una parte seruari solent, Syngraphæ neutriusq; manu utriq; parti seruandū tradunt. EXTREMA CERA ultima tabula, ultima parte tabulæ.

EXPENSVM CHRYSOGONO SERVO, quæritur cuius seruo, Verris .s. non Malleoli. QVADRARINT: solida facta sint, ut neq; plus quicquā, neq; minus īueniat in summa, ubi enim ratio sine fraude est, difficile est quadringenta quadrare et solidare, uel solida fieri, quin aut minus aut plus aliquid re-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

periatur. NOMEN INFIMVM, ultimum titulum, infimum, ut appareat falsum esse. VTINAM ILLA DE CN. CARBONIS PECVNIA & ibi enim sexcenta superfuisse mentitus est. COMMVNE MIRIADVM miria, * commune Ro.Po.

FRVMENTO AESTIMANDO, licebat.n. magistratibus in usus suos frumentum accipere uellēt, an pro frumento pretium, quæ æstimatio dicebatur, in qua re auarissimi quiq; infinitam pecuniā contrahebant, iniquum pretium socijs imperando. CORIA, CILICIA, SACCOS, Cilicia texta de pilis in castrorum usum atq; nautarū. DOLOBELLAE AESTIMATA sub quo hæc quæstor Verres admisit. CONSISTAM IN VNO NOMINE: perseuerabo, inquit, in eodē titulo quæstorij criminis. EX EODEM GENERE. furtorum.s.Verris.

IN SVA POTESTATE AC DITIONE TENVIT. obnoxium criminum conscientia, & societate cum reo Dolobella, cui pro quæstore fuerat & legatus. HOMO ADOLESCENS quia cupidius accusauit, q̄ grauiorem uirum decebat, sed excusatur ætate. EORVM OMNIVM VOLVNTATEM REPVDIAVI: quia non ut Scaurus adolescens accuso. NON ACCVSATOREM MAXIME LAVDARI VOLO: accusatoriū nomen ita uiro bono fugiendum est, uel audisse * nosse non satis accusatorem uideri, tale est illud Terētianū,
» herane parum leno sies. RATIONES AD AERARIVM, q̄ redargui potuit curiositatis, si ante damnationem Dolobellæ more quæstorum rationē

ad ærarium retulisset, sic enim fiebat, ait cum de pro uincijs quæstores Romam rediissent. PROINDE QVASI EXSCRIBENDI et si occupasset accusator tabulas rei aut amicorum eius, tantum ad necessarios usus licebat excribere, idest exempla trāsferre. QVI NVNQVAM RATIONES AD AERARIVM REFERAT. hoc ideo qa ne superioris quæsturæ, quæ cum Carbone fuit, rōnes usus ad ærarium retulisset, tribus uersiculis enim ait, accepi, dedi, reliqui. QVAESTOREM SE IN SENATV EXPECTARE bini quæstores in Sicilia. *Annis fuerat singulis Prætoribus Lilybætanus, et Syracusanus. OMEN MAGISQVAM CAVSA, omen auspicium, causa excusatio. Omen autē ideo dixit, quia eius exemplum attulit Verres, quia pecuniarum damnatus est. FECE residuis coloribus. NOMINA: tituli, & capita criminum, quod minus. DOLOBELLA in hoc capite ostendit falsitatem rationum Verris nō conuenisse summas Dolobellæ cū ipsius summis, in qua re uult credi non Dolobellam, sed Verrē fuisse mentitum. HINC ILLAE EXTRAORDINARIAE PECVNIAE: sordida lucra & furta significat, nam ea sunt quæ neq; de redditibus, neq; de annonis, neq; de aliqua legitima cessione aut donationis, aut hæreditatis, uerbi gratia, uidentur adiectæ. HINC RATIO CVM Q. ET CN. POSTHVMIIS, CVRTIIS, hi sunt qui extraordinarias pecunias Verris tractabāt, quæ in tabulis Verris nunquam scriptæ sunt, ne se ipse proderet, ne pecunias tantas suis literis indicaret.

HINC SEXTERTIVM XIIII. P. TADIO & hic extraordinarium Verris pecuniarum susceptor ostenditur. *Græcorum testimonio, cui sit data. NIHIL AD ME, oratoriæ, quæ probari non possunt, fingit se uoluntate negligere. Terentius, en non dico quasi non noris tentatum aduenis. TABVLAS CVM CONFICERES, quomodo ergo dicit Verrem tabulas non habere, sed aliquo tempore cœpisse non scribere? Hæc ergo temporationis tabulas confectas habēt. HIS EXPENSVM NON FERRES: expensum ferre, est scribere te pecuniam dedisse. ACCEPTVM CVRTII REFERRENT? accepisse à te se scriberent, expēsum fuisse à te eis scriberēt. VT EX VTROQVE GENERE, summa diuisionis & actionis præturæ urbanæ & criminum C. Verris in duobus constituta, iurisdictione, & sarctis tectis. QVI AVSPICATO A' CHELIDONE aues pascere dicuntur. ineuntes magistratus, quia & Chelidon, idest hirūdo urbem frequentat, facere urbanam prouinciā Chelidonius auspicio meretricis dicit esse susceptam. NEQVE CENSVS ESSET: neq; centum millia sextertiūm possideret. Alij sic intelligunt, neq; census esset, hoc est neq; census eius in quinquēnium diues factus, quorum annorum spatio instaurari census solet apud Censores, quorum administratio per lustrum hoc est quinquēnium tenditur. * Tanquam sciret quis uellet. qualem se prætorem fuerit præbiturus. APPELLAT HAEREDEM iniuriosum uerbū in personam prætoris. appellatio enim est inferioris ad potio

rem. CVM INTELLIGAM LEGEM VOCONIAM. Voconius legem tulerat ne quis census hoc est pecuniosus hæredem relinqueret filium, hoc ergo caput edicti est legem Voconiam probantis prætoris. NON IMPROBVM, NON INOFFICIOSVM, NON INHVMANVM. hæc eni testamenta non solent ualere, nam improbum contra leges, inofficiosum contra merita, inhumanum contra pietatē. SVA SPONTE SCELERATA, AC NEFARIA EST: maleficia sponte & non disputatione iuris consultorum, sed naturali interpretatione fugienda sunt, ut ueneficium, parricidium, & cætera etiam quæ nullo prohibente euitanda sunt. CORNELIA, TESTAMENTARIA, NVMMARIA, ut Cornelia testamentaria, quæ de moneta ne quis priuatim pecuniā faceret. A CERTO TEMPORE. ut & quod semper reprehensum est, tamen à certo tempore in iudicium ueniat, & à certo tempore plecti posset. RATA ESSE PATIETVR. hoc totum ἐν ὑποκρίσει, ut quasi per indignationem dici uideatur, & interrogatiue. CEDO MIHI LEGES ATINIAS, FVRIAS, FVSIAS, istæ omnes de iure ciuili sunt, nihil continent criminum capitalium, publiciq; iudicij. NEQVE CENSVS ESSET, More ueterum censi dicebantur qui centum millia professione detulissent, huiusmodi adeo facultates census uocabantur. BONA, FORTVNASQVE bona in ipsis possessionibus, fortunæ in fructibus eorum. HOC POPVLVS RO. NON MANV VINDICASSET: confusa locutio abundare enim

re enim

re enim uidetur non postea q̃ prætorium constitit, ex quo ius Prætorium stabilitum est sic hoc dixit, quasi diceret post conditam urbem Romam, ut post hominum memoriam, ex quo est ius Prætorium. eripis pupillæ.

TOGAM PRAETEXTAM. Toga communis habitus fuit & marium, & feminarũ, sed prætexta honestorũ, toga uiliorũ, quod etiam circa mulieres seruabatur. TVM VTI PROXIMVM QVENQVE POTISSIMVM HAEREDEM ESSE OPORTET: et si is intestatus mortuus esset. ITA SECVNDVM EVM POSSESSIO DARETVR. quasi ab intestato agnati eius succederent, quãuis diceretur testamentum fecisse, si tamen tabulæ non proferrentur. ET HOC VETVS EDICTVM TRANSLATITIVMQVE EST. Translatitia ueteres dixerunt non noua nec nuper inuẽta, sed aliunde translata. SI HABVISSET ISTE EDICTVM: quale supra translatitium dixit esse.

LEGE AGERET IN HAEREDITATEM: experiretur iure quemadmodum probaret se hæredem scriptum esse, & possessionem à Prætore peteret.

AVT PRAEDES LITIS VINDICIARVM, CVM SATIS ACCEPISSET: SPONSIONEM FACERET. ET ITA DE HAEREDITATE CERTARET. Aut peteret inqt ut possessor esset, aut acciperet ab aduersario satis pro præde litis uindiciarum, & ipse sponsionem faceret, et ita de hæreditate certaret. Lis uindiciarum est cum litigatur de ea re apud Prætorem cuius incertum est qs debeat esse possessor, & ideo q eam tenet, satis det pro

præde litis uindiciarum aduersario suo quo illi satisfaciat, nihil se deterius in possessione. FACTVRVM de qua iurgium esset. Rursus sponsione ipse prouocatus ab aduersario. CERTAE PECVNIAE aut æstimationis quā amittat, ni sua sit hæreditas, de qua contendit. Prædes ergo dicuntur satisdatores locupletes pro re de qua apud iudicem lis est, ne interea qui tenet, diffidens causæ, possessionem deteriorē faciat, tecta dissipet, excidat arbores, & culta deserat. SI POSSESSOR. SPONSIONEM NON FACIET. subauditur est, hoc est si possessor est, spōsionem nō faciet. QVID ID AD PRAETOREM: bene dixit, cum enim incertum sit cuius debeat esse possessio, cur Prætor dicat si possessor est, quasi iam probauerit possessorem esse eum qui incubauit, ergo à quo pretiū accepit, possessorem illū uocat, & uetat eum facere sponsionem, et cum in possessionem mittere prætor ipse deberet, quem nondum misit, iam possessorem appellat.

ERGO QVIA POSSESSOR EST NON MOVES POSSESSIONE, SI POSSESSOR NON ESSET NON DARES. Contrarium posuit ut ostēderet improbitatē gratificati prætoris. Ergo nec adimeret ibi licet possessionē incubanti, nec dare iure poscenti, quod tum utrunq; cur hunc possessorem nominas? à quo corruptus es, quasi eum, q̄a possessor adijcitur, amouere de possessione non posses. SI DE HAEREDITATE AMBIGITVR. caput est dicti Verris. HOC TRANSLATITIVM EST. Ciceronis uerba sunt qui se dicat hæredem esse, uerba Verris iniusta, dabo inquit si q̄s

tabulas

tabulas testamenti bene obsignatas protulerit. Sequitur non dabo inquit si se tantum hæredem factum esse dixerit, quãuis ille testamentum non proferat. Apparet Verrem contra minutiam gentem fuisse corruptum ab eo, quem ante possessorem appellat in edicto, quã in possessionem paratus est dare. IPSE IN SICILIENSI EDICTO Figura prolepsis, non enim adhuc peruenimus ad Siciliam, cuius crimina in accusatione futura sunt in tempore præterito. CAPITE ANNIANO proprie iuris capita dicuntur. IN QVIBVS ITA INTERCESSIT: intercedere ut uides, etiã Prætor prætori solet, ut Piso Verri appellatione causæ ad collegam facta x tri. ple. M. Lolius Palacanus. QVAM PLENA, AC REFERTA CHELIDONIS: plebeia quædã clienta Verris Chelido fuit, quæ illum etiam moriens fecit hæredem, qua causa impure illam meretricem appellat orator. SVO TEMPORE de supplicijs, cuius rei non in eodem negocio, sed generaliter, cuius criminis, idest crudelitatis dat eis possessionem iniuste. Aut solui enim potius debuit testamentũ, quod contra legem Corneliã factum fuerat, aut integrum cum uolũtate mortui permanere. IS VIROS BONOS, ET HONESTOS quomodo igitur fallunt mortui uolũtatem? cum ad Verrem adeunt, an uetuste bonos pro magnis, honestos pro diuitibus posuit? an bonos & honestos, ut ipse crediderat? LEX EST. POENA EST. accusetur inquit cum fecerit, & damnetur, hoc Prætoris est non prohibere ne faciat, q enim ius dicit factorum, iudex est, nõ futurorum dũta

xat in ciuilibus causis. O' MODESTVM ORDINEM: qa ordinem dixit, equitum Romanorũ ordinẽ dici qdam putant, sed Libertinos significat, quorum non conditione, sed more suo quasi honestorũ ordinem uocat. C. SVLPITIVS OLYMPVS FVIT. uetus locutio, eminus ẽ Vulturnus Capua tria millia passuum. EX EDICTO, QVOD EDICTVM SACERDOS NON HABVERAT: edictum in causa ueteri nouum adhuc ostendit. Vt nummarium probes, nam ex ipso negocio uidetur edixisse Verres, ut omnis Libertus non patrono tantum, sed etiã patronis filiæ sextam relinquat hæreditatis. L. GELLIVS sine ornamentis nomen posuit, quia per se clarũ est consularis, et nobilis uir. ADVENTITIA, quia ab alieniore hæreditas ueniebat.

NON ALIENVS A' MATRIS EIVS GENERE, ET NOMINE: qui putant ironicos pronuntiandum non uident contra testis suæ dignitatem nunq̃ dicturum Ciceronẽ fuisse, ergo simpliciter accipiendum est, uult enim patrem Verris diuisorem fuisse, matrem honestiorem intelligi. TABVLAS PROTVLIT: per quas probauit abisse à se pecuniã certis nominibus inscriptas, non enim Verres scripserat se accepisse, sed illo tempore unde, et quomodo, & per quos dederit, scriptum in tabulis ostendit.

QVO MAXIMARVM RERVM FREQVENTISSIMAE SAEPE ADVOCATIONES FIVNT: ueluti consulentum conuenientibus aduocatis, ue ut alterutri parti apud arbitros adsint, ue ut ipsi iud. in rem aliquam capiantur. QVIBVS

DE SAR-

DE SARCTIS TECTIS *harum rerum cura propria censoribus datur .i. sarctorum tectorum, uerũ hæc cum cæteris inite*aut ædilium cura est annua. Prætores, nisi senatus decreuerit de hac re, minas labo rant.* SINE VLLO INTERTRIMEN TO *detrimentum uel unius partis dici potest. Intertrimentum nõ ad unius partis spectat, sed dãtis & accipiẽ tis.* NVLLAM COLVMNAM: QVAE AD PERPENDICVLVM ESSE POSSIT. *perpendiculum linea laterum æqualitatem probat, summo ad imum altitudinem probans, hoc cum in colũnis omnibus, tum maxime in structionibus uetus*tumoris. nam aliqd prouenit, in qbus aut media, aut ima crassiora sunt.* SARCTIS TECTIS QVAE DO MINATA EST. *addiditq; ut esset plenum dictũ, nam sarcta tectaq; dicuntur.* EQVES RO. PVBLICANVS, ** aut potius parco & attento, quo magis indignum sit ad meretricem uenisse.* Etenim iudicium quod propè omnium fortunarum causam, mortuis pecuniariam habuit Tullio defendente, cuius oratio non est edita.* RENVNCIAT RABONIVS *renunciat, irritam nuntiat.* FORO ORNATO. *hæc fieri ludis solebant, qui in foro etiam tum dabãtur.* AB EO MANCIPE: QVEM ISTE APPOSVISSET: *Habonio. s. fabro.* ACVTVM *callidum.* QVOD EST IGITVR REMEDIVM? *quod repetit, ut deliberantis cunctatio uideatur inesse uerbis eius.* IN BONIS, PRAEDIBVS, PRAEDIIS'QVE VENDVNDIS *bona prædia dicuntur bona satisdationibus obnoxia, siue sint in*

mancipijs, siue in pecunia numerata, prædia uero domus agri hæc omnia uenduntur, si rationi publicæ locator sarctorum tectorum non responderit. Ad hoc autem ante hæc omnia sunt obnoxia, ut pro sua uoluntate agat redemptor operis, quicquid suo periculo facit, tu autem Verres cum ego Ro. Po. sim obnoxius et prædibus .i. fideiussoribus, & prædijs appositis, tu mihi nō exactor sis operis, sed dominus uoluntatis. ne autem optima conditione sit ad hoc inquit astrictus redēptor tenetur. Ro. Po. ut optima conditione, quod uult de redēptione sua agat, & tu eum excludis, quē solum admitti oportuit, ut ad eius pecuniā ac sumptū operis, quem illi imputaturus es, alius accedat. POPVLO CAVTVM EST. ærario scilicet, & prædibus, & prædijs. prædia sunt res ipsæ, prædes homines .i. fideiussores, quorum res bona prædia nō uno nomine dicuntur. CORRIGVNTVR LEGES, CENSORIE. QVID ENIM quia non ironicos pronuntiandum. SOCIVM NE ADMITTO: quæ tradere ædem debebat. NEVE PARTEM DATO: aliud enim socius, aliud particeps, qui certam habet partem, non diuise agit ut socius. NEVE REDIMITO. ne ipse iterum à se redimat, aut per suppositam personā ut alter ei redimat. CVIVS PRAEDIA SVBIERANT satisdatorem dicit fuisse. D. Brutum. SI QVID OPERIS CAVSA RESCIDERIS: satisdet damni infecti redemptor nouus ueteri, si quid pro necessitate operis in æde læserit qui redimit. Rabonium significat. QVI À VERRE REDEMPTORE ACCEPIT. pupillum dicit.

HVIC

HVIC IVBET SATISDARE RABONIVM· hoc est ipsum sibi, nam cum sit tutor pupilli, ut ubiq; res eius agitur. HOC OPVS BONVM SVO CVIQVE· uerbum est· res diuersas simul cõprehendẽs, hoc est bono latere, integris mensuris, apta harena, utili calce, machinis idoneis, proba materie, manu predij* machina dicitur, ubi non tam materiæ ratio, q̃ manus atq;* aptis ducitur. DE POPVLO ACCEDERE hucusque capite quod est * AT ENIM interrogatiue pronuntiatum est, & contra responsiue omnes reiecti sunt· omnia inqt facta sunt, ne quis de populo redemptor fieret, qui aaut pupillo parceret, aut conscius prædæ prætoris esset· Responderunt Ciceronem impensam operis prauam putare, non moram, sed hac inquit angustias temporis non ti* Habonius propter conuuentiam Verris neq; Cal· neq; nonis, neq; idibus* religiose in me* nominat uultu* diuo *nouit idus Calẽ·* Cicero nonas addidit, quãuis hoc pronuntiatione soluatur· atrum in uisione hoc dici uidere possumus. ISTAM DIEM QVOMODO ASSEQVITVR? quo modo accurrit ad diẽ· VT VNO MINVS TESTE HABERET ut de tot qui cõtra se sunt testibus, unum Habonium detraheret· PVTABAT SE ALIQVID DEFENSIONIS HABITVRVM: ut diceret adeo nullum apposui redemptorem, ut post diem præstitutum operi, non ab eo susceperim opus, nec in acceptum retuli. CVM DIE CAETEROS EXCLVSISSET: TVM IN EIVS POTESTATEM VENIRE NOLEBAT: præstituẽdo di-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

em angustissimam operi, duas res assecutus est Verres inqt, et cæteros exclusit conditione temporis, et ipsum Habonium in sua potestate habuit, q uidebat sibi prædam eripi à Verre, sed non commouebatur metu operis præfiniti. QVI SIBI EREPTAM PRAEDAM ARBITRARETVR. Habonius scilicet à Verre sibi arbitraretur lucrũ redemptionis ereptum.

QVOD IAM ISTE REFERRE NON POTERAT nimis erat innuidiosum. HABONI TABVLAE in quibus scriptum est ad Verrem pecuniam peruenisse, quas Habonius tutor pupilli nomine dedit Verri tanquam si ipse à pupillo acciperet.

GRACCHI CREDO, AVT SATVRNINI, seditiosorum triple. SINE BVLLA simul cum prætexta, etiam bulla suspendi in collo infantibus ingenuis solet aurea Libertini scortea quasi bullientis * atq; sinus communiens pectusq; puerile. DVBITAMVS QVID ISTE IN HOSTIVM PRAEDAM MOLITVS SIT.? scilicet cum pyratarum nauem cœpit, & prædã omnem ad se aduertit. EX L. METELLI MANVBIIS ex æde castoris, quã de Manubijs. L. Metellus extruxerat, qui Metellus subactis Dalmatis, dalmaticus appellatus est. Manubiæ sunt autem præda imperatoris proportione de hostibus capta. A' SIGNO VORTVMNI IN CIRCVM MAXIMVM signum Vortumni in ultimo uico Turario est, sub basilicæ angulo flectentibus se ad prost amæ dextram partem. Vortumnus autem deus inuertendarum rerum est. i. mercaturæ. Circus autem maximus est idem in quo nunc circenses spectantur.

stantur. QVAM TV VIAM THENSARVM, ET POMPAE EIVSMODI EXEGISTI: sic exegisti. exigere uiam dicuntur magistratus cum ui ciuiam cogunt munire q̄ diligentissime sumptu facto. Thēsæ autem sunt sacra uehicula. pompa ordinum et hostiarum. Thensas alij à diuinitate dici putant, alij q̄ ante ipsas lucra tenduntur q̄ gaudēt manu tenere et tangere qui eas deducunt. Orbita autē duas res signi ficat. nam orbita & rota ipsa intelligitur, & uestigiū rotæ in molli solo. INTERCESSISSET CONTRA LEGEM CORNELIAM: ut in bonis aliorumq; magistratuum capessendorū potestatem haberent. p̄suasisse dicitur hanc legem Opimius. CONTRA ALICVIVS HOMINIS NOBILIS POTESTATEM. Catulū significat qui tunc princeps fuit Syllanæ factionis. PAVCOS HOMINES VT LEVISSIME DICAM ARROGANTES, Catulum, Hortensium, Curionemq; significat. MANVBIAS DETRAHERE, CONATVS SIT: spolia quæsita de uiuo hoste nobili p̄ deditionem Manubias ueteres dicebant, & erat imperatorum hæc præda, ex qua quod uellent facerent.

NAM DE SORTITIONE ILLA IVNIANA IVDICVM NIHIL DICO. sortitus erat iud. prætor Verres in iudicio quo Oppianicus accusatus est à Cluentio. reiectione utrinq; facta subsortitus est in eorū locum Verres. At mos est alios. dānato Oppianico cū inuidiæ res esset q̄ pecunia reus uideretur oppressus, & princeps illorum iudicum dānatus esset Iunius q̄ diceretur alios supposuisse, qui reum

damnarent, non eos quos prætor fuerat subsortitus, etiam Verres ipse ut hæc inuidia aduersus Iuniũ uera uideretur, sustulit, quos in suis tabulis habebat, & alios in litura scripsit, & obsignauit anulo nõ solum suo, sed etiam scribæ sui, quem furtorum participem suorũ & diuitem fecerat, & anulo donauerat aureo. EIVSMODI SVBSORTITIONEM HOMO AMENTISSIMVS SVORVM QVOQVE IVD. FORE PVTAVIT, obscurus locus, sed ut opinor hic sensus est. putauit inquit Verres eodem loco supponi potuisse eos, qui se corrupti absoluerent, quemadmodum suppositi erant, qui Oppianicum condemnarant. Nãq; Curtius Sodalis eius iudex quæstionis subsortiebatur in locum reiectorũ, quos iste ademerat improbos iud. quibus ad uenales sententias proferendas ultimo die subiectis uteretur. Facile autem pro ueris iudicibus improbi supponi poterant, Volente hoc iudice quæstionis et illis patiẽtibus qbus in iud. erat, quia nisi citati non confidebant * & graue onus erat, & incõmodum iudicaret quæ * Cortum iud. quo & apparet hunc post hoc factum à Cicerone esse reiectum conuitio populi, qui in corona aderat. EX HAC DECVRIA NOSTRA decuriam modo ordinem, ac per hoc & uobis. quia honestiorum decuriæ, inferiorum centuriæ dicebantur. CVIVS MIHI POTESTATEM LARGISSIMAM FIERI OPORTEBAT: quæ. s. non fieret si pro uobis alij subijcerentur, quos iste annuerat, quasi diceret suggereret sine causa non reiectis. s. ijs in quorũ loco alios subsortiebatur. hoc ẽ uestro nobis manẽte neq; reiecto. *

COMMENTATIO IN QVARTAM M. TVLLII CICERONIS CONTRA C. VERREM ORATIONEM, DE PRAETVRA VRBANA.

h

Aec sine dubio ad accusatorē propositi criminis spectat oratio. Nam superiores anteactis rebus expositae, quae quia magis adiuuant accusationē q̃ ipsae sunt principales in unum librum coactae, sunt iudicio Ciceronis cursim enumerantis, quae Verres quaestor, quae pro quaestore, quae legatus, quae deniq; praetor Vrbanus admiserit. ubi uentum est ad causam ipsam, & Siciliensia crimina, quatuor libros edidit. unum de iurisditione, alterum de frumento, tertium de signis, quartum de supplicijs, in qua distributione non ordo temporis, sed facinorum genera, & momenta seruata sunt. Incipit autem à laude Siciliae, & egreditur ad crimen Dionis. deinde Sosippi & Philocratis.* Si de iure Siculorum euerso* frustra quidā Ciceronem reprehēdunt ꝙ non inde coeperit, cum superiora crimina non egeant eiusmodi tractatu, qui ad sequentia pertinet, oratoris consilio à magnis ijsdemq; clarioribus sumendum esset exordium. itaq; post hoc de merodio* expressis honoribus ab inuitis, de Epicrate Bideno, deq; rebus capitalibus, de Sopatro, de Aenio, de iure dicundo, alterū

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

de senatoribus, de sacerdotibus, de censoribus pretio à Verre factis, de collatione in statuas, de publicanorum cum Verre conuenientia in furtis, de tabulis Carpinatij pecunias Verris extraordinarias continentibus. Genus causæ in omnibus Verrinarum libris admirabile. Status principaliter coniectura. EA ME AD HOC NEGOTIVM PROVINCIA ATTRAXIT. hoc uerbo plus est, q̃ quod in diuinatione dixit, suscepi causam Ro. Po. PRINCEPS SICILIA tum cũ Messana ciuitas seditione diuisa auxilium contra Hieronem ꝑ alios à Po. Ro. petit, quod initium fuit discordiæ. NVNQVAM POSTEA DEFICERENT: apparent quia societates & post amicitiam firmatam nihil tale commiserant in amicitia, perpetuo manerent, quæ nunq̃ defecerat. SIGNIS, MONVMENTIS'QVE PVLCHERRIMIS præparatio ad librum de signis. DENIQVE ILLE IPSE M. MARCELLVS, hic imperator cum esse, uicit, cæpit'q; Syracusas, & uictis pepercit. QVAE CVM MANV MVNITISSIMA ESSET: nequis diceret non fuit quod timeret. CVM VI CONSILIO'QVE COEPISSET: nequis diceret non potuit hostium urbem Syracusas. QVANDO ILLA FRVMENTVM, omne genus pensitationis in hoc capite positum est canonis oblationis indictionis. ITALICO BELLO sociali. QVAE FORSITAN NE SENTIAMVS QVIDEM IVD. quædam commoda ita naturalia consequuntur, ut sanitatem integritatem uiriũ, sentimus autem si subtrahantur * eiusmodi rem dictis

negent, lucra faciunt, locupletes sunt, de oportunitate Si ciliæ. ILLAM VETEREM, *bonam consuetudinem.* NON HANC, QVAE NVNC INCREBRVIT: *malam.* NEQVE PVBLICANVS, NEQVE NEGOCIATOR ODIO SIT. *hæc sunt Romanorum hominum per prouincias nomina.* ARAM LEGVM, *tribul prætoris, ac subsellia iudicum.* PVBLICO CONSILIO *quia non potest negari fuisse illos accusatores M. Lepidi, addidit publico consilio, quasi illud omnes tunc fecerint.* ET SI ILLVM ANNVM M. *Lepidi prætoris qui accusari cœperat à duobus Metellis Celere & nepote, q cum legibus interrogassent, uicti eius apud populum gratia destiterunt.* VT BIS EX EA FAMILIA *semel ꝓ auus conseruauit uictor Syracusas. iterum hic pronepos magistratu suo siculos recreauit.* ET POSTEA M. ANTONII *hic est M. Antonius qui gratia Cottæ consulis & Cethegi factione in senatu curationem infinitam nactus totius oræ maritimæ Siciliam & prouincias omnes depopulatus est, et ad postremũ inferẽs Cretensibus bellũ, morbo interijt.* IN NEMINEM ANTE HVNC *recte, quia Lepidus legibus tantũ interrogatus, nec dũ etiam cœperat accusari.* POSTVLAT À CONSVLIBVS, QVAE NON POSTVLATA, *ne ipse in Verrem concitasse Siculos uideatur, uoluntatem contra Verrem in multis alijs rebus esse monstratam, cum de illis superioribus, tum etiam quia petitiones ad senatum per legatos Siculi tales miserunt, ut nõ tam beneficia postulare, q̃ huius iniurias describere*

uideantur, utputa cum petunt ne rei fiant absentes. q̃d Stenius apud Verrem hoc passus fuerat, & alia huiusmodi. A' QVO MEA LONGISSIME RATIO à quo, à qua re, à quo negotio accusationis. s. publicæ ac iniquæ, aut legati, aut suas iniurias prosequẽtis. AT QVEMADMODVM IVDICES VENERINT. obscurus sensus, & per hyperbaton cum parẽthesi figura, & nouo modo, in sententia magis q̃ in uerbis explicatur. est enim sensus hic. at quẽadmodum iud. uenerint. i. q̃ animose contra Verrem, ex hoc cognoscite, & docet quoties deterriti & per quos, & q̃bus minis accusandi tantum Verris non deposuerint uoluntatem. SALVTI ENIM POTIVS ILLORVM CONSVLAM, QVA'M VOLVNTATI. hoc ideo quia contra Metellum dicturus est Siciliæ tunc prætorem. QVAESTORES VTRIVSQVE PROVINCIAE, duos quæstores habet Sicilia. Lilybætanum, et Syracusanũ. nã prætori una prouincia est, quæstori duæ. PRAESTO FVERVNT. ut impedirent, scilicet meã inquisitionẽ. seq̃tur enim. NON MINVS ACRES CONTRA ME FVERVNT. apparet cum triennio Siciliam tenuerit unus Verres, quæstores tamen per annos singulos huic esse mutatos. prætorem uero ipsum Metellum successorem Verris. IN LAVDANDO, ATQVE REPETENDO. accusando repetundarum. VNA OPERA quod Romam uenerunt, aut quod processerunt in conspectum iudicum. QVA RATIONE ISTI AMICA SIT. ab se missa munera societatemq; prædarum.

ALIA CIVITAS NVLLA IVD. *publice scilicet laudant aliae, sed non publico consilio. per priuatos testis. supra enim dixit praeter duas ciuitates Mamertinam. s. & Syracusanam.* VIS ILLA SVMMI IMPERII *Metelli praetoris in Sicilia, & Romae fratris eius Metelli alterius consulis cum Hortensio.* INIVSSV POPVLI, AC SENATVS *Magnifice quidem Siculum tamen dicit & populum, & senatum, testimonium publicum mandata quae acceperant à suis ciuitatibus. s.* VSV VENISSE *contigisse.* STATIM ROMAE, ET AD VRBEM *praeturae ius, omnis enim magistratus q intramuranus non est, nec urbanus etiam, si administrator eius Romae est, ad urbem dicitur. Sallusthus, ij utriq; ad urbem imperatores erant.* MAXIMAM VNO ANNO PECVNIAM FACERE POSSET. *cur uno anno? an quia diuinabat Arrio sibi non successuro per triennium se fuisse in Sicilia futurum?* CVM VIDERET IN FORO LATROCINIA *furta ī aede castoris, ac pro rostris.* IN QVARTO ACTV IMPROBITATIS *fabula siue tragica, siue comica, quinq; actus habere debet, ergo & mire transtulit, et significatur administrationes in Ro. Po. Verris infames tanquam Scenicos actus spectaculo omnibus fuisse.* NON SOLVM GENERA FVRANDI, SED ETIAM NOMINA: *species negociorum hominum quasi significant.* QVAS EGO ISTVM IN ITALIA SCRIPSISSE ARBITROR. *quasi in naui scribere non potuerit, sed hoc eo dicit, quia constat Verrem negotia Si*

ciliæ extra Siciliam didicisse. SACERDOTE PRAETORE. hic & temporis admonitio est, et argumentum calumniæ Verris, de qua sacerdos nihil cōtra hæredem statuerit. QVADRVPLATORES accusatores, siue delatores criminum publicorum sub pena quadrupli. siue quod ipsi ex damnatorū bonis quos accusauerant, quartam partem consequebantur. AD VRBEM iam supra diximus quid intersit ad urbē, & in urbe. IIS, QVI HERICINVM MONTEM OBTINEBANT. Lilybitanus.s. quæstor, nō Syracusanus, nam hos binos quæstores annuos habuit Sicilia. EXCVRSOR EMISSARIVS, hæc uocantur conciliatores furtorum, quæ à magistratibus committuntur, atq; internuntij. PAVLO TAMEN CONSIDERATIOREM si cōsideratiorem inquit aliquatenus calumniatorē quæreret, reperire nō posset. VENERI ABSOLVIT: SIBI CONDEMNAT. sensus hic est, ita Verrem in causa bona tantum prædatum, quasi minus damni esset si Dionem Erycinæ ueneri addicere uoluisset. QVOD NON DEBEBATVR: mire perseuerauit in causa, ut ostenderet calumniam fuisse Prætoris. QVID IPSIVS Q. CECILII DIONIS ipsius ciuis causa est amplius honorifice positum e quasi alicuius magni hominis, qui tunc in Macedonia fuit consul scilicet, nam ut opinor *Curionis accesserat. SED LEGIS EXCEPTIO? qua non licet ut testimonium defensori denūtiet accusator. E CHELIDONIS SINV alludit ad nomen, quod hirundo quā Chelidona græci uocant ueris, idest tempori ueris sit amica.

SI COM-

SI COMMISSVM QVID ESSET: *Commissa dicuntur, quæ contra testatoris uoluntatem facta aut non facta, ab hærede mulcta aliqua pœnaq; plectuntur.* IPSO VIGESIMO ANNO, *præscriptio temporis.* COGNOSCIT: *etiam primum hoc peccatum à duobus fratribus in uoluntate uideri patris damno, & unam patris hæreditatem, & duos fratres.* AT ENIM AD VERREM PECVNIA ISTA NON VENIT. *coniecturæ status. tentatur ire contra Hortensium, qui improbos sæpe defendit.* VERRES CALVMNIATORES APPONEBAT: *à summo ad imum, hoc est à primis ad postrema.* VOLCATIO SESE DICVNT DEDISSE. *tollit coniecturam, causam quærit.* QVAE VIS VOLCATIO, *persona ueniat nunc à consequētibus.* SED CVM OB TVA DECRETA, *collectio.* CENTVM COHORTES FVGITIVORVM FVISSENT: *propter Athenionem dicit, qui dux fugitiuorū p Siciliam fuit.* SED TVA MANV NVMERATVM *diffinitiue.* NAM SI HANC DEFENSIONEM PROBABITIS: *admittitis, accipitis.* NON ACCEPIT IPSE: *sed non accepit ipse licet.* TOLLATIS, *pro eo quod est iam tollite.* AD Q. MVTII INNOCENTIAM REFERATVR: *Q. Mutius Asiam singulariter rexerat, adeo ut dies festus à græcis in honorem eius constitueretur, qui diceretur Mutia.* MISSOS FACIAMVS: *dimittamus à nobis de prouincia, eorūq; opera non utamur.* RATIONEM REDDENDAM NOBIS

ARBITREMVR . *accusari nos posse credamus:* ET EOS IN CONCIONE.* *et honori et lucro sunt, ut hastæ uexilla faleræ coronæ ciuicæ, item anuli aurei ingenuitatis signa et liberationis à cura* *inuictæ publicarum*.* IVDICIA DANT: *Prætores.* SI CVM HAEC A` QVOPIAM VESTRVM PETITA SINT: PRAETOR IMPROBVS CVI NEMO INTERCEDERE POSSIT: *in prouincia scilicet, nam Romæ appellari tribuni possunt contra oēm potestatem.* L. OCTAVIVS *uerbi gratia hunc dicit, qui nunc in numero iudicum sedet, subtiliterq; laudat, ut Prætor solet in uerba litis iure composito.* L. OCTAVIVS BALBVS IVDEX, HOMO *et cætera, hæc sunt exempla uerborū quæ uerba iudicum dare fingit Prætorem improbum.* IVRIS ET OFFICII, *ius ad doctrinam pertinet, officium ad uirtutem.* L. OCTAVIVS BALBVS IVDEX ESTO, *iudicio suo fungatur Balbus in Seruilium.* SI CONSTAT FVNDVM CAPENATEM. P. SERVILII ESSE, NEC RESTITVERETVR CATVLO, *cuius nomen*momento est iudices præsentes esse, quorum nominibus utitur ad exemplum. iudex esto, si non restitueretur fundus, hoc significat cogere, ut restituat, aut condemnare reum quē non oporteat, quia de fundo exemplum dederat, subiecit clausulam etiam de condemnatione.* SI NON ACCIPIT QVOD TE DEBERE DICIS, ACCVSES. SI PETITVR, DVCAS. *sensus hic est si non acceperit creditor, quod se debere debitor dicit,*

accusetur,

accusetur, si petitur, condemnetur idem scilicet dici ius sit uel reum fieri, et accusari eum qui petitor esset, uel etiam damnari. Melius autem duci iussit in uincula uel in carcerem, intelligimus, duci iussit, damnauit.

QVI CIVES RO. ERANT. subauditur addebantur. SI SICVLI ESSENT subauditur rei. TVM SI EORVM LEGIBVS DARI OPORTERET. subauditur iudicia. QVI SICVLI subauditur erant iudices. SI CIVES RO. ESSENT. subauditur rei, sic Terētius, hic in noxa est, hic ad defendendam causam adest, cum ille est, hic præsto est, tradunt operas mutuas. VERVM VT TOTVM GENVS COMPLECTAMINI IVDICIORVM PRIVS IVRA SICVLORVM, explanationem subiecit obscuræ rei. DOMI CERTET apud ciues suos. SVIS LEGIBVS Siculis etenim apud ueteres non Romano tantum iure, sed & suæ cuiusque ciuitatis legibus agebatur.

EX P. RVPILII DECRETO, hic est P. Rupilius, qui quondam ex publicano dictus consul postea. X. legatorum sententia leges Siculis conscripsit. CVM ALTERNAE CIVITATES REIECTAE SVNT. Apparet ex hoc, dicto primum Prætoris, ac rei ciuitatem ad iudicandum proponi. Postremo iri ad aliam quamlibet, utriusque facta reiectione. QVOD CIVIS RO. deest ut sit in eo quod ciuis Romanus, ex ciuium Romanorum conuentu, ex ijs ciuitatibus, ad quas ciues Ro. conuenire solent agendæ suæ, aut publicæ rei causa. AVT EVM IVDICEM, QVEM COMMODVM

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ERAT, *uetuste posuit pro eo quem uolebat, sic Terentius, amat, dabitur à me argentum dum erit commodum, nam meretrici dare quando est cõmodum? sed est positum pro eo quàm diu libuerit.* SI QVID PERPERAM IVDICARIT SENATVS, *multi subdistingunt & separatim addunt senatus ut quasi per interrogationem ostendat, ne senatui quidem cuiusquam ciuitatis in potestate fuisse iudicare quod sen serat.* NISI CVM NIHIL INTERERAT ISTIVS, *nisi cum quid iussu ederet, non habebat.* STRAGVLAE VESTIS, *Stragula uestis est pictura insanias * noue * sed propter.* *

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

COMMENTATIO IN M. TVLLII CICERONIS ORATIONEM PRO CORNELIO DE MAIESTATE.

ARGVMENTVM.

hAnc orationem dixit. L. Cotta. L. Torquato COSS. post annum q̃ superiores. Cornelius hō nō improbus uita habitus est, fuerat quæstor Cn. Pōpeij, dein tri. ple. L. Pisone COS. biennio ante q̃ hæc dicta sunt. In eo magistratu ita se gessit, ut iustior ꝑtinacior uideretur. Alienatus autem à senatu ex hac causa. Retulerat ad senatum ut quoniam exterarum nationum legatis pecunia magna daretur usura, turpiaq́; & famosa ex eo lucra fierent, nequis legatis exterarum nationum pecuniam expensam ferat cuius relationē repudiauit senatus, & decreuit satisfactum uideri eo. S. C. quod ante annos. Cn. Domitio. C. Celio COSS. factum erat, cū senatus ante paucolos annos illo. S. C. decreuisset, neq́s Cretensibus pecuniam mutuam daret. Cornelius ea re offensus senatui questus est de ea ne exhauriri prouincias usuris, prouidendum ut haberent legati unde præsentia ꝑdarent, promulgauitq́; legem qua auctoritatem senatus minuebat, ne quis nisi ꝑ populum, legibus solueretur, quod antiquo quoq; iure erat cautū. Itaq; in omni-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

bus. S. C. qbus cum aliquẽ legibus solui placebat, adiecerat solitum, ut de ea re ad populũ ferretur, sed paulatim ferri erat desitum, resq; iam in eam consuetudinem uenerat, ut postremo ne adijceretur qdẽ in S. C. de rogatione ad populum ferẽda, eaq; ipsa. S. C. p paucos admodum fiebant. Indigne eam Cornelij rogationem tulerant potentissimi quiq; ex S. C. quorũ gratia magno pe minuebatur. Itaq; P. Seruilius Globulus tri. ple. inuentus erat, qui L. Cornelio obsisteret. Is, ubi legis ferundæ dies uenit, & præco subijciente scriba, uerba legis recitare populo cœpit, & scribã subijcere, & præconem pronuntiare passus non est. Tum Cornelius ipse codicem recitauit. Quod cum improbe fieri. L. Piso COS. uehementer quereretur, tribunitiã intercessionem diceret, graui conuitio à populo exceptus est, & cum ille COS. qui sibi intentabant manus prendi à lictore iussisset, fracti eius fasces cuncti, lapidesq; etiam ex ultima contione in COS. iacti, quo tumultu Cornelius pturbatus concilium dimisit. Actum deinde eadem de re in senatu est magnis contentionibus. Tum Cornelius ita ferre rursus cœpit, nequis in senatu legibus solueretur, nisi. CC. affuissent, ne'ue qs, cum solutus esset, intercederet, cũ de ea re ad populum ferretur, hæc sine tumultu res acta est. nemo enim negare poterat pro authoritate senatus esse eam legem, sed tamen eam tulit inuitis optimatibus, quel paucos gratificari solebant. Aliam deinde legem Cornelius, et si nemo repugnare ausus est, multis tamen inuitis tulit, ut prætores ex edictis suis perpetuis ius dicerent, quæ res tum gratiam ambitiosis prætoribus, qui uarie ius dicere so-

lebant, sustulit. alias quoq; complures leges Cornelius
promulgauit, quibus pleriq; collegæ intercesserunt, per
quas contentiones totus tribunatus tp̄e eius pactus est.
Sequenti deinde anno M. Lepido, L. Volcatio COSS.
quo anno prætor Cicero fuit, reum Corneliũ duo fra=
tres Cominij lege Cornelia de maiestate fecerunt. De-
tulit nomẽ. P. subscripsit. C. & cum P. Cassius prætor
decimo die, ut mos est adesse iussisset, eoq; die ipse non
affuisset, seu auocatus propter publici frumenti curã, seu
gratificans reo circunuenti sunt ante tribunal eius ac=
cusatores à notis operarum ducibus, ita ut mors inten
taretur, si mox non desisterent, quam ꝑniciem uix ef-
fugerunt interuẽtu consulum, qui aduocati reo descen=
derant, & cum in scalas quasdam Cominij fugissent,
clauso in noctem ibi se occultauerunt, deinde ꝑ tecta
uicinarum ædium profugerunt ex urbe. Postero die cũ
P. Cassius assedisset, & citati accusatores non adessent,
exemptum nomen est de reis Cornelij. Cominij autem
magna infamia flagrauerunt, uendidisse silentium ma
gna pecunia. Sequente deinde anno L. Cotta, L. Tor=
quato COSS. quo hæc oratio à Ciceróe prætore dicta
est, cum prima pars. M. Manilius qui iudicium ꝑ ope=
rarũ duces turbauerat, deinde ꝙ ex S. C. anno COS.
*præsidebant, & iudicio non respondisset, * atq; esset
damnatus recreauisset * iam accepta pecunia tollere ait
*Cornelium lege maiestatis. Res acta est magna expe
ctatione paucos ante me ergo * Cornelius perterritus
Manlij exitu * in iudicium adhibuit, ut ne clamor qui
dem illius ab aduocatis eius oriretur. Dixerunt in eũ
infesti testimonia principes ciuitatis, ꝗ plurimũ in se-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

natu poterant Q. Hortensius, Q. Catulus, Q. Metellus Pius, L. Lucullus, M. Lepidus. Dixerunt autem hoc uidisse se, cum Cornelius in tribunatu codicē pro rostris ipse recitaret, ꝙ ante Corneliū nemo fecisse existimaretur. uolebant uideri se iudicare eam rē magno pere ad crimen imminutæ maiestatis tribunitiæ pertinere, & cum propè tollebatur intercessio, si id tribunis permitteretur, non poterat negare id factum esse. Is eò confugit ut diceret, non uideo quo si lectus sit codex à tribuno, immunutam esse tribunitiam potestatem. Qua uero arte & scientia orationis, ita ut & dignitatem clarissimorum ciuiū contra quos dicebat, non uiolaret, & tantum authoritate eorum lædi reum nō pateretur, quantáq; moderatione rem tam difficilem alijs tractauerit, lectio ipsa declarabit, adiumentum autem habuit ꝙ (sicut diximus) Cornelius præter destrictum propositum aduersus principum uoluntatem, cætera uita nihil fecerat, quod magnopere improbaretur. Præterea & ipse Globulus qui * serat aderat Cornelio, ꝙ ipsum quoq; diximus, ꝙ Cornelius Pompeij Magni quæstor fuerat apud duas * præfecturas equitum. R. & tribuno * & ex tertia quoque parte * apud plerosq; exceptis ijs * familiaris principū ciuitatis. Res acta est magno conuentu, magnáq; expectatione, quis euentus iudicij futurus esset * A' summis uiris dicit æstimo * & id quod ei dicerent confiteri animaduertebant. Extat oratio hominis accusatoris, quam sumere in manus, est aliquod operæpretium, non solū propter Ciceronis orationes, quas pro Cornelio habemus, sed etiam propter semetipsam. Cicero ipse significat, quatri-

erat, quatriduo Cornelium defendisse, duas actiones contulisse, cum in duas orationes appareat, iudicium id exercuit Q. Gallus prætor.

INITIVM EXPOSITIONIS.

VER. A. PRIMO CIRCI. CLXI.

POSTVLATVR A ME PRAETORE PRIMVM DE PECVNIIS REPETVNDIS. PROSPECTAT VIDELICET COMINIVS, QVID AGATVR, VIDELICET HOMINES FOENEOS IN MEDIVM AD TENTANDVM PERICVLVM PROIECTOS, SIMVLACHRA. *Effigies hominum ex fœno fieri solebant, quibus obiectis ad spectaculum præbendum tauri irritarentur.* QVID METELLVS SVMMA NOBILITATE, AC VIRTVTE, CVM BIS IVRASSET, SEMEL PRIVATIM *PRIVATVM PARTE PVBLICAE LEGIS DEIECTVS EST RATIONE, AN VI AN VERI *SVSPITIONEM ANIMI TOLLIT *VIRTVS AC DIGNITAS. ET Q. METELLI *ADOLESCENTIA AD SVMMAM LAVDEM OMNIBVS REBVS ORNATAM, *hoc exemplum affert hoc loco, quod uult probare desistere eum debere ab accusatione, quãquã neq; accusauerit, neque fecerit actionem, nam Metellus & postulauerat Curionem, & destiterat. Confugit autem orator ad Metelli nobilitatem, & ad C. Curionis industriam, ut legeret id quod illi utilius quàm honestius*

fecerant. Res autem tota se sic habet, in qua quidem illud primum explicandum est, de quo Metello hoc dicit. Fuerunt enim tunc plures Quinti Metelli, ex quibus duo consulares Pius, & Creticus, de quibus appa ret eum non dicere, duo autem adolescentes Nepos, & Celer, ex quibus nũc nepotem significat. Eius enim patrem Q. Metellum nepotem Balearici filium, macedonici nepotem, qui COS. fuit cum T. Didio Curio, is de quo loquitur, accusauit, isq; Metellus moriens petijt ab hoc filio suo Metello, ut Curionem accusatorem suum accusaret, & id facturum esse iureiurando adegit. Metellus fecit reum Curionem, cumq; interim quendam ciuẽ idem Metellus seruum esse contendẽs, ui arripuisset, ac uerberibus affecisset, Curio assertorem ei comparauit. Dein cum appareret eum exitum iudicij illius futurum ut liber is iudicaretur, quẽ Metellus uerberibus affectum esse negare non poterat, inter Metellum & Curionem facta pactione arbitrium de libertate pergere, sed tamen ille in libertatem. de quo * neq; Metellus pstaret in accusatione Curionis, eaq; pactio ab utroq; firmata est, huc ergo illud ptinet cum iurasse dixit semel priuatim, & iterum legatum scilicet cum in Curionem calumniam iurauit. Cum hoc autem Metello postea Cicero simultates gessit, euasit enim Metellus malus atq; improbus ciuis. LEGEM INQVIT DE LIBERTINORVM SVFFRAGIIS CORNELIVS CVM MALLIO DEDIT, QVID EST HOC, DEDIT, AN TVLIT, AN ROGAVIT, AN HORTATVS EST, AN TVLISSE RIDICVLVM EST, QVA

SI LEGEM ALIQVAM AVT AD SCRIBENDVM DIFFICILEM, AVT AD EXCOGITANDVM RECONDITAM, QVAE LEX PAVCIS HIS ANNIS NON MODO SCRIPTA, SED ETIAM LATA ESSET. *P. Sulpitium in Tribunatu hanc eandem legẽ tulisse significauimus. Tulit autem L. Sylla qui postea Fœlix appellatus. Q. Pompeio COS. ante XVI. annos ꝗ hæc dicta sunt, cum per uim remp. possedisset ab initijs bonarum actionum ad perditas progressus esset, quod & initium bellorum ciuilium fuit, & propter qđ ipse Sulpitius COS. armis* ire oppressus esse uisus est.* IN QVO CVM MVLTA REPREHENSA SINT, TVM IN PRIMIS CELERITAS ACTIONIS. *Celeritatem actionis significat, ut Manilius, sicut iam ostendimus, post paucu los statim dies ꝗ inierat tribunatum, legem eandem compitalibus pertulit.* PETIVIT TAMEN À ME PRAETOR MAXIMA CONTESTATIONE, VT CAVSAM MANILII DEFENDEREM, *Cattium Celsum significat, sicut iam ante dictum est.*

VER. A. PRI. DCCCC. L.

Dicit de eodem Manlij tribunatu. NAM CVM IS TRI. PLE. DVAS LEGES TVLISSET IN EO MAGISTRATV, VNAM PERNICIOSAM, ALTERAM EGREGIAM, QVOD SVMMA REPVBLICA NON HAESIT, SED AB ILLO IPSO TRI. ABIECTVM EST, BONVM AVTEM QVOD SVMMA

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

REP. MANET IN VESTRI ORDINI fuit. Dictum est etiam supradictis legibus quas nunc de Libertinorum suffragijs, quae cum S.C. damnata esset, ab ipso quoq; Manlio, altera defensa est, altera de bello Mitridatico Cn. Pompeio extra ordinem mandã do, ex qua lege tum Magnus Pompeius bellum gerebat, dicit de disturbato iudicio Manliano. ALIIS ILLE IN ILLVM FVROREM MAGNIS HOMINIBVS AVTHORIBVS IMPVLSVS EST, QVI ALIQVOD INSTITVIT EXEMPLVM DISTVRBANDORVM IVDICIORVM, PERNICIOSISSIMVM, TEMPORIBVS SVIS ACCOMMODATISSIMVM, EIS ALIENISSIMVM, RATIONIBVS CVPIERVNT. L. Catilinam et Cn. Pisonem uidetur significare. Fuit autem Catilina patricius, et eodẽ illo tempore erat reus repetũdarũ, cum prouinciam Africam obtinuisset, & consulatus candidatum se ostendisset. Accusator erat eius P. Clodius adolescens ipse quoq; perditus, qui postea cum Cicerone inimicitias gessit. Cn. quoq; ipse adolescens potens & turbulentus familiaris erat Catilinae, omniumq; consiliorum eius particeps, & turbarum author.

VER. CIR. SXI.

POSSVM DICERE HOMINEM SVMMA PRVDENTIA CAPTVM C. COTTAM DE SVIS LEGIBVS ABROGANDIS IPSVM AD SENATVM RETVLISSE. Hic est Cotta, de quo iam saepe diximus, magnus orator habitus, & compar in ea gloria P. Sulpitio, &

C. Cæsari. Videntur autem in rebus paruis fuisse leges illæ, quas cum tulisset, retulit de ijs abrogandis ad senatum, nam neq; apud Sallustium, neq; apud Liuiū, neq; apud Fenestellam ullius alterius latæ ab eo legis mentio præter eam quam in concione *nobilitate magno populi studio ut his * fuissent. Alios quoq; magistratus *aliter & quod lex dictatore L. Sylla paucis* latæ perhibebant, neque eam Cottæ legem abrogatam esse significat.

SEQVITVR.

POSSVM ET EIVS COTTAE LEGEM DE IVDICIIS PRIVATIS ANNO POST QVAM LATA SIT A' FRATRE EIVS, * Cottam significat. fuerūt autem tres, duo hi, & M. Tertius. L. Cotta, qui lege sua iudicia inter tres ordines cōmunicauit. Senatum, equites, tribunos ærarios, adeptiq; sunt omnes consulatum.

STATIM.

LEGEM LICINIAM ET MVTIAM DE CIVIBVS REGVNDIS VIDEO CONSTARE INTER OMNES, QVAM DVO COSS. OMNIVM QVOS VIDIMVS SAPIENTISSIMI TVLISSENT, NONMODO INVTILEM, SED PERNICIOSAM. RO. PO. FVISSE. P. Licinium Crassum oratorē. & Q. Mutium Scæuolam Pon. Max. eundēq; et oratorem, & iurisconsultum significat. hi enim legem eam de qua loquitur, de regēdis in sua ciuitate socijs, in suo consulatu tulerunt, cum summa cupiditate ciuitatis Romanæ Italici populi tenerentur. Et ob id magna pars

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

eorum pro ciuibus Romanis se gereret, necessaria lex uisa est, ut in suæ quisq; ciuitatis ius redigeretur. Verũ ea lege ita alienati animi sunt Principum Italicorum populorum, ut ea uel maxima causa belli Italici, quod post triennium exortum est, fuerit. QVATVOR OMNINO GENERA SVNT IVDICES, IN QVIBVS PER SENATVM MORE MAIORVM STATVATVR ALIQVID DE LEGIBVS. VNVM EST EIVSMODI, PLACERE LEGEM ABROGARE, VT Q. CECILIO, M. AEMILIO COSS. QVAE LEGES REM MILITAREM IMPEDIRENT VT ABROGARENTVR. Q. Cecilius Numidicus Metellus, M. Iunius Siluius, de q-bus facit mentionem, COSS. fuerunt bello Cimbrico, quod diu praue simul et infeliciter gestum est, atq; ipse quoque hic Iunius male rem aduersus cimbros gessit, ac plures leges quæ per eos annos, quibus hæc significabantur, populo latæ erant, quibus militiæ stipendia minuebãtur, abrogauit. QVANTVM'QVE LEX LATA ESSE DICATVR, EA NON VIDERI POPVLVM TENERI, VT L. MARTIO SEX. IVLIO COSS. De legibus iunijs puto uos reminisci has eẽ leges iunias quas illis COSS. M. Lubilius Drursus tri. pl. tulerit, q cum senatus partes tuẽdas suscepisset, & leges pro optimatibus tulisset, postea ea licentia est progressus, ut nullum in his morem seruaret. Itaq; Philippus COS. q ei inimicus erat, obtinuit à senatu ut leges eius omnes uno S. C. tollerentur. Decretum est enim contra auspicia esse latas, neque

his teneri populum. TERTIVM EST DE LEGVM ABROGATIONIBVS, QVO DE GENERE PERSEPE. S. CONSVLTA FIVNT, VT NVPER DE IPSA LEGE CALPHVRNIA, QVAE DEROGARETVR. *Lex hæc calphurnia de ambitu erat, tulerat eã ante biennium.* C. *Calphurnius Piso* COS. *in qua præter alias penas pecuniaria quoq; pœna erat adiecta.*

P. AFRICANVS ILLE SVPERIOR VT DICITVR, NON SOLVM À SAPIENTISSIMIS HOMINIBVS QVI TVM ERANT, VERVM ETIAM À SE IPSO SAEPE ACCVSATVS EST, QVOD CVM CONSVL ESSET, CVM. T. LONGO PASSVS ESSET TVM PLVRIMA POPVLARI CONSESSV SENATORIA SVBSELLIA SEPARARI. *Hoc factum est secundo consulatu Scipionis, post septimum annum q̃ Carthaginensibus bello secundo dicta est pax, factum id esse autem Antias tradidit ludis romanis, quos fecerunt ædiles curules Attilius Serranus. T. Scribonius Libo. ideos fecisse ius censorum Sex. Aelij Leti, C. Cornelij Cetegi. Et uidetur in hac oratione hunc quidem authorem secutum Cicero dixisse passum esse Scipionem secerni à cætero consessu spectacula senatorum. In ea autem, quam post aliquot annos habuit de aruspicum responso, non passum esse Scipionem, sed ipsum authorem fuisse dandi eum locum senatoribus uidetur significare. Verba eius hæc sunt.* NAM QVID EGO DE ILLIS LVDIS LOQVAR, QVOS IN PALA-

TIO NOSTRI MAIORES ANTE TEMPLVM MATRIS MAGNAE FIERI CELEBRARI'QVE VOLVERVNT, QVIBVS PRIMVM LVDIS ANTE POPVLI CONSESSVM SENATVI LOCVM. P. AFRICANVS. II. COS. ET COLLEGA EIVS SEMPRONIVS LONGVS *hoc tributum esse senatui scribit, sed sine mentione megalesium, aediles enim eos ludos facere soliti erant, uotiuis ludis factum tradit, quos Scipio & Longus COSS. fecerint. Nō praeterire autem uos uolo esse oratoriae calliditatis ius ut cum opus esset eisdem rebus ab utraq; parte uel à cōtrarijs utantur. Nam cum secundum Ciceronis opinionem authore Scipione COS. aediles secretum ante oēs locum spectandi senatoribus dederint, eodem illo facto Scipionis in hac quidem oratione, quia causa popularis erat, premebaturq; senatus authoritate, atq; ob id dignitatem eius ordinis q̄ possit maxime eleuari causae expediebat, poenituisse ait Scipionem quod passus esset id fieri. In ea oratione de Aruspicum responso, qa in senatu habebatur, cuius auribus erat blandiendū, & magno pe illum laudat, & nō authorē fuisse dandi, nam id erat leuius, sed ipsum etiam dedisse dicit.*

CIR. MEDIVM.

Quo loco numerat cum lex feratur, quot loca intercessionis sunt, iubeat dicere. EST VTIQVE IVS VETANDI CVM EA FERATVR QVANDIV FERVNDI TRANSFERVNTVR IDEST LEX. DVM PRIVATI DICVNT DVM DVM SITELLA DEFERTVR,

TVR, DVM AEQVANTVR SORTES, DVM SORTITIO FIT, ET SI QVA SVNT ALIA HVIVS GENERIS, * *alia populus confusus ut semper, alia ita et in concione ijs peractis, cum id solum superest ut populus sententiam ferat. iubet enim is qui fert legem, dicere, * quod uerbum non hoc significat, quod in communi consuetudine erat de eo loco ubi lex fertur, sed in suam quisque tribum descendat, in qua est suffragium laturus.*

PAVLO POST.

VNVM TAMEN QVOD HOC IPSO TRI. PLE. FACTVM EST PRAETERMITTENDVM NON VIDETVR. NEQVE ENIM MAIVS EST LEGERE CODICEM CVM INTERCEDATVR, QVÀM SITELLAM IPSAM CVM IPSO INTERCESSORE DEFERRE, NEC GRAVIVS INCIPERE FERRE, QVÀM PERFERRE, NEC VEHEMENTIVS OSTENDERE SE LATVRVM INVITO COLLEGA, QVÀM IPSI COLLEGAE MAGISTRATVM ABROGARE, NEC CRIMINOSIVS TRIBVS AD LEGEM ACCIPIENDAM, QVÀM AD COLLEGAM REDDENDVM PRIVATVM INTROVOCARE, QVAE VIR FORTIS HVIVS COLLEGA AVLVS GABINIVS IN RE OPTIMA FECIT OMNIA, NEQVE CVM SALVTEM. PO. RO. ATQVE OMNIBVS GENTIBVS FINEM DIV-

TVRNAE CVPIDITATIS, TVRPITVDINIS ET SERVITVTIS AFFERRET, PASSVS EST PLVS VNIVS COLLEGAE SVI, QVÀM VNIVERSAE CIVITATIS VOCEM VALERE, ET VOLVNTATEM. Manifestum est de ea lege Ciceronem nunc dicere, qua Cn. Pompeio bellum aduersus Pyratas datum est. L. autem Trebellius tri. pl. quem nominat, quo perseuerante intercedere (nam senatus promiserat moriturum se antequam illa lex proferretur) introuocare tribus Gabinius cœpit, ut Trebellio magistratum abrogarent, sicut quondam C. Gracchus Tribunus, M. Octauio collegæ suo magistratum abrogauit. Et aliquandiu Trebellius ea re perterritus non aderat, perstabatq; in intercessione, quod damnari magis, quàm perseueraturum esse Gabinium arbitrabatur. Sed postquam. X. & . VII. tribus rogationem acceperunt, & una mens esset ut populi iussum conficeret, remisit intercessionem Trebellius, atque ita legem Gabinius de Pyratis psequendis ptulit. AT ENIM DE CORRIGENDA LEGE RETVLERVNT, diximus iam in principio Cornelium primo legem promulgasse nequis per senatum lege solueretur. tulisse ut tum deniq; de ea re. S. C. fieret cum adessent in senatu non minus * & hæc est illa, quam appellat correctio. IDEM NISI HAEC IPSA LEX QVAM C. CORNELIVS TVLIT, OBSTITISSET, DECREVISSEM ID QVOD PALÀM IAM ISTI DEFENSORES IVDICIORVM PVGNAVERVNT,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

SENATVI NON PLACERE ID IVDICIVM DE SYLLAE BONIS FIERI, QVAM EGO CAVSAM LONGE ALITER PRAETOR IN CONCIONE DEFENDI, CVM ID DICEREM QVOD IDEM IVDICES POSTEA STATVERVNT, IVDICIVM AEQVIORE TEMPORE FIERI OPORTERE. *Quia defuerat superioribus temporibus in ærario pecunia publica, multa & sæpe eius rei remedia erant quæsita, in quibus hoc quoq; ut pecuniæ publicæ, quæ residuæ apud quenq; essent, exigerentur. Id autem maxime pertinebat ad Corneliũ Faustum dictatoris filium, quia Sylla per multos annos quibus exercitibus præfuerat, & Remp. tenuerat, sumpserat pecunias ex uectigalibus, & ex ærario Po. Ro. eaq; res sæpe erat agitata, sæpe omissa, partim propter Syllanarum partium * partim quod iniquum uidebatur post tot annos, quàm quis pecuniam acceperat, resq; * redderet rationem.*

STATIM.

ANTEA VERO QVÀM MVLTARVM RERVM IVDICIA SVBLATA SINT, ET QVIA SCITIS, PRAETEREA VT NE QVEM IN IVDICIVM ORATIO MEA REVOCARE VIDEATVR. *bello Italico ꝙ fuit adolescentibus illis, qui tum in Rep. uigebant, cum multi uaria lege inique damnarentur quasi id bellum illis authoribus conflatum esset, crebræq; defectiones Italicorum nuntiarentur, tunc ob eius tristitiæ occasionem senatus decreuit, ne iudicia dum tumultus Itali-*

cus esset exercerentur, quod decretum eorum in concionibus populi saepe agitatum erat. superErant autem ex ijs qui illa iudicia metuerunt uigentes maxime C. Curionis adolescentis eius pater * qui bello ciuili Caesaris fuit partium.

PAVLO POST.

NON CN. DOLOBELLA, C. VOLCATIVM HONESTISSIMVM VIRVM COMMVNI ET QVOTIDIANO IVRE PRIVASSET. Duo fuerunt eo tempore Dolobellae, quorum alterum. C. Caesar accusauit, alterum. M. Scaurus. NON DENIQVE HOMO ILLORVM ET VITA ET PRVDENTIA LONGE DISSIMILIS, SED TAMEN NIMIS IN GRATIFICANDO IVRE LIBER, L. SISENNA BONORVM, CN. CORNELII POSSESSIONEM EX EDICTO SVO, P. SCIPIONI ADOLESCENTI SVMMA NOBILITATE, EXIMIA VIRTVTE, PRAEDITO NON DEDISSET. Hoc solum hic annotandum est hunc esse L. Sisennam qui res Romanas scripsit. Quare cum hunc Populus Ro. uideret, & cum a tri. ple. doceretur, nisi poena accessisset in diuisores, extingui nullo modo posse, legem hanc Cornelij flagitabat. illam quae ex S. C. ferebatur, repudiabat, idq; uir is doctissimus duorum consulum designatorum calamitate. *

ET EADEM DE RE PAVLO POST.

VT SPECTACVLVM ILLVD DVORVM DESIGNATORVM COSS. CALAMITATE

MITATE, RE ET TEMPORE SALVBRE AC NECESSARIVM GENERE, EXEMPLO MISERVM AC FVNESTVM VIDEREMVS, P. Syllam & Antonium significat, quorum alterum L. Cotta, alterum L. Torquatus, qui cum hæc Cicero dicebat COSS. erant, ambitus damnarant, & in eorũ locum creati erant. QVID EGO NVNC TIBI ARGVMENTIS RESPONDEAM? POSSE FIERI VT ALIVS ALIQVIS CORNELIVS SIT, QVI HABEAT PHILEROTEM, RES* VVLGARE NOMEN ESSE PHILEROTIS, CORNELIOS VERO ITA MVLTOS, VT IAM ETIAM COLLEGIVM CONSTITVTVM SIT. freq̃nter, tũ ẽt cœtus factiosorũ hominũ sine publica authoritate malo publico fiebãt, propter qđ postea collegia S.C. et pluribus legibus sũt sublata, præter pauca atq; certa, quæ utilitas ciuitatis desiderasset, quasi ut fabrorũ, lictorumq́;. * AT ENIM EXTREMI AC DIFFICILLIMI TEMPORIS VOCEM ILLAM C. CORNELIO COS. MITTERE COEGISTI, QVI REMPVBLICAM SALVAM ESSE VELLENT, VT AD LEGEM ACCIPIENDAM ADESSENT. Piso qui COS. eodem anno fuit, quo Cornelius tri. ple. erat. cum legem de ambitu ex S. C. grauiorem q̃ fuerat antea ferret & propter multitudinem diuisorum, qui per uim aduersabantur, ẽ foro eiectus esset, edixerat id quod Cicero significat, et maiore manu stipatus, ad legem perferendam descenderat. PLE

BEM EX MANILIANA OFFENSIONE VICTAM ET DOMITAM ESSE DICIT, ANTE VESTROS ANNOS PROPTER ILLIVS TRI. PLE. TEMERITATEM POSSE ADDVCI, VT OMNINO * NE ILLIVS POTESTATE AB ALIENEMVR * QVI RESTITVERVNT EAM POTESTATEM, ALTERVM NIHIL VNVM POSSE CONTRA MVLTOS, ALTERVM LONGE ABESSE, *manifestum puto esse uobis M. Crassum, & Cn. Pompeium significari, è quibus Crassus iudex tum sedebat in Cornelium. Pompeius in Asia bellum Mitridaticum gerebat.* TANTA IGITVR IN ILLIS VIRTVS FVIT, VT ANNO. XVI. POST REGES EXACTOS PROPTER NIMIAM DOMINATIONEM POTENTIVM SECEDERENT. LEGES SACRATAS IPSIS SIBI RESTITVERENT, DVOS TR. CREARENT, MONTEM ILLVM TRANS ANIENEM, QVI HODIE MONS SACER NOMINATVR, IN QVO ARMATI CONSEDERANT, AETERNAE MEMORIAE CAVSA CONSECRARENT. ITAQVE AVSPICATO POSTERO ANNO. X. TRI. PLE. COMITIIS CVRIATIS CREATI SVNT. *Inducor magis librariorum hoc loco esse mendam, q̃ ut Ciceronem parum proprio uerbo usum esse credã. Illo enim tempore quo loquitur, quod fuit post.* XVI. *annos q̃ reges exacti sunt, plebs sibi leges sacratas nõ*

restituit,

restituit, nunquam enim tri. ple. habuerat, sed tum primum eos constituit. Numerum quidem annorũ post reges exactos qui id factum est diligenter posuit qui fuit. A. Verginio Tricosto. L. Veturio Ceturino COSS. Cæterum quidem non duo tri. ple. ut Cicero dicit, sed quinque tradunt creatos tum esse, singulos ex singulis classibus. Sunt tamen qui eundem illum duorum numerum quem Cicero ponant, inter quos Tudianus, & Pomponius Atticus, Liuiusq; noster, idem hic & Tudianus adijciunt tris præterea ab illis duobus collegas creatos esse. Nomina duorum sunt hæc qui primi creati traduntur. L. Sicinius, L. F. Velutus Lauinius, C. F. Patriculus. Reliqua pars huius loci quæ pertinet ad secundam constitutionem tribunorum & decem uirorum finitum imperium, & breuiter & aperte ab ipso dicitur, nomina sola non adijcit, quis ille ex. X. uiris fuerit, qui contra libertatem uindictæ dederit, & quis ille pater contra cuius filiam id decreuit. s. ꝗ ut ipse Pompo. Latissime refert in lege. ij. uers. Virgin. de origine iur. notissimum est, decemuirum illum Appium Claudium fuisse, patrem autem Virginis. L. Virginium, unum hoc tantummodo explicandum, quo loco primum de secunda secessione plebis dehinc concordia facta sic dicit. TVM INTERPOSITA FIDE PER TRES LEGATOS AMPLISSIMOS VIROS, ROMAM ARMATI REVERTVNTVR, IN AVENTINO CONSEDERVNT, INDE ARMATI IN CAPITOLIO VENERVNT. decem tri. ple. Ponti. ꝗ magistratus nullus erat, creauerunt, legati tres, quorũ

nomina non ponit, ij fuerunt. P. Tarpeius, C. Iulius, P. Sulpitius omnes consulares. Pontifex Maximus fuit M. Papirius. ETIAM HAEC RECENTIORA, PRAETEREA PONAM PRINCIPIVM IVSTISSIMAE LIBERTATIS, CASSIAM, QVA LEGE SVFFRAGIORVM VIS POTESTAS'QVE CONVALVIT, ALTERAM CASSIAM QVAE POPVLI IVDICIA FIRMAVIT. Quæ est ista lex Cassia, qua suffragiorum potestas conualuit, manifestum est, nam ipse quoq; paulo ante dixit. Legem Cassiam tulisse, ut populus per tabellam suffragium ferret. Altera cassia lex quæ populi iudicia firmauit, quæ sit, potest quæri. Est autem hæc L. Cassius L. F. Longinus. tri. pl. C. Mario, C. Flacco COSS. plures leges ad minuendã nobilitatis potentiam tulit, in quibus hanc etiam ut quem populus damnasset, cui ue imperium abrogasset, in senatu non esset. Tulerat autem eam maxime propter simultates, cum Q. Cecilio qui ante biennium COS. fuerat, et cui populus, quia male aduersus Cimbros rem gesserat, imperium abrogauit. Dicit de nobilibus, QVI NON MODO CVM SYLLA, VERVM ETIAM ILLO MORTVO, SEMPER HOC PER SE SVMMIS OPERIBVS RETINENDVM PVTAVERVNT, INIMICISSIMI, C. COTTAE FVERVNT, QVOD IS COS. PAVLVM TRI. PLE. NON POTESTATIS, SED DIGNITATIS ADDIT. hic Cotta ut puto, legem tulit, ut tri. ple. liceret postea alios magistratus capere, q lege Syllæ ijs

erat

erat ademptum. QVANDIV QVIDEM HOC ANIMO ERGA VOS ILLA PLEBS ERIT, QVO SE OSTENDIT ESSE, CVM LEGEM AVRELIAM CVM ROSCIAM NON MODO ACCEPIT, SED ETIAM EFFLAGITAVIT. *Aurelia lege communicata esse iudicia inter senatores & equestrem ordinem & tribunos ærarios quam L. Roscius Otho biennio ante* COS. *firmauit * in Theatro, ut equitibus* Ro. XIIII. *ordines spectandi gratia darentur.* MEMORIA TENEO CVM PRIMVM SENATORES CVM EQVITIBVS RO. LEGE PLOTIA IVDICARENT HOMINEM DIIS AC NOBILITATI PERINVISVM, CN. POMPEIVM CAVSAM LEGE VARIA DE MAIESTATE DIXISSE, *M. Plautius Syllanus tri. pl. Cn. Pompeio Strab. L. Portio Catone* COSS. II. *anno belli Italici cum equester ordo in iudicijs dominaretur, legem tulit adiuuantibus nobilibus, quæ lex uim eam habuit, quam Cicero significat, nam ex ea lege tribus singulæ ex eo numero quinos denos suffragio creabant, qui eo anno iudicarent, ex eo factum est, ut senatores quoque in eo numero essent, & quidam etiam ex ipsa plebe.*

PRO CORNELIO.

NVM IN EO QVI SINT HI TESTES HAESITATIS? EGO VOBIS EDAM DVOS. RELIQVI SVNT DE CONSVLARIBVS INIMICI TRIBVNITIAE POTESTATIS, PAVCI PRAETEREA AS-

SENTATORES EORVM ATQVE ASSECLAE SVBSEQVVNTVR, M. Lucullũ, & M. Lepidum significat, quinque enim consulares (ut iam diximus) in Cornelium testimonium dixerunt Q. Catulus, Q. Hortensius, Q. Metellus Pius Pont. Max. quos hac secunda oratione tractat, & duo qui non dixerunt, quos nunc significat Lucullus, & Lepidus. QVID AVVNCVLVS TVVS CLARISSIMVS VIR, CLARISSIMO PATRE, AVO, MAIORIBVS, CREDO SILENTIO FAVENTE NOBILITATE NVLLO INTERCESSORE COMPARATO PRODERIT, *ET POTENTISSIMORVM HOMINVM COLLEGIIS ERIPVIT COOPTANDORVM SACERDOTVM POTESTATEM, hoc egere enarratione, q̃a hoc loco nomen ponit quis fecerit, ei demum uideri potest qui oblitus sit, minus ante. XX. uersus hæc de eo ipso Ciceronem dixisse. SED SI FAMILIARITER EX Q. CATVLO SAPIENTISSIMO VIRO ATQVE HVMANISSIMO VELIM QVAERERE, VTRIVS TANDEM TIBI TRIBVNATVS MINVS PROBARI POTEST, C. CORNELII AN NON DICAM. P. SVLPITII, NON L. SATVRNINI, NON C. GRACCHI, NON TIBERII, NEMINEM QVEM ISTI SEDITIOSVM EXISTIMANT NOMINABO, SED AVVNCVLI TVI Q. CATVLI CLARISSIMI ATQVE AMANTISSIMI VIRI,

QVID MIHI TANDEM RESPONSVRVM PVTATIS?

SEQVITVR.

QVID IDEM, DOMITIVS? M. SYLLANVM CONSVLAREM HOMINEM QVEMADMODVM TRI. PLE. VEXAVIT? *M. Syllanus quinquennio ante* COS. *fuerat q̃ Domitius tri. ple. atque ipse quoq; aduersus Cimbros rem male gesserat, quã ob causam Domitius eum apud populum accusabat, criminabatur eum cum Cimbris iniussu populi gessisse, id'q; principium fuisse calamitatum, quas eo bello populus accepisset, ac de eo tabellã quoq; edidit, sed plenissime Syllanus absolutus est, nã duæ solæ tribus eum Sergia, & Quirina damnauerunt.* HAEC EST CONTROVERSIA EIVSMODI VT MIHI TRI. PLE. CN. DOMITIVS CATVLO. M. TERPOLIVS CONTEMPTISSIMVM NOMEN EIECTVM ESSE EX IIS QVI TRI. PLE. FVERVNT. *Post infractam tribunitiam potestatem Syllæ, ante restitutam à Cn. Pompeio, apparet. fuit autem is tri. ple. ante.* XII. *annos.* D. *Bruto, &* M. *Lepido* COSS. *Cn. Domitius tribunus fuerat ante.* II. *&* XL. *annos* C. *Mario.* II. C. *Fimbria* COSS. *Magno numero sententiarum Cornelius absolutus est.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

COMMENTATIO IN M. TVLLII CICE RONIS ORATIONEM IN TOGA CANDIDA CONTRA C. AN TONIVM, ET L. CATI LINAM COMPETI TORES IN SE NATV.

ARGVMENTVM.

h Aec oratio dicta est, L. Cæsare, C. Figulo COSS. post annum q̃ pro Cornelio dixerat. Sex competitores in Consulatus petitione Cicero habuit, duos patricios. P. Sulpitiũ Galbam, L. Sergium Catilinam, quatuor plebeios, ex quibus duo nobiles, C. Antonium, M. Antonij oratoris filius, L. Cassium Lõginum, duos qui tamen non primi ex familijs suis magistratum adepti erant Q. Cornificium, & C. Licinium sacerdotem. Solus Cicero ex competitoribus equestri erat loco natus, atq; in petitione patrem amisit, cæteri eius competitores modeste se gessere, uisiq; sunt Q. Cornificius, & Galba sobrij sancti uiri, sacerdos nulla improbitate notus Cassius qui iners ac stolidus tũ magisq̃ improbus uideretur, post paucos menses in cõiuratione Catilinæ eum esse apparuit, ac cruentissima

rum sententiarum fuisse authorem, itaq; hi· IIII·pro re iacebant. Catilina autem & Antonius q̄q̄ omnibus maxime infamis eorum uita esset, tamen multum poterant, coierant enim ambo ut Ciceronem consulatu deijcerent, adiutoribus usi firmissimis M·Crasso, & C·Cæsare· Itaq; hæc oratio contra solos Catilinam & Antonium est. Causa orationis huiusmodi in senatu habendæ Ciceroni fuit, quod cum in dies licentia ambitus augeretur propter præcipuam Catilinæ & Antonij audaciam, censuerat senatus, ut lex ambitus aucta etiam cum pœna ferretur, ei quoq; rei Q·Mutius Orestinus tri·pl·e·in·t·rcesserat·Tum Cicero grauiter senatu intercessionem ferente surrexit, atq; in concionem Catilinæ & Antonij inuectus est ante dies comitiorum paucos·

INITIVM EXPOSITIONIS·

d ICO P·C·SVPERIORE NOCTE, CVIVSDAM HOMINIS NOBILIS, ET VALDE IN HOC LARGITIONIS QVAESTV NOTI ET COGNITI DOMVM CATILINAM ET ANTONIVM CVM SEQVESTRIBVS SVIS CONVENISSE. Aut C·Cæsaris, aut M·Crassi domū significat, etenim acerrimi ac potentissimi fuerunt Ciceronis refragatores cum petijt consulatum, quod eius in dies ciuilem crescere dignitatem animaduertebant·Et hoc ipse Cicero in expositione suorū consiliorum significat·Eius quoq; coniurationis quæ Cotta & Torquato COSS·ante annum q̄ hæc dicerentur facta est à Catilina & Pisone, arguit·M·Crassum autho

rem fuisse. QVEM ENIM AVT AMICVM HABERE POTEST IS QVI TOT CIVES TRVCIDAVIT, AVT QVI IN SVA CIVITATE CVM PEREGRINO NEGAVIT SE IVDICIO AEQVO CERTARE POSSE. Catilina cum in Syllanis partibus fuisset, crudeliter fecisse nominatim, etiam postea Cicero dicit, quos occiderit, Q. Cecilium, M. Volumnium, L. Tantasium, M. etiam Marij Gratidiani summe popularis hominis, qui ob id bis prætor fuit, caput abscissum p Vrbem sua manu Catilina tulerat, quod crimen sæpius ei tota oratiōe obijcit. Fuerat uero hic Gratidianus arcta necessitudine Ciceroni coniunctus. CLIENTEM AVTEM NEGABAT HABERE POSSE, C. ANTONIVM, NAM IS MVLTOS IN ACHAIA SPOLIAVERAT NACTVS DE EXERCITV SYLLANO EQVITVM TVRMAS. Deinde græci, quos spoliauerat, eduxerunt Antonium in ius ad M. Lucullū prætorem, qui ius inter peregrinos dicebat, egit pro græcis etiā tum adolescentulus, de quo paulo ante mentionem fecimus, & cum Lucullus id, quod græci postulabant, decreuisset, appellauit tribunos Antonius, iurauitq; se ideo iurare, quod æqua in re uti non posset, hunc Antonium Gellius, & Lentulus Censores sexennio quo hæc dicerentur senatu mouerunt, causásq; subscripserunt q socios diripuerit, q iudicium recusauit, q propter æris alieni magnitudinem prædia mancipauit, bonáq; sua in potestate non haberet. NE SE IAM TVM RESPEXIT CVM GRAVIS

SIMIS VESTRIS DECRETIS ABSENS NOTATVS EST. *Catilina ex prætura Africam prouinciam obtinuit, quã cum grauiter uexasset, legati Afri in senatu iam tum absente illo questi sunt, multæq; graues sententiæ in senatu de eo dictæ sunt.* IN IVDICIIS QVANTA VIS ESSET, DIDICIT CVM EST ABSOLVTVS, SI, AVT ILLVD IVDICIVM, AVT ILLA ABSOLVTIO NOMINANDA EST. *Ante annum q̃ hæc dicerentur, Catilina cum redisset ex Africa, Torquato, & Cotta* COSS. *accusatus est repetundarum à P. Clodio adolescente, qui postea inimicus Ciceroni fuit. Defensus est Catilina, ut Fenestella tradit, à M. Cicerone, quod ego ut addubitem hæc ipsa Ciceronis oratio facit, maxime q̀ is nullam mentionem rei habet, cum potuerit inuidiam facere competitori tam turpiter aduersus se coëunti, præsertim cum alterum competitorem suum Antonium in eadem hac oratione sua admoneat suo beneficio eũ ex ultimo loco præturæ candidatum, ad tertium peruenisse.* NESCIS ME PRAETOREM PRIMVM ESSE FACTVM TECVM CESSIONE COMPETITORVM ET COLLATIONE CENTVRIARVM ET MEO MAXIME BENEFICIO TE È POSTREMO IN TERTIVM LOCVM ESSE SVBIECTVM? *Qui igitur Antonio suffragationem suam imputandã putat, is si defendisset Catilinam, caput eius protectũ à se non'ne imputaret q̀ ita esset? Manifestum est ex eo quod statim dicit. Q. enim Mutius tri. ple. interce-*

Catilina repetundarum accusatus.

debat, ne lex ambitus ferretur, quod facere pro Catilina uidebatur. Hunc Mutium in hac oratione appellans Cicero sic ait. TE TAMEN Q. MVTI TAM MALE DE REP. EXISTIMARE MOLESTE FERO, QVI HESTERNO DIE ME ESSE DIGNVM CONSVLATV NEGABAS. QVID? PO. RO. MINVS DILIGENTER SIBI CONSTITVERE DEFENSOREM QVÀM TV TIBI CVM TE FVRTI L. CALENVS AGERET ME POTISSIMVM FORTVNARVM TVARVM PATRONVM ESSE VOLVISTI, CVIVS TV ET CONSILIVM IN TVA TVRPISSIMA CAVSA DELEGISTI, HVNC HONESTISSIMARVM RERVM DEFENSOREM PO. RO. AVTHORE TE REPVDIARE POTEST? NISI FORTE HOC DICTVRVS EST QVO TEMPORE CVM L. CALENO FVRTI DELECTVS SIT, EO TEMPORE IN ME TIBI PARVM AVXILII ESSE VIDISSE. Verum ut ageret Mutij causam Cicero sicut Catilinæ egisse eum uideri uult Fenestella, cur tam, quãuis male existimet de causa Mutij, tamen ei exprobret patrocinium suum, non idem in Catilina faciat, si modo pro eo dixit? & cur ipsum illud iudicium sæpius in infamiam uocat, quod protinus uideretur fuisse facturus, si in eo iudicio fuisset patronus. Atq; ut alia omittam, hoc certe uix uidetur dicturus fuisse si illo patrono Catilina repetundarum absolutus est. STV

PRIS

PRIS SE OMNIBVS, AC FLAGITIIS CONTAMINAVIT, CAEDE NEFARIA CRVENTAVIT, DIRIPVIT SOCIOS, LEGES, QVAESTIONES, IVDICIA VIOLAVIT.

ET POSTEA.

QVID EGO VT VIOLAVERIS PROVINCIAM PRAEDICEM? NAM VT TE ILLIC GESSERIS, NON AVDEO DICERE, QVONIAM ABSOLVTVS ES, MENTITOS ESSE EQVITES RO. FALSAS FVISSE TABELLAS HONESTISSIMAE CIVITATIS EXISTIMO, MENTITVM Q. METELLVM PIVM, MENTITAM AFRICAM VIDISSE APVD * NESCIO QVID ILLI IVDICES QVI TE INNOCENTEM IVDICARVNT. O MISER QVI NON SENTIAS ILLO IVDICIO TE NON ABSOLVTVM, VERVM AD ALIQVOD SEVERIVS IVDICIVM AC MAIVS SVPPLICIVM RESERVATVM. *Verine ergo simile est hæc eum Catilinæ obiicere, si illo defendente absolutus est? Præterea mouet me quod cum sint commentarij Ciceronis earum etiam defensionum, commentarij autem principium*
» *ita. quod iudicio absolutus est Catilina, ut Clodius infa-*
» *mis fuerit, prævaricatus est. Nam & reiectio iudicum*
» *ad arbitrium rei uidebatur esse facta. Populum uero*
» *cum inspectante populo collum secuit hominis maxi-*
» *me popularis, quanti faceret, ostendit. Diximus et pau-*

loante Marij caput Catilinam per urbem tulisse. ME QVA AMENTIA INDVCTVS EST VT CONTEMNERET CONSTITVERE NON POSSVM, VTRVM AEQVO LATVRVM PVTAVIT, AN IN SVO FAMILIARISSIMO NON VIDERAT ME NE ALIORVM QVIDEM INIVRIAS MEDIOCRITER POSSE FERRE. *Manifestum est C. Verrem significari.* ALTER PECORE OMNI VENDITO ET SALTIBVS PROPE ADDITIS, PASTORES RETINET, EX QVIBVS AIT SE CVM VELIT SVBITO FVGITIVORVM BELLVM EXCITATVRVM. *C. Antonium significat.* ALTER INDVXIT EVM QVEM POTVIT VT REPENTE GLADIATORES POPVLO NONDEBITOS POLLICERETVR, QVOS IPSE CONSVLARIS CANDIDATVS PERSPEXIT ET LEGIT ET EMIT, PRAESENTE PO. RO. FACTVM EST. *Q. Gallium, quem postea reum ambitus defendit, significare uidetur. hic enim cum esset præturæ candidatus, quod in ædilitate, quam ante annum gesserat* uer tias non habuerat, dedit gladiatorium sub titulo patris se id dare.* QVAMOBREM AVGERE ETIAM MERCEDES SI VVLTIS Q. MVTIVM PERVERTI LEGEM IMPEDIRE VT COEPIT SENTEN.*COS. SED EGO EA LEGE CONTENTVS SVM QVA DVOS COSS. DESIGNATOS VNO

TEMPORE

TEMPORE DAMNARI VIDIMVS. legem Calphurniam significat, quam C·Calphurnius Piso ante triennium de ambitu tulerat ꝙ autem dicit damnatos esse designatos COSS·P·Syllam, et P·Antonium de quibus iam diximus uult intelligi· Cognomen autem Q· Mutio tribuno quẽ nominat fuit Orestinus· ATQVE VT ISTVM OMITTAM IN EXERCITV SYLLANO PRAEDONEM IN INTROITV GLADIATOREM, IN VICTORIA QVADRIGARIVM. De Antonio dici manifestum est, sed dicit eum in exercitu Syllæ prædonem propter equitum turmas quibus Achaiam ab eo uexatam esse significamus in introitu gladiatorem, pertinet ad inuidiam proscriptionis quæ tum facta est· in uictoria, quadrigarium, quod cum Sylla post uictoriam circenses faceret, ita ut honesti homines quadrigas agitarent, fuit inter eos. C· Antonius·

TE VERO CATILINA CONSVLATVM SPERARE AVT COGITARE NON PRODIGIVM ATQVE PORTENTVM EST? EX QVIBVS ENIM PETIS? A PRINCIPIBVS CIVITATIS, QVI TIBI, CVM L· VOLCATIVS COS. IN CONSILIO FVISSET, NE PETENDI QVIDEM POTESTATEM ESSE VOLVERVNT·? Pauloante diximus Catilinam cum de prouincia Africa decederet, petiturus consulatum & legati Afri quæsti de eo in senatu grauiter peruenissent, professus deinde est Catilina petere se consulatum. L· Volcatius Tullius COS· consilium publicum ha

buit, an rationem Catilinæ habere deberet si peteret consulatum. nam quærebatur repetundarum, Catilina ob eam causam destitit à petitione. A' SENATORIBVS QVI TE AVTHORITATE SVA SPOLIATVM ORNAMENTIS OMNIBVS VINCTVM PENE' AFRICANIS ORATORIBVS TRADIDERVNT.? Diximus modo de hoc. nam iudicium quoq; secutum repetundarum, à quo ipse per infamiam liberatus est Catilina, sed ita ut senatorum urna damnaret, equitum & tribunorum absolueret. AB EQVESTRI ORDINE QVEM TRVCIDASTI.? equester ordo pro Cinnanis partibus contra Syllam steterat, multasq; pecunias abstulerant, ex quo Saccularij erant appellati, atq; ob eius rei inuidiam post Syllanam uictoriam erant interfecti à plebe. CVI SPECTACVLVM EIVSMODI TVA CRVDELITAS PRAEBVIT, VT NEMO SINE GEMITV, AC RECORDATIONE LVCTVS ASPICERE POSSET.? Eiusdem illius Marij Gratidiani quod caput gestaret obijcit, quo loco dicit Catilinam caput M. Marij gestasse, quod caput etiam tum plenum animæ, & spiritus ad Syllam usq; ab Ianiculo ad ædem Apollinis manibus ipse suis detulit. Omnia sunt manifesta, ne tñ erretis quod his t̄pibus ædes Apollinis in palatio fuit nobilissima, admonendi estis, non hanc à Cicerone significari, ut puto, quã post mortẽ ẽt Ciceronis multis annis imp. Cæsar, quẽ nũc Diuũ Augustum dicimus, post actiacã uictoriã fecerit. Sed illã demonstrari quæ est extra portã Car

mentalem

mentalẽ inter forũ Olitoriũ, *et circum* Flaminiũ. *ea. n. sola tum demum* Romæ Apollinis *ædes.* QVID TV POTES IN DEFENSIONE TVA DICERE? QVOD ILLI NE DIXERVNT? QVAE TIBI DICERE NON LICEBIT? *& paulopost.* DENIQVE ILLI NEGARE POTVERVNT, ET NEGAVERVNT. TV TIBI NE INFICIANDI QVIDEM IMPVDENTIAE LOCVM RELIQVISTI. QVARE PRAECLARA DICVNTVR IVDICIA TVLISSE SIQVI INFICIANTEM LVSCIVM CONDEMNARINT, CATILINAM ABSOLVERINT CONFITENTEM. Hic, *quem nominat.* L. Luscius *notus centurio* Syllanus, *dives'q; è victoria factus. nam amplius centies possederat, damnatus erat non multo antequam* Cicero *dixit. obiectæ sunt ei tres cædes proscriptorum circa eosdem dies.* L. *quoq;* Bellienus *dãnatus est, quem* Cicero *ait avunculum esse* Catilinæ. *hic autem* Lucretium Asellam *consulatum contra voluntatem* Syllæ *ad turbandum statum civitatis petentem occiderat, iussu* Syllæ *tunc dictatoris.* IS ERGO NEGAT IGNARVM ESSE, CVM ETIAM ILLI IMPERITOS SE HOMINES ESSE, ET SI QVEM ETIAM INTERFECISSENT, IMPERATORI AC DICTATORI PARVISSE DICERENT, AC NEGARE QVOQVE * CATILINAM VERO INFICIARI NON POSSE. *Huius autem criminis piculum quod obijcit* Cicero *paucos post*

menses Catilina subijt. post effecta enim comitia consularia et Catilinæ repulsam fecit eum reum inter sicarios. L. Lucullus paratus eruditusq;, qui postea consulatum quoq; petijt. HANC TV HABES DIGNITATEM QVA FRETVS ME CONTEMNIS ET DESPICIS, AN EAM QVA RELIQVVM VITAE CONSECVTVS? CVM ITA VIXISTI, VT NON ESSET LOCVS TAM SANCTVS QVOD NON ADVENTVS TVVS ETIAM CVM CVLPA NVLLA SVBESSET, CRIMEN AFFERRET. Fabia uirgo uestalis causam incesti dixerat cum ei Catilina obijceretur, eratq; absoluta hæc Fabia, quia soror erat Terentiæ Ciceronis, ideo sic dixit, etiam si culpa nulla subesset. Ita & suis pepercit, et nihilo leuius inimico summi opprobrij turpitudinē obiecit. CVM DEPREHENDEBARE IN ADVLTERIIS, CVM DEPREHENDEBAS ADVLTEROS IPSE, CVM EX EODEM STVPRO TIBI ET VXOREM, ET FILIAM INVENISTI. Dicitur Catilinam adulterium commisisse, cum ea quæ ei postea socrus fuit, et ex eo stupro duxisse uxorem cum filia eius esset. hæc Luceius quoq; Catilinæ obijcit in orationibus quas in eum scripsit. Nomina harum mulierum nondum inueni. QVID ERGO VT VIOLAVERIS PROVINCIAM PRAEDICEM CVNCTO PO. RO. CLAMANTE AC RESISTENTE? NAM VT TE ILLIC GESSERIS NON AVDEO DICERE, QVONIAM

absolutus

ABSOLVTVS ES. *dictum est iam sæpius Catilinam ex prætura Africam obtinuisse, & accusante eũ repetundarũ P. Clodio, absolutum esse.* PRAETEREO ILLVM NEFARIVM CONATVM TVVM, ET PENE' ACERBVM, ET LVCTVOSVM RO. PO. DIEM CVM CN. PISONE SOCIO NEQVE ALIO NEMINE CAEDEM OPTIMATVM FACERE VOLVISTI. *Quos nominat intelligitis. Fuit enim opinio Catilinam, & Cn. Pisonem adolescentem perditum, coniurasse ad cædem senatus faciendam ante annum quàm hæc dicta sunt. Cotta & Torquato COSS. eamq; cædem ideo non esse factam, quod priusq̃ parati essent coniuratis signum dedisset Catilina. Piso autem cum hæc dicerentur perierat in Hispania missus à senatu per honorem legationis, ut auus suus ablegaretur, ubiq; dum iniurias prouincialibus facit occisus erat, ut quidam credebant à Cn. Pompeij clientibus Pompeio non inuito.* AN OBLITVS ES TE EX ME CVM PRAETVRAM PETEREMVS, PETISSE, VT TIBI PRIMVM LOCVM CONCEDEREM? QVOD CVM SAEPIVS AGERES, ET IMPVDENTIVS A' ME CONTENDERES, ME MINISTI ME TIBI RESPONDERE IMPVDENTER TE FACERE, QVI ID A' ME PETERES, QVOD AVVNCVLVS NVNQVAM IMPETRASSET? *
diximus iam supra Syllæ ludis quos hic propter uictoriam fecerit quadrigas C. Antonium & alios quosdã

nobiles homines agitasse, præterea Antonius redemptas habebat ab ærario uectigales quadrigas, quam redemptionem senatori habere licet per legem. fuit autem notissimus in circo quadrigarũ agitator Boculus * dicit de malis ciuibus. QVI POSTEAQVAM ILLO VT CONATI ERANT HISPANIENSI PVGIVNCVLO, NERVOS INCIDERE CIVIVM ROMANORVM NON POTVERVNT, DVAS VNO TEMPORE CONANTVR IN REP. SICAS DISTRINGERE. Hispaniensem pugiunculum Cn. Pisonem appellat, quem in Hispania occisum esse dicit. Duas sicas, Catilinam, & Antonium appellari manifestum est. HVNC VOS SCITOTE, LICINIVM GLADIATOREM IAM IMMISISSE CVPIDVM CATILINAE IVDIC. *QVAM Q. VE CVRIVM HOMINEM QVAESTORIVM. Curius hic notissimus fuit aleator, damnatusq; postea est, in hunc est endecasyllabus Calui elegans, & Talis Curius pereruditus. Huic orationi Ciceronis & Catilina, & Antonius contumeliose responderant, quod solum poterant inuecti in nouitatem eius, feruntur quoq; oratiões nomine illorum editæ, nõ ab ipsis scriptæ, sed ab Ciceronis obtrectatoribus, quas nescio an satius sit ignorare. Cæterum Cicero COS. omnium consensu factus est, Antonius pauculis centurijs Catilinam superauit, cum ei propter patris nomen paulo speciosior manus suffragata esset, quàm Catilinæ.

COMMENTATIO IN M. TVLLII CICERONIS ORATIONEM PRO M. SCAVRO.

ARGVMENTVM.

h

Anc quoque orationem eiſdem COSS. *dixit, quibus pro Vatinio, L. Domitio Aenobarbo, & Appio Claudio Pulchro* COSS. *ſummus iudicij dies fuit ad* IIII. *non. Septembris. Marcus enim Scaurus, M. Scauri filius, qui princeps ſenatus fuit, Victricum habuit Syllam, quo uictore, & munifico in ſocios uictoriæ ita abſtinens fuit, ut nihil neq; donari ſibi uoluerit, neq; ab haſta emerit. ædilitatem ſumma magnificentia geſſit, adeo ut in eius impẽſas opes ſuas abſumpſerit, magnumq; æs alienum contraxerit. Ex prætura prouinciam Sardiniam obtinuit, in qua neq; ſatis abſtinenter ſe geſſiſſe exiſtimatus eſt, & ualde arroganter. quod genus morum in eo paternum uidebatur, cum cætera induſtria nequaquam eſſet par. orauerat tamen aliquando inter patronos cauſarum, ſed poſtquam ex prouincia redierat, dixerat pro C. Catone, iſque erat abſolutus ad* III. *nonas quint. ipſe cum ad conſulatus petitionem ad* III. *Calen. quint. Romam rediſſet, querentibus de eo Sardis à P. Valerio Triario adoleſcente parato ad dicendum &*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

notæ industriæ, filio eius qui in Sardinia contra M. Lepidum arma tulerat, & post in Asia Pontoq; legatus, L. Luculli fuerat, cum is bellum contra Mithridatem gereret, postulatus apud M. Catonem præt. repetundarum, ut in actis scriptum est, pri. non. quint. post diem tertium, q̃ cato erat absolutus. Subscripserunt Triario in Scaurum Q. Marius, L. F. & Q. Pacuuij fratres cognomine Claudij, qui inquisitionem in Sardiniam, itemq; in Corsicam insulas dies tricenos acceperunt, neq; profecti sunt ad inquirendum, cuius rei hanc causam reddebant, ꝙ interea comitia consularia futura erant, timere ergo se ne Scaurus ea pecunia quam ab sotijs abstulisset emeret consulatum, & sicut pater eius fecisset, anteq̃ de eo iudicari posset, magistratum iniret, ac rursus ante alias prouincias spoliaret, q̃ rationem prioris administrationis redderet Scaurus, summam fiduciam in paterni nominis dignitate, magnam in Cn. Pompeij magni reponebat, habebat enim filium liberorum Cn. Pompeij fratrem, nam tertiam Sceuolæ filiam dimissam à Pompeio in matrimonium duxerat, M. Catonem autem qui id iudicium, ut diximus exercebat, metuebat admodũ propter amicitiam quæ erat illi cum Triario, nam Flaminia Triarij mater & ipse Triarius sororem Catonis seruiliã quæ mater M. Bruti fuit, familiariter diligebat. Ea porrò apud Catonem maternam obtinebat authoritatem, sed in eo iudicio, neq; Pompeius propensum adiutorium præbuit. Videbantur enim apud animum eius non minus offensionis contraxisse, ꝙ iudicium eius in Mutiam crimine impudicitiæ ab eo dimissam leuius

fecisse existimaretur, cum eam ipse probasset, q̃ gratiæ acquisisse necessitudinis iure, ꝙ ex eadem uterq; liberos haberet. Neq; Cato ab æquitate ea quam & uitã eius & magistratum illum decebat, quoquã deflexit. Post diem autem quartum quàm postulatus erat Scaurus, Faustus Sylla tum quæstor filius Syllæ felicis frater ex eadem matre Scauri * seruus eius uulneratus prosiluit ex lecticis, & quæstus est pro interempto* esse competitoribus Scauri, & ambulare cum trecentis armatis, seq; si necesse esset uim ui repulsurũ. Defenderunt Scaurum sex patroni cum ad id tempus raro quisq̃ pluribus q̃ quatuor uteretur, ac post bella ciuilia ante legem Iuliam ad duodenos patronos est peruentum, fuerũt autem hi sex P. Clodius pulcher, M. Marcellus, M. Calidius, M. Cicero, M. Messala niger, Q. Hortensius, ipse quoq; Scaurus dixit pro se, ac magnopere iudices mouit, & squalore & lachrymis, & ædilitatis effusa memoria, ac fauore populari, ac præcipue paternæ authoritatis recordatione.

INITIVM EXPOSITIONIS.

CIRCA VER. A PRIMO. XL.

CVM ENVMERARET IVDICIA, QVAE PATER SCAVRI EXPERTVS EST, SVBIT ETIAM POPVLI IVDICIVM INQVIRENTE CN. DOMITIO TRI. PL. Cn. Domitius qui COS. fuit cum Cassio, cum esset tri. ple. iratus Scauro ꝙ eum in augurum collegium nõ cooptauerat, diem ei dixit apud populum & mulctam irrogauit, ꝙ eius opera sacra multa Po.

Ro. diminuta esse diceret. Crimini dabat sacra publica Po. Ro. deum penatium, quæ Lauini fuerunt, opera eius minus recte casteq; fieri, quo crimine absolutus est Scaurus quidem, sed ita ut à tribus tribubus dānaretur, à XXXVII. absolueretur, & in eis pauca puncta inter damnationem & absolutionem interessent. Ibidem reus est factus à Q. Seruilio Cepione, lege Seruilia cum iudicia penes equestrem ordinem essent, & P. Rutilio damnato nemo tam innocens uideretur, ut non timeret illa. Q. Seruilius Cepio Scaurum ob legationis Asiaticæ inuidiam & aduersus leges pecuniarum captarum, reum fecit repetundarum, lege, quam tulit Seruilius Claudia Gracchia. Scaurus tanta fuit continētia animi, & magnitudine, ut Cepionem contrarium detulerit, & breuiore die inquisitionis accepta effecerit, ut ille prior causam diceret. M. quoq; Drusum tri. pl. cohortatus sit, ut iudicia commutaret. Ibidem ab eodem etiam lege uaria custos ille Reip. proditionis est in crimen uocatus. uexatus à Q. Vario tri. ple. est non multo ante. Italico bello exorto cum ob socijs negatam ciuitatem nobilitas in inuidia esset. Q. Varius tri. pl. legem tulit ut quæreretur de his, quorū ope consilio'ue socij contra P. Ro. arma sumpsissent. Tum Q. Cepio uetus inimicus Scauri sperans inuenisse se quæstionem opprimendi eius, egit ut Q. Varius tri. ple. belli concitati crimine adesse apud se Scaurum iuberet anno LXXII. Ille per uiatorem accersitus, cum iam ex morbo male solueretur, dissuadentibus amicis, ne se in illa ualitudine & ætate, inuidiæ populi obiceret, innixus nobilissimis iuuenibus processit in forum, deinde

accepto respondendi loco dixit. Q. Varius Hispanus M. Scaurum principem senatus, socios in arma ait conuocasse. M. Scaurus princeps senatus negat, testis nemo est, utri uos Quir. conuenit credere? Qua uoce ita omnium commutauit animos, ut ab ipso etiam tribuno dimitteretur. Dicit iterum de patre M. Scauri. NON ENIM TANTVM ADMIRATVS SVM EGO ILLVM VIRVM SICVT OMNES, SED ETIAM PRAECIPVE DILEXI. PRIMVS ENIM ME FLAGRANTEM STVDIO LAVDIS IN SPEM IMPVLIT POSSE VIRTVTEM SINE PRAESIDIO FORTVNAE, QVO CONTENDISSEM LABORE ET CONSTANTIA PERVENIRE. Possit aliquis quaerere cur hoc dixerit Cicero, cum Scaurus Patricius fuerit, quae generis claritas etiã inertes homines ad summos honores prouexit. Verũ Scaurus ita fuit Patricius, ut tribus supra eũ aetatibus iacuerit domus eius fortuna, nam neq; pater, neq; auus, neq; etiã proauus (ut puto) pp tenues opes, & nullam uitae industriã, honores adepti sunt, itaq; Scauro aeque ac nouo homini laborãdũ fuit. SI ME HERCVLE IVDICES PRO L. TVBVLO DICEREM, QVEM VNVM ET OMNI MEMORIA SCELERATISSIMVM ET AVDACISSIMVM FVISSE ACCEPIMVS, TAMEN NON TIMEREM VENENVM HOSPITI, AVT CONVIVAE, SI DICERETVR, COENANTI AB ILLO DATVM, CVI NEQVE HAERES NEQVE

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

IRATVS FVISSET. L. *hic Tubulus Prætorius fuit ætate patrum Ciceronis, is propter multa flagitia cum de exilio accersitus esset, ne in carcere necaretur, uenenum bibit.*

CIRCA TERTIAM PARTEM A PRIMO. AVDIMVS, HOC VERO MEMINIMVS AC PENE VIDIMVS EIVSDEM STIRPIS ET NOMINIS, P. CRASSVM NE IN MANVS INCIDERET INIMICORVM, SEIPSVM INTEREMISSE, *hic Crassus fuit pater Crassi eius q æmulus potentiæ Cn. Pompei fuit. Perit autem in dominatione L. Cinnæ, cum ille & alios principes optimatum & collegam suum Cn. Octauium occidit.*

STATIM.

AC NEQVE ILLIVS CRASSI FACTVM SVPERIORIS, IISDEM HONORIBVS VSVS QVI FORTISSIMVS IN BELLIS FVISSET. M. AQVILIVS POTVIT IMITARI, *hæc uerba qbus Cicero nunc utitur.* AC NEQVE, *eam uidentur habere naturam ut semel poni non soleant, quia est coniunctio disiunctiua, sed semper postulat ut rursus inferatur, et neq; cum dicimus, ut neq; hoc, neq; illud, quo autem casu acciderit quáue ratione ut hoc loco Cicero hoc uerbo ita usus sit, præsertim cum adiecerit illam appositionem ut nomen intulerit postea alterum, neq; perspicere potui & attendendum esse ualde puto. Moueor enim merita uiri authoritate, neq; ignoro aliquando hoc uerbum neq; uel semel poni, ut in eadem hac oratione*

ante ipse Cicero posuit. Sic inquam se iud. res habet, neq; hoc à me nouũ disputatur, sed quæsitum ab alijs est. Sed hoc loco ut sine præpositione illius uerbi uideamus esse positum et tamen posuit secundũ aliquid inferri. nam cum dixerit neq; hoc à me nouum disputatur, infert, sed quæsitum ab alijs est.

PAVLOPOST.

QVID VERO ALTERVM CRASSVM TEMPORIBVS EISDEM, NVM AVT CLARISSIMI VIRI IVLII, AVT SVMMO INGENIO PRAEDITVS MARCVS ANTONIVS POTVIT IMITARI. Hic alter Crassus idem est de quo supra diximus. Alterum autem eum appellat, quia ante mẽtionem fecit P. Crassi, qui fuit Pontifex Maximus, & bello Aristonici in Asia dedit operam ut occideretur. Iulios autem cum dicit duos cæsares fratres. C. & L. significat, ex quibus L. & COS. & prætor fuit C. Aedilitius quidem occisus est, sed tantum in ciuitate potuit, ut caussa belli ciuilis contentio eius cum Sulpitio tribuno fuerit, nam & sperabat & id agebat Cæsar, ut omissa pretura COS. fieret, cui cum primus temporibus iure Sulpitius resisteret, postea nimia contentione ad ferrum & ad arma processit. Idem inter primos temporis sui oratores & tragicus poeta bonus admodum habitus est. huius sunt enim tragœdiæ, quæ inscribuntur Iulij, & hi autem Iulij & Antonius ab Satellitibus Marij sunt occisi, cum Crassus (ut supra diximus) eundem casum sua manu præuenisset.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

CIRCA MEDIVM.

NEQVE VERO HAEC IPSA QVOTIDIANA RES APPIVM CLAVDIVM ILLA HVMANITATE ET SAPIENTIA PRAEDITVM PER SE IPSA MOVISSET, NISI HVNC CLAVDII FRATRIS SVI COMPETITOREM FORE PVTASSET, QVI SIVE PATRICIVS, SIVE PLEBEIVS ESSET, NONDVM ENIM CERTVM CONSTITVTVM ERAT, CVM ILLO SIBI CONTENTIONEM FORE PVTABAT. *Fuerunt enim duæ familiæ Claudiæ earũ quæ Marcellorum appellata est, plebeiaq́;, & Pulcrorũ patricia. Sed hoc loco urbane Cicero lusit in Claudium, cum quo in gratiam non redierat, nam quia is P. Clodij erat frater, qui ex patricia in plebeiam familiam transierat, per summam infamiam, se quoq; dubitare adhuc dixit.*

POST DVAS PARTES ORATIONIS.

DIXIT DEINDE SCAVRO QVEM DEFENDIT. NAM CVM EX MVLTIS VNVS EI RESTARET DOLOBELLA PATERNVS INIMICVS, QVI CVMQ. CEPIONE PROPINQVO SVO CONTRA SCAVRVM PATREM SVVM OBSIGNAVERAT STATERAS EAS SIBI INIMICITIAS NON SVSCEPTAS, SED RELATAS. *& cætera. ne forte erretis & eundẽ hunc Cn. Dolobellam putetis esse, in quem C. Cæsaris orationes legitis, scire uos oportet duos eodem tempore fuisse*

re fuisse

re fuisse, & prænomine, & nomine, & cognomine Dolobellas. horum igitur alterum Dolobellam Cæsar accusauit, nec damnauit, alterum M. Scaurus & accusauit, & damnauit.

POST TRES PARTES.

PRIMO QVO LOCO DEFENDIT QVOD TAM MAGNIFICAM DOMVM SCAVRVS HABET, PRAESERTIM CVM PROPINQVITAS ET CELEBRITAS LOCI SVSPITIONEM DESIDIAE TOLLAT, AVT CVPIDITATIS. Demonstrasse uobis memini me hanc domum in ea parte palatij esse, quæ cum ab sacra uia descenderis, & per proximum uicum, qui est ab sinistra parte, prodieris, posita est. Possidet eam nunc longus Cecinna, qui COS. fuit cum Claudio. in huius domus atrio fuerũt quatuor columnæ marmoreæ insigni magnitudine, quæ nunc esse in regia theatri Marcelli dicuntur, usus erat is ædilis, ut ipse quoq; significat in ornatu theatri, quod ad tempus per quamampla magnitudine magnum fecerat. HAEC CVM TV EFFVGERE NON POTVISSES, CONTENDES TAMEN ET POSTVLABIS, VT M. AEMILIVS CVM SVA DIGNITATE OMNI CVM PATRIS MEMORIA, CVM AVI GLORIA, SORDIDISSIMAE, LEVISSIMAE, VANISSIMAE GENTI AC PROPE` DICAM, PELLITIS TESTIBVS CONDONETVR. Auum nunc Scauri maternũ significat L. Metellum Pont. Max. quem postea quoque

nominat. nam paternus auus proauusque Scauri humiles, atque obscuri fuerunt.

VER. A' NOVIS. CLX.

VNDIQVE MIHI SVPPEDITAT, QVOD PRO M. SCAVRO DICAM, QVOCVNQVE NON MODO MENS, VERVM ETIAM OCVLI INCIDERINT CVRIA ILLA DE GRAVISSIMO PRINCIPATV PATRIS FORTISSIMO'QVE TESTATVR. L. IPSE METELLVS AVVS HVIVS SANCTISSIMOS DEOS ILLO CONSTITVISSE IN TEMPLO VIDETVR IN VESTRO CONSPECTV IVD.' VT SALVTEM A' VOBIS NEPOTIS SVI DEPRECARETVR. Castoris & Pollucis templum, Metellus quem nominat refecit, laudauerunt Scaurum consulares IX. L. Piso, M. Vol. Q. Metellus nepos, M. Perpenna, L. Philippus, M. Cicero, Q. Hortensius, P. Seruilius Isauricus pr. Cn. Pompeius magnus, horum magna pars per tabellas laudauerunt qui aberant, inter quos Pompeius quoq;, nam quod erat procos. extra urbem morabatur. Vnus præter ea adolescens laudauit frater eius Faustus Cornelius Syllæ filius. Is in laudatione multa humiliter & cum lachrymis locutus, non minus audientes permouit, quàm Scaurus ipse permouerat, ad genua iudicum cum sententiæ ferrentur. Bifariã se diuiserunt, q pro eo rogabant ab uno latere Scaurus ipse, & M. Glabrio sororis filius, & Paulus, & P. Lentulus Lentuli nigri Flaminis filius, & L. Aemilius Buca filius,

& C.

& C. Memmius Fausta natus supplicauerunt. Ex altera parte Sylla Faustus frater Scauri, & C. Aronius Limo, cui Fausta ante paucos menses nupserat dimissa à Memmio, & T. Peduceus, et C. Cato, & M. Olena Scortianus. Sententias tulerunt senatores duo & XX equites tres, & XX. tribuni ærarij XXV. ex quibus damnauerunt senatores IIII. equites II. tribuni II. Cato præterea cum uellet de accusatoribus in consilium mittere, multique è populo manus in accusatores intenderent, cessit imperitæ multitudini, ac postero die in consilium de calumnia accusatorum misit. C. Triarius nullam grauem sententiam habuit. subscriptores eius. M, & Q. Pacuuij fratres denas, & L. Marius tres graues habuerunt. Cato prætor iudicium, quia æstate agebatur sine tunica, exercuit Campestri sub toga cinctus, in forum quoque sic descenderat, ius'q; dicebat, id'que reppererat ex uetere consuetudine, secundum quam & Romuli ætatis statuæ in capitolio, & in rostris Camilli fuerunt, togatæ sine tunicis.

COMMENTATIO IN M. TVLLII CICERONIS ORATIONEM CONTRA L. PISONEM.

ARGVMENTVM.

h

Aec oratio dicta est. Cn. Pompeio Magno. II. Marco Crasso. II. COSS. ante paucos dies q̃ Cn. Pōpeius ludos faceret, quibus theatrũ à se factum dedicauit. hoc intelligi ex ipsius Cic. uerbis potest, quæ in hac oratione posuit. dixit enim sic. INSTANT POST HOMINVM MEMORIAM APPARATISSIMI, MAGNIFICENTISSIMIQVE LVDI. Fenestella quidem posuit hanc inter eas orationes, quas dixit Cicero L. Domitio, Appio Clau. COSS. ultimam. Sed, ut ego ab eo dissentiam, facit primum q Piso reuersus est ex prouincia, Pōpeio & Cras. COSS. Gabinius Domitio, & Appio. Hanc autem orationem dictam ante Gabinij reditum, ex ipsa manifestum est. Deinde q magis naturale est ut in ipso recenti reditu inuectus sit in Cic. responderitq; insectationi eius, qua reuocatus erat ex prouincia, q̃ post anni interuallum. Apparet autem Cic. respondisse Pisoni. In summa cum dicat ipsa oratione Cicero instare magnificentissimos apparatissimosq; ludos, nō uideo quomodo hoc magis Domitio, et Appio COSS. dictum sit, quibus COSS.

nulli notabiliores ludi fuerunt q̃ Pompeio, & Crasso, quo anno Pópeius exquisitissimus magnificentissimusq́; omnis generis ludis theatrum dedicauit. Argumentum huius orationis breue admodum est, nam cum reuocati essent ex prouincijs Piso & Gabinius sententia Ciceronis, quam dixerat de prouincijs consularibus Lentulo & Philippo COSS. reuersus in ciuitatem Piso, de insectatione Ciceronis in senatu conquestus est, & in eum inuectus, fiducia maxime Cæsaris generi, q̃ tum Gallias obtinebat. Pisoni Cicero r̄ndit hac oratione.

INITIVM EXPOSITIONIS.

CIRCA VER. A' PRIMO.

QVOD MINIMVM SPECIMEN IN TE INGENII, INGENII AVTEM? IMMO INGENVI HOMINIS, AC LIBERI, QVI COLORE IPSO PATRIAM ASPERNARIS, ORATIONE GENVS, MORIBVS NOMEN, *tametsi sic hæc oratio inscribitur in* L. P. *tamen non puto uos ignorare hunc Pisonem ex ea familia esse, quæ frugi appellata sit, & ideo dicit aspernari eum moribus nomen.*

CIRCA VER. A' PRIMO. LXXX.

HOC NON AD CONTEMNENDAM PLACENTIAM PERTINET, VNDE SE IS ORTVM GLORIARI SOLET, NEQVE ENIM HAEC MEA NATVRA FERT, NEC MVNICIPII PRAESERTIM DE ME OPTIME MERITI, DIGNITAS PATITVR. *Magnopere me hæsitare*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

confiteor quid sit quare Cicero Placentiam municipium esse dicat. Video enim in annalibus eorum, qui punicum bellum secundum scripserunt, tradi Placentiam Coloniam deductam prid. Kalen. Ian. primo anno eius belli Cornelio Scipione patre Africani prioris. T. Sempronio Longo COSS. Neque illud dici potest, sic eam Coloniam esse deductam, quemadmodum post plures ætates Cn. Pompeius, Strabo pater Cn. Pompei magni transpadanas colonias deduxerat. Pompeius enim non nouis colonis eas constituit, sed ueteribus incolis manentibus ius dedit Latij, ut possent habere ius quod cæteræ Latinæ Coloniæ. i. ut petendi magistratus ciuitatem Romanam adipiscerentur. Placentiam autem sex millia hominum noui coloni deducti sunt, in quibus equites deducendi fuit causa, ut opponerentur Gallis, qui eam partem Italiæ tenebant. Deduxerunt triumuiri. P. Cornelius Asina, P. Papirius Maso, Gn. Pompeius siue Cn. Cornelius Scipio, eamq; Coloniam. LIII. deductam esse inuenimus. Deducta est autem Latina, duo porrò genera earum coloniarum quæ à Po. Ro. deductæ sunt, fuerunt. *Itaq; aliæ latinorum essent.* De se autem optime meritos Placentinos ait quod illi quoq; honoratissima decreta erga Ciceronem fecerunt, certauerantq; in ea re cum tota Italia, cum de reditu eius actum est.*

PAVLO POST.

De auo Pisonis Paterno, HIC CVM AD OM* PLACENTIAE FORET CONSEDIT ET PAVCI* IN EAM CIVITATEM, NAM TVM ERAT* ASCENDIT PRIVS

ENIM

ENIM GALLVS DEI GALLICA*EX-TREMVS PLACENTINVS HABERI EST.*hoc quoq; dicit ciuitatem fuisse. ab eadem persuasione ponit Placentiam municipium fuisse. Auum autem Pisonis primo Gallum fuisse, ideo ait quod uenisse eum in Italiam dicit trans alpes quod in Italia consederit, Placentiae postquam assitus sit, à placenti*auus multo post ea tempora fuit, quibus Placentia Colonia deducta est.

CIRCA VER. À PRIMO.*

LAVTIOREM*PATER TVVS SOCERVM QVÀM C. PISO IN ILLO LVCTV NON EI FILIAM MEAM COLLOCAVI, QVEM EGO*POTESTAS CVM OMNIVM FVISSET VNVM POTISSIMVM DELEGISSEM. Quis fuerit socer Pisonis pater ipse supra dixit his uerbis. INSVBER QVIDAM FVIT, IDEST MERCATOR, ET PRAECO. IS CVM ROMAM CVM FILIO VENISSET, ADOLESCENTEM NOBILEM CAESONIVM HOMINIS FVRACISSIMI FILIVM AVSVS EST APPELLARE, filiam collocauit, Caluentium aiūt eum appellatum sæpius Pisonis, contra quem hæc oratio est, socerum Rutilium Atilium nudum Fenestella tradit. Cicero filiam post mortem Pisonis generi P. Lētulo collocauit, apud quem illa ex partu decessit.

CIRCA VER. À PRIMO CCLXX.

EGO IN C. RABIRIO PERDVELLIONIS REO. XL. ANNIS ANTE ME COS.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

INTERPOSITAM SENATVS AVTHORITATEM SVSTINVI CONTRA INVIDIAM, ATQVE DEFENDI. Possit aliqs credere * Ciceronem qui dicat. XL. annis factum esse ut ex S.C. * uersus, L. Appuleium Saturninum tribunum plebis numerentur. C. enim Mario, Cn. * COSS. * sed hic non subtilis computatio annorum facta est, uerum summatim tempus comprehensum est, ut proinde accipere, ac si uixerit propè. XL. annis hæc consuetudo in ipsius, * itaq; idem Cicero in ea quoq;, quam habuit in Catilinam in senatu ait. OCTAVVS DECIMVS DIES EST POSTEAQVAM FACTVM S. C. VT VIDERENT COSS. NEQVID RESP. DETRIMENTI CAPERET, Dixit uigesimum diem habere S. C. tanquam. *

CIRCA VER. A' PRIMO. CCC.

EGO CVM IN CONCIONE ABIENS MAGISTRATV A' TRI. PLE. DICERE PROHIBERER, EA QVAE CONSTITVERAM, CVM IS MIHI TANTVMMODO IVRARE PERMITTERET, SINE VLLA DVBITATIONE IVRAVI, REM PVBLICAM, ATQVE HANC VRBEM MEA VNIVS OPERA ESSE SALVAM. Diximus iam antea à Q. Metello nepote tri. ple. Ciceronem consulatu abeuntem prohibitum esse concionari de rebus, quas in eo magistratu gessit.

CIRCA VER. A' PRIMO. CCCXX.

Dicit de ludis compitalicijs, quos Q. Metellus fieri uetuit. FACIO INIVRIAM FORTISSIMO

VIRO

VIRO MORTVO: QVI ILLVM, CVIVS PAVCOS PARES HAEC CIVITAS TV LIT: CVM HAC IMPORTVNA BELVA CONFERAM, SED ILLE DESIGNATVS COS. CVM QVIDAM TRI. PLE. SVO AV XILIO MAGNOS LVDOS CONTRA S. C. FACERE IVSSISSET: PRIVATVS FIERI VETVIT. ATQVE ID, QVOD NON DVM POTESTATE POTERAT, OBTINVIT AVTHORITATE. TV CVM CALEN. IAN. COMPITALICIORVM DI ES INCIDISSENT, SEX. CLODIVM, QVI NVNQVAM ANTEA PRAETEXTATVS FVISSET: LVDOS FACERE, ET PRAE- TEXTATVM VOLITARE PASSVS ES.

L. Iulio C. Mario COSS. quos et ipse Cicero supra me moravit S. C. collegia sublata sunt, quæ aduersus rēp. uidebantur esse ea solebant autem magistri collegiorum ludos facere, sicut magistri uicorum faciebant, cō pitalicios prætextati, qui ludi sublatis collegijs discussi sunt. Post nouem deinde annos quā sublata erant. P. Clodius tri. ple. lege lata restituit collegia. Inuidiā ergo & crimen restitutorū confert in Pisonem, ꝙ cū COS. esset, passus sit anteq̄ lex ferretur, facere prætextatum ludos, Sex. Clodium. Is fuit familiarissimus Clodij, & operarum clodianarum dux, quo authore postea illato ab his corpore Clodij curia cum eo incensa est, quos ludos tūc quoq; fieri prohibere tentauit L. Munius tri bunus ple. ante biennium autem anteq̄ restituerentur collegia. Q. Metellus Celer COS. designatus, magister*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ludorum ludos compitalicios facere prohibuerat (ut Cicero tradit) quãuis authore tri. ple. fierent ludi, cuius tribuni nomen adhuc non inueni.

PAVLO POST.

ERGO HIS FVNDAMENTIS POSITIS CONSVLATVS TVI, TRIDVO POST INSPECTANTE ET TACENTE TE, A` FATALI PORTENTO, PRODIGIO'QVE REIP. LEX ELIA ET FVSIA EVERSA EST, PROPVGNACVLA, MVRI'QVE TRANQVILLITATIS, ATQVE OTII: COLLEGIA, NON EA SOLVM, QVAE SENATVS TVLERAT: RESTITVTA: SED INNVMERABILIA QVAEDAM EX OMNI FECE VRBIS AC SERVITIO CONCITATA. AB EODEM HOMINE IN STVPRIS INAVDITIS, NEPHARIIS'QVE VERSATO, VETVS ILLA MAGISTRA PVDORIS ET MODESTIAE CENSORIA SEVERITAS SVBLATA EST: Diximus L. Pisone, et Gabinio COSS. P. Clodium tri. ple. quatuor leges perniciosas Po. Ro. tulisse, Annonianam de qua Cicero hoc loco mentionem non facit, fuit enim summe popularis ut frumentum populo, quod antea senis æris ac triẽtibus in singulos modios dabatur, gratis daretur. Alteram ne quis per eos dies quibus cum populo agi liceret, de cœlo seruaret, propter quam rogationem ait legem Fusiam & Eliam propugnacula & muros tranquillitatis atque otij euersa esse, obnunciatio enim qua pernitiosis legi-

Lex Fusia et Elia.

bus resistebatur, quam Elia lex confirmauerat, erat sublata. Tertiam de collegijs restituendis nouis'que instituendis, quam ait ex seruitiorum fece constitutam. Quartam ne quem censores in senatu legendo praeterirent, ne'ue qua ignominia afficerent, nisi qui apud eos accusatus, & utriusque censoris sententia damnatus esset, hac ergo eius lege censuram, quae magistra pudoris & modestiae est, sublatam addit.

PAVLO POST.

PERSEQVERE CONNEXOS HIS FVNERIBVS DIES. PRO AVRELIO TRIBVNALI NE CONNIVENTE QVIDEM TE, QVOD IPSVM ESSET SCELVS: SED ETIAM HILARIORIBVS OCVLIS, QVÀM SOLITVS ERAS, INTVENTE, DELECTVS SERVORVM HABEBATVR AB EO: QVI NIHIL SIBI VNQVAM NEC FACERE, NEC PATI TVRPE DVXIT: Profecto intelligitur. P. Clodium significari.

CIRCA VER. À PRIMO.*

Dicit de Castoris templo, ID AVTEM TEMPLVM SVBLATO ADITV, REVVLSIS GRADIBVS, À CONIVRATORVM RELIQVIIS, ATQVE À CATILINAE PRAEVARICATORE QVONDAM TVM VLTORE, ARMIS TENERETVR. Catilinam lege repetundarum absolutum esse, accusante P. Clodio, iam dictum est.

STATIM.

CVM EQVITES RO. RELEGARENTVR: VIRI BONI LAPIDIBVS E FORO PELLERENTVR: T. Clamiam à Gabinio COS. edicto relegatum esse iam diximus.

CIRCA VER. PRIMVM. DCXX.

SELAPSIA MEHERCVLE, VT DICI AVDIEBAM: TE VT PRIMVM ASPEXIT: CAMPANVM COS. REPVDIAVIT. dictum est in dissuasione legis Agrariæ apud populũ plateam esse Capuæ, quæ Selapsia appellatur, in qua unguentarij negotiari sint soliti. Ergo eos quoq; qui in ea platea negotiarentur, dicit inuitos Pisonem uidisse, cum Capuam COS. uenit, q̃ eos, à quibus ille expulsus erat, adiuuisset.

CIRCA VER. À PRIMO. DCXL.

ET QVOD IN HAC VRBE MAIVS VNQVAM INCENDIVM FVIT? CVI NON COS. SVBVENERIT? AT TV ILLO IPSO TEMPORE APVD SOCRVM TVAM, CVI DOMVM MEAM EXHAVRIENDAM PATEFECERAS: SEDEBAS Post profectionem ex urbe Ciceronis bona eius P. Clodius publicauit, postea direpta sunt omnia, quæ aut in domo, aut in uillis fuerunt, & ex eis ad ipsos collata complura. domus direpta primum, deinde inflammata, ac diruta est. Socrus Pisonis quæ fuerit inuenire nõ potui, uidelicet quod authores rerum non perinde in domibus ac familijs fœminarum nisi illustrium, ac uirorum nomina tradiderunt.

PAVLO POST.

AT NE TVM QVIDEM EMERSISTI LVTVLENTE CAESO E' MISERRIMIS NATVRAE SORDIBVS: CVM EXPERTA TANDEM VIRTVS CELERITER ET VERVM AMICVM, ET OPTIME MERITVM CIVEM, ET SVVM PRISTINVM MOREM REQVISIVIT: *Profecto Cn. Pompeium significari intelligit.*

CIRCA VER. A' PRIMO. DCCC.

DE ME CVM OMNES MAGISTRATVS PROMVLGASSENT PRAETER VNVM PRAETOREM A' QVO NON FVIT POSTVLANDVM, FRATREM INIMICI MEI, PRAETERQVE DVOS DE LAPIDE EMPTOS TRIBVNOS, LEGEM COMITIIS CENTVRIATIS TVLIT P. LENTVLVS COS. *fratrem inimici mei, P. Clodij Ap. Claudius sicut iam sæpe significabitur, fuit frater, duos tribunos de quibus ipsis sæpe iam diximus, quos de lapide emptos ait, quia mercede id faciebant, Sex. Statilium Serranum, & Q. Numerium significat.*

CIRCA MEDIVM.

APPELLATVS EST HIC VETERIS ILLIVS PROVINCIAE SI DIS PLACET IMP. NE TVM QVIDEM PAVLE NOSTER TABELLAS CVM LAVREA ROMAM MITTERE AVDEBAS. *Confido uos intelligere L. Paulum hunc significari qui fuit*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

pater naturalis Africani posterioris, de Macedonia atq; ultimum eius de rege triumphauit. Macedoniã autem Piso, in quem hæc oratio est, obtinuit, propter quod Paulum eum appellat, irridens eum quod ibi se non prospere gessit.

CIRCA MEDIVM.

MARCELLVS, QVI TER CONSVL FVIT: SVMMA VIRTVTE, PIETATE, GLORIA MILITARI, PERIIT IN MARI. QVI TAMEN OB VIRTVTEM, GLORIA E LAVDE VIVIT. Fortasse quæratis quem dicat Marcellum. fuit autem nepos M. Marcelli eius, qui bello punico secundo Syracusas uicit, et. V. Consulatus adeptus est. Hic autem Marcellus de quo Cicero dicit, naufragio ad ipsam Africam periijt, pauloante cœptum bellum punicum tertium. Idem cum statuas sibi ac patri, itemq; auo poneret, in monumentis aui sui ad honoris et uirtutis decorẽ subscripsit. hi × Marcelli nouies COS. auus × quinquies pater semel. itaq; neq; mentitus est, & apud imperitiores patris sui splendorem auxit.

CIRCA VER. À NOVIS. DCCC.

ME CONSEQVENTIBVS DIEBVS IN EA IPSA DOMO, QVA TV ME EXPVLERAS: QVAM INCENDERAS. PONTIFICES, COSS. PRAET. COLLOCARVNT: MIHIQVE, QVOD ANTE ME NEMINI, PECVNIA PVBLICA AEDIFICANDAM DOMVM CENSVERVNT. Hæc Cicero oratorio more nõ historico uidetur posuisse, nam multis ætatibus ante Ciceronem nulli id conti-

gisse uerum est nemini uero unquam antea, uideamus ne parum caute dicamus. Antiquis enim temporibus pluribus idem contigit. Nam Valerio Maximo (ut Antias tradidit) inter alios honores domus quoq; publice aedificata est in palatio. cuius exitus quo magis insignis esset, & in publicum uersus declinaretur, hoc est extra priuatum aperiretur. Varronem autem tradere M. Valerio quia saepius uicerat aedes in palatio tributas, L. Higinius dicit in libro priore de uiris claris, P. Valerio Volesi filio publicolae aedium repul* cũ sub uelis ubi nunc aedis uictoriae est populum ex lege quã ipse tulerat concessisse tradunt. & Antiochi regis filio obsidi domum publice aedificatam, inter quos Atticus in annali*quae postea dicitur Lucij poëtae fuisse. Varro quoq; in libro III. de uita Po. Ro. quo loco refert quam gratus fuerit erga benemeritos, dicit Murrinae, ꝙ in Sicilia cum equitatu suo transierat ad nos, ciuitatem Romae datam, aedesq; & pecuniam ex aerario. Videamus tamen num ideo Cicero dicat sibi qđ antea nulli domum pecunia publica ex aerario aedificatam, qa illis aut locus publice datus sit, aut domus quae non fuerat eorũ, q̃ propter illos publico sumptu aedificatae. Ciceronis domus quae fuerat ipsius & diruta atq; incensa erat et consecrata, publico sumptu aedificata sit, quod nouũ & huic primo aut adhuc etiã soli cõtigit.

CIRCA VER. A NOVIS. DCCCXX.

O STVLTOS CAMILLOS, CVRIOS, FABRICIOS, CALATINOS, SCIPIONES, MARCELLOS, MAXIMOS: AMENTEM PAVLVM, RVSTI-

CVM MARIVM, NVLLIVS CONSILII PATRES HORVM CONSVLVM QVI TRIVMPHARVNT. Diximus hanc orationem esse dictam Cn. Pompeio Magno. II. M. Crasso. II. COSS. Pompei pater bello Italico de Picentibus. M. Crassi pater. P. Crassus ante bellum Italicum de Hispanis triumphauit.

CIRCA VER. A` NOVIS. DCLX.

EADEM CVPIDITATE VIR SVMMO INGENIO PRAEDITVS C. COTTA NVLLO CERTO HOSTE FLAGRAVIT, EORVM NEVTER TRIVMPHAVIT, QVOD ALTERI ILLVM HONOREM COLLEGA, ALTERI MORS ADEMIT. Credo uos quærere & quis hic Cotta, & qs ille collega Crassi fuerit, fuit autem C. Cotta orator ille compar P. Sulpitij, qui est in dialogis Cic. de Oratore scriptis, cum decretus illi esset triumphus, mortuus est ante diem triumphi, cum cicatrix uulneris eius, quod ante plures annos in prælio acceperat, rescissa esset. Repente autem Crasso collega fuit. Q. Scæuola Pontifex, qui cum animaduerteret Crasso propter summam eius in Rep. potentiam ac dignitatem, senatum in decernendo triũpho gratificari, nõ dubitauit Reip. magis quàm collegæ habere rationem, ac ne fieret S. C. intercessit. Sed idem prouinciam, cuius cupiditate plerique etiam boni uiri delinquebant, deposuerat, ne sumptui esset oratio.

STATIM.

IRRISA EST A`TE PAVLO ANTE M. PI

SONIS

NIS CVPIDITAS TRIVMPHANDI: A QVA TE LONGE DIXISTI ABHORRERE. QVI ETIAM SI MINVS MAGNVM BELLVM GESSERAT: VT ABS TE DICTVM EST: TAMEN ISTVM HONOREM OBMITTENDVM NON PVTAVIT. TV ERVDITIOR QVAM PISO, *Quis hic M. Piso fuerit credo uos ignorare, fuit autem (ut puto iam nos dixisse) P. Piso eisdem temporibus quibus Cicero, sed tanto ætate maior, ut adolescentulum Ciceronem pater ad eum deduceret, quod in eo etiam antiquæ uitæ similitudo & multæ erant literæ. orator quoque melior quàm frequentior habitus est, biennio tamen serior quàm Cicero COS. fuit, triumphauit procons. de Hispania. Q. Hortensio, Q. Metello Cretico COSS. ante Ciceronis consulatum.* INSTANT POST HOMINVM MEMORIAM APPARATISSIMI, MAGNIFICENTISSIMIQVE LVDI: QVALES NON MODO VNQVAM FVERVNT: SED NE QVOMODO QVIDEM FIERI POSTHAC POSSINT, POSSVM VLLO MODO SVSPICARI. *Cn. Pompeij ludos significat, quibus theatrum à se factum dedicauit, quibus ludis elephantorum pugnam primus omnium dedit in circo.*

CIRCA VER. A NOVIS. DLX.

EST QVIDEM GRAECVS, QVI CVM ISTO VIVIT: HOMO, VERE VT DICAM: SIC ENIM COGNOVI: HVMA

NVS: SED TAM DIV, QVÀM DIV CVM ALIIS EST, AVT IPSE SECVM. *Filodemum significat, qui fuit Epicureus illa ætate nobilissimus, cuius & poëmata sunt lasciua.*

CIRCA VER. À NOVIS. CCCXX.

QVANQVAM QVOD AD ME ATTINET, NVNQVAM ISTAM IMMINVAM CVRAM INFICIANDO. *tibi propè notius est, quàm ut indicandum sit hūc uersum esse L. Accij poëtæ, & dici à Thieste in Atreo.*

CIRCA VER. À NOVIS. CC.

QVOD POPVLARI ILLI SACERDOTI SEXCENTOS AD BESTIAS SOCIOS, STIPENDIARIOS'QVE MISISTI. *Manifestum est. P. Clodium significari.*

CIRCA VER. À NOVIS. CXX.

ECQVID VIDES? ECQVID SENTIS? LEGE IVDICIARIA. LATA QVOD POST HAC SVMVS HABITVRI. *Legem iudiciariam ante aliquot annos, quibus temporibus accusatus est Verres à Cicerone, tulit Aurelius Cotta prætor, qua communicata sunt iudicia senatui & equitibus Romanis & tribunis ærarijs. rursus deinde Pompeius in consulatu secundo quo hæc oratio dicta est, promulgauit, ut amplissimo ex censu ex centurijs aliter quàm antea lecti iudices æque tamen ex illis tribus ordinibus res iudicarent.*

CIRCA

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

CIRCA VER· A' NOVIS· XC·

L. OPIMIVS EIECTVS PATRIA EST, QVI ET POST PRAETVRAM ET COS· MAXIMIS PERICVLIS REMPVBLICAM LIBERARAT: NON IN EVM CVI FACTA INIVRIA EST, SED IN EIS QVI FECERVNT, SCELERIS ET CONSCIENTIAE POENA REMANSIT· *Notum est Opimium in prætura Fregellas cœpisse, quo pacto uisus est cæteros quoque nominis latini socios male animatos repressisse, eundemque in consulatu Fuluium Flaccum consularem, & C. Gracchum Tribunitium oppressisse, ob quam inuidiam postea iudicio circumuentus est, & in exilium actus.*

COMMENTATIO IN M. TVLLII CICERONIS ORATIONEM PRO MILONE.

ARGVMENTVM.

Pomp. iii. consul.

Exercitus in foro

cic. liber de optimo gn̄re orator͞u.

HAnc dixit Cn. Pompeio III. COS. ad VI. idus April. quod iudicium cum ageretur exercitum in foro & omnibus in tẽplis quae circum forum sunt collocatum, à Cn. Pompeio fuisse non tantum ex ea oratione & annalibus, sed etiam ex libro apparet, qui Ciceronis nomine inscribitur de optimo genere oratorum. Annius Milo, & P. Plautius Hipseus, & Q. Metellus. Scipio consulatum petierunt, nõ solum largitione palàm profusa, sed etiam factionibus armatorum succincti. Miloni, & Clodio summae erant inimicitiae, quod & Milo Ciceronis erat amicissimus, in reducendoq; eo enixe operam Reip. dederat. & P. Clodius restituto Ciceroni erat infestissimus, ideóq; summe studebat Hipseo, & Scipioni contra Milonem, ac saepe inter se Milo, & Clodius cum suis factionibus Romae depugnauerant, & erat uterq; audacia par, sed Milo pro melioribus partibus stabat. Praeterea in eundem annum consulatum Milo, Clodius praeturam petebat, quam debilem futuram COS. Milone intelligebat. Deinde cum diu tracta essent comitia consularia,

Milo. Plautius. Metellus. Scipio competitores.

Milonis et clodij inimicitiae

cic. cur. Miloni defensionem

clodius infestus Ciceroni.

Hipseus, scipio amici clodij.

Milonis et clodij discrimina.

Milo adiuuit Ciceronem in restitutione.

Milonis et clodij inimicitiarum causa.

perficiq;

*perficiq; ob eas ipsas perditas candidatorum conten-
tiones non possent, & ob id mense Ianuario nulli dũ
neq; consules, neque prætores essent, traherenturq; dies
eodem quo antea modo, dum Milo quamprimum comi-
tia confici uellet, conficeretq; cum bonorum studijs
quod obsistebat Clodio, tum etiam populo, propter ef-
fusas largitiones impensas quoq; ludorum scenicorum
ac gladiatorij muneris maximas, in quas tria patri-
monia effudisse eum Cicero significat, competitores eius
trahere uellẽt, ideoq; Pompeius gener Scipionis, & L.
Numatius tribunus plebis referri ad senatum de pa-
tricijs conuocandis, qui interregem proderent, nõ essent
passi, cum interregem prodere moris esset ad III. Ca
len. Februa. (acta & enim magis sequenda & ipsam
orationem, quæ actis congruit puto, quam Fenestellam,
qui ad IIII. Calen. Februa. tradit) Milo Lanuuium,
ex quo erat municipio, & ibi tum dictator profectus
est ad Flaminem prodẽdum. Postera die occurrit ei cir
ca horam nonam Clodius paulo ultra bouillas, rediẽs
ab Aricia propè eum locum in quo Bonæ deæ sacel-
lum est. Erat autem allocutus Decuriones aricinorum.
Vehebatur Clodius equo. serui XXX. ferè expediti (ut
illo tempore mos erat iter facientibus) gladijs cincti se-
quebantur. erãt cũ Clodio præterea tres comites eius,
ex qbus eques Ro. unus. C. Cassinius schola, duo de ple
be noui homines. P. Pomponius, Milo rheda uehebatur
cum uxore Fausta filia L. Syllæ dictatoris, & M. Fu-
sio familiari suo, sequebatur eos magnum seruorum
agmen, inter quos gladiatores quoque erant, ex quibus
duo noti Euclamus, et Birria, ij in ultimo agmine tar*

Clodij effusiones.
Patrimonia tria.
Pompeius
Numatius Trib. pleb.
Interregem prodere.
Fenestella.
Milo Lanuuinus.
Bouillae.
Bonae Deae sacellum.
Clodij comitatus.
Cassinius schola.
Pomponius.
Milonis comitatus.
Fausta Milonis uxor Syllae dict. filia.
Euclamus.
Birria.

Aricini Decuriones.
Equo Clodius uehebatur.
Iter facientium mos.
Rheda Milo uehebatur.

Birria traiecit Clodium — Rumphea.

Milonis et Clodij rixarum ortus. Appianus aliter fol. 97

dius euntes, cum seruis P. Clodij rixam commiserunt, ad quē tumultum cum respexisset Clodius minitabundus, humerū eius Birria rumphea traiecit, inde cum orta esset pugna, plures Miloniani accurrerunt. Clodius uulneratus in tabernam proximam Bouillano delatus est. Milo ut cognouit uulneratum Clodium cum sibi periculosius illud etiam uiuo eo futurum intelligeret, occiso autem magnum solatium esset habiturus, etiam si subeunda esset pœna, exturbari tabernā iussit. Fuit antesignanus seruorum eius M. Fustenus, atque ita Clodius latens extractus est. multisq; uulneribus confectus. cadauer eius in uia relictum, qa serui Clodij, aut occisi erant, aut grauiter saucij latebant. Sex. Tedius senator, q forte ex rure in urbē reuertebatur, sustulit, & lectica sua Romam ferri iussit, ipse rursus eodē unde uenerat regressum recepit. platum est corpus Clodij ante primā noctis horā, infimæq; plebis et seruorum maxima multitudo magno luctu corpus in atrio domus positum circumstetit. Augebat autem facti inuidiam uxor Clodij Fuluia, quæ cum effusa lamentatione uulnera eius ostendebat. Maior postera die luce prima multitudo eiusdē generis confluxit, compluresq; noti homines elisi sunt, inter quos C. Vibienus senator erat. Domus Clodij ante paucos menses empta de M. Scauro in palatio. eodē Munatius Plācus frater L. Plāci oratoris, et Q. Pōpeius Rufus Syllæ dictatoris ex filia nepos tri. ple. accucurrerūt, eisq; obstantibus uulgus imperitum corpus nudū caldatum sicut in lecto erat positum, ut uulnera uideri possent, in forum detulit, et in rostris posuit, ibi pro concione Plancus & Pōpeius qui

aliter Appianus fol. 97

Rumphea. / Clodius uulneratus. / Taberna proxima Bouillano. / Clod. exturbatur Taberna / M. Fustenus Antesignanus seruorum. / Clodij cadauer in Via. / Tedius senator / Clodij corpus Romam Latum. / Fuluia uxor Clodij. / Concursus ad corpus Clod. / Clodij domus in Palatio. / Plancus Mun. / Pompeius Rufus Trib. plebis / corpus caldatum.

Clodij corpus in forum delatum. et in Rostris positum.
Clodij domus antea Scauri fuerat.
Rostra
Munatius Plancus / Pompeius Ruffus — Trib. plebis.

Aequaq nec ferro breuior nec Rompheea ligno. Valer. Flacc. in. 6.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

qui competitoribus Milonis ſtudebant, inuidiam Miloni fecerunt. populus duce Sex. Clodio ſcriba corpus. P. Clodij in curiã intulit, cremauitq; ſubſellijs & tribunalibus et menſis et codicibus librariorũ, quo igne & ipſa quoq; curia flagrauit. et item Portia baſilica quae erat ei iuncta, ambuſta eſt, domus quoq;. M. Lepidi interregis. is enim magiſtratus curulis erat creatus, & abſentis Milonis ædẽ illa clodiana multitudo oppugnauit. Deinde ſagittis repulſa eſt. tum faſces ex lecto libitini * æratos attulit ad domũ Scipionis et Hipſei. deinde ad hortos. Cn. Põpei clamitans eum modo COS. modo dictatorem. incendium curiæ maiorem aliquanto indignationem ciuitatis mouerat, q̃ interfectio Clodij. Itaq; Milo, quem opinio fuerat iuiſſe in uoluntarium exiliũ inuidia aduerſariorũ recreatus, nocte ea redierat Romã, qua incenſa erat curia, petebatq; nihilo deterius conſulatũ, a p̃te quoq; tributim in ſingulos millia aſſiũ dederat contionẽ, et poſt aliquot dies dedit. M. Celius tri. pl. acri * ipſe etiam cauſam * etiam ad populum. dicebant utriq; Miloni à Clodio factas eſſe inſidias. fiebant interea alij ex alijs interreges, qui comitia conſularia propter eorũ candidatorũ tumultus & eaſdem manus armatas habere non poterant. itaq; primo factum erat. S. C. ut interrex & tri. pl. & Cn. Pompeius q̃ procoſ. ad urbẽ erat, uiderent ne quid detrimenti Reſp. caperet, delectus autem Põpeius tota Italia haberet, qui cum ſumma celeritate præſidium comparaſſet. poſtulauerunt apud eum familiam Milonis, item Fauſtæ uxoris eius exhibẽdam. duo adoleſcentuli qui Appij Claudij ambo appellabantur, q̃ erant. C. Clau=

dij filij, qui frater fuerat Clodij, & ob id illi patrui sui mortem uelut authore fratre psequebantur. easdē Faustæ, & Milonis familias postulauerūt duo Valerij nepotes, & Leo, et L. Herenius Balbus. P. Clodij quoq; familiā, & comitum eius postulauit. eodē tempore Cecilius familiam Hipsei, & Q. Pompeij postulauit.

Affuerunt Miloni Q. Hortēsius, M. Cicero, M. Marcellus, M. Callidius, M. Cato. Faustus Sylla. uerba pauca Q. Hortensius dixit, quæ sunt liberos esse eos qui pro seruis postularentur, nam post recentem cædē manumiserat eos Milo sub hoc titulo quod caput suū ulti essent. Hæc agebantur mense intercalari post diē trigesimum ferè q̃ erat Clodius occisus. Q. Metellus Scipio in senatu contra M. Cepionem conquestus est, ac de cæde P. Clodij, falsum esse dixit q̄ Milo sic se defenderet, & Clodium uicanos decuriones alloquēdi gratia abijsse profectum cum sex ac XX. seruis. Milonem subito post horam quartam senatu misso cum seruis amplius CCC. armatis obuiam ei contendisse, & supra bouillas inopinantem itinere aggressum, ibi P. Clodiū tribus uulneribus acceptis bouillas perlatum, tabernam in quam profugerat expugnatam à Milone, semianimem Clodium extractum, in uia appia occisum esse, annulumq; eius ei morienti extractum, deinde Milonem cum sciret in Albano paruulū filium Clodij uenisse ad uillam, & cum puer ante subtractus esset ex seruo Alicore, quæstionem ita habuisse, ut eum articulatim consecarent, uillicum & duos præterea seruos iugulasse, ex seruis Clodij qui dominum defenderint undecim esse interfectos. Miloni duos solos saucios factos

esse, ob

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

esse, ob quæ Milonem postero die XII. seruos, qui maxime operam nauassent, manumisisse, populoq; tributi singula millia æris ad defendendos de se rumores dedisse. Milo misisse ad Cn. Pompeiũ dicebatur, ꝙ Hipseo summe studebat, ꝙ fuerat eius quæstor desistere se petitione consulatus, si ita ei uideretur. Pompeium respondisse nemini se neq; petendi, neq; desistendi authorem esse, neq; Po. Ro. potestatem aut consilium, aut sententiam interpellaturum, deinde C. Lucillium, qui propter M. Ciceronis familiaritatem amicus erat Miloni, egisse quoq; dicebatur ne se de hac re consulẽdo inuidia oneraret. Inter hæc cum crebresceret rumor Cn. Pompeium creari dictatorem, neq; oportune aliter mala ciuitatis sedari posse, uisum est optimatibus tutius esse eũ consulem sine collega creari, & cum tractata ea res esset in senatu, facto in M. Bibuli sententiam S. C. Pompeius ab interrege Seruio Sulpitio V. Calen. Mar. mense intercalario, COS. creatus est, statimq; consulatum iniit, deinde post diem tertium de legibus nouis ferendis retulit. duas ex S. C. promulgauit. alterã de ui qua nominatim cædem in Appia uia factam & incendium curiæ & domum M. Lepidi interregis oppugnatam comprehendit, alteram de ambitu pœnam grauiorem & formam iudiciorum breuiorem. Vtraq; .n. lex prius testes dare, deinde uno die, atq; eodem & ab accusatore, & ab reo perorari iubebat, ita ut duæ horæ accusatori, tres reo darentur. His legibus obsistere M. Celius tri. ple. studiosissimus Milonis conatus est, ꝙ & priuilegium diceret in Milonem ferri, & iudicia præcipitari, & cum pertinacius legem Celius ui-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

superaret eo processit irae Pompeius, ut diceret, si coactus esset armis se. R. P. defensurum, timebat autem Pompeius Milonem, seu timere se simulabat, plerunq; non domi suae, sed in hortis manebat, idq; ipse ipsum * in superioribus circa quos etiam magnanimus * multum excusabat. Senatum quoq; semel * repetundus erat Pompeius quod diceret timere se aduentum Milonis. Dein proximo senatu. P. Cornificius ferrum Milonem intra tunicam habere ad femur alligatum dixerat. Postulauerat ut femur uideret, & ille sine mora tunicam leuarat. Tum M. Cicero exclamauerat omnia illi similia crimina esse, quae in Milonem dicerentur. Alia deinde Munatius Plancus tribunus plebis produxerat in concionem. M. Aemulium Philemonem notum hominem libertum. M. Lepidi se dicebat, pariterq; secuta quatuor liberos homines iter facientes insuper uenisse, cum Clodius occideretur, & ob id cum proclamassent, abreptos & productos per duos menses in uillam Milonis praeclusos fuisse, eaq; res seu uera seu falsa magnā inuidiam Miloni contraxerat. Idemq; Munatius & Pompeius tri. ple. in rostra produxerant triumuirum compitalem, eumq; interrogauerant an Galatam Milonis seruum caedes facientem deprehēdisset, ille dormiētem in taberna pro fugitiuo deprehensum, & ad se pductum esse responderat, denunciauerant tantum triumuiro ne seruū remitteret. Sed postera die Caelius tri. ple. & Manilius Camanus collega eius ereptum ē domo triumuiri seruum Miloni reddiderunt. & si nullam de his criminibus mentionem fecit Cicero, tamen quia ita compereram putaui exponenda, inter primos

& Q. Põpeius, & C. Sallustius, & T. Munatius Plancus tri. pl. inimicissimas cõciones de Milone habebant, inuidiam etiam de Cicerone, q Milonem tanto studio defenderet, atq; maxima pars multitudinis populi infensa non solum Miloni, sed etiam propter inuisum Ciceroni patrocinium. Postea Pompeius et Sallustius in suspicione fuerunt in gratiã redisse cum Milone, ac Cicerone. Plancus autem infestissime perstitit, atq; in Ciceronem quoq; multitudinem instigauit. Pompeio autem suspectum faciebat Milonẽ, ad perniciem eius comparauit eum uociferatus. Pompeiusq; ob ea sæpius querebatur fieri sibi quoq; insidias, & id palàm ac maiore manu se armabat, dicturum quoq; diem Ciceroni Plancus ostendebat. Postea autem Q. Pompeius idem meditatus erat, tanta tamen constantia ac fides fuit Ciceronis, ut non populi à se alienatione, non Cn. Pompei suspicionibus, non periculum futurum, ut si dies ad populũ diceret, non armis quæ palàm in Milonem sumpta erant, deterreri potuerit à defensione eius, cum posset omne periculum suum et offensionem inimicæ multitudinis declinare, redimere etiam Cn. Pompei animũ, si paulum ex studio defensionis remisisset. Perlata deinde lege Pompeij in qua id quoq; scriptum erat, ut quæsitor suffragio populi ex ijs qui consules fuerant, crearetur, statim comitia habuit, creatusq; erat Cn. Domitius Aenobarbus quæsitor. Aliorum quoque iudicum qui de ea re iudicarent Pompeius tales proposuit, ut nunquam neque clariores uiros, neque sanctiores propositos esse constaret. Post quod statim noua lege Milo postulatus à duobus Appijs Clodijs ado-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

lescentibus ijsdem à quibus antea familia eius fuerat
postulata. Itaq; de ambitu ab ijsdem Appijs, & præte
rea à C. Ceteio, & L. Cornificio de sodalicijs, & à P.
Fuluio Nerato. Postulatus autem erat et de sodalicijs,
& de ambitu, ea spe primum iudicium de ui futurum
apparebat, quod eum damnatum iri confidebant, nec
postea responsurum. Diuinatio de ambitu accusatorum
facta est, quæsitore A. Torquato, atq; ambo quæsitores
Torquatus & Domitius pr. nonas April. reum adesse
iusserunt, quo die Milo ad Domitij tribunal uenit, ad
Torquati amicos misit, ibi postulante pro eo M. Marcel
lo obtinuit ne prius causam de ambitu diceret, q̃ de ui
iudicium eẽt perfectum. Apud Domitiũ autem Quæ=
sitorẽ maior Appius postulauit à Milone seruos exhi-
beri numero IIII. & L. & cum ille negaret eos, qui
nominabantur, in sua potestate esse Domitius ex sen-
tentia iudicum pronuntiauit, ut ex seruorum eorũ nu
mero accusator quot uellet ederet. citati deinde testes se
cundum legem quæ (ut supra diximus) iubebat, ut pri
usquam causa ageretur, testes per triduũ audirentur, di
cta eorum iudices confirmarent, quarta die adesse oẽs
in diem posterum iuberentur, ac coràm accusatore ac
reo Pilæ, in quibus nomina iudicum inscripta essent,
æquarentur. dein rursus postera die sortitio iudicum
fieret unius & LXXX. qui numerus cum sorte atti-
gisset ipsi protinus sessum irent, tum ad dicendum accu
sator duas horas, reus tres haberet, reusq; eodem die
illo iudicaretur. Prius autem q̃ sententiæ ferrentur, qui=
nos ex singulis ordinibus accusator, totidem reus eijce=
ret, ita ut numerus iudicum relinqueretur, qui senten-

tias ferrent quinquagesimus & unus, primo die datus erat in Milonem testis Casinius schola, qui se cum P. Clodio fuisse, cum is occisus esset dixit, atrocitatemq; rei factæ quãmaxime potuit auxit, quem cum interrogare M. Marcellus cœpisset, tanto tumultu Clodianæ multitudinis circumstantis exterritus est, ut uim ultimam timens, in tribunal à Domitio reciperetur. Quam ob causam M. Marcellus, et ipse Milo à Domitio præsidiũ implorauerunt. Sedebat eo tempore Cn. Pompeius ad ærarium, perturbatusq; erat eodem illo clamore, itaq; Domitio promisit se postero die cum præsidio descensurum, idq; fecit. quare territi Clodiani silentio uerba testium per biduũ audiri passi sunt. Interrogauerunt eos M. Marcellus, & Milo ipse. Multi ex ijs, qui bouillis habitabant, testimonium dixerunt de ijs quæ ibi facta erant, cauponem occisum, tabernam expugnatam, corpus Clodij in publicũ extractum esse, uirgines quoq; aliæ dixerunt mulierem ignotam uenisse ad se, quæ Milonis mandato uotum solueret, quod Clodius occisus esset. Vltimæ testimonium dixerunt Sempronia Tuditani filia, Socrus P. Clodij, & uxor Fuluia, & fletu suo magnopere eos, qui adstabant, commouerunt. Dimisso circa horam decimam iudicio T. Munatius pro concione populum adhortatus est, ut postero die frequẽs adesset, & elabi Milonem non pateretur, iudiciumq; & dolorem suum ostenderet. Euntibus ad tabellam ferẽdam postero die iudicibus, qui fuit ad III. id. April. clausæ fuerunt tota urbe tabernæ, præsidia in foro & circa omnes fori aditus Pompeius disposuit, ipse pro ærario, ut pridie consedit septus delecta manu mili-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

tum. Sortitio deinde iudicum à primo die facta est, post tantum silentium toto foro fuit, quantum esse in aliquo foro posset, tum intra horam secundam accusatores cœperunt dicere, Appius maior, & M. Antonius, & P. Valerius nepos usi sunt ex lege horis duabus, respondit his unus M. Cicero, & cum quibusdam placuisset, ita defendi crimen, interfici Clodium pro Republica fuisse, quam formam Marcus Brutus secutus est in ea oratione quam pro Milone composuit, & edidit quamuis non egisset, Ciceroni id non placuit, quod quis bono publico damnari, idem etiam occidi indemnatus posset. itaque cum insidias Milonem Clodio fecisse posuissent accusatores, quia falsum id erat, nam forte illa rixa commissa fuerat. Cicero apprehendit, & contra Clodium Miloni fecisse insidias disputauit, eoque tota oratio eius spectauit, sed ita constitit (ut diximus) nec utriusque consilio pugnatum esse eo die, uerum ei forte occurrisse, ex ea rixa seruorum ad eam cædem peruentum. Notum tantum erat utrunque mortem alteri sæpe minatum esse, & sicut suspectum Milonem maior quàm Clodij familia faciebat, ita expeditior & paratior ad pugnam Clodianorum quàm Milonis fuerat. Cicero cum inciperet dicere, exceptus est acclamatione Clodianorum, qui se continere ne metu quidem circunstantium militum potuerunt. Itaque non ea, qua solitus erat constantia, dixit. Manet autem illa quoque excepta eius oratio. scripsit uero hanc quam legimus ita perfecte, ut iure prima haberi possit.

INITIVM EXPOSITIONIS.

CIRCA VER. A' PRIMO. L.

VNVM GENVS EST ADVERSVM, INFESTVM'QVE NOBIS, &c. ita ut in ea expositiōe diximus, Munatius Plācus pridie pro cōcione populū adhortatus erat ne pateretur elabi Milonem.

CIRCA VER. A' PRIMO. CC.

DECLARANT HVIVS AMBVSTI TRI. PLE. ILLAE INTERMORTVAE CONCIONES: QVIBVS COTIDIE MEAM POTENTIAM INVIDIOSE CRIMINABATVR: T. Munatius Plancus. & Q. Pompeius Rufus tri. ple. de quibus argumento huius orationis diximus, cum contra Milonem Scipioni, & Hipseo studerent, concionati sunt eo ipso tpe, plebemq; in Milonem accenderunt, ꝙ pp Clodij corpus curia incensa esset, nec prius destiterunt, q̄ flāma eius incendij fugati sunt è concione, erāt. n. tunc rostra nō eo loco quo nunc sunt, sed ad comitium prope iūcta curiæ, ob hoc T. Munatiū ambustū tri. appellat, fuit āt paratus ad dicēdū.

PAVLO POST.

CVR IGITVR INCENDIVM CVRIAE, OPPVGNATIONEM AEDIVM. M. LEPIDI, CAEDEM HANC IPSAM, CONTRA. REM. P. SENATVS FACTAM ESSE DECREVIT? Post biduū mediū quàm Clodius occisus erat, interrex primus proditus est. M. Aemilius Lepidus. non fuit autem moris ab eo qui primus interrex proditus erat, comitia haberi, sed Scipionis

& Hipsei factionis, quia recens inuidia Milonis erat, cum contra ius postularent, ut interrex ad comitia cósulum creandorum descenderet, idq; ipse non faceret, domum eius per omnes interregni dies (fuerant autem ex more quinque) obsederunt, deinde omni ui ianua expugnata, & imagines maiorum deiecerunt, & lectulum aduersum uxoris eius Corneliae, cuius castitas pro exemplo habita est, fregerunt. uterq; telas, quae ex uetere more in atrio texebantur, diruerunt. Postq; superuenit Milonis manus & ipsa postulans comitia, cuius aduentus fuit saluti Lepido, in se enim ipsae conuersae sunt factiones inimicae, atque ita oppugnatio domus interregis omissa est.

PAVLO POST.

QVOD SI PER FVRIOSVM ILLVM TRIPLE. SENATVI, QVOD SENTIEBAT, PERFICERE LICVISSET: NOVAM QVAESTIONEM NVNC NVLLAM HABEREMVS. DECERNEBAT ENIM, VT VETERIBVS LEGIBVS TANTVMMODO EXTRA ORDINEM QVAERERETVR. DIVISA SENTENTIA EST POSTVLANTE NESCIO QVO (NIHIL ENIM NECESSE EST OMNIVM FLAGITIA PROFERRE) SIC RELIQVA AVTHORITAS SENATVS EMPTA INTERCESSIONE SVBLATA EST.
quid sit diuidere sententiam, ut enarrandum sit uestra aetas filij facit, cum aliquis in dicenda sententia duas pluresue res complectitur, & si non omnes eae probantur.

*dantur. postulat ut diuidantur, idest de rebus singulis referantur, forsitan nunc hoc quoq; uelitis scire q fuerit q postulauerit * quod non ferat adiutor nō eme. * qui hoc postulat oratione longa utendum, ac ne consulendum quidem utiq; est. multi enim sedentes hoc unū uerbum pronuntiant. deniq; quod cum auditum est liberum ei qui facit orationem, diuidere, sed ego ut curiosius ætati uestræ satisfaciam, acta etiam totius illius temporis prosecutus sum, in quibus cognoui pridie Calen. Mar. sic esse factum. P. Clodij cædem & incendiū Curiæ, & oppugnationem ædium. M. Lepidi contra Remp. factam. ultra relatum in actis illo die nihil postero die, idest Calē. Mar. Munatium in concione exposuisse populo, quæ pridie acta erant in senatu, in qua*
» *concione hæc dixit ad uerbum quæ Q. Hortensium*
» *dixisse, ut extra ordinem quæreretur apud quæstorē*
» *æstimare futurum, ut cum pusillum dedisset dulcedinis*
» *largiter acerbitatis deuoraret aduersus hominem in-*
» *geniosum, non ingenio nisi summus, inuenimus Fusium*
» *qui diceret diuideret reliquæ partis sententiam, ego et*
» *Sallustius intercessimus. hæc concio ut puto explicat, et quid senatus decernere uoluerit, et quis diuisionem postulauerit, & quis intercesserit, & cur illud uos meminisse non dubito per Q. Fusium illo quoque tempore quo de incesto. P. Clodij actum est, factum ne à senatu asperius decerneretur.*

DE L. DOMITIO DICIT.

DEDERAS ENIM QVOD CONTEMNERES POPVLARES INSANIAS, IAM AB ADOLESCENTIA DOCVMENTA

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

MAXIMA. Constantiam Cn Domitij, quam in praetura praestitit, significat. nam eo tempore cum Cn. Manlius tribunus ple. subnixus libertinorum & seruorum manu, perditissimam legem ferret, ut libertinis in omnibus tribubus suffragium esset, id'que per tumultum ageret, & Cliuum Capitolinum obsideret, discusserat, perruperat'que coetum Domitius ita ut multi Manlianorum interficerentur, quo facto & plebem infirmam ostenderat, & senatus magnam gratiam inierat. ITAQVE ILLVD CASSIANVM IVDICIVM IN HIS PERSONIS VALEAT. L. Cassius fuit sicut iam saepe diximus, summae uir seueritatis, quoties quaesitor iudicij alicuius esset, in quo quaereretur de homine occiso suadebat, atque etiam praeibat iudicibus, hoc quod Cicero nunc admonet ut quaereretur cui bono fuisset perire eum de cuius morte quaeritur. ob quã seueritatem quo tempore Sex. Peducaeus tribunus plebis criminatus est. L. Metellum Pont. Max. totum'que collegium Pontificum male iudicasse de incesto uirginum uestalium, quod unam modo Aemiliam damnauerat, absoluerat autem duas Martiam & Liciniam. populus hunc Cassium creauit, qui de eisdem uirginibus quaereret. isque & utrasque eas, & praeterea complures alias nimia etiam (ut existimatio est) asperitate usus damnauit. ET ASPEXIT ME ILLIS QVIDEM OCVLIS, QVIBVS TVNC SOLEBAT: CVM OMNIBVS OMNIA MINABATVR: MOVET ME QVIPPE LVMEN CVRIAE.

hic est

hic est Sex. Clodius, quem in argumento huius orationis diximus, corpus Clodij in curiam attulisse, & ibi cremasse, eóque incenso curiam conflagrasse, ideo lumen curiae dicat. QVANDO ILLIVS POSTEA SICA ILLA, QVAM A' CATILINA ACCEPERAT, CONQVIEVIT? HAEC INTENTATA NOBIS EST: HVIC EGO OBIICI VOS PRO ME PASSVS NON SVM: HAEC INSIDIATA POMPEIO EST: manifestum est pertinere ad id tempus, QVO POST ROGATIONEM CLODIO IN EVM PROMVLGATAM VRBE CESSIT. Quare dicat insidiata Pompeio est, fortassis quaeratis Pisone & Gabinio COSS. pulso Cicerone in exilium cum III. idus sextiles Pōpeius in senatum uenit, dicitur seruo. P. Clodij sicam excidisse, eáque ad Gabinum COS. delata. dictum est, seruo imperatum à P. Clodio, ut Pompeius occideretur. Pompeius statim domum redijt, ex eo domi tenus obsessus est * etiam à liberto Clodij Damione ut ex actis eius cognoui, in quibus XV. Calen. Septembris. L. Nouius tribunus plebis collega Clodij, cum Damio aduersum Flauium pr. appellaret tribunos, & tribuni de appellatione cognoscerent, ita sententiam dixit, & hoc apparitore. Publij Clodij uulneratus sum, & hominibus armatis praesidijs dispositis à Republica remotus sum. Cneus Pompeius obsessus est. cum appeller non utar eius exemplo, quem uitupero, & iudicium tollam, & reliqua de intercessione.

HAEC VIAM APPIAM MONVMENTVM NOMINIS SVI, NECE PAPIRIA CRVENTAVIT. Pompeius post triumphum Mitridaticum Tigranis filiũ in catenis deposuerat apud Flauium senatorem, qui postea cum esset prætor eodem anno quo tri. ple. Clodius, petit ab eo Clodius super cænam ut Tigranem adduci iuberet, ut eum uideret, adductum collocauit in conuiuiũ, dein Flauio non reddit Tigranem, dimisit, et habuit extra catenas, nec repetenti Pompeio reddidit. postea in nauem deposuit, et cum profugeret ille tempestate delatus est * tantum ille ut deduceretur ad se Clodius Sex. Clodium (de quo supra diximus) qui eum reduceret. Flauius quoq; re cognita ad diripiendũ Tigranem profectus est, ad quartum lapidem ab urbe pugna facta est, in qua multi ex utraq; parte ceciderunt. plures tamen ex Flauij inter quos, & M. Papirius eques Roma. publicanus familiaris Pompeio. Flauius sine comite Romam uix perfugit.

HAEC EADEM LONGO INTERVALLO CONVERSA RVRSVS EST IN ME. NVPER QVIDEM (VT SCITIS) AD REGIAM PENE CONFECIT. Quo die periculum hoc adierit ut Clodius eum ad regiam pene confecerit, nusquã pene conueni, non tamen adducor ut putem Ciceronem mentitum, præsertim cum adijciat ut scitis. sed uidetur mihi loq de eo die quo COSS. Domitio & Messala qui præcesserant eum annum, cũ hæc oratio dicta est inter candidatorum Hipsei et Milonis manus in uia sacra pugnatum est. multiq; ex Milonis ex improuiso ceciderunt, de cuius cæde & peri

culo suo

culo suo (ut putem) loqui eum facit & locus pugnæ, nã in sacra uia traditur commissa in qua est regia. & quod ad id timuerunt cum candidatis suffragatores Milonis Cicero Hipsei Clodius. POTVIT NE L. CECILII IVSTISSIMI FORTISSIMIQVE PR. OPPVGNATA DOMO. L. Cecilius Rufus de quo dicitur pr. fuit. Lentulo spinthere. Q. Metello nepote COSS. quo anno Cicero restitutus est. is cum faceret ludos apollinares, ita infima coacta multitudo annonæ caritate tumultuata est, ut omnes, q in theatro spectandi causa consederant, pellerentur. de oppugnata domo nusquã adhuc legi. Pompeius tamen cum defenderet Milonem apud populũ de ui accusante Clodio obstitit, & legimus apud Tironem Libertum Ciceronis in libro quarto de uita eius oppressum Clodio. L. Cecilium prætorẽ. * AT QVO DIE? QVO (VT ANTE DIXI) FVIT INSANISSIMA CONCIO AB IPSIVS MERCENNARIO TRI. PLE. CONCITATA. Hoc significat eo die quo Clodius occisus est concionatum esse mercennarium eius tri. ple. Sunt autem concionati eo die, ut ex actis apparet. C. Sallustius, & Q. Pompeius utriq; & inimici Milonis, & satis inquieti, sed uidetur mihi. Q. Pompeium significare. nam eius seditiosior fuit concio. DIXIT C. CASSINIVS INTERAMNIS FAMILIARISSIMVS, ET IDEM COMES CLODII. P. CLODIVM ILLO DIE ALBAE MANSVRVM, fuit hic Cassinius apud quem Clodius mansisse interamnæ uideri uolebat, qua nocte deprehẽsus est in Cæsaris domo, cum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ibi in operto uirgines pro Po. Ro. sacra facerent.

PAVLO POST.

SCITIS IVD. FVISSE QVI IN HAC ROGATIONE SVADENDA DICERENT MILONIS MANV CAEDEM ESSE FACTAM, CONSILIO VERO MAIORIS ALICVIVS. ME VIDELICET LATRONEM ET SICARIVM ABIECTI HOMINES ET PERDITI DESCRIBEBANT. *Q. Pompeius Rufus, & C. Sallustius tri. fuerunt, quos significat, hi enim primi de ea lege ferenda populum hortati sunt, & dixerunt à manu Milonis occisum esse Clodium.* ATQVI VT ILLI. NOCTVRNVS ADVENTVS VITANDVS FVIT, SIC MILONI CVM INSIDIATOR ESSET, SI ILLVM AD VRBEM NOCTV ACCESSVRVM SCIEBAT SVBSISTENDVM. *et cætera. Via appia est propè urbem monumentum Basilij, qui locus latrocinijs* * *fuit, p̄ quam* * *is, quod ex alijs quoque multis intelligi potest.*

COMITES GRAECVLI QVOCVNQVE IBAT, ETIAM CVM IN CASTRA HETRVSCA PROPERABAT. *Sæpe obiecit Clodio Cicero socium eum coniurationis Catilinæ fuisse, quam rem nunc quoq; reticens ostendit, fuerat enim opinio ut Catilina ex urbe profugerat in castra Manlij centurionis, q̄ tum in Hetruria ad Fessulas exercitū ei comparabat, Clodium subsequi eum uoluisse & cœpisse, tum dein mutato consilio in urbem redisse.*

NON TAM HOC COTIDIANVM CRI

MEN

MEN TIMEMVS, SED TVAS CN. POM
PEI: TE ENIM APPELLO ET EA VO
CE, VT ME EXAVDIRE POSSIS: TV=
AS INQVAM SVSPITIONES PERHOR
RESCIMVS. *Diximus in argumento orationis hu=*
ius Cn. Pompeium ſimulaſſe timere ſeu planè timuiſſe
Milonem, & ideo ne domi quidem ſuæ, ſed in hortis
ſuperioribus ante iudicium manſiſſe, ita ut uillam quoq;
præſidio militum circundaret. Q. Pompeius fuit tri.
ple. qui fuerat familiariſſimus omnium. P. Clodio, &
ſectam ſuam ſequi ſe palàm profitebatur. dixerat in
concione poſt paucis diebus q̃ Clodius erat occiſus, Mi=
lo dedit quem in curia cremaretis, dabo quem in ca-
pitolio ſepeliatis, in eadem concione idem dixerat, ha=
buit enim eam ad VIII. Calen. Febru. cum Milo pri=
die. ideſt VII. Calen. Febru. uenire ad Pompeium in
hortis eius uoluiſſet, Pompeium ei per hominem pro-
pinquum miſiſſe nuncium, ne ad ſe ueniret prius eti-
am q̃ Pompeius ter COS. crearetur. tres tribuni. Q.
Pompeius Rufus, C. Salluſtius Criſpus, L. Munatius
Plancus cum cotidianis concionibus ſuis magnam inui
diam Miloni propter Clodium excitarent, produxe-
rant ad populum Cn. Pompeium, & ab eo quæſie-
rant num ad eum delatum eſſet, illud quoq; indicium
ſuæ uitæ inſidiari Milonem, reſponderat Pompeius Li
cinium quendam de plebe ſacrificorum, qui ſolitus eſ=
ſet familias purgare ad ſe detuliſſe ſeruos quoſdam Mi
lonis, itemq; liberos comparatos eſſe ad cædem ſuam,
nomina quoque ſeruorum edidiſſe, ad Milonem mi-
ſiſſe ut eos in poteſtate ſua haberet, à Milone reſpon-

ſum eſſe ex iis ſeruis quos nominaſſet, partim neminē ſe unquam habuiſſe, partim manumiſiſſe, dein cum Lycinium apud ſe haberet * Lucium quendam de plebe ad corrumpendum indicem ueniſſe, qua re cognita in uincla eum publica eſſe coniectum. decreuit enim ſenatus, ut cum interrege & tri. ple. Pompeius daret operam, ne quid R. p. detrimenti caperet, ob has ſuſpitiones Pompeius in ſuperioribus hortis ſe cōtinuerat. deinde ex S. C. delectu per Italiā habito cum rediſſet, uenientem ad ſe Milonem unum omnium non admiſerat. Item cum ſenatus in porticu Pōpeii haberetur, ut Pompeius poſſet intereſſe, unum tum excuti priuſquam in ſenatu intraret, iuſſerant. hæ ſunt ſuſpitiones quas dicit ſe Cicero pertimeſcere. QVID ENIM MINVS ILLO DIGNVM, QVÀM COGERE EVM CONDEMNETIS, IN QVEM ANIMADVERTERE IPSE ET MORE MAIORVM, ET SVO IVRE POSSET, ET PRAESIDIO ESSET, & cætera. Idē T. Munatius Plancus (ut ſæpe diximus) poſt audita & obſignata teſtium uerba, dimiſſosq; interim iudices, uocata concione cohortatus erat populum, ut clauſis tabernis poſtero die ad iudicium adeſſet, nec pateretur elabi Milonem. INCIDEBANTVR IAM DOMI LEGES, QVAE NOS IAM SERVIS NOSTRIS ADDICERENT, ſignificaſſe iam puto nos fuiſſe inter leges. P. Clodii, quas ferre propoſuerat, eam quoq; qua libertini qui non pluſquam in * tribus ſuffragium ferebant, poſſent in ruſticis quoq; tribubus, quæ proprie ingenuorum ſunt, ferre. SENATVS

CREDO PRAETOREM EVM CIRCVM SCRIPSISSE, NECVM SOLEBAT ID FACERE IN PRIVATO EODEM HOC ALIQVID PROFECERAT. *Significat id tempus quo P. Clodium *adhuc quæstor designatus esset* est cum intrasset eò ubi sacrificium pro po. ro. fiebat* quod factum notatum erat *S. C. decretumq; ex ordine *iudicium fieret.*

CIRCA VER. A NOVIS. CLX.

Quo loco inducit loquentem Milonem cum bonarum partium hominibus de meritis suis plebem & infimã multitudinem. QVAE P. CLODIO DVCE FORTVNIS VESTRIS IMMINEBAT, EAM QVO TVTIOR ESSET, VESTRA VITA SE FECISSE COMMEMORAT, VT NONMODO VIRTVTE FLECTERET, SED ETIAM TRIBVS SVIS PATRIMONIIS DELINIRET. *puta iã supra esse dictum Milonem ex familia fuisse papia, deinde adoptatum fuisse ab C. Annio auo suo materno, tertiũ patrimoniũ uidetur significare matris. aliud enim qđ fuerit non inuenio. Peracta utrinque causa singuli quinos accusatõr & reus senatores, totidem equites tribunos ærarios reiecerunt. ita ut unus & quinquaginta sententias tulerint. Senatores condemnauerunt* XII. *absoluerunt* VI. *equites condemnauerunt* XIII. *absoluerunt* IIII. *Tribuni ærarij condemnauerunt* XIII. *absoluerunt* III. *Videbantur non ignorasse iudices inscio Milone initio uulneratum esse Clodium, sed cõpererant, postquam uulneratus esset iussu Milonis occi*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ſum. fuerunt qui crederent. M. Catonis ſententia eum eſſe abſolutum. nam & bene cum r. p. actum eſſe morte. P. Clodij non diſſimulauerat, & ſtudebat in petitione conſulatus Miloni, & reo affuerat, nominauerat quoque eum Cicero præſentem, & teſtatus erat audiſſe eum à M. Fauonio ante diem tertium quàm cædes facta erat, Clodium dixiſſe periturum eſſe eo triduo Milonem, ſed Milonis quoque notam audaciam * uetiar è p. * utile uiſum eſt ſciret * ne unquam potuit utram ſententiam * damnatum autem opera maxime Apij Claudij pronuntiatum eſt. Milo poſtero die factus reus ambitus apud Manlium Torquatum abſens damnatus eſt. Illa quoque lege accuſator fuit eius Appius Claudius, & cum ei præmium lege daretur negauit. reo ita ſubſcripſerunt * & ambitus iudicia. P. Valerius Leo, & Cn. Domitius. C. F. poſt paucos dies quoq; Milo apud Fauonium quæſtorem de ſodalitijs damnatus eſt accuſante. P. Clodio nerato * reo, cui lege præmium datum eſt. Deinde apud L. Fabium quæſtorẽ iterum abſens damnatus eſt de ui. Accuſauit. L. Cornificius, & Q. Patulcius. Milo in exilium Maſſiliã intra pauciſſimos dies profectus eſt. Bona eius propter alieni æris magnitudinem ſemuncia uenierunt. Poſt Milonem eadẽ lege Pompeij. A. primus ẽ accuſatus. M. Saufeius. M. F. qui dux fuerat in expugnanda taberna bouillis & Clodio occidendo. Accuſauerunt eum. L. Caſſius, L. Fulcinius. C. F. C. Valerius. defenderunt. M. Cicero, M. Cecilius. obtinuerunt'q; ut una ſententia abſolueretur. condemnauerunt ſenatores X. abſoluerunt VII. condemnauerunt Equites Romani IX. abſolue-

runt VIII. sed ex tribunis ærarijs decem absoluerũt, VI. condemnauerunt, manifestumq; odium Clodij salu ti Saufeio fuit, cum eius uel peior causa quàm Milonis fuisset, qui aperte dux fuerat expugnandæ tabernæ reptus. Deinde post paucos dies apud Considiũ Quæstorem è lege plautia, de ui subscriptione ea quod loca *occupasset, & cum telo fuisset. nam *operarum Milonis. accusauerũt. C. Fidius, Cn. Apponius Cn. F. M. Seius *sex. defenderunt. M. Cicero, M. Terentius Varro Gibba. absolutus est sententijs plenius quàm prius graues habuit XIX. absolutorias II. & XXX. sed è contrario hoc ac priore iudicio accidit, equites enim ac senatores eum absoluerunt, tribuni ærarij damnauerunt. Sex. autem Clodius quo authore corpus Clodij in curiam illatum fuit, accusantibus. C. Ciessenio filone. M. Alfidio flaconio *defenderũt magno consensu *damnatusq; est sententijs VI. & XL. absolutorias V. omnino habuit, duas senatorum, tres equitum. multi præterea & præsentes, & cum citati non respondissent, damnati sunt, ex quibus maxima pars Claudianorum.

M. FABII VICTORINI EXPOSITIO IN PRIMVM RHETORICON CICERONIS LIBRVM.

Vicunq; incipit cuiuscunq; generis orationem, hæc tria in principijs adhibere debet ut auditores faciat attentos, beniuolos, dociles. Ergo hic Cicero facit dociles auditores, cum quid sit eloquentia ostendit. Attentos, cũ dicit se de eloquentia dicturum, re facili et magna. Beniuolos siquidem, quia ostendit futurum ei commodum, q his artibus fuerit edoctus. Eloquentia igitur qualis sit, per seipsa non ostendit, sed est capax qualitatis quã nõ in se habet, sed accipit ab agente. Nam ut cuiuscunq; ingenium fuerit eius, qui ea utitur, pinde qualis sit, uel quid faciat, demonstrat. Ergo quoniam qui uis mediocriter sapiens potest uidere, eloquentiam si in homine stulto sit, malam esse: si in sapiẽte, bonam esse, propterea Cicero non utrum bonum an malum sit eloquentia quærit, sed utrum plus boni, an plus mali habeat ostendit. Tractat autem in principijs quatuor theses. Vnam talem. Studendum esse sapientiæ cum eloquentia. Aliam. Parum prodesse solam sapientiam, tamen prodesse. Tertiam. Multum nocere eloquentiam, si sine sapientia ea sit. & quia potest dici, ergo eloquentiæ studendum non est? nam ubiq; sapientiam laudas. Respondetur. Studendum esse eloquentiæ,

docilitas ingens. Attentio. Beneuolentia. Eloquentia qualitatem ab Agente accipit. Eloquentia studendum est.

Disciplinarum cognitionem necessariam etc.

quia per eloquentiam uim suam sapiẽtia exercet necessario. Quarta thesis. Studendum esse eloquentiæ, sed tamen quæ sit mixta sapientiæ. Animaduertere tamẽ debemus in principijs deliberationis propositionẽ. Partes propositionis. Executiones partium. Postremo uero sententiã. Quod diligenter attendenti facile cognitu est.

Sed anteq̃ ad id unde cœpit Cicero, ueniamus, dicendum primum uidetur quid sit ars, deinde quid intersit inter artem, & uirtutem. Ars est quæ significantiam sui plenam non habet, sed intelligitur ad aliquid ptinere, nõ enim uelut codice nominato scimus statim q̃d sit codex, ita mox scire possumus quid sit ars, nisi additum fuerit cuius ars sit, ut ars poëticæ, grãmaticæ, eloquentiæ. Virtus est animi habitus, in naturæ modum rationi consentaneus. & ideo in naturæ modum, duobus enim constamus, anima, et corpore. Anima immortalis est. si immortalis est, à diuinis descendit. si à diuinis descendit, perfecta est. Sed acies q̃uis perfectæ animæ quodam corporis crasso tegmine irretitur & circunfunditur, & ita fit ut quandam obliuionem sui capiat. Cum uero studio ac disciplina ueluti detegi cœperit atq; nudari, tunc in naturæ suæ modum animi habitus reuertitur, atq; reuocatur. Hãc uirtutem Plato dicit nunc arte fieri, nunc cum hominibus nasci, nunc in exercitatione confici, nunc à Deo dari. Hæc uirtus in Rhetoricis à Cicerone eadem ponitur, quæ sapientia. Alibi uero idest in libris de Rep. ab eodem Cicerone illa uirtus dicitur, quæ prudentia. Virtus igitur habet partes quatuor. Prudentiam, Iustitiam, Fortitudinem, Temperantiam. Prudentia est rerum bonarũ & ma

Ars q̃d.

Virtus q̃d.

Anima pfecta

Virg. locus.

Animus p disciplinas in suam naturam redit.

Virtus un Homini.

Virtutis partes.

Prudentia.

Virg

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

larum per omne tẽpus ſcientia. Iuſtitia eſt animi habitus ita informatus, ut omnibus mentis tribuat dignitatem. Fortitudo eſt conſiderata periculorũ ſuſceptio, & laborum perpeſſio. Temperantia eſt animi circa res inutiles atq; inhoneſtas uictrix, ac pudica dominatio. Harum partium partes in conſequentibus cognoſcemus. Nũc ad id quod oſtendere propoſuimus reuertamur, ſcilicet ut quid inter artem & uirtutem interſit, uideamus. Harum quatuor partium quas diximus ineſſe uirtuti nulla omnino in artem cadit. Ars enim tantum præcepta tradit, nõ aliquid ſecundũ ipſa præcepta faciendum. Ideo ars ſapientiæ tradi non poteſt. Per ſe autem tota conſtat ac permanet quæ pfecta eſt, ſi hæc quatuor teneat. Prudentiam, Iuſtitiam, Fortitudinem, Temperantiam. Datur autem ars eloquentiæ, & recte datur. Et enim ſi conſtat quatuor rebus. natura, uſu, exercitatione, arte, neceſſario & artis præcepta in eloquentiam dantur. Quæ ſi deeſt, profecto tria illa multum interdum nocere, nunquam prodeſſe poſſunt. Dicendũ etiam uidetur quæ diſtantia ſit inter rhetorem, ſophiſtam, & oratorem. Rhetor eſt qui docet litteras, atq; artis traditor eſt eloquentiæ. Sophiſta eſt apud quem dicendi exercitium diſcitur. Oratorem, qui in cauſis priuatis ac publicis plena & pfecta utitur eloquentia. & ut ſciamus alium eſſe rhetorem, alium oratorem, hos libros artium rhetoricarum uocauit, ubi docet artem dicendi. Illos alios tres de oratore nominauit, ubi illa quæ habere debeat orator, oſtendit. Nunc ergo conſiderans quid & quantum ſit illud de quo dicturus eſt, ideſt eloquentia, recte ſe dicit diu

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

cogitasse, non utrum bona an mala sit eloquentia, sed utrum plus boni, an plus mali habeat.

INITIVM EXPOSITIONIS.

C. Saepe, & multum hoc mecũ cogitaui, V. Horum si unum sit, non ostendit satis diutinam cogitationem. Possumus enim frequenter aliquid cogitare, sed statim à cogitatione desistere. Possumus itidẽ diu aliquid cogitare, sed in una tantum die facere. Recte ergo utrũq; coniunxit. Saepe, & multum hoc mecum cogitaui, & quia in publicum res proferri non debuit, nisi certa & deliberata, recte ait hoc mecum cogitaui. C. Bonine, an mali plus V. Causa deliberationis, non utrum bona an mala sit eloquẽtia, sed utrum plus boni an plus mali habeat eloquentia. non tamen uacat ratio ordinis, potuit autem dicere mali ne, an boni plus. Sed Cicero naturã tenuit eloquẽtiae, quae cum primũ agere coepit, profuit hoibus. Nã compulit eos & congregauit. Post aũt deprauata ingenio malorũ multum nocuit r. p. Bene ergo ordinẽ tenuit ut diceret C. Boni'ne, an mali plus attulerit hominibus, & ciuitatibus, V. Resp. duobus constat, publico et priuato. ideo hominibus & ciuitatibus. hoc et in Verrinis aiaduertere debemus, qualiter ubiq; Cicero aut homines defendat, aut ciuitates. C. Copia dicẽdi, V. Quoniam nomen eloquẽtiae id sibi obtinet ac uendicat, ut cum ad aures uenerit, non nisi optima accipiatur, ideo maluit definire eloquẽtiã. Ne qs ergo audita eloquẽtia, quae quasi sono ipso id obtinuit, ut mixta uideatur esse sapiẽtiae, ne qs inq̃ deliberãdũ nõ crederet, utrũ plus boni an plus mali hẽat eloquẽtia, sed ipsam p se satis

Eloquentiae natura.

Resp. qbus. cic. locus in Verrem.

Eloquentia.

Eloquentiae nomen qd importet.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

existimaret bonam, propterea maluit definire eloquentiam in dicendo copiam dicendi. Quae quia potest ad utrunque flecti, causam deliberationis induxit. C. Ac summum eloquentiae studium. V. Postquam docuit quid esset eloquentia per definitionem, securus postea occupatis iam auditorum sensibus, eloquentiam nominauit. Sed recte ait. Ac summum eloquentiae studium. non enim potest declarari quid possit eloquentia, nisi in aliquo fuerit ac plena fuerit. C. Nam & cum nostrae Reip. detrimenta considero, V. Ostensurus quantum boni aut mali possit eloquentia, de Rep. loquitur. Et recte. non enim in priuatis rebus eloquentia periclitanda est, sed in publicis. ita ipse in Verrinis cum de se uel de eloquentia sua optimam probationem afferret, publicas causas commemorat, tacet priuatas. Me qui tot annis in causis, iudicijsque publicis, ita sim uersatus. Nunc denique ut bonum monstret eloquentiae, de Reip. incommodis, uel commodis loquitur. Animaduertendum tamen, quod partes non eodem ordine exequitur, quo proposuit. Ait enim supra boni'ne an mali plus, nunc à malis eloquentiae incipit. Sed supra naturam, ut diximus, secutus est. Nunc cogitationis rationem seruat. illa enim prima cogitationi occurrunt quae uicina sunt à nostra memoria. ideo & de recentibus, & quod esset magis propinquum elegit, Cum ait nostrae Reip. detrimenta considero. Consideratio enim Reip. praesentis est. Ergo quoniam hucusque multa incommoda per solam eloquentiam Reip. contigerunt, recte à malis eloquentiae coepit. Post dicturus de antiquioribus bonis, & malis. C. Et maximarum ciuitatum ueteres animo colligo calamitates,

[Margin notes: cic. locus in Verrinis; cogitationis ro.]

mitates, V. Recedit paulatim à Rep. nostra ad extraneas ciuitates, & recte post Romam maximas ciuitates nominat. Ergo quoniam uetustiora sunt harum exempla ciuitatum, animo se ait colligere. In Rep. autem nostra quae sint gesta considerat. Recte itaq; maximarũ ciuitatum collegit calamitates. Illic enim aliqd operatur eloquentia ubi populus maiorem. C. Non minimam uideo V. Quia de modo hic agitur, idest utrũ plus boni, an plus mali afferat eloquentia, Ideo ait non minimam uideo. C. Inuectam partem incõmodorũ per disertissimos homines. V. Quod supra disputauimus, noluit per eloquẽtiam dicere, sed ꝑ disertissimos homines. i. qui habeant copiam dicendi solam. Inuectam uero per metaphoram nauis. Resp. dicitur gubernari. C. Cũ autem res à nostra memoria propter uetustatẽ remotas V. Expositis malis incipit dicere, quid boni habeat eloquentia, à nostra memoria inquit remotas, ut excuset memoriam quasi negligentẽ, addidit propter uetustatem. Ergo illa quae nimis à memoria nostra remota sunt, qui scire possumus? C. Ex literarum monimentis, inquit, repetere instituo, V. haec monimenta dupliciter accipimus, aut annales, aut historias. primo enim annales fuerũt, post historiae factae sunt. C. Multas urbes constitutas, plurima bella restincta, firmissimas societates, sanctissimas amicitias V. Deinde dicẽdum est hoc loco quid sit ciuitas. Est autem ciuitas collecta hominũ multitudo ad iure uiuendũ. Cum ergo fuerit ciuitas constituta, necesse est ut primo bella patiatur, postea pacem agat. pax. n. à pacto dicitur. pactum uero esse non potest nisi causa

n

Marginal notes (manuscript): Disertiss. / Inuectus / Monimenta. / Annales / Historiae. / ciuitas qd. / Pax un. / Pactũ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

præcedat, idest bellum. Hoc et Sallustius tenuit, cum de rebus romanis loqueretur. dixit enim prius bella gesta, post pacem esse fundatam. Res inquit Romana plurimum imperio ualuit. Seruio Sulpitio, & M. Marcello consulibus omni Gallia cis rhenū, atq; inter mare nostrum & Oceanum, nisi quæ à paludibus inuia fuit, perdomita. Hic bellum geritur. deinde pacem memorat consecutam. Optimis autem moribus, & maxima concordia egit R. P. inter secundum ac postremum bellum Carthaginense. Quæritur autem utrum in bellis aliquid possit eloquētia. potest enim sine dubio, & tantum quantum uirtus potest. Nam si uirtute bella finiuntur, & eloquentia bella finiuntur. ideo ergo ait. Plurima bella restincta. Iam illud notum est, quod bella ardere dicuntur, ut ait ardebat omnis Hispania citerior. Item qs tanti incendia belli. C. Firmissimas societates sanctissimas amicitias. V. Inter sociū et amicum hoc interest. socius est qui nobis aliquo pacto ad aliqd gerendum coniungitur. amicus est, qui nihil usu uitæ similis pio, ac fideli amore coniungitur. & quia socius aliquid nobiscum gerit, ideo ait firmissimas societates, quia amicus pro nobis amore coniūgitur. ideo ait sanctissimas amicitias. ergo interdum amicus est, & socius non est, si mecum nihil gerat, & rursus cum sit socius, amicus non est, si aliquid mecum inuitus gerat. Propterea Cicero ubiq; duo hæc iungit socios. Po. Ro. atq; amicos, itaq; & hic firmissimas societates, sanctissimas amicitias. C. Intelligo, V. Recte intelligo. ait enim supra. ex literarum monimentis repetere instituo. Ergo id quod legitur intelligendum est. C. Tum animi

ratione,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ratione, tum facilius eloquentia cõparatus. V. Vbiq; haec duo coniungit. sed quando aliquid duae res agũt, triplici modo agunt. aut equales sunt. aut nũc ista plus praestat, nunc illa. hic sapientiae dat proprias agendi rationes. Sed quia uirtus omnis magnitudine sui tarda est, iccirco subiunxit & tempus, ut illud quod sapientia inuenerit, facilius eloquentia compleatur. ergo ad aliquid cito faciendum. alterum alterius auxilij eget. Recte igitur R. P. commodum ex confectione utriusque coniungit. C. Ac me quidem V. Supra ostendit quantum obesset eloquentia, quantumq; prodesset, sed mixta sapientiae, nunc uero uult ostendere singulatim quantum sapientia sola prosit, quantum eloquentia sola obsit. quod cum ostenderit, quoniam sapientia sola parum prodest, & eloquentia sola multum obest, rursus dicturus est eloquentiam sapientiae esse iungendam. Omnis res aut nimium prodest, aut parum prodest, aut nimium obest, aut parum obest. Sapientiae unum dat, ut sola parum prosit. R. P. nihil tamen obsit. eloquentiam uero solam saepe ait nimium obesse. Qua in re obesse semper ostendit. sed & interdum satis obesse. illam uero aliam partem tollit soli eloquentiae, ut uel parum prosit. R. P. multum tamen obsit. Verum quod ait. C. Ac me quidem diu cogitantem ratio ipsa V. Ipsa, inquit, ratio sapientiae scilicet, quam eloquentiae dicimus esse iungendam. C. Quare siquis V Ostendit quid sit plena sapientia. Sapiens est enim qui diuina atque humana optime nouit. ergo studium recte rationis ad diuina, studium honesti officij ad humana

Virg. locus.

sapientia.

Ratio.
studium.
officium

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

referamus. Quod autem ait studium rectius dixit q̃ si dixisset. C. *Quare siquis omissis rectissimis, atq; honestiss. studiis rationis, et officii,* V. *In his enim nominibus perfecta philosophia est, quam qa nullus orator plene potest asseq, ideo nobis horum uel' studiũ habendum esse demonstrat.* C. *consumit omnem operã in exercitatione dicendi,* V. *Consumit inqt. Iam in isto uerbo est inutilis labor. Quod autem ait in exercitatione dicendi, timet eloquẽtiam nominare, ut supra diximus, ne sensum audiẽtis offendat. Itaq; hæc definitio est eloquentiæ. Eloquẽtia est exercitatio dicendi.* C. *is inutilis sibi, pnitiosus patriæ ciuis alitur,* V. *Omnis homo aut sibi aut patriæ consulit, aut plus sibi q̃ patriæ. recte ergo homines ad hæc duo miscenda sapiẽtiam & eloquentiam, primo ab utilitatibus suis, deinde etiam publicis inuitantur. Qui, inquit, fuerit in sola dicendi exercitatione uersatus, omissis studiis ratiõis & officii, & sibi inutilis, & pnitiosus patriæ ciuis alitur.* C. *qui uero ita se &c. Bene armat quasi sapientia pro robore sit, pro armis eloquentia. Attendamus tamẽ ut cum supra pro eloquẽtia aut copiam dicendi, aut exercitationem, aut disertitudinem nominauerit, nunc ubi & de sapientia loquitur, ut securus eloquentiam nominat. hic quoq; duo illa seruat quæ supradiximus.* C. *Qui inquit sapientiæ miscuerit eloquentiam, is & suis & publicis rationibus utilissimus, atq; amicissimus ciuis fore uidetur.* V. *utilẽ circa priuata. amicũ circa publica accipiamus.* C. *Ac si uolumus etc.*

Primo rem quandam constituit, cui eloquẽtiæ nomẽ imposuit, & ondit unã nascatur eloquentia. C. *Siue*

ex arte,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ex arte, inquit, siue ex studio, siue exercitatione, siue à natura, V. Huius inquit eloquentiæ, cuius incerta est origo, si uolumus cõsiderare, principiũ inueniemus, inquit, id ex honestissimis causis natum, atq; optimis rationibus profectum. causa est animi impulsus ad aliquid agendum. ratio est gerendorũ ordo ex causa uenientium. ut quid quo loco facias, ac dicas, intelligas. Ergo inquit si eloquentiæ principium considerare uolumus, primũ causa attendenda est. hæc causa honesta est. deinde rationes, & easdẽ optimas inueniemus. Inter studium autem, & exercitationem hoc interest. Studiũ est animi ad aliquid agendum pertinacia. Exercitatio est suscepti actus continuatio. Ex his quoq; supra diximus nasci eloquentiam posse. C. Nam fuit quoddam tempus, V. Incipit commemorare causas fuisse honestas quibus eloquẽtia non ad id ipsum qđ nata sit, sed circa agendum principium sumpserit, ut supra diximus. Aiunt philosophi è duobus hominem constare, anima, & corpore. animã uero esse ꝑfectam, sed impediri crassitudine corporis, quo minus se talẽ exerat, qualis est per naturam. Ergo mundo constituto erant homines nimis impediti corpore, & in quibus uis animæ obruta, atq; oppressa esset. Tũc necessario rapto uiuebant, & malis moribus oppresso animæ bono circa res omnes uiribus corporis abutebantur. sed q̃a natura non equaliter se per omnes fundit, aliquando unus extitit qui se bene intelligeret, et qui uideret esse in hominibus animam illã diuinam, quæ haberet in se multas utilitates, si tamen posset ab aliquo è latebris quibusdam elici, atq; proferri. Ergo his causis eloquentia

Causa qd. Ratio qd.

Studium Exercitat[io]

Hominis partes.

Rapina unde.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

initium non nascendi, sed agendi sumpsit, nam fuit quoddam tempus cum in agris homines passim bestiarum modo uagabantur. sicut Virgilius.

virg. bug.

» Hæc nemora indigenæ fauni, nymphæq; tenebant,
» Gensq; uirum truncis, & duro robore nata,
» Quis neq; mos neq; cultus erat, nec iungere tauros,
» Aut componere opes norant, aut parcēre parto.

C. & sibi uictu ferino uitam propagabant, V. Sapiens omnis memoriæ studet. illi, in qbus uis animi mole corpis oppressa delitescit, nō memoriæ student, sed ferino ritu subsidia solis prospiciūt diebus. Sic Sallustius.

sall. locus

» Et quoniam uita ipsa qua fruimur breuis est, memoriā nostri quammaxime lōgam efficere conuenit, non pecorum more uiuere, quæ natura prona atq; uētri obedientia finxit, ut isti homines fuerunt, q sibi in uictu ferino uitam propagabāt. C. Nō dum diuinæ religionis, et c. V. Plena philosophia est, q̄ constat ex duobus, ex Physica, & Ethica. Physica est, quæ de diuinis agit, Ethica, quæ de humanis disserit. sed qa Cicero illud docet, qd oratori est necessariū, Ethicam prosequitur, quæ si tunc ab hominibus ignorata est, multo magis Physica. ergo indicat ut illi uixerunt, qui, animæ commodis ignoratis, corporis uiribus pleraq; gesserunt. C. Nemo legitimas uiderat nuptias, non certos quisquam inspexerat liberos. V. Vtrūq; enim uaga, atq; incerta uenere conficiebatur, neq; erant iura, quæ id fieri prohiberent. C. Non ius æquabile quid utilitatis haberet, acceperat. V Illic enim nullius iniuria uiuitur, ubi est iuris æqualitas, æqua libertas, ubi aliquid aut omnibus licet facere, aut omnibus non licet. C. Perniciosissimis

Phiæ partes. Physica. Ethica.

simis

fimis satellitibus. V. Vires corporis esse ait cupidita- corporis uires.
tis ministras, quae in animis hominum quandam obti=
nent tyrãnidẽ. C. Quo tempore q̃dam magnus et c.
V. Vt facilius intelligentiam consequamur, rerum si-
militudo proferenda est. anima ita est, ut uinum. nam, Anima ut Vinum.
quẽadmodum uinum pro uase, in quo est habitũ, aut
retinet, aut amittit uinolentiam, perinde anima, si opti
mum, & castum corpus offenderit, seruat naturam, sin
alias, amittit. Ita igitur cũ mortale genus brutum, atq;
inscium rerum omnium uagaretur, extitit quidam uir
magnus, in quo anima suam retineret naturam, & q
intelligeret omnes homines habere in se quiddam di-
uinũ, sed id uitio corporis opprimi, atq; depire, quod
si fuisset elicitum, maximas inde commoditates hominũ
posse contingere. C. cognouit, quae materia esset, &
quanta ad maximas res oportunitas in animis inesset
hominũ, V. Materia non ad hoc ipsum materia est, Materia.
quod materia uocatur, sed ad id, quod inde fieri ha=
bet, materia est. oportunitas uero non accidit, neq; in al
tero est, sed in eadem materia est. Potest autem in ligno
esse materies ad aliquid faciẽdum, sed, si putrescit, o-
portunitas in materia non est. similia & de reliquis
materijs possumus dicere. ergo non sufficerat inuenta
materia in hominibus, nisi in eadem materia etiam
oportunitas fuisset ad maximas res. C. si quis eam
posset elicere, V. Est ergo, qui potest elicere, & quod
potest elici. Hoc deinde attendamus. Vnus potest uidere
aliquid effici posse, non tamen etiam efficere, deinde
etiam iustum, sapientem, et magnum uirum. Cicero ait
uidisse in hominibus materiem, sed dubitasse de effe-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ctu. ait enim. Si quis eam posset elicere. Vtrūq; tamen dat huic uiro & intelligere, & efficere. est. n. & sapiens, & eloquens. C. & praecipiendo meliorem reddere. V. Erat ergo in hominibus animus, sed ideo reddere, quia uidebatur amissus, erat bonus animus, & ideo ait praecipiendo meliorem reddere. His causis igitur honestissimis, ut uidemus, iste quidam compulsus est ad eloquentiam, hoc est ad id, unde nasci ad actus primum coepit eloquentia. quae enim causa honestior, quā homines bestiarum modo uiuentes praeceptis utilibus, atq; honestis, ad humanā, atq; diuinam cognitionē traducere? ergo istum uirum magnum, atq; sapiētem quemcunq; accipiamus. multi enim Saturnum, Platonē, Aristotelem, atque alios uolunt intelligi, sed errant. C. Qui dispersos homines in agris, & in tectis siluestribus abditos ratione quadam compulit unum in locum, & congregauit, V. Duas res supra posuit honestissimas fuisse causas, optimasq; rationes, ut ad actus eloquentia nasceretur. Explicitis ergo honestissimis causis, incipit ostendere eloquentiae ad actus fuisse rationes. et ut intelligas iam de causis esse dictum, ratione quadam, inquit, compulit unum in locum, et congregauit. Diximus rationem esse rei gerendae ordinem necessarium, ut puta hoc primū debet fieri, hoc deinde, ac tertio. ut nunc primo compelluntur homines, post congregantur, deinde in unam quāq; rem inducuntur utilem, atq; honestam. Compulit unum in locum, & congregauit. Compulit, quasi inuitorum est. iam uolentium congregauit. Sed debemus scire, quid sit compulit, et cō gregauit, quasi ciuitatem fecit. nam, ut supra diximus,

Ratio q[uid].

ciuitas

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ciuitas est collecta hominum multitudo ad iure uiuen= dum. ergo eloquẽtia plurimum prodest, nam facit ciui tatem, & quicquid utile, atque honestum est, insinuat. C. & eos in unam quãq; rem inducens utilem, atque honestam, V. Cicero duplex esse honestum docet, unũ illud solum, atq; purum. aliud, quod cum utili iũctum sit. Sed solum illud apud paucos est, eos. s. qui soli gloriæ student, nihilq; ad sui utilitatem gerunt, quicquid sanciunt, consideratione boni, maliq; generatim sanciũt, non gratia in eodem uersantium personarum. Honestum uero illud cum utili, ideo honestum uocat, qa id, quod iunctum, ac duplex est, ab eo quod maius est, nomen accipit. Verum illud honestum philosophorũ est, hoc illorum sapientum, qui R. P. student, qui in ciuitate uersantur. Quod quidem honestum utilitati semper
» adiunctum est, & utilitas honestati. hoc etiam Socra-
» tes ait, nihil esse utile, quod non honestum sit, nihil ho=
» nestum, quod non utile sit. Sed, ut ipsum intelligamus, rerum exempla proferenda sunt. Esse iudicem honestum est: iuncta est tamen utilitas honestati. nam nemo ei iniuriam facit, nemo seruis eius prodest, posteris liberis eius prodest. Amicus ergo si quid præstat, etiam utile est. Sed, quãquam hæc duo iuncta sunt, nõ tamen ita mixta sunt, ut uino aqua miscetur, scilicet ut secerni nullo modo possint, sed ita mixta sunt, ut secerni posse uideantur, quemadmodum si fiat aceruus ex tritico, & ordeo. quanquã ergo hæc duo mixta sunt, tamen aliquo modo etiam secerni possunt. Et enim, si qd alicui præsto, nec gratiam reposco, honestum est. Ad id ipsum quod præsto, si gratiam reposco, fit utile. Ergo

ciuitas qd.
eloquentia necess.
Honestum duplex.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Honestum duplex.

primum sit illud solum honestum quod per se placet nulla adiuncta gratia. Hoc medium honestum utile quod cum utilitate est. Tertia sit commoditas quae solis lucris intenta est abiecta omni honestate. honestum uero philosophicum soli gloriae studet abiecta etiam utilitate. Nunc ergo quoniam collectis hominibus & congregatis ciuitas facta est, quid debet persuaderi? quid hominibus insinuari? non honestum illud solum quod philosophorum est, non commoditas quae hominum perditorum est, sed illud medium honestum atque utile quod in omni. R. P. quod in omni ciuitate uersatur. C. primo propter insolentiam reclamantes, V. Nihil egerat eloquentia. si statim ut insinuare coepit qd esset honestum, atque utile persuasisset. Sed ostendit magnas inesse uires eloquentiae, si ad id, quod erat optimum, traduxit inuitos, & ne uideantur incirco reclamasse quod res optima non esset, ideo ait propter insolentiam primo reclamantes. Deinde ne eloquentiae quibusdam ueneris etiam ad malam rem traducti uideantur. C. deinde propter rationem, inquit, atque orationem studiosius audientes, V. Ergo ubi ratio & sapientia, malitia inesse non potest. rationem ad sententiarum grauitatem referendam sciamus. orationem ad ornamenta uerborum. C. ex feris, & immanibus mites reddidit, & mansuetos. V. Difficile est rem aliquam cuicunque tollere, difficilius aliam dare. Hic utrunque factum est. sublata est hominibus feritas atq; immanitas, & data est humanitas, & mansuetudo. C. Ac mihi quidem & caetera. V. Sunt multa quae solo habitu sui perfecta sunt, sunt multa

Eloquentiae uis.

Malitia ubi non.

Perfecta quot modis.

quæ & habitu & usu, ut Athleta si habeat corporis magnitudinem, non continuo pfectus est, nisi ei & usus accedat. Vt orator concepto totius sententiæ habitu, nõ continuo perfectus est, nisi & ei usus accedat. sapientia uero habitu sui perfecta est, nec indiget uocis, idest usus. Sufficiat ei autem intra animos contineri. Vsu ergo nihil consequitur. & si quando concepta uerbis uoluerit indicare, non ideo sapiens sapientior fit, quia indicat se sapientem, sed perfecta ac salua sapientia qddã ei ad actus alios accedit. ergo homines ex immanibus ac feris mites redditi ac mansueti, paulatim quoq; honestum, atq; utile didicerunt. Sed quia de exordio eloquentiæ loquitur, uideamus utrum hæc sola sapientia fecerit, an sapientia, sed cum eloquentia. Primo itaque cognoscere debemus quod modis quid persuadeat sapientia, & possumus intelligere multum hic eloquentiam ualuisse. Sapientia igitur sola duobus modis aliquid persuadet. Aut cum tacet & aliquid facit, & id quod facit, quia bonum est, alter imitatur idem, ut quicquid tacitus fecerit sapiens, id alter re, non uerbis, doctus imitetur. aut cum aliquid faciendum uel non faciendum uerbis persuadet, & hoc duplici modo. Nũc naturalibus uerbis, nunc per eloquentiam. hoc loco negat tacitam sapientiam hoc perficere potuisse, negat inopem dicendi idem quæ uerbis naturalibus uteretur, sed illam sapientiam quæ iuncta esset eloquentiæ. Sapientia psuadet dupl.

C. Ac mihi quidem uidetur hoc, nec tacita, nec inops dicendi sapientia perficere potuisse, V. Perficere inquit. Alioqui plenæ sapientiæ officium est inuenire, ut supra. Quo tempore inquit quidam magnus uidelicet Perficere.

civitates eloquentiae beneficiis factas etc.

uir & sapiens cognouit quae materies, & quanta ad maximas res opportunitas animis inesset hominum, si quis eam posset elicere, & praecipiendo meliorem red dere. Ergo animum in hominibus esse sapientia cogno uit ut congregarentur, & in unam quãq; rem utilem atq; honestam inducerentur, sapientia quidem, sed elo quentia opitulante perfecit. C. à consuetudine subito conuerteret, & ad diuersas uitae rationes traduceret. V. Magna uis eloquẽtiae si subito conuertit, hoc est qđ non potest sapientia. Alioqui & sapientia perficit, sed non subito. & quod ait, & ad diuersas uitae rationes traduceret, ut supra diximus, difficile est cuiuslibet rei consuetudinem tollere, hoc difficilius alias etiam uiuen di persuadere rationes. C. Age uero, urbibus consti tutis, V. Vt supra cum de commodis eloquentiae lo queretur hunc ordinem fecit. Multas urbes constitutas, plurima bella restincta, firmissimas societates, sanctis simas amicitias, & quãquam hic homines ex immani bus primo aequales facti, post etiam obsequi ultro coe perint supra dictum, tamen sermonem seruatum pos sumus inuenire. Primo itaq; beneficiis eloquentiae ciui tates factae sunt, ut ait supra, multas urbes constitutas. Ciuitas autem fieri dicitur, cum homines unum in lo cum congregantur ad iure uiuẽdum. C. ut fidem co lere, V. hinc bella restinguntur. Si enim cupiditas ad se explẽdam uiribus corporis abutebatur, quasi quae dam bella gerebantur. Cum ergo fides colitur, aut id agitur ne sint bella. Aut restinguntur illa quae fuerũt. C. & iustitiam retinere discerent, V. Iustitia omnis à nobis circa alios est ut unicuiq; meritum propriũ tri

Eloquentiae uis.

Civitas

Fidei benefic.

Justitia.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

buamus, potest tamen hic quasi societas custodiri. Iustis & enim conditionibus societas facienda uel conseruanda est. C. & alijs parere sua uoluntate consuescerent, V. Iustitia aequales homines esse fecit, hic iã & minores esse patiuntur sua etiam uoluntate. Possunt tamen hic amicitiae copulari. nostra enim uoluntate nulli obsequimur, nisi amici fuerimus. Antea autem si uiribus corporis cuncta agebantur, non sua uoluntate qsq̃ alteri paruit, nec potuit amicus eẽ q cogebatur. C. ac non modo labores excipiendos communis commodi causa, V. Perfectum est inquit eloquentia ut libenter omnes non modo laborem pro publica salute susciperent, sed etiam uitam amitterent. Multum ergo egit eloquẽtia, ut illi uitam paruipenderent, qui iam dudum sibi uictu ferino uitam propagabant. C. qui tandem fieri potuit? V Quaeritur utrum homines ad has rationes uiuendi per naturam deducti sint, an praeceptis uideantur adducti. Erat quidem in hominibus natura melior, sed oppressa corporis uitio ad malum declinauerat. uerum quia nihil uniformiter funditus existit, quin semper aliquid sit, quo intelligamus quid in caeteris desit, iste quidem magnus uir ac sapiens cognouit bonam in hominibus naturam, multumq; esse profuturã si praeceptis melior fuisset effecta. ergo omne quod perfectum est natura, & disciplina pfectum est. sed quia iste primus uir disciplinam accipe non potuit, pfectus fuit natura, & usu. Cum enim cognouit habitum suum, & diu secum pertractando cognouit esse in hominibus bonam naturam, quae ut perfecta esse potuisset, praeceptorum adhibuit disciplinam. Ergo in homi-

Societas. | Iustitiae uis. | Eloquentia effectu. | Perfectum.

Hominem natum esse ad disciplinas ... Homo imperfectum quiddam sit si disciplinas nõ pficiatur.

nibus fuit materies, idest pfecta natura, qua perfecta præcepta fuerunt inuenta per sapientiam, insinuata p eloquentiam. C. Profecto nemo nisi graui, & cætera. V. Quãquam natura fuit apta ad perfectam uitam, tamen ipsam naturam præceptis ait ad has uiuẽdi rationes esse perductam. C. Graui inquit, ac suaui commotus oratione. V. Grauitatem ad sapientiam, suauitatem ad eloquẽtiã referamus. Iure grauitatem ad sententias, suauitatem ad uerborũ ornamenta referamus. C. cum uiribus plurimum posset, ad ius uoluisset sine ui descendere, V. Omnis res à simili uincitur, ut puta eloquens uincitur ab eo qui eloquentior fuerit. fortis non uincitur, nisi ab eo qui fortior fuerit. astutus non uincitur, nisi ab eo qui astutior fuerit. Animaduertendum ergo acumẽ Ciceronis. Homines, inquit, fortissimi ad æqualitatem uiuendi nõ fortitudine, qua solet uinci inferior fortitudo, sed eloquentia deducti sunt. ergo supra omnes uires eloquẽtia est, sed quæ sit mixta sapiẽtiæ. C. ut inter quos posset excellere, cum his se pateretur æquari, V. Excellere uiribus. s. cum his se pateretur æquari. Ita supra. Non ius æquabile qd utilitatis haberet acceperat. C. & sua uoluntate V. Nõ coacti uiribus corporis, sed in his iam fecerat eloquẽtiæ psuasio uoluntatem. C. ab iucundissima consuetudine recederet, V. Non dixit à consuetudine recederet, sed à iucundissima inquit. Omnium. n. rerum etiã malarum apud gerentes iucundissima consuetudo est. C. quæ præsertim iam naturæ uim obtinent propter uetustatem. V. Ergo hominum natura bona est, sed malitia per consuetudinem naturæ uicem cœperat obti

nere. C. Ac primo quidem sic, & nata, &c. V. Satisfecit propositioni suae. Supra. n. dixit ac si uolumus eius rei quae uocatur eloquētia considerare principiū, repiemus id ex honestissimis causis natum, atq; optimus rationibus profectum. Ita & hic. C. Ac primo q̄dē sic, & nata, & progressa longius eloquentia uidetur, et itē postea maximis in rebus pacis, et belli V. Ostēdit diu eloquētiam profuisse. Verū quod ait maximis in rebus ut supra, cognouit quae materies & quanta ad maximas res oportunitas in animis inesset hominū si qs eam posset elicere. ergo maxime res pax atq; bellum. C. cum summis hominum utilitatibus V. cum illa. s. utilitate, quae cum honesto est. C. Postq̄ uero etc. V. Omne p̄fectum bonum. i. quo natura humanas res nullo adiuncto incōmodo munerata est, duobus ad plenum constat. Re ipsa & specie atq; imagine sui, ut puta mel habet rem. s. dulcedinem habet spēm. i. colorem atq; aspectū, quo quasi facile, ita ut est dulce, credatur. ita uir fortis habet rē, uirtutē. s. habet spēm. i. pulchritudinem corporis. Indistorta. n. membra, nec quae iuxta naturam sui appetunt, apposita sunt, uirtus non potest cadere. ut Virg. Et caeteri quoscūq; fortes & pulchros fuisse dixerūt. sic uestis etiam habet rem utilitatem texturae. habet speciem, gratiam scilicet circa aspectum faciei. ergo ille nescio quis magnus uir ac sapiens, & hi qui postea consecuti, accepta uitae praecepta tenuerunt, ut perfecti essent, habuerunt rem, idest sapientiam habuerunt speciem, idest eloquentiam. Qui homines quoniam ex merito uirtutis dignissima praemia consecuti sunt, idest magistratus aut alias utilitates,

Pax. Bellum.
Maxima quae.
Vtilitas suma.
Bonum duobus constat.
Res species.
Virg. locus. Pulchritudinis uis. species.
Res. species.
Virtutis p̄mia

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Arrogantes.

Multi dum præmia sibi paria exoptant re ignorata, speciem solam sequi cœperunt. idest prætærita sapientia solam dicendi copiam consecuti sunt. Præmijs itaq; solis inducta commoditas re ignorata, spēm cœpit uirtutis imitari. atq; ideo contingit ut mali mores adepti copiam dicendi circa commoda Reipub. sola eloquentia omissa, sapientia sint abusi. cōmoditas autem idest praua uirtutis imitatrix tertia illa est honesto illi soli contraria. C. peruertere urbes, & uitas hominum labefactare assueuit. V. Sic supra, boni ne an mali plus attulerit hominibus & ciuitatibus, his duobus. n. R. P. conflata est. C. Verisimillimū mihi uidetur V. Nūc de incommodis eloquentiæ locus incipit. Quæritur autem qui fieri potuerit ut eloquentia mixta sapientiæ, quæ congregauit homines, quæ persuasit utile atq; honestum, quæ urbes constituit, iura docuit, quæ multum hominibus profuit, ut eloquentia inquam mixta sapientiæ cœperit obesse hominibus, & ciuitatibus. hoc scilicet fuit exordium malorum. primum urbibus constitutis necesse est creuisse easdem ciuitates propria doctrina, siue uicina multitudine, in his deinde non omnes sapientes atq; eloquentes fuisse sed paucos. Quanquam omnes hanc habēdi materiem continerent. necesse ergo erat ut auctis cumulatisq; ciuitatib. sapiētes hoīes atq; eloquētes. R. P. gubernarent, ipsiusq; tantum curā gererent. Occupatis itaq; circa R. P. sapientibus, priuatorum negotia callidi homines & dicaces agere, ac tractare cœpunt. Et primum priuatarum controuersiarum postremum fortunarum patroni fieri cœperunt. qui cum interdum contra iustitiam malas causas defenderent,

Cōmoditas.

Resp. quibus.

Eloquentiæ utilitas.

sæpe

sæpe etiam uincerent, coacti sunt sapiẽtes illi. R. P. intenti ciuibus ac necessarijs suis resistere contra illos callidos, ac disertos, qui assiduitate dicẽdi notissimi populo, atq; amicissimi esse cœperant. itaq; illi callidi cum contra illos sapientes uiros dicerent sæpe pares, interdum superiores fuisse à populo iudicati sunt, & digni haberi cœperunt, qui R. P. gubernarẽt. Quibusq; postquam commissa R. P. est multa incommoda multa naufragia contigerunt. ita ergo factum est, ut eloquentia, quæ primum profuerat, sed mixta sapientiæ, post sola multum effecerit utilitatibus Reip. at cum per hos male eloquentes cuncta regerentur, sapientes illi deturbati, ea quæ gerere consueuerant, scribere cœperunt. hiq; habiti sunt philosophi, & per hos factum est, ut usq; ad nostram memoriam rerum honestarum memoria, atq; imitatio peruenirent. C. Verisimillimum mihi uidetur quodam tempore, V. Quoniã animo in præteritis uersatur, multasq; in mentem reuocat facies Reip. confirmat opinionem suam fuisse sine dubio tempus, quo Resp. à sapientibus gubernata sit, priuatorum negotia à callidissimis hominibus. qui postea pares sapientibus, interdumq; meliores à multitudine iudicati cõmissam sibi Rẽp. pessum dederunt. C. nec uero ad priuatas causas magnos, ac disertos homines accedere, V. Ideo quia publica fuere anteponenda priuatis. magnos ad sapientiam. disertos ad eloquentiã referamus. C. arbitror alios fuisse nõ incallidos hoĩes, V. Callidi sunt, qui dolo, ac fraude exitum uirtutis imitantur. C. cum sæpe à mendacio contra uerum stare homines consuescerent, V. Multo melius res ipsas nominauit,

quam si has in negotijs positas nominasset. ut' puta cũ sæpe mendacij ratione contra ueram causam stare cõ suescerent. C. Itaq;, cum in dicendo. V. In dicendo, inquit. ergo iam omissa est sapientia, si de sola dicendi copia iudicium est. C. non nunquam etiam superior uisus esset is, V. Ostendit uerum iudicium non fuisse, ubi uincere aliqs uidetur, potius q̃ probatur. C. fiebat, ut & multitudinis, & suo iudicio dignus, qui rẽp. gereret, uideretur. V. Multitudinis, inquit, iudicio. Iã in multitudine ueritas ipsa uilis est. quod autem ait suo iudicio hoc quoq; irritum est. Quis nã autem de se po test, aut debet habere iudicium? Ad postremũ dignus uideretur, ut supra. itaq; cum in dicẽdo sæpe par non, nunquam etiam superior uisus esset. C. Hinc nimirũ non iniuria, V. In metaphora permansit gubernacu lum naufragia utrũq; nauis. Negat enim cuiq̃ debere mirum uideri remp. pessundatam. cũ ad eius regimen uenerint homines temerarij, atq; audaces. hoc autẽ interest inter audacem, & temerariũ. audax potest interdum, & pro bono accipi. temerarius non nisi malus, audacia ergo est duplex. nam et ille, qui in prospe ris rebus temere aliquid aggreditur, audax est. & ille, qui prouisis rationibus fortiter aliqd incipit, audax est. quoniam ergo audacia duplicem fontem habet, hic præmisit temerarium, ut intelligeremus audacem. Teme ritas enim & inconsideratia causæ sunt, harũ euen tus audacia. C. Quibus rebus tantum odij, atq; inui diæ suscepit eloquentia, V. Omnis causa habet euen tum suum, omnisq; euẽtus causam. ut' puta ignis cum in lignum immissus fuerit. i. lignum incendatur necesse ẽ,

hic ignis

Iudiciũ falsũ

Veritas ubi uilis.

Audax.

Temerarius

Audacia dup.

Temeritas

Inconsiderantia

Audacia.

Causa.

Euentus.

hic ignis in lignum missus, causa est. causæ uero euentus incendium. ita ergo eloquētia primo odium contraxit, iã ex odio. i. ex causa necesse est aliquis consequatur euentus. ergo inuidia consecuta est, plerunq;. n. ex odio inuidia nascitur. plerũq; inquam. nam & alium potest habere euentum. si enim hostem oderis, non inuides, sed inimicus es. si seruum oderis non inuides, sed irasceris. non ergo semper odij est euentus inuidia. Sũt enim causæ, quæ interdum non necessarios euentus habent, ut si pugno percutias, & occidas. Sunt item causæ, quæ necessarios habent euẽtus, ut ignis missus in stipulã, faciat incendium necesse est. C. Quibus rebus tantum odij, atq; inuidiæ suscepit eloquẽtia, V. Postq̃ inqt, rẽp. ab insipiẽtibus, & dicacibus cœpit amministrari, sapiẽtes illi eloquẽtiam odisse cœperũt, et omisso studio rẽp. priuatim, atq; otiose ea quæ gerere in rẽp. nó licebat, literis scriptisq; exercere cœperunt. Atq; ideo factum est, ut usq; ad nostrã memoriã recti, atq; honesti memoria perueniret. C. ut homines ingeniosissimi, V. Ingeniũ est uis quædã naturaliter animis insita, suis uiribus præualens. in ingenio itaq; & sapientia est, et eloquẽtia, ut in his est, quos ingeniosissimos uocauit. & ingenio est sola eloquẽtia, ut supra. tum ingenio freta malitia. C. Quare mihi uidẽtur V. Absolute hoc uerbo. i. status ille quo in rẽp. sapiẽtes, atq; eloquẽtes homines uersabantur, omissus est, atq; in obliuionẽ redactus. illo præsertim tpe quo Reip. piculis maxime fuerat succurrendum. Et hoc quasi p indignationẽ pronuntiãdũ. qđ uero ait. C. à plerisq; recte V. dicit. Nó. n. oẽs sapientes à rep. recesserunt, Nã Atheniẽ-

ſibus Solon leges ſcripſit. & quia norat multos in R. P. corruptiſſimos, in exilium ultro profectus eſt. hiſdẽ Athenienſibus leges & dracon duorumq́; hominum legibus utuntur. Licurgus Lacædæmonijs etiã leges ſcripſit. Non ergo omnes ſapientes à R. P. receſſerunt, ſed q̃a pleriq; receſſerunt. pauci reliqui facile aut ceſſerunt, aut oppreſſi ſunt. C. Nam quo indinius rem honeſtiſſimam, V. Quando aliquid faciendum perſuademus, ab honeſto ab utili à poſſibili perſuademus, interdum & neceſſarium ponimus. Hiſdem præceptis etiã illam rem quæ non ſit facta reprehendimus. Vt hic Cicero cum quæritur ſapientes à R. P. receſſiſſe, ſiquidẽ ut id nó facerent, ſuberat honeſtas. C. Nã quo indignius rẽ honeſtiſſimã, et rectiſſimã uiolabat V. ſuberat utilitas. C. ſummo cũ Reip. detrimẽto. V. Vtiq; à R. P. periculum ſubmouere utile eſt. Suberat poſſibilitas C. ſtultorum, inquit, & improborum temeritas, & audacia. V. Facile enim ſtulti, ac temerarij ſuperantur. C. eo ſtudioſius, & illis reſiſtendum fuit, & Reip. conſulendum. V. Hic quoq; honeſtum atq; utile ſeruauit. honeſtum eſt. n. improbis reſiſtere. Vtile R. P. in cauſis habere defenſam. C. Quod noſtrum illum non fugit Catonem, V. Noſtrum. i. Romanum. Nam reprehenſio illa ſuperior ſapientum, atq; eloquentium de græcorũ principibus facta eſt. Quod hi diſertis, ac dicacibus hominibus facile R. P. ceſſerint. Nunc uero uenit ad Romanos, quos oſtendit ita ſapiẽtes atq; eloquẽtes fuiſſe, ut nunq̃ R. P. deſeruerint. Neq; quicq̃ illis tantum deſertis conceſſiſſe. Quod cum facit, præponit græcis romanos. ſeq; per romanos. Verum exempla cum

proferimus

Persuasionis causæ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

proferimus non unum aliquod, sed q̃ multa possumus. Cum decore tamen proferre debemus, ut nunc Cicero commemorato Catone statim alios subicit, simul quod in Romanorum laude unius hominis q̃uis egregij nõ sufficit exẽplum. C. quibus in hominibus erat summa uirtus, & summa uirtute amplificata authoritas, & quæ his rebus ornamento, & Reip. præsidio esset eloquentia. V. Virtutem in artibus semper sapientiam accipiamus. Verum sapiens atq; eloquens habere debet illam quæ totam efficit authoritatem. itaq; si accedat sapientia, amplificatur authoritas. Si his duobus accesserit eloquentia, erit qui hæc potuerit habere perfectius, ut hic maioribus nostris Catoni Lælio, atq; alijs tradidit sapientiam authoritatem eloquentiã. C. Quare meo q̃dem animo V. Meminimus in hac præfatione quatuor theses esse. Principalem illam iungendam eam eloquentiæ sapientiam. Secundam illam. non multum prodesse R.P. solam sapientiam tamen prodesse. Tertiã illam, nunquam omnino eloquentiam solam prodesse. R.P. nimium obesse plerunq;. Postea de origine eloquẽtiæ disseruit, & quæ eius circa actus natura fuerit, disputauit. Ostenditq; primo eloquentiam profuisse, sed quandiu fuerit mixta sapientiæ. Post eandem eloquentiam repudiata sapientia maxima naufragia intulisse R.P. magnumq; exinde odium, atq; inuidiam contraxisse. Ne quis ergo existimet eloquentiam semper esse fugiendam, quippe multa incommoda per hanc contigisse monstrauit, necessario hæc quarta thesis est, studendum eloquentiæ, sed quæ mixta sit sapientiæ, & est hic quasi exhortatio. In exhortatiõe uero delibera-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Persuasionis arg. utilitas.

tiõis præcepta seruantur. Tractatur utilitas. tractatur honestas. tractatur possibile. Vtilitas porrò duobus generibus comprehenditur, si mala, repellamus, si prospera, cõsequamur. ergo hic tractat utilitatẽ ab utroq;, & primo, ut repellantur. C. sed eo uehementius, inquit, studendum est eloquentiæ, ne mali magno cum detrimento bonorum, & communi omnium pernitie plurimum possint, V. Deinde quo bona consequantur. C. cum præsertim, inquit, hoc unum sit, quod ad omnes res & publicas, & priuatas maxime pertineat. V. Postremo etiam ad solam priuatam utilitatem descendit, & ibi utile, atq; honestum ipsis nominibus signat. C. hoc tuta, V. inquit, quod utile est. hoc honesta, hoc illustris. V. quod ex utili, atq; honesto est. C. hoc eadẽ, inqt, uita iucunda fiat. V. Magna exhortatio. siquidem inter studia utilitatis, atq; honestatis circa eloquentiam comparandam, quæ quidẽ studia multum habent laboris. Et iam uitam una futuram dicit esse iucundam. Superest ergo possibile, ut ostendat eloquentiam posse consequi, si inquit, non eloquentia solum natura, neq; exercitatione, sed etiam arte constat. quoniam artem discere in nostra potestate est, possumus, inquit, eloquentiã consequi. In hac exhortatione est etiam auxesis, auget enim laudes eloquentiæ. Auxesis porrò duobus modis fit. ratione, & comparatione. Auxit eloquentiam ratione, ubi ait, per hãc & publicas, & priuatas res administrari posse. per hanc uitam tutam honestam illustrem iucundam futuram. per hanc unũquẽq; Reip. sibi, atq; amicis prodesse posse. Auget uero eloquẽtiam cõparatione, cum ait

Exhortatio magna.

Eloquentia qbus.

Auxesis.

locutione

locutione sola fieri, ut belluis omnibus antecellamus, cum sint alia quibus inferiores belluis simus, præclarumq; esse, si propter quod belluis præstas, hoc ipsis etiam hominibus antecelles. quod poterit fieri, si eloquens fueris. Nũc quoniã exhortationis, atq; auxesis præcepta monstramus, ad interpretationẽ in his positæ orationis redeamus. C. Quare meo quidem animo nihilo minus eloquẽtiæ studẽdum est. V. Quarta illa thesis studẽdum est eloquẽtiæ, sed quæ sit mixta sapientiæ. Et iucũde meo, inqt, animo, ne quid sibi usurpasse uideatur, non dixit eloquẽtiæ studẽdum censeo. sed quod ait nihilo minus. i. q̃q̃ multa incõmoda attulerit Reip. tamen eloquẽtiæ studẽdum est, sed ut ei sapientiam coniũgamus. C. et si ea qdam priuatim, et publice peruerse abutuntur, V. Magna exhortatio cũ ait, quidam ut si pauci sunt, facile opprimi posse uideãtur. Priuatim & publice resp. enim his duobus constat hominibus, et ciuitatibus. C. puerse abutuntur. V. obest enim resp. quod prodesse debebat. C. Magno cum detrimento bonorũ, et communi omniũ pernicie V. Et hic optime exhortatur. Neq; enim diceret qd mea si boni periclitantur, recte addidit & communi omniũ pnicie. ergo studendum est eloquentiæ, ne opprimantur. C. Nam hinc ad rẽp. maxima cõmoda ueniunt, si moderatrix oĩum rerũ præsto est sapiẽtia. V. Bene psuadet sapiẽtiã iungendã esse eloquẽtiæ, siqdẽ rerũ oĩum moderatrix est. ergo multa, inqt, ad rẽp. cõmoda ueniunt ex eloquentia, uel sapientia. sed qa multi propriis magis utilitatibus uolũt eẽ cõsultũ, recte subdidit. Hinc ad ipsos, q eam adepti sunt, laus, honor, dignitas con-

Resp.

fluit. Quæ omnia et utilia sunt, & honesta. C. Hinc amisis quoq; eorum certissimū, ac tutissimum præsidiū comparatur. V. Ostendit hæc qui agat orator, sapiēs enim cum eloquentia negotia suscepta non deserit. Et inde fit ut commodis amicorum deesse non possit. Vt
» ipse Cicero in Verrinis. Et qui omne reliquum tempus
» quod mihi ab amicorum negotijs datur in his studijs,
» laboribusq; consumam. C. Ac mihi quidem uidetur V. Diximus supra Auxesin in ratione et comparatione fieri, hic comparatio est hominū, & belluarum, & inter se hominum. C. Hoc si forte non natura modo, neq; exercitatione conficiatur, uerum etiā artificio quodam comparatur, V. Vt supra diximus possibile hic tractatur. i. posse ab hominibus per artem eloquētiam comprehēdi. Necessario ergo priusq̄ eloquentiæ præcepta traderet, exhortatus est ab honesto, ab utili, à possibili, & debere ab hominibus, & posse e oquentiam cōprehendi. C. Sed ante, q̄ de præceptis oratorijs dicamus, uidetur dicendū de genere ipsius artis. V. Omnis

Ars duplex.

ars duplex est. i. duplicem faciē habet secundum præceptum, sententiamq; Varronis, q ait esse artem extrinsecus unam. aliā intrinsecus. Ars extrinsecus talis est, quæ nobis scientiam solam tradit. Intrinsecus, quæ ita dat scientiam, ut illud ipsum quod scientiam dat, quibus rationibus faciamus ostendat, ita illa ad scientiā solam proficit. hæc ad scientiam quæ in hac actu sit, utputa si dicam grammatica ars est gnara partiū orationis, gnara syllabarū, gnara literarum, per hanc discimus omnia uitia uitare. Hæc cum dico, cūq; per hāc uitari uitia dico, non tamen cum uitentur ostendo. Artē

Ars extrinsecus.

Ars intrinsecus.

Gramatica quid.

illam

illam extrinsecus doceo, per quã sola scientia discitur. Si autem dicam quæ sunt partes orationis, quæ syllabæ, quæ literæ, quibusq; modis omnia illa constent, quo pacto uitia uitentur, tunc erit illa ars, cui est nomen intrinsecus, non quæ ad scientiam nostram tantum proficit, sed quæ in actu sit. ergo & ars Rhetorica duplex est. Nam est extrinsecus, & intrinsecus. Intrinsecus autem illa est, quæ nobis ad actus præcepta artis insinuat. Extrinsecus porrò quæ nobis quid sit Rhetorica, demonstrat. quam cum demonstrauerit, scimus tantum, sed exercere non possumus. hanc itaq; artem extrinsecus, quæ solam scientiam parit, quinq; rebus Tullius ostendit. Genere artis, officio, fine, materia, partibus. Ipse autem ostendit se de ea arte, quæ est extrinsecus, esse dicturum. Intrinsecus uero artem quæ nobis ad actus præcepta dat. Interim differre. Ait enim. C. Sed ante, quàm de præceptis oratorijs dicamus, dicendum uidetur de genere ipsius artis. V. Quoniam primo artis generi satisfaciendum est, quale genus Rhetoricæ artis sit, explicemus.

Ars Intrinsec9.

C. CIVILIS quædam ratio V. Vt supra promisimus, de genere artis Rhetoricæ nobis dicendum est. Genus hoc ipsum quod sonat genus uox est. hæc uox generis triplicem significantiam habet. Est genus. i. patria, parẽtes, origo, sanguis. Quomodo est illud unde genus ducis. Est item genus sub quo multa similia ex eodem descendentia continentur. Vt animal genus. etiam hoc modo piscis, equus, animalia, sed horum omniũ genus animal. Est tertium illud genus quo cuiuslibet rei qualitas indicatur. si dicas cu-

Genus triplex.

Virg.

ius generis uestis, cuius generis factura. In hoc genere artem rhetoricā ponit, idest qualis uel quanta sit demonstrat. Et recte siquidem ars genus est. Illud sub quo genere artis ars grammatica, ars dialetica, ars rhetorica. sed istæ omnes artes in genere qualitatis sunt ponēdæ, quo quales uel quantæ sint, demonstrentur. ergo & rhetoricam in genere qualitatis ponit, quo qualis uel quanta sit demonstretur. Deinde debet attendere ubi sit ars rhetorica, an sola sit, si par, si æqualis, maior minor ne sit. Atq; ideo quia hæc diligenter inspexit, rhetoricam ciuilis cuiusdam rationis partem dicit esse maiorem. Et quia ad genus artis rhetoricæ descē dimus, quæ sit, uel ubi sit, attendamus. Omnis patria q̄quid agit, ciuilis ratio dicitur. Hæc ciuilis ratio duplex est. Vna quæ res certas solēni cursu, et sine ullo tumultu agit. & altera quæ in lite, ac disceptatione uersatur, et hoc mō q̄cq̄d agit, duobus modis agit, factis & dictis. ita ciuilis ē ratio una in factis et dictis, sed quæ facta et dicta in actu, atq; ope cōstitutæ sunt. Alia in factis & dictis, sed quæ facta & dicta in iudicio, uel quæstione uersantur, ita una illa ratio in actu est, atq; opere, hanc uero alteram ciuilem rationem, quæ in quæstione uersatur, scientiam nominauit. hic enim docetur quid iustum, quid utile, quid honestum. Hæc rursus ciuilis ratio, idest scientia in duobus est, in rhetorica. i. artificiosa eloquentia, & in sapientia, idest rerum conceptiōne ex natura ueniente. Sed quia orator plus per eloquentiam gerit, idcirco rhetoricam ciuilis rationis partem esse, diximus, sed quia duplex est, cuiusdam rationis partem dixit. nam & sibi, & sapientiæ, ut ge-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

nus exprimat rhetoricam partem magnam, amplãq; esse confirmat. C. Ciuilis quædã ratio est, quæ multis, & magnis ex rebus constat. Eius quædã magna, et ampla pars est artificiosa eloquentia, V. Cum dicit quædam ratio est, ostendit duplicem esse, unam quæ in opere constituta est, alterã quæ in quæstionibus. quam rationem ciuilẽ in qua rhetoricam ponit, ut supra diximus, sciẽtiam debemus intelligere, & quod ait multis & magnis ex rebus constat. Notum est enim quã crebris, & de quã magnis rebus iudicia uel quæstiões habeantur. Parũ ergo fuerat dixisse multis ex rebus, nisi addidisset, et magnis. C. Eius quædã magna, et ampla pars est artificiosa eloquẽtia, V. Cũ ait quædã pars ostendit eloquẽtiam & sciẽtiam ex duplici cõstare, idest ex sapiẽtia & artificiosa eloquentia. sed eloquentiã ptem esse maiorẽ. C. Et magna, inqt, & ampla pars V. Magnũ est, qđ in cumulũ sui, & magnitudinẽ crescit. amplũ quod late patet, & per multa diffunditur, ita ut supra, quæ multis et magnis. Magnũ ita ibi, ut hic posuit, multum uero ad amplitudinem referamus. C. Magna, & ampla pars inquit artificiosa eloquẽtia. V. non eloquẽtia solũ sed artificiosa eloquẽtia, quæ rhetorica uocatur. C. Nã neq; cũ ijs sentimus, qui ciuilem sciẽtiam eloquentia nõ putant indigere, V. Diximus supra partem illam ciuilis, quæ in iudicijs uersatur, sciẽtiam uocari, hancq; ex duplici constare sapiẽtia. s. & artificiosa eloquẽtia. Quare nũc se ab illis dissentire dicat, q horũ altero ciuilẽ sciẽtiam cõstare dicunt. C. Nã neq; inqt cũ his sentimus, q ciuilẽ sciẽtiam eloquẽtia non putant indigere, V. Multi,

Magnũ qd.

Amplum.

Rhetorica.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

inquit, dicunt ciuilem scientiam sine eloquentia stare non posse. Cuncta enim per naturam .i. per sapiētiam facile posse cognosci. multi autem dicunt ciuilem scientiam sola eloquētia constare posse. Illudq; esse iustum uel iniustum, quod eloquētia potuerit persuadere. sed ego, inquit, ab utrisq; dissentio. nam ciuilis scientia, & ex sapientia constat, qua cuncta sentimus, & ex eloquentia, qua id, quod sentire possumus, explicamus. Sed quia eloquentia posita in R.P. facilius quod fuerit aggressa persuadet, icirco eam in ciuili scientia partem dixit esse maiorem. C. & ab his qui eam putant omnem rhetoris ui & artificio contineri, V. Si ergo omnis ciuilis scientia sola Rhetorica non potest contineri, Rhetorica ciuilis scientiæ pars est. quod autem ait. rhetoris ui, & artificio tale est, ac si dicatur. Grāmatica est gnara literarum, per hanc enim discimus omnia uitia uitare, nō dico tamen quomodo uitentur. Artem illam extrinsecus doceo, perquam solum uitentur, sed non quomodo. Si autem dicam quæ sint partes orationis, quæ syllabæ, quæ literæ, quibus characteribus constent, quo pacto uitia uitentur, tūc erit illa ars cui est nomen intrinsecus, non quæ ad scientiam nostram tantum proficit, sed quæ ad actus sit. ergo et ars Rhetorica duplex est. Nam est extrinsecus & intrinsecus, intrinsecus autem illa est, quæ nobis ad actus præcepta artis insinuat. Extrinsecus porrò quæ nobis qd sit rhetorica demonstrat, quam cum demonstrauerit, scimus tantū, sed exercere non possumus. Hæc itaq; res, quæ solam scientiam parit, ui & artificio continetur. Artificium est quo ad aliquid citius faciendum per præcepta forma-

Natura.

ciuilis scientia.

Rhetorica duplex.

scientia.

Artificiu.

mur. Nam id quod ex artificio conficitur, uis est. ergo Vis. q̃d.
hic Rhetoris ui, inquit, ostenditq; unde uis illa descen-
dit, & artificio contineri. C. Quare hanc orato-
riam facultatem in eo genere ponemus, ut eam ciuilis
scientiæ partem esse dicamus. V. Artificiosam eloquē
tiam facultatem oratoriam uocauit. arte enim unius cu
iusq; rei facultatem cōsequimur, & hæc eadem uis est, Facultas.
quæ ut supra diximus, ex arte colligitur. C. Offi-
cium autem eius facultatis uidetur esse apposite dicere
ad persuasionem. Finis persuadere dictione. V. Offi
cium est unius cuiusq; personæ actus congruens secun- Officium.
dum mores ciuitatis. ergo officia pro personis diuersa
sunt. Aliud enim est officium patris, aliud amici, aliud,
ut ad rē redeamus, artis oratoriæ. Officia uero omnia
ad finem spectant. Finis quoq; ad officia refertur. Nā
neque officium recte definiri potest sine admixtione fi
nis, neq; finis sine officij coniunctione, & hoc in omni-
bus personis, ac rebus, ut hic Cicero in definiendo ora
toris officio finem nectit officio. ait enim officiū aūt eius
facultatis uidetur esse apposite dicere ad persuasionem.
ergo officium oratoris est dicere, sed apposite ad per-
suasionem, ubi iam finis admixtio est, idest persuasio-
nis. Nam solū dicere, non bene officium definitur ora-
toris. potest enim esse multorum. nam & poetæ, & phi
losophi dicunt. itaq; oratoris officium plenissime finis
admixtione declarauit. deinde finem oratoris officij
ait esse persuadere. sed non satis plene finem orato-
ris ostenderat, si solum persuadere potuisset. nam per- Persuasio
suadetur tabulis, tormētis, testibus, multisq; alijs rebus. ex quibus
ergo ut finem proprium declararet, fini adiunxit of-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ficium. ait enim finis est oratoris officij persuadere dictione. dictione inquit, quod est oratoris officium, ita inquit, & medici officium est curare, sed quia multi, et & incantatione, & ligaturis curant, curare inquit, sed apposite ad sanandum. ergo ut euidentius officium medici demonstraret, finem quoq; iunxit officio, idest curationi sanitatem. Deinde finis est medicinalis officij inquit, sanare. sed quia multi item sanant, addidit sanare curatione. ita ergo semper officium, & finis sine altero exprimi non possunt. hanc tamen distantiam dicit esse inter officium & finem, ut in officio quid agendum sit, in fine quid complendum sit, considerare debeamus. hic Marcomannus errauit, q dixit finem oratoris officij non esse persuadere, nec finem medicinalis officij, sanare, & enim sæpe non persuadere oratorem, & medicum nō sanare contingit, ideo addidit. Quatenus rerum cōditio, personarumq; patiatur, sed non intellexit Ciceronem, qui finem in rebus ipsis posuit. nam in euentu, idest qui finem in officio constituit, & in his ipsis rebus, quæ dum in officio sunt, ad finem tendunt. quare & oratoris officij finem esse cōpletum, si apposite ad persuasionem dicat, & medicinalis officij finem esse completum, si quicquid ad sanitatem spectare uidetur, adhibuerit. Marcomannus itaq; finem non in rebus, sed in euentu collocauit. C. Materiam artis eam dicimus, V. Res interdum specialiter definimus, cum quid sit ab eisdem ipsis, incipiamus demonstrare, ut paulo ante definiuit genus officium finem in arte scilicet Rhetorica. Interdū quo clarius definiamus, à genere incipimus eius rei quā definimus,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

*sed à genere quod sibi uicinum sit, non ualde remotũ,
ut nunc Cicero cum materiam artis rhetoricæ demon=
straturus sit, nõ à materiæ definitiõe cœpit, sed à ma=
teria artis. Primũ autẽ genus est materia. Materia por
rò in duas spẽs diuiditur. est autem materia artis, et nõ
artis. rursus materia artis diuiditur in artes plurimas
grammaticam, dialecticam, rhetoricam, aliasq; multas.
ergo à materia artis, quæ medio supra incipit, ut defi
niat materiam artis rhetoricæ. materiam inquit artis
ut genus esse non addidit rhetoricæ. Verũ quod ait eã
dicimus. Ostendit artis oẽm materiam in duobus esse,
idest in eo ubi fiat aliqd, & in eo unde facit, ut puta
fabri materia est in eo ubi facit, idest ferrum quod tun
dit. est item fabri materia in eo unde facit, idest malle
us quo tundit. ita & medici materia est, ubi facit mor
bus, ac uulnera. Item unde facit instrumenta qbus cu=
rat. sic & materia rhetoricæ artis potest in eo esse ubi
facit, idest in deliberatione, demonstratione, iudiciali. Po
test & in eo esse unde facit. i. in argumentis, quæstioni=
bus, & in reliquis materiæ necessarijs. Verũ Cicero
generaliter materiã artis illã dicit. C. in qua omnis
ars, & ea facultas quæ conficitur ex arte, uersatur. i.
ubi fit, non unde sit, ut medici materia sit morbus, ac
uulnera. Fabri ferrũ quod tundit. Rursus rhetoricæ ar
tis materia sit deliberati, demonstratio, iudiciale nõ ar
gumenta, & illa omnia quibus materia rhetoricæ ar=
tis impletur. Verũ quod ait, in qua omnis ars, et ea fa
cultas, quæ conficitur ex arte, uersatur. Cũ accipimus ali
cuius rei artem, necesse est nos aliquid ex ea conseq.
Quare id qđ ex arte cõficitur, ut supra docuimus, fa=*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

cultus dicatur. Cuncta enim per artem facilius transiguntur. C. Has autem res alij plures, alij pauciores. V. Eas res scilicet in quibus materia artis rhetoricae consistit. sunt aūt, ut Aristoteli & Ciceroni placet, tres. idest triplex materia demonstratiua, deliberatiua, iudicialis. itaq; quantum ad materiā rhetoricae artis expectat, hoc plenum est. Iam quicquid plus est à pleno, plus intelligitur. Quicquid minus à pleno, minus intelligitur. Verum quod plus est, dupliciter plus est, aut in eo ubi modus ē, aut in infinito. Et ideo addidit praeter illud qđ dixit alij plures existimauerunt. C. Nā Gorgias, inquit, Leontinus antiquissimus ferè rhetor, omnibus de rebus oratorem optime posse dicere existimauit. hic infinitam, & immensam huic artificio materiā subijcere uidetur. V. Ergo illi, qui in pluribus rhetoricam materiam constituunt, exhortationem & cōsolationem in rerum generibus ponunt. i. in materia rhetorica. sed qa Orator in ciuili ratione uersatur, consolatio porrò priuatorum est, consolari amici est potius q̄ oratoris. Deinde quia officium oratoris est ꝑsuadere dictione, exhortatio siue dehortatio ad materiam nō pertinent oratoris. Cum enim exhortor nihil persuadeo, sed uolentem aliquid ut magis uelit, instigo, & cū dehortor nolentem aliquid non tunc primum persuadeo, ut nolit, sed ut magis nolit, instigo. ergo necessario exhortationem & consolationē Tullius à materia rhetoricae artis separauit. Item illi, qui res pauciores rhetoricae materiae tribuunt, demonstrationē tollunt. dicunt enim in demonstratione nihil persuadere oratorē, cū re uera persuadeat, sed falso. Nam cum aliquem uitu=

peramus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

peramus, siue laudamus, ut apud omnes talis hēatur, qualem demonstramus, sine dubio persuademus. ergo Cicero Aristotelem secutus, triplicem materiam esse dicit oratoris officij, demonstratiuam, deliberatiuam, iudicialē. sed has materias in publicas causis constituit, hisq; personas certas tribuit. quare has tres res definiuit in ciuili negocio positas cum certae significatione personae. Demonstratio est, inquit, certae personae aut laus, aut uituperatio. Deliberatio est, inquit, quae posita in publicis causis, assertionis suae sententiam dicit. Iudicialis est, inquit, quae in iudicio ciuili posita duo agit, aut accusat, aut petit contra, aut defendit aut negat. Nam Gorgias Leontinus antiquissimus ferè rhetor hic oratorem dixit omnibus de rebus optime posse dicere, qui ut uidemus à pleno excedit, & excessit, non ad id, quod habet modum, sed in infinitum. deniq; hoc ipse Cicero ostendit hic infinitam, inqt, & immensam huic artificio materiam subijcere uidetur. C. Aristoteles autem, qui huic arti V. Duo, quae oratori maxime sunt necessaria, Aristoteles circa scribendam artem dedit, Inuētionem, & elocutionem. adiumentum enim de inuentione uenit. ornamētum de elocutione. hic ergo Aristotelis sentētiam sequitur. Nam rhetoricam materiam triplicem constituit, demonstratiuam, deliberatiuam, iudicialem. C. Nam Hermagoras V. Scimus Ciceronem materiam rhetoricae artis triplicem cōstituere. Iudicialem, deliberatiuam, demonstratiuam, hocq; etiam Aristoteli placuisse. quare superius reprehendit eos, q oratori infinitam materiam constituerant, reprehēdit eos, qui addiderant exhortationem & consolationem,

Gorgiae error.

reprehendit, & eos qui ſubtraxerant demonſtrationem. Hunc etiam Hermagoram, qui neq; arte ſcripſit, confutat ac lacerat, dicitq; hunc uehementer erraſſe, quod materiam oratoris in duas partes diuidat in cauſam, & in quæſtionem, quorum unum dicit eſſe oratoris officij cauſam ſcilicet, aliud lõge ab oratore remotiſſimum, & nec ab ipſis philoſophis diligenter comprehenſum ſcilicet quæſtionem. C. Nam Hermagoras q̃dem nec quid dicat attendere, nec quid polliceatur intelligere uidetur, V. Duobus modis reprehendit Hermagorã quod non perſpexerit rei illius uim quæ omnino remota eſt ab oratoris officio, ideſt quæſtionem. Et quod uideatur de ſe polliceri ea quæ oratori attribuit ad dicendum. hoc quoq; duobus modis reprehendit. nam errauit inquit, ſi non quod omnis orator, ſed quod ipſe poſſit ad materiam rhetoricæ artis applicauit. deinde inquit, nec ipſe potuit. nam nunq̃ illum ex arte dixiſſe omnes uidemus. ergo quoniam duo diximus in Hermagora reprehendiſſe Ciceronem quod rẽ non attenderit, quod multum de ſe uideatur eſſe pollicitus, primo eum demonſtrat rem quã oratori attribuerit non uidiſſe. ſed antequam id oſtendamus, quid ſit cauſa, quid queſtio uideamus. C. Cauſam eſſe dicit, quæ rem habeat in ſe controuerſiam in dicendo poſitam cũ perſonarum certarum interpoſitione, V. Cauſam inquit, hãc eſſe dicit controuerſiam in dicendi contentione poſitam cum certis perſonis. C. Quam inquit, cauſam nos quoq; oratori dicimus eſſe attributam. V. nã huic inquit, cauſæ tria genera ſupponimus. Iudiciale, Deliberatiuum, Demonſtratiuum. C. Quæſtionem

porro

Hermagoræ error.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

porro hanc esse dicit. Controuersiam quidem in dicen
do positam, sed sine certis personis. quæ scilicet Rheto-
rica dictio uocatur. Thesis porro duplex est Theorice
& Practice. Theorice est quæ diuina cognoscit. Pra-
ctice est quæ in hominum negotijs, et ciuili disceptatio=
ne uersatur. ergo primo asserit Hermagoram, uim rei
quam oratori attribuat, non uidisse. nam Thesin ora-
toris materiam non esse persuadet. quæ cum duplex
sit, Theoricen magis exaggerat. nec paruis aut leuibus
quæstionibus, sed infinitis. Veri ne sint sensus, quæ sit
solis magnitudo. sed quare & practicen Thesin posu
it, idest & quid sit bonum præter honestatem. Thesin
quidem Cicero materiam oratoris esse non dicit. illãq;
Theoricen omnino remouet. Practicen autem Thesin
dicit ab oratore tractari, sed ut argumenti locum te-
neat non materiæ. ergo ita tollit oratori practicen The
sin, ut materia eius non sit, liceat autem ei pro argu-
mento proferre. C. Vt quid sit bonum præter hone
statem. V. Stoici dicunt honestatem solam bonam esse.
Iam multi disputant utrum et utilitas bonum sit, utrũ
& dignitas bonum sit. C. ueri ne sint sensus. V. ut
Lucretius negat eẽ ueros sensus odoris, uisus, tactus,
saporis, auditus. C. Quæ sit solis magnitudo. V. Vtrũ
tantus sit quantus uidetur, an maior uel multo minor.
C. Quæ sit mũdi forma. V. Multi.n. dicunt mundũ
in modũ spæ esse collectũ, multi oblõga rotunditate esse
formatũ, multi plana facie, multi quadrata, multi in ca
meræ modũ. s. ut sub terra nõ sit similis, ac supra ca-
put ẽ mũdi facies. C. quas q̃ones procul ab oratoris of
ficio rẽotas, facile oẽs itelligere existimamus. V. bñ ait

Thesis duplex
Theorice
Practice.

Sensus.

Mundi forma.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

oratoris off. ab oratoris officio remotas. Oratoris officium enim est, negocium ciuile tractare. Non tamen dixit ab oratore remotas. Potest enim orator postq̃ proprio officio satisfecerit, etiam philosophiæ operam dare. C. Nam quibus in rebus summa ingenia philosophorum plurimo cum labore consumpta intelligimus, V. Quando aliqd negamus, aut tollimus, quare id facimus demonstrare debemus, ut nunc Cicero ab oratoris materia tollit thesin, & probat se recte tollere. nam inquit, res illas in quibus philosophi ingeniosi magno cum labore uersati sunt, has oratori quasi paruas ptes applicare dementiæ est oratori scilicet, qui ægre suum quoq; implet officium. C. Quod si magnam in his Hermagoras, & cætera. V. Ostendit iam Hermagoram quod primum fuit, uim rei illius non uidisse quam ad oratoris materiam, quasi parum aliquid applicuerat. Nunc illud aliud tractat, nec quid polliceatur intelligere uidetur. et ostendit primo non recte eum fecisse, si ex eo quod ipse posset, in cæteros præcepta cõstituerit. C. Quod si inquit, magnam in his Hermagoras habuisset facultatem studio, et disciplina comparatam, uideretur, fretus sua sciẽtia, falsum qddam constituisse de oratoris officio. V. Deinde illum nihil potuisse confirmat. Simul'q; illi & rhetoricam, & philosophiam tollit. Practicæ enim rhetoricæ ẽ theoricæ philosophiæ. C. Nunc uero inquit, ea uis est in homine, ut ei multo rhetoricam citius quis ademerit, quã philosophiam concesserit. Quod si magnam in his rebus Hermagoras habuisset facultatem studio, et disciplina comparatam, V. Ostendit quibus rebus facultatem totius scien-

Facultas unde.

tiæ conse=

tiæ consequatur studio inquit, & disciplina. Studium est animi consensus ad aliquid. Disciplina est præceptũ quibus acceptis id, quod desideramus, implemus, itaq; studiũ in nobis est præceptum extra nos. sed ad nos. C. Neq; eô, quod ars eius, quã edidit, mihi mendosissime scripta uideatur. V. Ea uis est, inquit, in Hermagora, ut ei citius quiuis adimat rhetoricam, quàm philosophiam concedat. Sed non, inquit, ideo hoc dixi quo mihi ars eius, quam edidit mendosissime scripta uideatur. Iam cum ait non mendosissime, non negat mendose. Et quoniam dixit esse aliquid in eius artibus, quod sit probandum, quippe quæ non mendosissime scriptæ sunt, ait eum multa ex antiquis artibus collegisse, ut si quid forte probabile alienum sit. Deinde quàm astute ibi Hermagoræ dat, & diligentiam ubi sibi de alienis multa conquirit. Alioqui ubi propria eius inuẽta perscribit, nihil illi horum dat, quin immo multa tollit, cum ait. & non nihil ipse quoq; noui protulisse. Verum oratori minimum est de arte loqui, quod hic fecit, multo maximum ex arte dicere, quod eum minime potuisse facere omnes uidemus. V. Orator duo habere debet, ut artem tradat dicendi, ut ipse ex arte dicat. sed officium eius ex hoc uerum est, ut ex arte dicat. Illud autem accidens, ut artem dicendi tradat, quod rhetoris officium solum est. ergo non quidem mihi Hermagoras uidetur mendosissime artes scripsisse, sed oratori maximũ illud est nõ ut artẽ tradat, qđ rhetoris propriũ est, sed ut ex arte dicat, quod oratori maxime est necessarium. Tollit ergo Hermagoræ exercitatiõem ex arte dicendi, quod eum inquit, minime potuisse omnes

studiũ qd.
Disciplina
oratori duo.
Rhetoris propriũ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

uidemus. Minime inqt, potuisse. nec hoc illi dat, ut quomodocunque potuerit. ergo si nec sapiens fuit, nec dicendi peritus recte, nec quid dicat attendere, nec quid polliceatur intelligere uidetur. Orator enim uir esse debet bonus, & dicendi peritus. Deinde concludit. quare conuicta Hermagorae, & refutata sententia superest, ut materiam Rhetoricae illam, quae & Aristoteli placuit, constituamus triplicem scilicet. Iudicialem, deliberatiuam, demonstratiuã. C. Partes autem hae, quas pleriq; dixerunt. V. Meminimus de arte extrinsecus quinq; res Ciceronem se spopondisse dicturum. De genere artis Rhetoricae. de officio, de fine, de materia, de partibus. itaq; quoniam quatuor res explicatae sunt, hoc extremũ est, ut de partibus disseramus. Partes sunt hae inquit, quas pleriq; dixerũt. multa Cicero ab alijs recte in artibus posita secutus ẽ, ut paulo ante Aristotelis sententiam secutus triplicem materiam Rhetoricae artis esse dixit, Iudicialẽ, deliberatiuam, demonstratiuam. itaq; & nunc partes inquit, quas pleriq; dixerunt. alij enim partes. VII. multi. IIII. sed pleriq;. V. esse dixerunt. eorum & sententiam Cicero secutus. V. partes esse confirmat. C. Inuentionem, dispositionem, elocutionem, memoriam, pronuntiationem. V. Inuentionem esse dicit ad negotij fidem, aut uerarum rerum aut uerisimilium excogitationem. sed orator in uerisimilibus maxime uersatur. Duo enim sunt genera argumentorum necessarium, & probabile. necessariũ in ueris rebus est. probabile in uerisimilibus. Dispositionem dicit esse ut inuenta locis necessarijs per ordinem disponamus, Elocutionem porrò in duobus po

nit, in

nit in idoneis uerbis, et in sententijs, scilicet ne in uer bis singulis barbarismus, ne in pluribus soloecismus. deinde siue uerba, siue sententias, ut competenter inuentionibus dispositis applicemus. Memoriam uero illã esse dicit, ut circa inuentiones retinẽdas argumenta, uel uerba firmiter concepta teneamus. ergo dicentis hæc memoria est, non legentis. Deinde C. pronunciatio ẽ inquit, ex rerum, & uerborum dignitate, uocis, & corporis moderatio. i. V. ut rem magnã dicturus pompã corporis, uocisq; perpẽdas, ut rem humilem dicturus, hæc eadem moderatius ostentes. Pronuntiatio ergo in duobus est in uoce, & in corpore. Corpus uero duo habet, motum sui, & uultum quo. s. ad negocium cõposito sæpe rebus addimus, aut detrahimus dignitatem. C. Nũc his rebus breuiter constitutis, V. Iã quinque res, quas se de arte extrinsecus dicturũ esse promiserat, executus est. ostendit. n. quod esset genus artis rhetoricæ, qđ officium, ꝗ finis, quæ materia, quæ partes. quibus omnibus cognitis scimus tantum qd sint, nihil tamen nobis ad actus prosunt. harũ tres res semꝑ in sola sciẽtia sunt. i. genus, officiũ, finis. et ideo se alio tẽpore de his dicturũ esse promittit. Ad præcepta. n. artis rhetoricæ minime ꝑtinent, ut ipse ait. nã et uerborũ multorũ indigent. quippe de his est longa disputatio, et nõ tantoꝑe ad artis descriptionẽ, et præcepta ꝑtinent. Uerũ de duabus rebus dicturus est, de materia ac partibus quæ iã dudũ tantũ, ut sciremus qd essent edocuit. Nunc in his præcepta dat. s. ut harũ rerũ non solũ sciẽtiam, sed etiã actus hẽamus. ergo ostendit eum qui artem rhetoricam scribat, de duabus reliqs rebus

Memoria.
Pronuntiatio.
Pronunciatio.
Corpus.

de materia artis, ac partibus satis esse dicere. C. Eum autem, inquit, qui artem rhetoricam scribat, de duabus reliquis rebus, de materia artis, ac partibus scribere oportere existimamus. Ac mihi quidem uidetur coniunctim agendum de materia, ac partibus. V. Recte ait coniuncte agendum. partes enim sine materia esse non possunt. nisi enim controuersiam aut deliberatiuam, aut demonstratiuam dicamus, quae materiae sunt. Inuentione, dispositione, elocutione, memoria, pronuntiatione. quae partes sunt, uti non possumus. coniuncte ergo agendum est de materia, ac partibus. itaq; ostendit primo, quod esset genus artis rhetoricae, quod officium, q finis, quae materia, quae partes. ex his tria in aliud tempus distulit, idest genus, officium, finem. atq; ideo de duobus reliquis, quae ad praecepta pertinent, se ait esse dicturum. de materia. s. ac partibus. Partes porro. V. sunt. inuentio, dispositio, elocutio, memoria, pronuntiatio. harum solam inuentionem in duobus libris tractat, & in hanc praecepta tradit. Pauca etiam de elocutione commemorat. Reliqua uero nec contingit quidem. i. dispositionem, memoriam, pronuntiationem. ergo quoniam de sola inuentione dicturus est, & quoniam in omni causarum genere inuentio plurimum ualet, incipit de inuentione tractare.

C. OMNIS res, quae habet V. Vt diximus, tractatus incipit inuētionis. & primum hoc debemus scire compendium, quod omnis inuentio quinq; locis constat. Debemus enim primo considerare, quae sit constitutio. deinde simplex'ne sit causa, an duplex. Tertio scripti, an rationis. Quarto, quae causae quaestio,

quæstio, quæ ratio, quæ iudicatio, quod firmamentum. Quinto ut omnis causæ partes nobiscum ptractemus. deinde partes orationis principium, narratio, diuisio, confirmatio, reprehensio, conclusio. ergo ut se ordo habet, primum de constitutione dicemus. Hoc tamen animaduertamus quod Cicero hos quatuor status rationales constitutiones uocet, atq; hos semper in omnibus negotijs dicat esse principales, idest coniecturam finem, qualitatem, translationem, hos ergo constitutiones appellauit. illos autem alios legales non constitutiones, sed status uocat. nec unquam horum aliquem principalẽ dicit esse posse. sed ut originem statuum melius nosse possimus, formam similitudinis attendamus. Omnis constitutio sic est ut aspectus, aut enim aliquid uidere uolumus nec uidemus, & est coniectura, aut cum uidemus aliquid, & quærimus quid sit, & est finis. aut cum uidemus quid sit, & quærimus quale sit, & est qualitas. Translatio porrò ab hac similitudine uidetur esse remota. igitur constitutionem esse dicit quæstionem, ex qua causa nascitur. Quæstio est uox intentionis & negationis. i. fecisti, non feci. aut iure feci. in hac ergo quæstione semper sit necesse est constitutio. causa est uero quæ nascitur ex quæstione, idest an fecerit, an recte fecerit. Hoc tamen tenere debemus, quod à Cicerone & causa, & quæstio ad eandem significantiã profertur. ut nunc causam pro quæstione, nunc quæstionem pro causa ponat. Itaq; constitutio facile inueniri potest, si extremam partem thematis attendamus, in qua cum intentionem ex nostra persona proposuerimus, debemus attendere quid ad intentionem competenter respondere possit,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

tunc in responsione constitutionem necesse est inueniri.

C. OMNIS res, quae habet in se positam in dictione, ac disceptatione aliquã controuersiam

V. Recte in dictione ac disceptatione, sunt .n. multae controuersiae non dictione, ut opificum. uerum quod ait quae habet in se positam in dictione, ac disceptatiõe aliquam controuersiã, dictio potest esse demonstratiua materia. disceptatio uero deliberatiua, et iudicialis. deinde dictio potest esse narrationis, ut ipse ait. Dicendo explananda sunt omnia. Disceptatio uero quaestionis. Ibi enim totius controuersiae pugna uersatur. ergo quaecunq; res posita in dictione, ac disceptatione facit aliquam controuersiam, necesse est habeat quaestionẽ, idest constitutionem aut facti, aut nominis, aut generis, aut actionis. & primum rebus indicat quaestiones, siue constitutiones. post his dabit nomina, partim ex rebus sumpta, partim ex commodo actionis. Itaq; nunc modo rebus indicat constitutiones cum ait. In omni controuersia aut facti, aut nominis, aut generis, aut actionis quaestiones esse oportere. de his enim rebus sit quaecunq; controuersia necesse est. sed anteq̃ nomina det constitutionibus, definit quid sit constitutio, uel unde nascatur. Quaestionem inquit, ex qua nascitur causa, hãc constitutionem uocare debemus. quaestionem porro esse diximus uocem utriusque partis, idest fecisti, non feci. aut recte feci. causam uero illam an iuste fecerit, hoc etiam diximus quod Cicero idem uelit quaestionem esse quod causam, & quod his circa eandem significantiam communiter utatur. Denique statim demonstrabit se his uti communiter. C. Eam igitur quaestionem,

Dictio- Disceptatio

Controuersia Quaestio.

Constitutio quaestio qd.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ex quã cauſa naſcitur, V. hic primam fecit quæſtio-
nem. deinde ubi oſtendit quid ſit conſtitutio ait. C. Cõ
ſtitutio eſt prima conflictio cauſarum V. Incipit con-
ſtitutionibus nomina dare. C. Cum facti, inquit, con-
trouerſia eſt, V. idem debemus facta intelligere, quod Facta.
dicta. Vt. n. utrum aliquid factum ſit, quæritur, ita et
utrum aliqd dictum ſit, poteſt quæri. quare huic con
ſtitutioni quoniã incerta, & non apparẽtia coniectu- Coiecturalis
ris, uel ſuſpicionibus indagantur, recte coniecturæ no=
men impoſuit. alij hãc conſtitutionẽ realẽ uocauerũt, Realis.
quod in ea quæratur utrũ res, de qua agitur, facta eſſe
uideatur. alij σταδιακὸν græco uocabulo quidem q̃d σταδιακόν.
in ea de incerto inueſtigando maximum certamen ha=
beatur. unde & ſtadiũ dicitur, q̃d ibi exerceantur cer Stadiũ.
tamina. Sed Cicero conſtitutioni huic ex modo actionis
nomen impoſuit. in hac aũt conſtitutione modus actio=
nis eſt hic, quod res coniecturis quæritur. ideo ergo cõ
iecturã uocauit. C. Cum autem nominis, q̃a uis uo=
cabuli definiẽda uerbis eſt, conſtitutio definitiua nomi
natur. V. Nominis inq̃t, eſt controuerſia cum de facto Nominis
conſtat, ſed quæritur quo id factũ nomine appelletur. controu.
atq; ideo quoniã facti uocabulum pro neceſſitate ſuſce
pti negotij nobis appoſita definitione nudandum eſt,
conſtitutio definitiua nominatur. huic quoq; conſtitutio- Definitiua
ni non ex re, ſed ex modo actionis nomen impoſuit. const.
res eſt enim huius conſtitutionis nominis ambiguitas.
modus actionis eſt nominis definitio. Recte ergo huic
conſtitutioni non ex re, ſed ex modo actionis nomen
impoſuit. C. Cum uero qualis ſit res & cætera.
V. Et ſupra oñdimus cũ de genere artis rhetoricæ di=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.1.2.34

Genus quot modis

sputaremus genus in triplici significatione consistere. esse genus sanguinem. esse genus sub quo similia multa teneantur. esse genus qualitatem, idest quo unius cuiusq; rei qualitas indicetur. ergo inquit, cum & de facto, et de nomine conuenit, sed quaeritur quale sit id quod in iudicio uersatur, quoniam de genere negotij controuersia est, constitutio generalis uocatur, qualitas scilicet. uerum huic constitutioni non ex modo actionis, ut superioribus duabus, & post quartae. sed ex re, idest negotio nomen imposuit. hic enim res illa est, quod negotij genere uel qualitate quaeritur. itaq; ex re huic constitutioni nomen imposuit, ut generalis uocetur, idest qualitas. C. At cum, inqt, causa ex eo pendet, & reliqua. V. Cum inquit, talis fuerit controuersia, ut in hoc sit tota contentio. cum aut ab alio nos accusari debere dicimus, aut non nos, sed alios accusari, aut non apud hos, sed illos, non hac lege, sed illa, nõ hoc crimine, sed illo, non hac poena, sed illa, quoniã in his omnibus de translatione actionis controuersia est. Agitur enim ut actio translatiua nominetur, constitutio translatiua nominatur. Huic quoq; constitutioni ex modo actionis nomen imposuit. agitur enim ut actio transferatur. Verum quod ait non hoc crimine sed illo, non'ne & in fine cum quaeritur utrum fur an sacrilegus sit, id quaeritur quonam magis crimine accusandus sit? sed hoc interest quod in fine crimina utraq; iunguntur. Nõ .n. cum sacrilegum dico, furem nego. in translatione uero uno accusandus crimine siue illo quod intendimus, siue illo ad qđ reus transferri postulat actionem. C. Atq; harum aliquam in omne causae genus V. Siue inqt,

Qualitas.

Translatiua

in iudiciali, siue in deliberatiua, siue in demonstratione necesse est aut coniecturalē, aut finitiuam, aut generalem, aut translatiuam incidere constitutionem. V. Vbi inquit, harum nulla fuerit inuenta, ibi nulla est controuersia. quare nec causa esse iudicanda est. Si enim constitutio nulla est, unū latus recedat oportet. id enim constat, quod utrinq; latere concurrente fulcitur. igitur si constitutio non erit, nec causa esse iudicanda est. est .n. assistata controuersia. C. Ac facti quidem controuersia in omnia tempora potest distribui. V. Nunc postq̄ constitutiones & rebus, & nominibus iudicauit, ut has manifestius cognoscere possimus, hisdem statibus exempla supponit. C. Ac facti qdem controuersia inqt, in omnia tpa diuiditur. V. Et supra diximus cū de facto sit quæstio, coniecturam uocari. ergo huic coniecturæ tria tempora assignat, præteritum, præsens, & futurum, quod quidē exemplis docet. sed hoc scire debemus nullam rem in iudiciū. in iudiciale genus cadere posse, nisi de præterito. Omnia enim argumenta non de futuris, quæ incerta sunt, sed de præteritis colliguntur. itaq; coniectura quāquam habeat tria tempora, tamē principalis esse non potest, nisi de præterito sit. de præsenti uero uel de futuro incidere possunt post statū alium principalem. ergo nec hanc coniecturam principalē esse credamus. C. Bono'ne animo sint erga Po. Ro. Fregellani. V. In hoc themate demonstratio continetur. nā describendi nobis sunt Fregellani, qui semp uidebantur aduersi. Ita & quod ait C. Si Carthaginem reliquerimus incolumem, nunquid sit incommodi ad R. P. peruenturum. V. & hic deliberatiua potest

Constans qd.

Assistata.

Tempora.

Iudicialis de preterito.

esse. Deliberat senatus, an Carthagini parcat. ergo nihil in iudicium nisi de præterito cadit. C. Nominis controuersia est cum de facto conuenit, V. Nunc de fine tractat cum nominis inquit, est controuersia, idest cum quæritur quo id, quod factum est, nomine appelletur. uerum cum de nomine ambigitur, & de re necesse est ambigatur. nomen enim rei est. res uero nunq̃ sine nomine est. quare cum de nomine dubitatio est, de re quoq; dubitetur necesse est. ergo definitiuus status huiusmodi est, cum de facto constat, & de re uel nomine controuersia est. inter factum enim & rem hoc interest. Res est certam sui formam, & speciem circa cognitionem retinens. ergo si species rei nota est, nomen quoq; notum sit necesse est. Factum est confusum quiddam et incertum hoc solo certum quod scitur quid factum est. in fine itaq; factum constat, sed res non constat, & q̃a rei nomen semper adiũctum est, ideo de nomine controuersia est. quod inq̃t, nomen breuiter nobis definiendum est, et contra atq; aduersarius dicat describendũ, & dat exemplũ. C. ut siq̃s sacrum ex priuato surripuerit, utrũ fur an sacrilegus sit iudicandus. V. Factũ constat. nam sacrũ ex priuato constat esse sublatum. de nomine incertum est utrũ ille fur an sacrilegus iudicetur. quare definitionibus nostris nomen illi aliud q̃ aduersarij uolũt imponere debemus. C. Definienda res erit uerbis, & beuiter describẽda, V. Ad unum q̃dem utrũq; tẽdit. sed q̃a multimodæ sunt definitiões, uideamus interim q̃d intersit inter definitionẽ & descriptionẽ. definitio talis est. homo est animal rationale, bipes, risus capax. descriptio uero talis. homo est qui

Nomen.
Res.
Deffinitiuus status
Res.
Factum.
Definitio.
Descriptio.

rectum uerticem rotundo capite adtollit, cuius sunt sub collo humeri brachiaq; demissa. &c. in hunc modum: Sed ut ipse ait, breuiter describenda. ergo quoniam de fine tractauimus, nūc quoq; qd tractetur de qualitate, uideamus. C. Generis est controuersia, cum & qd factum sit, conuenit, V. tulit coniecturā. deinde cum ait. C. & quo id factum nomine appellari oporteat, cōstat, V. tulit finē. ergo supest, ut quale uel q̄tum sit id qđ factū est, uideamus, et dat exēplū. C. Vtrū iustum, an iniustū sit. utrū utile, an inutile sit. V. qđ cum quæritur, nō nomē rei, sed rei qualitas quæritur, et ideo qualitas apposita est. Incipit Hermagorā reprehēdere, qui demonstrationē & deliberationē sub qualitate constituerit. C. Huic generi Hermagoras ptes quatuor supposuit. V. Reprehēdit ut diximus Hermagorā qđ demonstrationē et deliberationē sub qualitate posuerit. cū ipsa qualitas. i. constitutio sub deliberatiua & demōstratiua sit, de qua re in cōsequētibus latius disputabitur. C. qđ eius, ut nos putamus, nō mediocre peccatū rprehēdendū uidetur, V. Ait graue Hermagoræ peccatū se debere reprehēdere, & id breuiter. Ne si inqt, taceamus, qđ primum est Hermagoræ artes approbare uideamur. et quare eiusdē artes nō sumus secuti, cās dare nequeamus. Deīde inqt, C. ne si latissime Hermagoræ peccatū psequi uoluerimus qđ qdem ē. V. Tertiū inqt nostris præceptis morā uideamur afferre. sed qđ mediū ē de pctō Hermagoræ breuiter disputabimus. C. Si deliberatio, et demōstratio V. Quæstio hæc ē qđ nō recte Hermagoras deliberationē et demōstrationē sub qualitate posuerit. Cicero ergo ait nō recte

Hominis descriptio.

Qualitas.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

deliberationem, & demonstrationem sub qualitate positus quia genera causarum sunt. quod si genera causarum esse Hermagoras fuerit confessus, sine dubio non hæc debuit sub qualitate ponere. sin negauerit, docebit Cicero genera esse causarum. igitur male Hermagoras demonstrationem, & deliberationem sub qualitate collocauit. Ac primo per conditionalem quæstionem, idest hypotheticam ingreditur propositionem, ubicunq; n. si est sub quadam conditione, propositio est. si inquit, hoc est, illud non est, hoc autem est. Igitur illud non est, ita & hic. C. Si deliberatio, inqt, & demonstratio genera sunt causarum, non possunt recte partes alicuius generis causæ putari. V. Genera autem causarū sunt, igitur generis causæ partes esse non possunt, & docet genera esse causarū. Primum igitur ponamus genus causæ. Secūdum partes generis causæ. i. coniecturam, finē, qualitatem, translationem. Tertium sit illud quicquid qualitati subijcitur, ubi Hermagoras deliberationem, et demonstrationem constituit. ergo Cicero primum dicit deliberationem et demonstrationem, quia prima sunt, secunda esse non possunt. quod si secunda non sunt, multo minus tertia esse posse, quod Hermagoras constituisse conspicitur. itaq; meminisse debemus Ciceronem de duobus tractare. i. de primo & secundo, scilicet de genere causæ, & partibus generis. si inquit, deliberatio & demonstratio genera sunt causarum, non recte partes generis causæ possunt putari. i. constitutiones. quod cum docet constitutiones esse non posse, multomagis uidentur partes constitutionis esse non posse. C. Eadem enim res alij genus esse, alij pars potest. eidē genus esse

& pars

Hypothetica conditionalis

& pars nõ poteſt. V. Ariſtoteles ait res omnes quæ in dictis, & factis, & in omni mundo aguntur, decem eſſe, quarum rerum nomina ponemus. Prima ſubſtantia eſt. deinde quantitas, qualitas, ad aliquid, ubi, quando, ſitus, habere, facere, pati. Græcis autem uocabulis ſic uocantur. οὐσία, ποσότης, ποιότης, πρός τι, ποῦ, πότε, θέσις, ἔχειν, ποιεῖν, πάσχειν. Harum prima ut diximus, ſubſtantia uocatur, reliquæ nomen in ſubſtantia ſunt, quæ accidentes uocantur, ut puta membrana ſubſtantia eſt. Accidunt autem ei crocum ſcriptura &c. Cum interea & ſubſtantia res ſit, & ea quæ accidũt res ſint. nunc ad id quo de nunc agitur reuertamur. eadem enim res alij genus eſſe alij pars poteſt, hic rẽ ſubſtantiam illam ponamus, quæ dum ſola eſt, patet omnibus accidentibus. ſed cum ab uno accidenti fuerit occupata, iam in ſe accidens aliud non admittit. Vt puta lana alba res eſt, ſed ſubſtantia. hæc res patet multis accidentibus. poteſt enim lana illa aut roſea fieri, aut ueneta, aut nigra. Sed ſi colorem unum in ſe ſuſceperit, iam in ſe colorem alium non admittit. Similiter & homo ſubſtantia eſt, poteſt autem id, quod homo eſt, nũc ſeruus eſſe, nunc dominus. ſed poſtquam dixero dominum in eo quod dominus eſt, eſſe & ſeruus non poteſt. aut cum dixero ſeruum in eo quod ſeruus eſt, & dominus eſſe non poteſt. ita ergo & hic deliberatio, & demonſtratio res eſt, ſed illa ſubſtantia quæ q̃ diu ſola eſt patet accidentibus .i. generi cauſæ, & cauſæ partibus. Ita quãdiu in incerto ſunt genus alij, alij partes eſſe poſſunt. cum uero generis nomen acceperint, in eo q̃d genus ſunt, & partes eſſe non poſſunt. hoc eſt quod

Pdicamenta.

Res .i. Substantia.

q

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ait. Eidem genus .i. simile ac iudiciale esse, & pars non potest. ergo si genus generis pars esse non potest, multo= minus partis generis partes putabuntur. C. Deliberatio autem, & demonstratio genera sunt causarum. V. Id quod primo dubie proposuit, assumpsit sine dubitatione. neq; enim dicit si deliberatio, sed deliberatio autem, & demonstratio genera sunt causarum, & id triplici argumentatione conuincit, scilicet demonstrationem, & deliberationem genera esse causarũ. C. Nã aut nullum causæ genus est, & cætera. Nam aut nullum, inquit, causæ genus est, aut iudiciale solum, aut et iudiciale, & demonstratiuum, & deliberatiuum. V. Idest aut nullum causæ genus, aut unum, aut tria. duo enim propterea non dixit, quoniam deliberatio, et demonstratio quanq̃ inter se diuersa sunt, simul tamen aut in generibus causæ ponuntur, et fiunt tria genera causæ, aut simul tolluntur, & remanet unum. i. iudiciale solum. ergo tollit duo. i. nec unum esse, nec nullum, ut id, quod reliquum est, approbetur. nullum inquit, cau= sæ genus esse non potest dicere. nam qui artes scribit, multasq; dicit esse causas, nullam non potest dicere. tulit rem unam, deinde unum iudiciale solum esse nõ potest dicere, propterea quod & deliberatio, & demonstratio genera sunt causarum. nam & inter se diuersa sunt, & ab iudiciali multum separata. Id porrò qđ diuersum est, tunc omnino diuersum est, si inter se & rebus, & exitu distet. atq; ut rationes ex similibus colligimus res est lectio exitus intellectus. ergo hæc tria genera causarũ re inter se distant. aliud enim agitur in demonstratione, aliud in deliberatione, aliud in iudiciali.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ciali. rerum quoq; exitus dispar est. nã demonstratiõis finis est honestas. Deliberationis utilitas. Iudicialis æquitas. quod si hæc tria inter se & re, & exitu distant, profecto genera causarum constitui debebunt. non ergo recte deliberationẽ, & demonstrationẽ qualitatis partes esse dixit. in his autem quæ hucusque disputauimus uideamus qnq; partitum syllogismum, ac primũ quæstionẽ, de qua agitur, constituamus. Hæc autem est quæstio quod non recte Hermagoras deliberationem, & demonstrationem sub qualitate posuerit. si deliberatio, & demonstratio genera sunt causarum, nõ possunt recte partes alicuius causæ putari. hoc primum est. eadẽ enim res alij genus esse, alij pars potest eidem genus esse, & pars non potest. hoc secundum est. Deliberatio autem & demonstratio genera sunt causarum. hoc tertium est. nam aut nullum causæ genus est, aut iudiciale solum, aut & iudiciale & deliberatiuum, & demonstratiuũ, hoc quartum est. relinqtur ergo ut omnia tria genera sint causarum. hæc conclusio est. uideamus ergo illum quem promisimus syllogismum quinq; partitum. C. Si deliberatio, et demonstratio genera sunt causarũ, non possunt recte partes alicuius generis causæ putari. V. Hæc præpositio est, & quia necesse est exprimi confessione secundũ quoq; in confessionem uenire. Propositio nobis approbãda atq; iungẽda ẽ, atq; iõ Cicero approbat propositionẽ. C. Eadẽ. n. res, inqt, alij genus eẽ, alij pars põt. eadẽ genus esse, et pars nõ põt. V. Approbauit ergo propositionẽ. rursus post approbatã propositionẽ illud qđ quasi in propositione dubie proposuerat, assumit hoc mõ. C. Deliberatio aũt,

causarũ cum genera tria.

& demonstratio genera sunt causarũ. V. deinde approbat assumptionem, ut supra diximus, triplici argumentatione. C. Nam aut nullum causæ genus est, aut iudiciale solum, aut & iudiciale, & demonstratiuum, & deliberatiuum. V. Postremo tres adhibet conclusiones. ubicunq; enim ergo uel igitur est, conclusio sit necesse est. prima igitur conclusio approbationis de assumptione est. quid enim erit in assumptionis approbatione. nam aut nullum causæ genus est, aut iudiciale solum, aut & iudiciale, & demonstratiuum, & deliberatiuum. concludit ergo hæc tria genera esse causarũ. C. Relinquitur ergo, inquit, ut omnia tria genera sint causarum. V. Secunda conclusio propositionis est, siue argumentationis eius. quid enim argumentatur in propositione. si deliberatio & demonstratio genera sunt causarũ, non possunt recte partes alicuius generis causæ putari. concludit hoc ipsum. C. Deliberatio igitur, & demonstratio non possunt recte partes alicuius generis causæ putari. V. Tertia autem conclusio quæstionis est. quæ enim quæstio est, quod Hermagoras deliberationem & demonstrationem nõ recte sub qualitate constituit. concludit itaq; quæstionẽ. C. Male igitur eas generalis constitutionis partes esse dixit. V. Verum cum in primo syllogismo de duabus rebus tractauerit, de primo & secundo, idest de genere & partibus generis. cur hic in tertia conclusione partis partium mentionem fecit. quod scilicet tertium est. Hoc primum sic excusatur, quod hæc conclusio præter syllogismum sit. est enim quæstionis quæ extra syllogismum est, sed ex ea syllogismus. deinde quod per hanc extre

Ergo. igitur.

mam

nam conclusionem sensim descendit ad aliũ syllogismũ, ubi hæc tractat deliberationem, & demonstrationem. cum partes generis esse non possunt, multo magis partium partes esse non possunt. sed primum q̃ de eodem syllogismo tractemus ea quæ in eo obscura sunt, explicemus. C. Quod si generis causæ partes non possunt recte putari, V. Disputasti quidẽ supra o' Cicero deliberationem & demonstrationem, quia genera sint, partes generis esse non posse, non tamen ostendisti utrũ constitutio pars generis sit, an ipsum genus. incertum est enim utrum deliberatio sub qualitate sit, an qualitas sub deliberatione. Doceas itaq; oportet utrum pars an genus sit constitutio. Hæc ergo incidens quæstio est utrũ constitutio pars, an genus sit. Iam supra ostendit deliberationem & demonstrationem genera esse causarum, quod & inter se distent, & ab iudiciali plurimum dissideant, & suum quæq; finem habeant quo referri debeant. nunc ei docẽdum est utrum constitutiones causarum partes sint, & sic argumentatur propositio themate, quid primum inuenias genus an constitutionem. utiq; primum necesse est agnoscas utrum deliberatiua an demonstratiua controuersia sit, tunc deinde quæ sit constitutio. ergo pars causæ est cõstitutio omnis. C. Nõ enim causa ad constitutionem, sed constitutio ad causam accommodatur. V. Prius enim causa cognoscatur necesse est, deinde constitutio. Plus autem causam esse quã constitutionem, sic etiam possimus cognoscere, quod in singulis causæ generibus constitutiones uariantur. Causa autem omnium constitutionum capax est. uerum cum causa & constitutio iuncta sibi esse uideantur, causa ta-

Constitutio

Constitutio 7º.

Causa.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

tmen unum alteri prius fit. Omne enim quod loqmur siue quod mente concipimus, aut simplex est, aut coniũctum. Simplex est quod ad aliud non attendit ut ta bula, saxum & reliqua huiusmodi. coniunctum uero ut de duobus unum prius habeat, quatuor modis fit. aut tempore, aut loco, aut ordine, aut causa. Aetas cum in homine sit, tempore in ordinem secernitur. si dicas iuuentas utiq; consideratione temporis, iuuẽtas ante senectutem est. deinde loco iuncta domus secernuntur. cum enim dicas atrium, ideo primum intelligis, quia cõ sideras interiorem locum esse ubi triclinium. Ordine uero sic cum in eodem loco multi sedeamus pro ordine sedentiũ nobis anteferamus. causa autem sic de his quæ iuncta sunt, unum prius efficatur, ut puta pater et filius iuncta sibi sunt. neq; enim ante pater quã filius nascatur, aut ante filius q̃ illi sit pater. sed qa filio ad nascendum pater causa est, id circo ex causa pater filio præfertur. ita hic in themate causa, & constitutio coniuncta sunt, sed ut prior causa sit, causa efficitur. ut cõ stitutio enim nascatur, causa præcedit. Quod ipse ait. C. Non enim causa ad constitutionem, sed cõstitutio ad causam accommodatur. V. Hic quoq; aduersarius syl logismum quadripartitur. prima est enim propositio cum adiuncto. quod si generis causæ partes non possunt recte putari, multo minus recte partis causæ par tes putabuntur. Huic propositioni approbatio non fuit subijcienda. Manifestum est enim si partes causæ non sint, multo minus partis causæ partes putari. ergo incidit quæstio utrum constitutio pars sit, & ut supra docuimus, probat partem. sed hæc incidens quæstio non

ptinet

pertinet ad syllogismum. uerum quia necessaria fuit, interiecta est. deinde assumit illud quod proposuerat. C. Sed demonstratio, et deliberatio generis causæ partes non possunt recte putari. V. Et approbat assumptionem quod ipsa sunt genera. inquit. Postremo concludit propositionis secundam partem. Quid est enim in secunda parte propositionis? Multo minus recte partis causæ partes putabũtur. cõcludit hoc ipsum. C. Multo igitur minus recte partis eius, quod hic dicit, partes putabuntur. V. Primæ enim parti propositionis per incidẽtem quæstionem satisfacit. quid est enim in prima parte propositionis? Quod si generis causæ partes non possunt recte putari. itaque ostendit generis causæ partem constitutionem. Quadripartitus ergo est syllogismus. est enim propositio assumptio, approbatio, assumptionis conclusio. quæstio uero incidens ad syllogismum minime pertinet. C. Deinde, si constitutio & ipsa, & pars eius quælibet, intentionis depulsio est, quæ intentionis depulsio non est, ea nec constitutio, nec pars constitutionis est. V. Omnis pars tunc plene pars est, si generis & nomen, & definitionem recipiat, ut puta animal genus est. Iam ex animali Homo, Equus, Auis. deĩde ex Aui, Coruus, Cornix, Aquila. itaque hæc omnia generis sui & nomẽ, & definitionem recipere debebunt. generis uero nomen quod est animal. ergo & Homo, & Equus, & Auis, & Coruus, & Cornix, & Aquila animalia dicuntur. deinde generis definitio, quæ est .i. animalis. Animal ẽ corpus aĩatum. itaq; et Homo, et Equus, et Auis, et Coruus, & Cornix, et Aquila corpus animatum est.

Syllogismus.

Genus.

Animal qd

Definitionis ro.

uerum definitio à genere transit in species. specierum uero definitio in genus transire non potest. non enim cum hominem definio homo est corpus animatum bipes. iam cum dico bipes, ad generis definitionem non pertinet. est enim animal, et quadrupes. itaq; nunc accepta similitudine ad argumētationem Ciceronis redeamus. et primo quæstionem, quæ in cōtentione uersatur, attendamus: illa autem ut supra diximus, quæstio est, quod deliberatio & demonstratio non recte sub qualitate sint positæ. supra id iam duabus argumentationibus uicit. quarum prima illa fuit deliberationem, et demonstrationem si genera sint causarum, partes generis esse nō posse. et probauit genera esse causarum. Secunda uero argumentatio talis fuit quidem, si generis partes esse non possunt, multo magis partes partium esse non posse. Nunc tertiam affert argumentationem. si inquit, constitutio & ipsa, & pars eius quælibet intentionis depulsio est, quæ intentionis depulsio non est, ea nec constitutio, nec pars constitutionis est, ut supra diximus. omnis pars generis sui & nomen, & definitionem debet recipere. genus hic autem constitutio est. sub cōstitutione quatuor cōstitutiones. sub qualitate demōstratio, deliberatio, iuridicialis, negotialis. itaque uideamus an deliberatio, & demonstratio generis nomen et definitionem recipiant. generis nomen est constitutio. quod nomen tollit Cicero demonstrationi, & deliberationi. sed ne dicat Hermagoras constitutiones dici posse, ostendit definitionem generis cadere non posse in deliberationem, & demonstrationem. quod si definitio non cadit, nomen quoque cadere non debebit. Constitutionem

Constitutio qd.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

autem sic definimus. Constitutio est intentionis depulsio. quam scilicet definitionem in deliberatione, uel demō stratione uidemus esse non posse, quod deliberatio, & demonstratio, neq; nomen constitutionis, neq; definitionē recipiunt, nec constitutiones sunt, nec partes constitutionis. ipsi autem placet constitutionem intentionis depulsionem esse, & concedit ei alias definitiones. rursus inquit, si finem per se ipsum consideremus, nihil aliud quam finem inspiciemus, nec in eo quod finis est, possumus trāslationem intelligere. ita ergo constitutiones singulæ habent proprium suum, in quo positæ genere cō mixtionem constitutionis alterius nō admittunt. si ergo constitutiones singulæ per semetipsas consideratæ habent proprium suum, commixtionem alterius nō admittunt. C. Siue, inquit, constitutionem primam causæ accusatoris confirmationem dixerit, siue defensoris primam deprecationem. V. necesse est deliberationē & demonstrationem, neq; constitutionem esse, nec partem constitutionis. Hoc loco animaduertere debemus genus syllogismi, quod obscuritate sui, & artificio colligatum syllogismis ferè omnibus antecellit. sic itaq; iste colligitur syllogismus à primo ad secundum. à secundo ad tertium, a primo ad tertium. Primum enim & tertium simile esse medium facit, quod utriq; coniungitur. sed ut melius possit artificium Ciceronis intelligi, prius qualibet similitudo facienda est. Ponamus itaq; hæc tria. Victorinus docet unum sic, itelligis, aliud sic, spem habes, tertium sic. itaq; faciamus syllogismum à primo ad secundum. Si Victorinus docet, intelligis. nunc à secundo ad tertiū, si intelligis, spem habes. deinde à pri-

constitutio qd.

mo ad tertiũ. ergo si Victorinus, docet, spem habes. Primum enim & tertium quod potest uerisimile non uideri, medio illo quasi quadam approbatione coniungitur. hoc ergo & in Cicerone uideamus. Primum hoc est, si constitutio & ipsa, & pars eius quælibet intentionis depulsio est. Secundum illud est, quæ intentionis depulsio non est, ea nec constitutio, nec pars constitutionis est. Tertium hoc, si deliberatio, & demonstratio, neque constitutio, nec pars constitutionis ẽ. nunc uideamus syllogismum à primo ad secundum. si constitutio inquit, & ipsa, & pars eius quælibet intentionis depulsio est, quæ intentionis depulsio non est, ea nec constitutio, nec pars constitutionis est. deinde à secũdo ad tertium. C. At si quæ intentionis depulsio non est, ea nec constitutio, nec pars constitutionis est, demóstratio et deliberatio, neq; constitutio, nec ps constitutionis ẽ. V. Nunc à primo ad tertium. C. igitur constitutio, & ipsa, et pars eius quælibet intentionis depulsio est, deliberatio, & demonstratio, neque constitutio, neque pars constitutionis est. V. Ergo à primo ad tertiũ conclusio est syllogismi. denique Cicero. Si igitur inquit, constitutio. ubicunq; enim ergo, uel igitur ponitur, conclusio est argumenti. C. Deinde coniecturalis causa non potest simul V. Aliud incipit argumentum, idest quartum syllogismum quo ostendit non recte sub qualitate deliberationem & demonstrationem positas, quem syllogismum priusquã ostendamus, ea quæ in re sunt, ante uideamus. deinde inquit, coniecturalis causa. si inquit, coniecturam per id quod est, attendamus. nihil aliud inuenimus quàm coniecturam solam, nec in eo quod

coniectura est, possumus intelligere. Rursus inquit, si finem per se ipsum consideremus, nihil aliud quam finem inspiciemus, nec in eo quod finis est, possumus translationem intelligere. si ergo constitutiones singulæ per semetipsas consideratæ habent proprium suum, in quo positæ genere commixtionem constitutionis alterius non admittunt, male igitur Hermagora deliberationem et demõstrationem partes constitutionis, idest qualitatis esse uoluisti, cum deliberatio, siue demonstratio per se consideratæ, non solæ intelligi, sed omnes in se constitutiones continere possint. C. simul ex eadem parte, eodẽ in genere V. Et supra legimus. pars autem causæ est constitutio omnis. genus autem est constitutionis id quod ualet, quod se explet. id denique quo unaquæq; constitutio ab alijs cõstitutionibus segregatur. pars autem communis potest esse cum multis. & omnino nulla constitutio. C. nec pars constitutionis &c. V. Quoniã de deliberatione et demonstratione quæstio est, quæ deliberatio & demonstratio partes constitutionis ab Hermagora ponuntur, recte cum de solis constitutionibus loqueretur, partes etiã tetigit, C. & omnino inqt, nulla constitutio, nec pars constitutionis potest simul, & suam habere, & alterius in se uim continere. Altera autem assumpta, numerus constitutionũ duplicatur, non uis constitutionis augetur. V. Sapiẽter dixit. multæ enim constitutiones in causa esse possunt. sed si plures sint, ad numerum constitutionem, non ad augendam uim alterius constitutionis accedunt. C. At deliberatiua causa simul ex eadẽ parte eodẽ in genere et coniecturalẽ, et generalẽ, et definitiuã, et trãslatiuã

solet habere constitutionẽ, & unam aliquando, & plures non nunquam. V. Cum inqt, constet unamquãq; constitutionem alteram in se non admittere, deliberatiua ex eadem parte eodem in genere omnes solet recipere constitutiones. C. ergo ipsa nec constitutio, nec pars constitutionis ẽ. simul ex eadem parte. V. Deliberatio enim pars causæ est. Videamus nunc quadripartitum syllogismum. proponit sic primo specialiter. deinde generaliter. specialiter sic. deinde coniecturalis causa non potest simul ex eadem parte eodem in genere & coniecturalis esse, & definitiua. specialiter enim de coniectura proposuit. Rursus nec definitiua causa potest simul ex eadem parte eodem in genere, et definitiua esse, & translatiua. et hic specialiter de fine proposuit. Nunc proponit generaliter de omnibus constitutionibus, & earum partibus. & omnino inqt, nulla constitutio, nec pars constitutionis potest simul & suã habere, & alterius in se uim continere. hucusq; proposuit. deinde approbat propositiõem. ideo inquit, quod unaquæq; ex se et ex sua natura simpliciter cõsideratur, altera assumpta numerus constitutionum duplicatur, non uis constitutionis augetur. post approbationem propositionis assumit quod sibi necessarium est. At deliberatiua, inquit, causa simul ex eadem parte eodem in genere, & coniecturalem, & generalem, et definitiuam, & translatiuam continet constitutionem, & unam aliquam, et plures non unquam. quod quoniam manifestum est, & apertum omnibus non fuit, necesse approbare assumptionem. sequitur ergo conclusio quæ[duplex est. Prima ad id, quod ad sumptum est.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

At deliberatiua causa simul ex eadem parte eodē in genere est. ergo ipsa nec constitutio, nec pars constitutionis est. secunda ad utrunq; quo de agitur. pariter enim de deliberatione, et demonstratione tractetur. C. Genera inquit, igitur ut ante diximus, hæc causarum putanda sunt, non partes alicuius constitutionis. ergo ipsa neq; constitutio est, neq; pars constitutionis. Idem in demonstratione solet usu uenire. Hæc ergo constitutio, quam generalem uocamus, partes uidetur nobis duas habere. V. Postq̄ docuit deliberationem, & demonstrationem non partes qualitatis, sed genera esse causarū, ad ipsius qualitatis descendit disputationem. Ac primo hanc in duas diuidit partes, in iuridicialē, & negotialem. quarum partium hoc compendium tenere debemus. quod iuridicialis semper de præterito est, & negotialis semper de futuro, quæ tempora in ipsarū partiū definitione uidetur Cicero nō declarasse. ait enim. C. Iuridicialis est, in qua æqui, & recti natura, aut præmij, aut pœnæ ratio quæritur. Negotialis est, in qua quid iuris ex ciuili more, & æquitate sit, consideratur, cui diligentiæ præesse apud nos iuris cōsulti existimantur. V. Hic omnino tempus quasi præteritum non demonstrat, nisi quod magis futurum tempus uidetur includere, cū aut præmij, aut pœnæ ratio quæritur. Quo loco primo ostendendum est & pœnam, et præmium de præterito esse posse. nam & post supplicium de aliquo iniuste sumptum, possunt nonnulli in iudicium uocari, & quod non recte præmio aliquē donauerint, possunt in iudicium uocari. Vt Verres qui supplicium sumpsit de ciuibus Romanis, & anulo au-

Iuridicialis et Negocialis dria.

Poena. Premium.

cic. locus.

reo scribam in concione donauit. ergo præmij & pœnæ ratio potest de præterito esse. sed occurrit illud, potest tamen præmij, & pœnæ ratio, & de futuro esse. ideo'que in iuridiciali qualitate tempus præteritum non recte definiuit. cum iam huic loco sic respondetur, quod dixerit ratio. Ratio enim semper de præterito est facto. definitio autem cum quæritur, ratiocinatio dicitur & est ibi tantum meriti ratio, quod meritum præteritum est. atque ita ratio nunquam nisi de præterito est. cum enim dicis petit præmium, necesse est afferat meritum. ita in eo quod petit præmium, nulla ratio est. sed cum ais eum mereri, tum ratio est ex præterito ueniens. ergo ait Cicero. Iuridicialis est, in qua æqui & recti natura, aut præmij, aut pœnæ ratio quæritur. in eo quod ait ratio præteritum tempus includit. iuridicialis a' iure. Aequi enim & recti ratio non nisi iure constat, deinde C. negocialis est, inquit, in qua quid iuris ex ciuili more, & æquitate sit, consideratur. V. Negocialis qualitas talis est. cum aliquid generatim iure cautum ad speciem deuocamus, ut'puta uiro forti præmium detur, uir fortis petit inimici mortem. in eo quod dicit uiro forti præmium, dat quidem uiro forti præmium, sed non etiam designat illud forte quod petit. ergo in negotiali qualitate ex æquitate præcedentis iuris noua iura firmantur, idest ut liceat id, quod in contentione uersatur, & ideo de futuro est. quod etiam iuris periti faciunt, qui si forte id quo de agitur iure non cautum est, per interpretationem statuti iuris id etiam quod in eodem iure nominatim non continetur, affirmant, hoc est quod ait.

Ratio. Definitio.

Negocialis.

C. cui diligentiæ præesse apud nos iuris consulti exi-
stimantur. V. hoc quoq; tempus futurum demonstrat
cum ait quid iuris sit, consideretur. consideratio enim Consideratio
de incerto est, & quia iuris consideratio est, de futuro
est. C. Ac iuridicialis quidem ipsa in duas distri-
buitur partes, absolutam, & assumptiuam. V. Nego=
tialis qualitas constat nec aliquas ex se partes fundit.
iuridicialis uero in duas partes funditur, in absolutam Iuridicialis.
qualitatem & assumptiuam. deinde hic quoque rerũ
compendium tenere debemus, quod in absoluta quali Absoluta.
tate factum ipsum iustum asserimus. in assumptiua ue Assumptiua.
ro qualitate non factum iustum, sed causam facti iu=
stam fuisse contendimus. itaque in absoluta qualitate
æqui, & recti natura quæritur. in assumptiua uero
præmij et pœnæ ratio quæritur, quæ assumptiua qua= Assumptiuæ
tuor locis diuiditur. Concessione. Remotione criminis. partes.
Relatione criminis. Comparatione. uerum hic quatu-
or horum locorum Cicero ordinem conuertit. nam à ordinis rō.
postremo quod hic posuit, retrorsum uersus ordo est. et
enim uim singularum defensionum considerare debe-
mus. primo hæc est innocentis hominis, ut dicat non
feci. deinde feci, sed non sic uocatur. Tertio feci, &
sic uocatur, sed iure feci. deinde hoc ipsum iure feci, aut
licuisse sibi debebit ostendere, quæ est qualitas absolu-
ta, aut si non licuit, debet sibi extrinsecus assumere ali
quid quo hic probet quod iniuste factum uidetur. ui-
deamus nunc quæ sit de his quatuor assumptioni-
bus fortior assumptio. Primo debet dicere feci, sed pro=
fui, & probare plus se profuisse, quàm obfuisse,
quæ est qualitas compensatiua, quam ideo Cicero com= Comparatio .i.
compensatio.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

parationem uocat, q̄ cōparetur id quod in crimen uocatur ad id quo se reus profuisse dicat, quæ comparatio semper in eodem facto est. ut puta quidam muros ciuitatis dissipauit, hostes fugerunt, reus fit læsæ reip. in eodem est comparatio. nam q̄ muros deiecit, uidetur læsisse remp. & quia muros deiecit, hostes fugerunt, uidetur profuisse reip. ergo hoc primum debet assumere, feci sed profui, deinde debet dicere feci, quidem, sed ut hoc facerem, ante prouocatus sum. i. feci sed meruit, quæ est relatio criminis. Tertio debet dicere. Feci, sed alter me impulit ut facerem, quæ est remotio criminis. Postremo si hæc cuncta defecerint. i. si ut hæc faceret, nec profuit, nec iniuriam reddidit, neq; ab alio compulsus est, quoniam nihil est quo se defendat, debebit factum fateri, sed ueniam postulare, quæ est qualitas uenialis, quam concessionem Cicero uocauit. hunc ergo ordinem Cicero hoc loco conuertit, quem in posterioribus seruat. itaq; concessio duas partes habet, purgationem, & deprecationem. in purgatione tria sunt. imprudentia, casus, necessitas. si hæc nō fuerint, deprecatio est. Sed hæc aut apud imperatorem, aut apud populū, itaq; in purgatione factum conceditur, sed facientis animus excusatur. Hoc est quod ait. C. cum factum conceditur, culpa remouetur. V. In deprecatione uero et factum, & culpa conceditur, sed tamen uenia deprecatur. hoc est quod ait. C. Deprecatio est, cum & peccasse, & consulto peccasse reus se confitetur, & tamen ut ignoscatur, postulat, V. Hæc ergo deprecatio non nisi aut apud imperatorem, aut apud populum ualet, apud iudices uacat. C. Remotio criminis est, cum id crimen, q̄d

Venialis. Concessio. Purgatio.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

men, quod infertur ab se, & ab sua culpa, ui, et potestate in alium reus remouere conatur. V. Remotionem criminis hāc esse dicit, cum reus id, quod ei intenditur, ab se remouet, & in alium transfert. atq; id duobus modis facit. si in alium aut causam, aut factum transferat, seu ut id faceret, dicat alium coëgisse. uerum quod ait factum, potest hic quæstio moueri. nam cum omnis qualitas facti confessionem teneat, cur hic factū non confitetur, sed in alium transferre conatur. Deniq; nullus artium scriptor in hac qualitate facti trāslationem nominauit, sed ideo qa nullus intellexit. nam factum sic à se remouet, salua tamen confessione facti, ut in hoc themate, quod Cicero in secundo libro posuit, Mancinus cum Numantinis fœdus fecit iniussu populi ac senatus, pulso eodem in exilium, atq; hostibus dedito, petitur ad pœnam. Etiam ille qui porcam tenuit, contradicit. nā hic & causam, et factum in alium remouet. causam sic, ut porcam tenerem Mancinus ui ac potestate coëgit. deinde factum sic fœdus, non ego feci, sed Mancinus, qui aut debuit, aut potuit. manet tamen facti prima illa confessio, quod porcam tenuit. non enim potest negare à se porcam fuisse tentam. ergo remotio criminis duobus modis constat. si aut causam in alium transferamus, aut factum. C. Relatio criminis est, cum ideo iure factum dicitur, quod alius ante iniuria lacessierit. V. Relatio criminis talis est. si in eo quod fecimus uicem nos reddidisse dicamus. ut puta occidi, quia ille me uolebat occidere. hoc ego feci, sed meruit. C. Comparatio est, cum aliud aliquod alicuius factum rectū, aut utile contenditur, quod ut fieret, illud, qđ arguitur,

Remotio.

Criminis remotio.

Relatio crim.

Cõparatio. concessio. dicitur esse commissum. V. Inter comparationem & concessionẽ hoc interest, ꝙ in comparatione de eadem comparatio est, ut supra diximus. dissipasti muros, læsisti rẽp. Contra ille. Dissipaui quidẽ muros, sed hostes fugerunt. in eodẽ comparatio est, ut supra diximus, dissipasti muros. i. ꝙ muri dissipati esse dicuntur. Ideo ait, quod ut fieret illud, qđ arguitur, dicitur esse cõmissum. alioqui Verres qui multa signa & uasa ex Sicilia sustulit, & utitur hac defensione. ꝙ à bellis tutã Siciliã reddiderit. Nõ potuit dicere ideo signa sustuli, ut defenderẽ prouinciam, neq; n. propterea tulit signa, ut prouincia esset defensa. itaq; utitur ueniali statu. i. concessione per deprecationem. ergo in comparatione id, quod intenditur ideo à nobis factum dicere debemus, ut ex eo ipso bonũ illud qđ contigit fluxisse dicamus. C. In quarta constitutione, quã translatiuam nominamus, V. Et supra docuimus quid in se translatio contineret, scilicet ut aut omnẽ actionem commutet, aut aliqua ex parte debilitet. Hoc est quod hic ait. C. aut omnino aliqd de cõmutatione, aut infirmatione actionis agitur. Huius constitutionis Hermagoras inuẽtor esse existimatur, V. Inueniẽdi duo genera sunt. unũ tale cum in mediũ proferimus id quod erat, sed latebat. aliud qđ quasi non erat, sed à nobis primus uidetur inuẽtum. itaq; de his Cicero leuiorẽ inuẽtionem dedit, Hermagoras ut id, quod latuerat in mediũ protulisse uideatur. hoc est qđ ait. C. nõ quo non usi sint ea ueteres oratores sæpe multi, sed qa non animaduerterint artis scriptores eam superiores, nec retulerint in numerum constitutionum. V. Ideo autem translationem multi

[Margin notes, handwritten: "cic. bellis." "Translatio." "Inueniendi gnra duo."]

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ſcriptores inter cõſtitutiones referre noluerũt, ꝙ omnis conſtitutio authoritatem conſtituat. Trãslatio autem id uideatur agere, ne actio ſit. ſed Hermagoras recte hãc inter conſtitutiones poſuit. Nam hoc ipſum quod actionem commutat, actio eſt. itaq; multi inquit, Hermagorã reprehenderunt, ꝙ translationem inter conſtitutiones retulerit, ſed inuidia magis, quã ex uero. C. Et conſtitutiones qdẽ, & earũ partes expoſuimus, V. Poſtquam quid eſſent ſingulæ conſtitutiones, uel qd pꝗſſent docuit, et earum partes, ideſt qualitates expoſuit. promittit ſe his conſtitutionibus exempla ſubditurum. ſed tum cum cœperint argumenta tractari quæ argumenta dilucidiora futura eſſe promittit ſi iiſdem argumentis in tpe exẽpla ſupponat. hoc eſt qđ ait. C. Nam argumentandi ratio dilucidior erit, cũ & ad genus, et ad exemplũ cauſæ ſtatim poterit accõmodari. V. Genera cauſarũ ſcimus tria eſſe. demonſtratiuũ, deliberatiuum, iudiciale. exẽpla uero cauſarũ ſunt themata ſcilicet. C. Cõſtitutione cauſæ repta ſtatim placet conſiderare, utrũ cauſa ſit ſimplex, an coniũcta, V. Quoniam in his duobus libris Cicero nihil niſi de inuẽtiõe tractat, idcirco ꝑ ordinẽ quæ ſint íueniẽda demõſtrat. Poſtꝗ̃ inqt, conſtitutionẽ inueneris, conſiderare debebis cãm utrũ ſimplex ſit, an iũcta. i. utrũ de una re agatur, an de pluribus, cõſtitutio ſic inuenitur. occidiſti, nõ occidi, aut iure occidi. cã uero hæc eſt an occiderit. an iuſte occiderit. ergo hæc cã ſimplex an iuncta ſit, cõſiderare debemus, deinde iũcta, utrũ ex pluribus quæſtionibus eſt, an ex aliqua cõparatiõe ex pluribus quæſtionibus cauſa iuncta eſt, ut in Verrinis accuſatur Verres, ꝙ

Marginal manuscript notes: Cõstitutio. Translatio. Actio. Argument. dilucidius Exemplũ. Constitut. cõsideratio Simplex. Iuncta. cic. locus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

multa furatus sit, quod aues Romanos necarit, q peculatum commiserit. itaq; quando ex pluribus quaestionibus causa iuncta est, ipsae quaestiones inter se diuersae sunt. Ex comparatione autem causa iuncta est, cum qd potissimum faciendum sit, consideratur, ut in diuisione agitur, utrum Cicero accuset, an Cecilius. sed quia comparandi duo modi sunt comparatiuus & superlatiuus, idcirco ait. C. Ex comparatione, in qua per contentionem utrū potius, aut qd potissimum sit, quaeritur, V. Verum his locis quae tractabimus ipse etiam Cicero perspicua exempla supponit. C. Deinde considerandum est in ratione, an in scripto sit controuersia. V. Primo inquit, constitutio inuenienda est. Secundo utrum causa sit simplex, an iuncta. Tertio in ratione, an in scripto sit controuersia. scriptum non tantum leges accipiamus, sed & senatus consultum, & testamentum, et uerba sola, et multa huiusmodi. huius scriptionis genera sunt quinq;, ut ipse primum rebus, deinde nominibus indicauit. idest primum scriptum & uoluntas. Secundum leges contrariae. Tertium ambiguitas. Quartum collectio, siue ratiocinatio. Quintum definitio legalis, ut est in caeciniana. C. Ratio est autem, cum omnis quaestio non in scriptione, sed in aliqua argumentatione consistit. V. Ideo ait cum omnis oratio nō in scriptione, sed in aliqua argumentatione consistit. quoniam & orationem scriptio, & oppositio orationē habet. sed cum authoritate quippe ex scripto, idest ex testamento uel lege uenientem. ergo inquit, ratio est, cū res quae in concione uersatur non in authoritate legis, sed in argumentatione uersatur. C. Ac tum cōsiderato genere

Scriptū

cic. locus.

Ratio.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

to genere causæ, V. Reperto inquit, genere materiæ
& constitutione, & causa utrum simplex an iuncta
sit, & ipsa causa scripti, an rationis habeat controuer
siam. deinde uidendum est, quæ sit quæstio, quæ ratio,
quæ iudicatio, quod firmamentum. uerum de his tria
præcipue sunt in omni causæ genere perquirenda. fir
mamentum uero raro adhibetur. & si quando adhi
betur, necesse est aut in themate sit, aut in historia. ali
ãs lema dicitur, idest falsum argumentum ergo tria il- Lema.
la sine intermissione ubiq; inspicienda sunt, idest quæ=
stio, ratio, iudicatio. quæstio est quæ nascitur ex constitu Quaestio.
tione, ut est illud iure ne occiderit. ratio est quæ facit Ratio.
controuersiam. ut puta occidi Clodium, propterea quia
ille me uoluit occidere. infirmatio rationis est. etiam si Infirmatio.
te Clodius uoluit occidere, tu tamen non iure occidisti.
iudicatio est, utrum cum Clodius noluerit occidere, iu- Iudicatio.
ste tamen à Milone occisus esse uideatur, ut Cicero de
Oreste exemplum dedit. C. Firmamentum est fir-
missima argumentatio defensoris, & aptissima ad iu-
dicationem. V. Firmamentum si uerum sit, ualde pro Firmament
dest, sed soli defensori. Accusator enim pro firmamen-
to assertionem habet. sed hoc ut diximus, raro in cau-
sam cadit. cuiusmodi autem sit firmamentum, ipsum Ci
cero docet, ut si uelit dicere Orestes eiusmodi animum
matri suæ fuisse in patrem suum in seipsum, ac soro
res in regnum, & reliqua. C. Et in cæteris quidẽ
constitutionibus ad hunc modum iudicationes reperiun
tur, V. Quoniam omnis de facto iam confessio est,
idcirco in omnibus constitutionibus dicit iudicationem
de infirmatione rationis fieri. præterquam in conie-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Coniectura
Quaestio.

ctura. In coniectura enim facti nulla confessio est. quare in coniectura eadē erit iudicatio, quae quaestio. factum est. non est factum. factum'ne sit. C. Quot autem in causa constitutiones, aut earum partes erunt, V. qualitatis, scilicet partes (reliquae enim constitutiones partes non habent) ergo quot in causa constitutiones, uel partes erũt, tot necesse erit inueniri quaestiones, rationes, iudicationes, firmamenta. C. His omnibus in causa repertis, tum denique singulae partes totius causae considerandae sunt. V. Sub diuersa significantia Cicero partes posuit. Aliae sunt enim partes oratoris officij, aliae partes qualitatis, aliae partes causae, aliae partes orationis. itaq; partes causae sunt, ut suscepto negotio per rerum ordinem ea quae dicenda sunt diligenter inspicias. quod cum pertractaueris, idest cum causae partes inspexeris, tum demum tibi ordinandae sunt partes orationis. non enim inquit, quia primum exordium est, sola tibi primo erunt consideranda principia, & scribenda. sed considerato omni negotio, tunc apposite sumere exordium debemus. C. Hae partes sex esse omnino nobis uidentur. V. Multi enim quatuor esse dixerunt, idest exordium, narrationem, quaestiones, epilogum. Cicero autem sex esse dicit, idest exordium, narrationem, partitionem, cõfirmationem, reprehensionem. conclusionem, epilogum scilicet. & recte confirmationem, & reprehensionem. hoc enim maximum est oratoris officium, ut argumenta sua primum afferat, deinde aduersariorũ dissoluat. quare inquit, quoniam primum exordium est, principij exordij praecepta tradimus.

Partes.

Pertractare

Orationis partes.

exordiũ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

C. EXORDIVM est oratio animum auditoris idonee comparans ad reliquam dictionem, V. Optima definitio est, quae à genere incipit, deinde descendit ad speciem. Postremo ita propria complectitur, ut excludat omnino id, quod cum alijs potest esse commune, ut hic sex partes orationis Cicero ponit. Orator porrò duo agit, aut fidem facit, aut animos commouet. quare in quatuor illis medijs partibus fides fit in narratione, in partitione, in confirmatione, in reprehẽsione. in exordio uero uel epilogis animi commouentur. itaq; ut definiat exordium, à genere incipit. Exordiũ est oratio. omnis enim pars oratio est. deinde sic descendit ad speciẽ, ita ut excludat quatuor illas partes medias, quibus fides fit, animum inquit, auditoris idonee comparans. sed quia et in epilogis animi comparantur, ita proprium complectitur ut excludat etiam epilogos. ad reliquam inquit, dictionem. Ita ergo exordij plena definitio est. Exordiũ est oratio animum auditoris idonee cõparans ad reliq̃ dictionẽ. Verum cum aliquid fieri uolumus, primum definire debemus quid sit illud quod fieri uolumus. ut hic de exordio definiuit quid esset. exordium est inquit, oratio animum auditoris idonee comparans ad reliquam dictionem, deinde debemus definire quid inde fiat, ut hic fecit, C. quod eueniet inquit, si eum beneuolum, attentum, docilem fecerit. V. Sed quia nõ bene aliqd facimus, nisi prius sciamus ubi faciendum sit, prius ostendit ubi faciendum sit. postremo quẽadmodum faciẽdũ sit. ait ergo tunc nos optime exordiri, si causarũ genera cognoscamus, hoc est ubi faciendũ sit. C. Genera

Diffinitio optima.

oratoris proprium.

Fides fit ubi

Animi ubi commouentur.

Ad diffinitionem exordiorum.

causarum sunt quinq;, honestum, admirabile, humile, anceps, obscurum. V. Hic quaestio nascitur, cum supra dixerit genera causarum tria esse, demonstratiuum, deliberatiuum, iudiciale, cur hic rursus genera causarum quinq; esse dixit? Verum haec quaestio occulta nimis ratione, ac difficili disputatiõe dissoluitur. animaduertere enim debemus quid Cicero secutus sit. res multae sunt, quarum una substantia reliquae accidũt. itaq; cum substantiae acciderit una qualitas, potest & alia accidere, sed quae non sit in eodem genere, in quo prima qualitas fuit. ut puta si dicas. foliorum genera duo sunt, de membrana, & de charta. hic folium substantia est. accessit ei una qualitas membrana, & charta. potest tamen eidem substantiae, idest folio alia qualitas accedere, quae non sit in eodem genere, in quo prima qualitas. si dicas foliorum genera sunt tria. est oblongum, est latum, est quadratum. quare si circa primam qualitatem numerus definitionis varietur, uitium est. sin autem in eadẽ substantia circa alias qualitates numerus definitionis uarietur, non est uitium. ut hic ait. primum causarum genera tria sunt, causa hic substantia est. accidit ei una qualitas, ut sit demonstratiuum genus, deliberatiuum, iudiciale. deinde ait, causarum genera quinq; sunt, licet eadem sit substantia, alia tamen ei qualitas accidit. in iudiciali enim, siue alio genere causae inuenitur & honestum causae genus, & admirabile, & humile, & anceps, & obscurum, ergo duplici hoc modo possumus intelligere, aut ꝙ substantiae multae saepe accidunt qualitates, aut ꝙ multae qualitates substantiales sunt, idest ꝙ eis qualitatibus possunt

Ct

Substantiae eidem plures qualitates

aliae

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

aliæ accidere qualitates, ut hic ſubſtantia eſt cauſa, accidit cauſæ ut ſit iudicialis. itaque iudicialis qualitas eſt. Rurſus hæc ipſa qualitas ſubſtantialis eſt. nam accidit ei, ut habeat in ſe aut honeſtum cauſæ genus, aut admirabile, aut humile, aut anceps, aut obſcurum. Item in deliberatiuo genere cauſæ uel demonſtratiuo poteſt hoc ipſum euenire, quare nullus hic error eſt generis cauſarum circa definitionem numeri. ſi quidem ſubſtantiæ nunc plures accidunt qualitates, ut ſupra docuimus, nunc multæ ſunt qualitates ſubſtantiales. i. q̄bus poſſūt aliæ incidere qualitates, qd̄ ſimiliter ſupra docuimus. ergo q̄nq; gn̄a dixit eſſe cāruм honeſtum, admirabile, humile, anceps, obſcurū. & definit gn̄a ipſa. C. Honeſtū, inq̄t, cauſæ genus ē, cui ſtatim ſine oratione noſtra fauet auditoris aīus. V. Definitio nūc ex rebus ipſis, nunc ex euentu rerum colligitur. has itaq; definitiones Cicero non ex rebus ipſis, ſed ex euentu rerum colligit. ſæpe enim honeſtis, uel non honeſtis rumorum opinionibus abutimur, & quia rumori facile creditur. peruenit autem rumor uſq; ad iudicem, orator porrò apud iudicem agit neceſſario non rei honeſtum ſequi debet, ſed opinionem quæ etiam iudici nota eſt. ergo Cicero honeſtum cauſæ genus non ex rebus definiuit, ſed ex euentu rerum, qui notus eſt iudici. Honeſtum inquit, cauſæ genus eſt, cui ſtatim ſine oratione noſtra fauet auditoris animus. ergo ſi & ſtatim, & ſine oratione noſtra fauet iudex, opinionem ſequitur, ideſt euētum rerum. C. Admirabile, à quo eſt alienatus animus eorum qui audituri ſunt. V. Et hæc definitio de animis iudicium eſt. Admirabile eſt inquit, cauſæ ge-

Q̄litas ſub ſtant.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

nus, cum is defenditur, quem ob magnitudinem crimi-
nis defendi nullus posse credebat. itaq; hic iudices bene
uoli faciendi sunt. C. Humile, quod negligitur ab au-
ditore, & nō magnopere attendendū uidetur. V. Hu
mile causæ genus est, si de re abiecta sit controuersia.
in hoc genere attenti auditores faciendi sunt, hæc quoq;
definitio de animis iudicum sumpta est. C. Anceps, in
quo aut iudicatio dubia est, aut causa & honestatis, &
turpitudinis particeps, V. Hæc definitio & ab ipsis
rebus sumpta est. uerum anceps inquit, causa duobus
modis est, si aut iudicatio dubia sit, aut inhonestissima
materia, ut in Orestis themate, quia non una ratio est,
Iudicatio quoq; fit dubia. Occidisti, iure occidi. nam illa
patrem meum occidit. etiam si patrem occidit, non iu-
re à filio mater occisa est. Iudicatio. an cum illa patrem
occiderit, iuste à filio occisa uideatur. deinde potest &
hæc esse ratio. iure occidi. nam ut id facerem, Apollo re
spondit. Infirmatio rationis etiam Apollo id respondit,
iudicatio. non iuste à filio mater occisa est. Iudicatio. an cū Apol
lo rñderit, iuste mater à filio uideatur occisa. ergo in
hoc themate iudicatio dubia est. deinde fit anceps cau-
sæ genus, si habeat in se causam & honestatis, & tur
pitudinis. si Leonis filius fortiter faciat, & præmium
petat, honestum est, ꝙ fortiter fecit, turpe ꝙ filius Leo-
nis. in hoc quoq; genere causæ beneuolentiam compa-
rare debemus. C. Obscurū, in quo aut tardi audito-
res sunt, aut difficilioribus ad cognoscendum negotijs
causa implicita est. V. Quod obscurū est, tribus mo
obscurū qd. dis semper obscurum est. si aut is qui enarrat non
intelligit, aut is cui narratur tardior est, aut si res ipsa

obscurū tribus modis.

perplexa est. uerum hic duo posuit. superfluum enim fuerat cum de oratore hic perfecto loquatur, si aliqd de eius imprudentia diceret. Hic itaque iudices dociles facere debemus. ergo ostendit primum quid esset exordium. animorum inquit, commotio. deinde ostendit qd inde fiat, aut attentus, aut docilis, aut beneuolus. deinde ubi fiat, idest in generibus quinque causarum, & ostendit quae essent genera. nunc per quid faciendum, idest per principium, & insinuationem. Itaq; breuiter qd in hac lectione cõtineatur explicabimus. C. Exordium inquit, in duo diuiditur, in principium, & insinuationem. V. Horum duorum hanc differentiam teneamus. In principio aperte, & ut ipse ait protinus iudices nobis, aut attentos, aut dociles, aut beneuolos comparamus. In insinuatione uero occulte, & quibusdam circuitionibus. hoc quoq; compendium tenere debemus, quod in omnibus causae generibus principio nobis utendum est, in admirabili uero nunc insinuatione, nunc principio. Principio tunc si auditores non omnino erunt alienati. insinuatione tunc si uehementer erunt alienati. C. Beneuolentia quatuor ex locis comparatur. ab nostra, ab aduersariorum, ab iudicum persona, ab ipsa causa. V. Beneuolos inquit, iudices à quatuor locis facere debemus, uel possumus. à nostra persona. ab aduersariorum. à iudicum. ab ipsa causa. Rursus à nostra persona quatuor ex locis beneuolentiam iudicis possumus comparare. C. si de nostris inquit, factis, & officijs sine arrogantia dicemus. V. plena enim gloria in his duobus est in factis, & officijs. Officiũ est quod ex legibus, uel ex natura ne=

Exordium qd

officiũ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

cesse est nos implere. factum uero ē quod supra quàm debemus, præstamus. ergo si de nostris factis & officijs, sed sine arrogantia dicemus. Deinde C. si crimina inquit, illata, & aliquas minus honestas suspiciones iniectas diluemus. V. Idest si ea quæ ad deformationē personæ nostræ præter iudicialem quæstionem fuerint obiecta, diluemus. deinde si aliquid futurum mali prae dicemus, quomodo ipse Cicero. Moneo, prædico, ante denuntio, postremo à nostra persona beneuolentiam cōparamus, si inquit, pro nobis supplici utamur oratione. deinde ab aduersariorum persona, tribus ex locis beneuolentiam iudicis comparamus. si eos aut in odiū, aut in contemptionem, aut in inuidiam deduxerimus. in odium sic. si eorum turpia uel crudelia facta proferamus. in inuidiam sic. si eorum potētiam, gratiam, pecuniam proferamus. & quoniam hæc interdum non modo non crimini, sed etiam decori sunt, recte addidit horum omnium usum arrogantem. multæ enim res per se malæ sunt. multæ cum mediæ, ex euentu bonæ uel malæ fiunt. deinde in contemptionem sic aduersarios adducimus, si eos contemnendos esse dicamus, quod aut negligentes sint, aut ignaui. Ab iudicum persona uero duobus ex locis beneuolentiam comparamus. si eorum bene gesta sine adulatione proferamus, & si dicamus præsentis iudicij magnam esse expectationem. Postremo ab ipso negotio duobus ex locis beneuolentiam comparamus. si nostram causam laudando extollamus, aduersariorum uituperando deprimamus. C. Attentos autem faciemus, si demonstrabimus ea, quæ dicturi erimus, magna, noua, V. Nūc docet quemadmodum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

attentos iudices facere debeamus, Attentos inquit, iudices faciemus, si nos magna promittamus dicturos esse, ut ait Virgilius maius opus moueo. deide si noua nos dicturos esse dicamus, interdum etiam si magna inqt, non sit res tamen noua, animos auditorum facit attentos. postremo si incredibilia. necessario & enim attente audiendum est, quod uix credi posse promitto. deinde si hæc inquit, magna noua incredibilia dicamus nunc ad omnes pertinere, ut sæpe Cicero ait, de quo agitur non solum ad reum, sed omnium fortunas dicit pertinere. nunc ad eos qui audiunt, ut Cicero sæpe ait, hoc ideo agi, ut à iudicibus iudicia trāsferantur. nunc ad aliquos illustres. si dicamus rem iustam ad sacerdotes, ad senatores, uel alios huiusmodi pertinere. nunc ad deos immortales, ut Cicero de domo sua dicit. Rem ad deos pertinere, ne ipsi Ciceronem domo expulisse uideantur. nunc ad summam Reipublicæ ptinere. ergo his omnibus attentos iudices facimus. nec non inquit, etiam tunc attentos iudices facimus, cum nos breuiter dicturos esse promittimus. & ne mentiri nos iudices putent, quàm breuiter nos dicturos esse promittimus. Exponere inquit, debemus iudicationem, aut iudicationes, si plures erunt. deinde ostendit quo pacto dociles auditores facere debeamus. si inquit in principijs ea quæ sunt nobis dicenda, ponamus, ut nobis iudices ad cognoscēdum negotium comparemus. præterea inquit, cum dociles iudices facimus, simul attentos iudices facere debemus. ita ipse Cicero in cluentiana facit dociles
» iudices cum ait. animaduerti iudices omnem accusato-
» ris orationem in duas diuisam esse partes. deinde facit

Attentio quō. | Virg. locus. | Magna. | Noua. | Incredibilia. | Cic. locus. | Cic. locus | Docilitas quō. | Cic. locus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

» attentos, cum ait. quarum alteram inniti, & magnope
» re confidere uidebatur inuidia inueterata iudicij Iu-
» niani, & reliqua. Tunc & enim inquit, iudex melius
docilis fiet, si & attentus fuerit effectus. hæc de prin
cipijs. nunc nobis de insinuatione dicendum est.
C. Insinuatione igitur utendum est, cum admirabile
genus causæ est, V. Diximus principiorum tripli-
cem esse finem, scilicet ut aut beneuolos iudices, aut at
tentos, aut dociles faciamus, idem nobis & in insinua
tione faciendum est. Sed hoc interest, quod in principijs
hoc aperte facimus. in insinuatione occulte, & quibus-
dam circuitionibus, nec in alio causæ genere, nisi in ad-
mirabili tunc cum animi iudicum erunt uehementer
offensi. ergo inquit, insinuatione tunc erit nobis uten-
dum, cum animi iudicum fuerint offensi. & ostendit
quibus rebus offensos iudicum animos possimus agno-
scere. prius enim uulnus inspiciendum est, sic apponen
da medicina. tribus inquit, uel maxime causis animi iu
dicum offenduntur. uerum cum ait maxime, ostendit
& alijs causis offendi iudices, sed his plerunq; si aut
Iud. offens. in negotio ipso inest aliqua turpitudo, ut res ipsa præ-
ter personas aut iudicis, aut gentis pariat offensionem,
aut si iam aliquid iudicibus ab his qui primum dixe
runt persuasum uidetur. & ideo is qui post dicturus
est, non libenter auditur. aut si illi qui audituri sunt, ali
os audiendo cœperint esse offensi. quare cum hæc ani-
maduerteris, singula hac dicendi arte sanabis. C. Si
Turpitudo causæ turpitudo contrahet offensionem, V. Duobus
causæ. modis causa contrahit turpitudinem. aut enim res tur-
pis est, aut persona. si inquit, persona turpis fuerit, aut

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

*alium hominem subijcies qui amatur, aut rē pro per-
sona. deinde si res turpis fuerit, aut aliam rem, quæ
honesta est, subijcies, aut pro re hominem. si utrunque
turpe fuerit, & res, & persona commodum erit cau
sam non suscipere. tamen si quid leuiter turpe fuerit,
potest suscipi. Deinde inquit, debebis dissimulare defen
sionem. postquam mitiores reddideris auditores, paula
tim ingredi in eandem defensionem, & dicere ea, quæ
aduersarijs displiceant, tibi etiā displicere. sed nihil ho=
rum ad tuū negotium ptinere. deinde inquit, occulte et
de aduersarijs detrahere debebis. postremo inquit, de
simili negotio aliquorū iudicum afferri oportebit exē
plū. Animaduertere tamen debemus, ut & in insinua
tione quatuor locis præceperit beneuolentiam compa-
randam, idest ab ipsa causa, à nostra psona, ab aduer
sariorum, à iudicum. à causa dixit posse beneuolentiā
comparari. ubi ait* C. *aut pro eo homine, in quo of-
fenditur, aliū hominem, q diligitur, interponi oportet, et
reliqua.* V. *Deīde ostendit quēadmodū à nostra psō
na beneuolētiam comparemus, cum ait.* C. *Et dissi
mulare id te defensurū, qđ existimeris defensurus. Deīn
de cū iam mitior factus erit auditor, ingredi pedeten
tim in defensionē, et dicere ea, quæ indignentur aduer
sarij, tibi quoq; indigna uideri.* V. *Ab aduersariorū
uero psona. docet quēadmodū beneuolētiam compare
mus, cū dicit.* C. *Et negare te qcq̄ de aduersarijs esse
dicturū, neq; hoc, neq; illud, ut neq; apte lædas eos, qui
diliguntur. & tamen id obscure faciens, quoad possis
alienes ab eis auditorum uoluntatem.* V. *Postremo
docet ut à iudicum persona beneuolentiam compa-*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

remus, cum ait, C. Et aliquorum iudicum simili de re, aut authoritatẽ proferre imitatione dignã. V. Verum quod ait, C. Deinde, aut eandem, aut consimilem, aut maiorem, aut minorem agrem in præsentia demonstrare. V. Et enim semper post exemplum facienda est comparatio. Comparatio porro nunc à pari, nunc à maiori, nunc à minori semper fiat necesse est. Ostendit quod primum fuit. si per causæ turpitudinem auditores offensi extitissent, quibus modis ab his posset beneuolentia comparari. Nunc inquit, si oratio aduersariorum dictis finem fecerit, & ideo iudices uidentur abalienati, tribus modis beneuolentiam comparamus. si aut ab eo argumento, quod sibi firmissimum crediderãt aduersarij, te dicturum esse promittas. aut si ab eo dicto incipias, quod aduersarius nuper dixerit. Aut si inquit, cum admiratione dubites cui potissimum respondeas quæstioni. cum enim inquit, te iudices uiderint paratum ad respondendum, existimabunt sibi non recte ab his qui ante dixerunt id, quod crediderant fuisse persuasum. postremo docet quo pacto beneuolentiam nobis à iudicibus comparemus, si forte ipsi iudices defatigati fuerint multos audiendo. Primo inquit, oportebit polliceri breuius te quàm fueris eẽ dicturum. deinde si ita habebit negotium, utile erit rebus nouis, uel ridiculis risum iudicibus, aut iocum mouere. atq; id duplici modo. aut ex tempore si forte clamor, aut strepitus fuerit exortus, aut cogitatis, paratisq;, ut uel à fabula incipias, uel ab apologo ad præsens negotium pertinentibus. fabulæ sunt quas ferè uidemus extitisse ex Phedris, Medeis, Clytẽnestris, alijsq; similibus.

similibus. Apologi sunt ex rebus humilibus composi-tae quaedam formae, ac species ad uiuendum. ut extat illa de mure, & leone. ergo si inquit, negotij dignitas patietur risum, uel iocum mouere oportebit. sin autem tale negotium fuerit ut iocandum non sit, à re aliqua tristi, & seuera commodum erit incipere. Nam ut inquit, cibi fastidium nunc dulci re, nunc subamara rele uatur, ita inquit studium audiendi apud iudices nunc rebus ridiculis, nunc à superioribus redintegratur. C. Ac separatim quidem quae de principio, & de insinuatione dicenda uidebantur, haec fere sunt. V. Supra inquit, quid in principijs faciendum esset, quid in insinuatione separatim disputauimus. nunc inquit, breuiter in utrunq; praecepta dabimus. C. Exordium sententiarum, & grauitatis plurimum debet habere, & omnino omnia, quae pertinent ad dignitatem in se continere. V. Sententiarum inquit, nõ illarum quae generaliter dicuntur. ut est illud, obsequium amicos ueritas odium parit. Praeceptum est autem ne qd in principijs generaliter dicatur. sed hic sententias accipiamus, atq; inuentiones plurimas. atq; easdẽ graues praeterea inquit, ut commendati simus auditoribus. In exordio omnia illa habere debemus, quae nobis uel oratiõi nostrae pariant dignitatem. C. Splendoris & festiuitatis, et concinnitudinis minimum. V. In exordio inquit, nihil splendidum, nihil diligenter accuratum habere debemus, ne ipsa dicendi diligentia diffidentiam negotij demonstremus. Docuit quid in principijs, quid in insinuatione, quid generaliter in utroq; obseruare debemus. quare postquam ostendit quid faciendum es-

set, praecepit rursus quid non faciendum sit. C. Vitia uero haec sunt certissima exordiorum, quae summopere uitari oportebit. V. Vitia uero inquit, haec sunt certissima exordiorum. Cum ait certissima, ostendit & supra se non nihil de uitijs exordij dixisse. ait enim. Splendoris & festiuitatis, & concinnitudinis minimum in exordio esse debebit. uerũ haec maxima uitia exordiorum esse dicit, atque haec omnino uitanda esse praecipit. Vulgare, commune, commutabile, longum, separatum, translatum. Contra praecepta. C. Vulgare est, quod in plures potest causas accommodari, ut conuenire uideatur. V. Vulgare est, quod in plures causas potest accommodari. idest quod dicitur generale principium, & quod non unius, sed omnium potest esse causarum, si sic incipias. Iouem ego optimum maximum uellem si fieri posset iudices. C. Commune quod nihilominus in hanc quam in contrariam partem causae potest conuenire. V. Commune est quod nihilominus in aliquam contrariam partem causae potest conuenire. inter uulgare, & commune hoc interest. uulgare omnium controuersiarum est. Commune in eadem controuersia utriusq; partis. itaq; cõmune specie includitur. uulgare uero generale est. quare commune erit, quod tam à nobis, quàm ab aduersarijs dici potest. C. Commutabile est, quod ab aduersario potest leuiter commutatum ex contraria parte dici. V. Commutabile est, inquit, quod non quidem ab aduersarijs dici possit, ita ut à te probatum est, sed commutato uerbo uel addito possit in pte cõtraria cõmutari. C. Lõgũ est, quod pluribus uerbis aut sententijs ultra quã satis

est produ-

est producitur. V. Meminimus in duobus esse orationem nostram nũc in uerbis singulis, nunc in coniũctis, quae sententiae dicuntur. itaq; inqt, longum est, quod nimis aut in uerbis, aut in sententijs inuolutũ est. C. Separatum, quod non ex ipsa causa ductum est, nec sicut aliquod membrũ annexum orationi. V. Separatum est, quod non ẽ proprij negotij, neq; eius causae, qua de agitur, ut si homicida tibi accusandus sit, & tu ab adulterij facinoribus exordium sumas. C. Trãslatum est, quod aliud conficit, quã causae genus postulat. ut si qs docilem faciat auditorem cum beneuolentiã causa desideret. V. Translatum est, inquit, cum ignorato genere causae, aut dociles pro attentis, aut attentos pro beneuolis faciendos nobis iudices putamus. C. Contra praeceptum est, quod nihil eorum efficit, quorum causa de exordijs praecepta traduntur. V. Contra praeceptum est, inquit, quod iudicum animos nõ comparat sibi, interdum etiam infestos facit. Quare finitis exordij praeceptis, nunc nobis de narratione dicendum est.

C. ARRATIO est rerum gestarum, aut ut gestarum expositio. V. Definit quid sit narratio. In definitione uero, ut saepe iam diximus, omnia quae ad rem aperiendam pertinent, colligi, atq; includi debent. quare quoniam non tantum illa narrantur, quae uere gesta sunt, sed etiam illa quae non sunt gesta, sed geri potuerunt, ideo ait narratio rerum gestarum, aut ut gestarum expositio. Gestarum rerũ expositio est negotiorum ciuilium, & historiarũ. ut gestarũ rerũ expositio est comoediarũ, fabularum, & thematum, quae in auditorio dicuntur.

difinitio.

Ergo tria genera narrationis esse dicit. Unum quod sit in causæ expositione, ut est illud, C. Quintus frater huius te. P. Quinti fuit, & huic similia. uerum quoniam narratio causæ non id solum agit, ut res gestas explicet, uerum etiam multa futuris præstruit quæstionibus, animaduertamus ut Cicero utrunq; complexus sit. C. In quo ipsa causa inquit. V. Hoc ad rerũ expositionem. C. Et omnis ratio controuersiæ continetur. V. Hoc ad quæstiones ptinet. ergo unũ narrationis genus est, in quo ipsa causa, & omnis ratio controuersiæ continetur. Aliud genus narrationis est, qđ extra cãm est, sed ad cãm facit, ut est illud. Agonis est quædam lilybetana liberta ueneris Erycinæ. hæc narratio extra cãm est. agitur. n. qui magis debeat accusare. sed tamen ad causam facit. Locus enim introducitur, in quo se Cecilius iniuriam à Verre passum esse cõmemorat, qua se læsum accusare debere contendit. uerum hæc narratio extra causam quatuor modis fit. aut criminationis causa, aut similitudinis, aut delectationis, aut amplificationis. criminationis causa fit, ut Dio quidam fuit halesinus. P. Asellius mortuus est. C. Sacerdote prætore. similitudinis causa fit. ut est illud. Sic iste multo scelerator, & nequior quàm ille Adrianus aliquando etiam felicior fuit. Digressio & hæc uideri potest. sed non est. quia non interponitur narratio, quæ causa est deliberationis. Delectationis causa fit non alienæ ab eo negotio quo de agitur. ut si prata, si nemora, si fontes riuosq; describas, & hanc ipsam descriptionem ad causam applices. Amplificationis causa fit, ut est illud de Eriphyla, quæ uisum ornamentum adamauit. Am-

plificat

plificat crimen Verris, quod cum illa rem uisum adamauerit, Verres multa etiam non uisa concupierit. ergo secundũ genus narrationis hoc est, quae digressio dicitur. quae fit aut criminationis, aut similitudinis, aut delectationis, aut amplificationis causa. Tertiũ genus narrãdi est, quod extra oratorem est. hoc est quod ait. C. remotum à ciuilibus causis. V. Est autem poetarũ uel historiographorũ, dat tñ cursim etiam in hãc narrationẽ praecepta. Haec inquit, narratio remota à ciuilibus causis duo mẽbra habet. Nã aut propter negotia exponenda sumitur, quod est comoediographorũ, uel tragoediographorum. uel propter personas. Versidici uero in utroque uersantur. nam Virgilius Aeneae & mores, et facta describit. ergo haec narratio extra oratorẽ in duo diuiditur, in negotia, & in personas. uerũ illa narratio, quae in negotijs est, tres habet partes. Fabulã, Historiã, Argumẽtum. Fabulã dicit esse, quae nihil ueri nec ueri simile cõtinet, & dat exemplũ cuiusmodi est. C. Angues ingentes alites iuncti iugo. V. Verũ hic quaestio est. cum in definitione gñali narrationis dixerit, narratio est rerum gestarũ, aut ut gestarũ expositio, cur in fabulae definitione, quae utique, quoniam & ipsa narratio est, generi similis esse debuit, ait C. fabula est in qua nec uerae, nec uerisimiles res continentur. V. Deinde historia est, inquit, quae res ueras cõtinet, sed à nostra memoria remotas. et dat exẽplũ. C. Quod genus est. Appius indixit Carthaginẽsibus bellũ. argumẽtum est ficta res, quae tñ fieri potuit. V. Argumentũ est quod quidem non est factũ, sed fieri potuisse creditur, ut in Terẽtio. Adolescẽtis uita narratur. C. Nã is postquam excessit ex

cic. loc.

Virg. loc.

cic. loc.

Argum.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ephebis Sosia. à negotijs ergo narratio tres ptes habet, Fabula. fabulã, historiam, argumentum. Fabula nihil ueri, nec Historia. uerisimile continet, historia gesta præteritorũ, argumen Argumentum tum non uerum, sed uerisimile. Illa aũt narratio, quæ uersatur in psonis exprimendis, talis esse inqt debet, Narratio. ut in narratione rerũ uim psonæ agentis, & animos ostendat. & dat exemplũ de Terentio ubi Demeæ, & Mitionis senum psonarum contentio secernitur. C. Venit ad me sæpe clamitans qd agis Mitio? cur pdis adolescentem nobis. & reliqua. V. In his omnibus & rigor, & austeritas psonæ obiurgantis ostenditur, uerũ ne nos pturbet, q & in illa narratione, quæ in negotijs est, sæpe etiã psona describitur. nã describitur Catilina, describitur Sertorius, & reliq. et illa rursus nar Narratio de personis. ratione quæ de psonis est, gesta etiã narrantur. nõ inquam nos pturbent, qa mixta sunt. sed animaduertere debemus qd propter qd dicatur. Sæpe. n. psona describitur, ut negotiũ patescat. sæpe gesta narrantur, ut apertius qualis sit persona uideatur. sed ad præceptũ narrationis illius reuertitur, quæ ipsam causam continet, & totius controuersiæ narrationem. C. Oportet igitur eã treis habere res ut breuis, ut apta, ut probabilis sit. V. Oportet igitur eã treis habere uirtutes, ut breuis, ut aperta, ut probabilis sit. Tres uirtutes Narrationis Virtutes. sunt narrationis. ut breuis sit narratio, ut aperta, ut probabilis. Verũ ut hæc tria semp omnia sint nõ unũ aliquod ex tribus. itaq; istæ uirtutes, narrationis licet, et alijs partibus orationis conueniant, narrationis tamen sunt proprie. Aliarũ aũt partium orationis uirtutes narrationi conuenire non possunt. quælibet repre=

hensio,

hensio, quælibet confirmatio, quælibet criminatio potest habere hæc tria, sed quasi aliena. ipsa aũt quæ hẽnt, narrationi non cõueniunt, ut inductiones, ut ratiocinationes, & reliqua huiusmodi, quæ fidei sunt, non affectus. Igitur tres istæ uirtutes narrationi oratoriæ conuenire possunt, et illi narrationi, quæ extra ciuiles causas est. nãq; historia & breuis esse debet in expositione, & aperta, et probabilis. ut Sallustius sibi omnia in Catilina tribuit. quam breuissime potero paucis absol uam. cũ alijs historiographis singula tradidisset in libro primo historiarũ, dat Catoni breuitatem. Romani generis disertissimus paucis absoluit. Fannio uero ueritatem. sed anteq̃ dicamus ut breuis narratio fiat, ut apta, ut probabilis, principio dicendũ uidetur qd sit narratio oratoria, qd agat, uel quo distet à reliqs partibus orationis. Oratio quæ negotiũ explicat, atq; insinuat audiẽti narratio dicitur. explicans qd gestum sit aut p uerũ, aut p uerisimile. i. aut p id, quod gestum est, aut p id, quod geri potuit. quæ oratio tametsi partibus narratione plenis inclinetur in actoris cõmodum, non tñ ad pugnã continuo easdem partes ducit. Negotiũ. n. iudici insinuatur, nõ pars negotij. Agitur. n. ut causam iudex norit. causa uero duarũ partium est, sed subtilitas exponentis aliquid quod suæ parti prosit insinuat. nam iudex sic ab uno audit quasi extra partẽ. sed uere is optimus patronus est in narrãdo, q ita narrat, ut & aduersarius ita narrare potuisse credatur. uerũ talis oratio esse non potest cum crimina proponuntur. Quibus in propositionibus, et si dicatur illud fuit, illud consecutum est, & cætera similia, tamen narratio nõ ẽ.

Sallust. lcg

Narratio qd.
Verum.
Verisimile.

Patronus optimus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Quoniam hæc omnia ad criminationem continuo du
cuntur. et non id agitur in hac oratione, ut iudex ſci
at cauſam, ſed ut audiat crimen admiſſum. At in nar-
ratione cum cauſa omnis fuerit explicata, tunc crimen
aut ab accuſatore proponitur poſt narrationem, quaſi
Intentio. intentio, aut à defenſore, quaſi quæſtio, ut purgetur.
Quæstio. Sextus Roſcius occiſus eſt. accuſator dicit à filio. Tulli-
Cic. locus. us negat. hinc eſſe criminatio poteſt, & defenſio. Inſi-
nuatur iudici p narrationẽ totum negotium, ubi, quan
do, quomodo Sex. Roſcius ſit occiſus. Hoc dicat utraque
pars neceſſe eſt, huic ſinguli ſubtiliter interijciunt id, qđ
parti ſuæ prodeſſe poſſit. nõ pugnæ modo, ſed adiũcta
ueriſimilitudine, ut ita narret quaſi & aduerſarius
eodem modo narrare poſſit. Explicito negotio cauſáq;
cognita, incipit aduerſarius dicere ꝙ Sex. Roſcium fili-
us interemit. & hæc criminatio. Si autem defenſor eſt,
proponit crimẽ quaſi quæſtionem. Occidiſſe patrẽ Sex.
Roſcius arguitur, & affert argumenta quibus hoc poſ-
ſit diſſoluere. ita in dictionibus alijs criminationes in=
telliguntur uel propoſitiones criminum, cum oratio ex=
ponendi quodammodo implicitam ſecum habet inten
tionem. ut occidiſti, aut tuliſti. At ubi narratio eſt, poſt
narrationem dicuntur, ſed tamen in narratione ſigni-
ficantur iudici, nõ aperte ab oratore dicuntur. C. Bre
uis erit, ſi unde neceſſe eſt, inde initiũ ſumetur, & nõ
ab ultimo repetetur. V. Breuis erit ſi unde neceſſe
Breuis. eſt, inde initium ſumet, non ab ultimo repetet. Dixit ſu
pra narrationẽ oratoriã tres uirtutes habere debere.
ut breuis ſit, ut aperta, ut probabilis. Nunc docet bre
uis narratio quemadmodum eſſe poſſit, & breuis pro

qualitate

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

qualitate negotij. Breuis inquit, erit, si initium sumas à rebus necessarijs, non ab ultimo. ut'puta, si nobis bellũ troianum narrandũ sit, debemus à raptu Helenæ incipere, non à Leda, quæ Helenã genuit. ergo præcepta dat in breuem narrationẽ, quæ in initio narrationis, quæ in fine, quæ in medio seruare debeamus. atque hoc præceptum de initio narrationis est qđ ait. Breuis erit, si unde necesse est, inde initiũ sumetur, nõ ab ultimo repetetur. C. Et si cuius rei satis erit summã dixisse, eius partes nõ dicentur. V. Vt'puta cũ sufficiat dicere occidit, & nõ dicamus, et uoluit, et potuit, et occidit. cũ harũ partiũ summa sit occidit. et hoc dixisse sufficiat. uerũ hoc præceptũ de medio narrationis esse potest. C. Et si non lõgius, q̃ quod scitu opus est, in narrando procedetur. V. Et si nõ longius, q̃ ꝙ scitu opus est, in narratiõe procedetur. i. si narres quousq; narrandum est, nõ etiã illa narrentur, quæ iam in'tractatus cadũt. ut'puta qđã fortiter fecit, petit præmij noīe ærarij dimidiũ, cõtradicitur. Narrandũ est quẽadmodum fortiter fecerit, nõ etiam quẽadmodũ ad ciuitatem regressus sit, & quẽadmodũ præmiũ petierit, et quẽadmodũ ei cõtradictum sit. uerũ hoc præceptũ de fine narrationis est. C. Et si nullã in rem aliã trãsibitur. V. Scilicet ut illa tantum narres, quæ ad cãm ꝑtinẽt. non etiã aliqua quæ extra sunt, et quæ ad negotiũ minime ꝑtinent. C. Et si ita dicetur, ut non nunq̃ ex eo, qđ dictum sit, id qđ non sit dictũ intelligatur. V. Vt posita secũda, quæ sunt sua prima declararẽt. si dicas inde cum reuersus essem utiq; cũ dicis reuersus oñdisti, et profectũ nescio quo et ꝑuenisse, postremo reuersum.

Narrationis finis.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

C. Et si nõ modo id quod obest, uerũ etiã id quod neq; obest nec iuuat, præteribitur. V. Et enim qui breuitati studet, non modo illa in narratione præterire debet, quæ obfutura sunt, uerũ etiã illa, quæ nihil profutura. C. & si semel unumquodq; dicetur, V. idest ut non modo illa prætereãtur quæ aut obfutura sunt, aut nihil profutura, uerũ etiã illa quæ prosunt ut semel dicãtur nõ bis aut amplius. C. Et si nõ ab eo quo in proximo desitũ erit deinceps incipietur. V. Præceptũ omne duplex est. Nũc enim ostendit qd faciendũ sit. nũc qd non faciendũ. Ita hic Cicero. In superioribus ostendit quid esset in narratione faciendum, nunc ostendit quid sit nõ faciendũ. Et si non ab eo inqt quo in proximo desitum erit deinceps incipietur. i. ne à re illa, quã nuper diximus ad aliã rẽ sumamus exordiũ. Si dicas profectus urbe sum, & cũ essem profectus ad uillã ueni, & cũ uenissem. Quare is q breuiter narraturus est, iterare nihil debet. C. Ac multos imitatio breuitatis decipit, ut cum se breues putent esse, longissimi sint. V. Sæpe inquit & si dictio in uerbis breuis est, tñ longa efficitur, cũ nõ necessariæ res in narratione ponuntur. Quod ut nos nõ prætereat, primo nobis dicẽdũ est queẽadmodũ possumus intelligere q ubicunq; dicta sint singula uerba significant res suas singulas ut sedet, currit, eo, uenio. Itẽ copulatio rationalis uerborũ plurimorũ unã rẽ cõtinet. maxime autẽ si in narratione sit cũ præmissa uerba tertia psona cõcludit. Vt. M. Lepido cũ oĩbus copijs Italia pulso segnior neq; minus grauis & multiplex cura patres exercebat. Hæc tertia psona unã rem fecit omniũ supiorũ. Itaq;

in oratione tot res erunt, quod erũt tertiæ p̃sonæ. Ergo in hac oratiõe. C. Accessi ad ædes. puerũ euocaui. respondit. quæsiui dominũ. domi negauit esse. tertia p̃sona est respõdit. Iã igitur una res est. fit autẽ altera cũ ait domi negauit esse. Quare cũ sufficeret domi negauit esse, abũdauit rebus sup̃fluis. Quia dixit ante respõdit. Ita ergo multos imitatio breuitatis decipit. Qui cũ res breuissime dicant, tamen q̃a plures q̃ oportet dicunt, incipiũt breues nõ esse. Quamobrẽ ĩgt si breues esse uolumus, nõ solũ uerba nõ necessaria præterire debemus, sed ẽt res. C. Aperta autẽ narratio poterit esse. V. Dixit quẽadmodũ breuis narratio esse possit. nũc quẽadmodũ aperta esse possit exponit. Illud autẽ p̃spicere debemus ꝙ & in aptã narrationẽ illa dat præcepta quæ & in breuẽ. Hic ẽt quid in principio apte narrationis, q̃d in fine, quid ĩ medio facere debeamus, ostendit. Nũc itaq; totã cõplectitur narrationem cum ait. C. aperta autem narratio poterit esse si ut quod primũ gestũ erit, ita primũ exponetur. V. scilicet ut nõ peruerso narrãdi ordine fiat iudicibus in cognitione cõfusio. C. Et rerũ ac temporũ ordo seruabitur. V. Scilicet ne id primũ narres, quod postea factũ est. Quod si feceris, & in rerũ & in temporum ordine deliquisti. C. Vt ita narrẽtur ut gestæ res erũt, aut ut potuisse geri uidebũtur. V. Hoc est q̃d ait supra in definitione narrationis. Narratio est rerũ gestarũ aut ut gestarũ expositio, idest uera, et uerisimilis. C. Hic erit considerandum ne quid perturbate. V. Vt in præceptis breuis narrationis primum ostendit quid faciendum esset, deinde quid non faciendum, ita & hic

ostendit primo quid faciendum esset, tum quid non faciendum. Considerandum inquit erit ne quid perturbate dicatur, idest si rerum ac temporum in narratione ordo mutetur. Deinde inquit nequid contorte: idest cum interdum non facilis transitus ac directus est, sed obscurus. C. Nequam in aliam rem transeatur. V. ne omissis rebus ad præsens negociũ pertinentibus nõ narrãda, atq; aliena narremus. Hoc præceptũ etiam de breui narratione dedit. Et si in nullã aliam rem transibitur. C. Ne ab ultimo repetatur. V. ita ut supra de breui narratione. Si unde necesse est, inde initiũ sumetur, nec ab ultimo repetetur. Verũ hoc præceptum etiam hic de initio narrationis est. C. Ne ad extremũ prodeatur V. Ita ut supra de breui narratione. Et si nõ longius, quàm quod scitu opus est, narrãdo procedetur. Verum hoc præceptum etiam hic de fine narrationis est, ne ad extremum prodeatur. C. Ne quid, quod ad rẽ pertineat, prætereatur. V. Hoc uitium mediæ narrationis est. ita ut principij uitium est. si ab ultimo repetatur, finis autem si ad extremum prodeatur. Deinde concludit. illa inquit omnia de breui narratione præcepta etiã in aperta nobis seruanda sunt. Nam ut aperta non possit esse narratio, non intelligitur, idest aperta non est longitudine magis, quam obscuritate. ergo ut aperta sit narratio, et ut intelligatur minime longa, idest breuis esse debebit. Præterea inquit ut apertam habeamus narrationem, uti inquit dilucido ac de proximo petito sermone debemus. C. Probabilis erit narratio si in ea uidebuntur inesse ea quæ solent apparere in ueritate.

V. Secundū ordinem diuisionis suæ postq̄ de breui & apta narratione tractauit, nunc incipit de narratione probabili disputare. probabilis inquit, erit narratio si in ea fuerint illa omnia q̄bus solet ueritas inueniri. nā in his septē omnis ad fidem argumētatio continetur. Septē illa superiora, quis, q̄d, cur, ubi, quādo, quemadmodū, quibus adminiculis omnes artiū scriptores tractauerūt, & in præceptis suarum artiū reliquerūt. Verum Cicero rerū ac temporū p̄sonarūq; considerans naturā, addidit illis omnibus octauā opinionē. & recte. Res enim omnes non p̄ se sunt, nec ex natura ualent, sed opinione. neq; enim cū dicimus tunicā, per seipsam intelligimus tunicā esse qua uestimur, sed quia nostra nobis opinione p̄suasum est cum audierimus tunicā, intelligimus rē esse, qua uestimur. Et reliqua similiter colligere possumus. ergo Cicero omnia dicit. Hāc uero opinionē in tribus plenam esse dicit. Sed id quod dicimus à nostra natura non abhorreat. i. ab eorū natura pro quibus agimus scilicet ne de pudicitia agat leno. de castitate meretrix. quod si fiat, probabilis narratio nō erit. Deinde ut id q̄d agimus, à populi rumore nō abhorreat, scilicet ne cōtra consuetudinem audiētiū loquaris. Si apud romanos narres contra iustitiā, & si apud scithas mores barbaros reprehēdas. Postremo si id quod agimus cum eorū quicunq; audiunt iudicaturi opinione consentiat. Itaq; narrationem probabilem esse dicit, si in ea sint septem illa. quis, quid, cur, ubi, quando, quemadmodum, quibus adminiculis. sed cum omnia hic posuerit, unū nō posuit. i. modū, q̄d est quemadmodū. et recte modū inter præ-

cepta hæc & ad coniecturam accommodanda erant ubi factũ negatur, merito modus esse non debuit; quia modus nõ excutitur, nisi cũ factũ conceditur. Cũ autẽ in coniectura ubi factũ negatur omnino esse nõ poterit, multo magis alibi modus nõ erit. Si autẽ in reliqs statibus fuerit, auxesis facti erit, nõ probabilis narrationis expositio. Ergo hic uideamus. VII. illa absq; solo modo. Persona. si ꝑsonarũ dignitates seruabuntur. Causa. si causæ factorũ extabunt. Facultas. Si fuisse facultates uidebũtur. Tẽpus. si tẽpus idoneũ. Locus. si locus opportunus. Videamus & oppinionem quæ his oibus quoq; a Cicerone addita est. C. Si res & ad eorũ ꝗ agent naturã. & ad uulgi morẽ, et ad eorũ ꝗ audiũt opinionẽ, accõmodabitur. V. Si ꝑsonarum dignitates seruabuntur nõ honores, sed prout quæq; digna sit. C. Si tẽpus idoneũ. Si spatij satis. V. Duo sunt tẽpora unũ ꝑspatiũ. i. ꝑinteruallũ. Aliud ꝑopportunitatẽ. Spatiũ est ut unus alter multi dies mensis menses anni. Opportunitas est occasio ex hominum actibus facta, ut bellũ pax ludi seditio. Hoc est ergo quod ait. Si tẽpus idoneũ. si spatij satis. Iam cum ait si tẽpus idoneum, ostendit tempus esse per opportunitatem. Illud autem præterea considerare oportebit. Supra docuit quæ in narratione seruanda sint, et quemadmodum facienda, nunc in ipsam narrationem quatuor præcepta dat. Quæstio est enim. An ubiq; narrandum sit. Deinde si narrandum, quo loco narrandum. Postremo si ita narretur quemadmodum causa postulet, non ubiq; narrandũ ẽ inquit. Et enim si obest narratio, prætereunda est. Et cum nihil prodest, prætereunda est. Deinde

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

inquit, uidendum est. quo loco narrandum sit. Sæpe enim post argumenta narrandum est, ut Cicero in Miloniana fecit. Postremo secundum causæ genus narrandum est, ut quod non est prætereundum, non prætereas, quod prætereũdũ, prætereas. C. Obest tunc cum ipsius rei gestæ expositio magnam excapit offensionem. V. Obest inquit, narratio, si cum aperis atque insinuas rei gestæ qualitatem, necesse habes tibi auditorem reddere infensum. Quod cum contingit non contexte inquit narrare debebis, nec causam omnem indicare. sed singulas causæ partes proponere, & his statim argumenta supponere, ut res dubia fidem pro agentis accipiet uoluntate. Præterea inquit, cum nihil prodest narratio præteriri debet. Nihil autem prodest narratio tum, cum ita ab aduersarijs causa iudicibus exposita est, ut à nobis aliter narrandum non sit. Denique iam supradiximus non interdum opportuno loco poni narrationem. Verum hoc genus præcepti differt in id tẽpus quo de dispositione dicturus est. C. Nõ quemadmodũ causa postulat narratur. V. Præuaricatio duobus modis fit. Si utilia nostræ causæ cũ obscuritate dicamus, aut utilia aduersariorũ manifeste, atq; aperte proferamus. Verũ hæc tũc uitia sunt. si cũ id facimus, nihil nobis prodest. Sæpe. n. prodest ut tali præuaricatione aliud qđ uolumus obtinere possimus. Nã ut obtineat Dauus ne Chremes det filiam Pamphilo, aperte narrat id quod contra Pamphilum poterat uideri. illum peregrinã amare, et filium ex ea suscepisse. Nũc secundũ ordinẽ positæ narrationis ad partitionis præcepta ueniamus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

C. ECTE habita in causa partitio illustrem
r & perspicuam totam efficit orationem. V.

Anteq̃ de præceptis partitionis dicamus, pri=
us dicendum uidetur quid intersit inter partionem, &
diuisionem. Partitio est totius causæ per partes consti-
tutio. Diuisio est rerum sub partitione iacentium. Verũ
hic hoc animaduertendum est, ut definitionem parti=
tionis non ab eo quid faciat collegerit. Recte inquit,
habita in causa partitio illustrem & perspicuam totã
efficit orationem. Narrationis porrò definitionem ab
eo quid sit scimus esse collectam. Narratio est rerum
gestarum aut ut gestarum expositio. Dicit itaq; parti-
tionẽ duas habere partes. Distributionem, & aliam
quæ ostendit quid aduersarij confiteantur, & quid in
contentione uersetur. Verum utrarumq; harum par=
tium duplex effectus est. Aperit causam, & contro-
uersiam constituit, aliud est enim quod aperit causam,
aliud quod constituit controuersiam. Nanq; aperitur
causa in narratione, in qua etiam si intelligitur quæ
sit controuersia, non tamen ab oratore constituitur. Cõ-
stituere est enim proponere, & dicere quid in contro-
uersia sit. Ergo in narratione aperitur causa, non con=
stituitur controuersia. At in partitione tametsi aperitur
causa, tamen & constituitur controuersia, ut non unũ
sit, sed utrunq; fiat. Nam aperit utiq; causam qa par=
titur. quanquã alio modo aperit quam in narratio-
ne. Cum enim dicit dicturus sum de illo, aperta est
causa partitione, hoc est distributione. Item in alia par
titione cum dicitur illud manifestũ est, non negatur. Il-
lud negatur, utiq; aperitur causa, sed partitione ut di=
ximus.

ximus. in eo tamen & constituitur controuersia, cum qd in confessione sit docetur qd in negatione. alia autem partitio, quae distributio nuncupatur, pōt aperire tantum cām res enumerădo. at cum uel uerba iunguntur, uel oratio quae dicat de his esse dicendum, tunc constituitur controuersia. quaestor Verres fuit legatus. praetor Vrbanus, praetor Siciliensis. Hoc solum dicere aperire causam est. sed partitione, per distributionem. at uero illud adiungere quare haec erit quadripartita distributio, totius accusationis meae hoc est constituere controuersiam. itaq; ut diximus, partitio species habet duas. Vnam quae quid cum aduersarius conueniat docet, & quid in controuersia sit, alteram quae distributionẽ habet membrorũ in reliquam orationẽ. illa superior species cum proposuerit qd cõueniat id ipsam ad se inclinat, ut pro se faciat id, quod aduersarius confitetur. Postea uero subiungit id, quod sit in controuersia. Facit hoc Cicero pro Milone. Dicam inqt, uim factam a P. Clodij familia. aduersarij non negant. hic proposuit, quod aduersarij fateantur. deinde ipsum pro se fecit dicendo damnum datum esse Miloni. Concedis. uici unam rem. item adiunxit alteram partem in qua confessionem docet. cum dicitur. Ni hominibus armatis non negas. uici alteram post quid in controuersia sit proponit cum dicit. Dolo malo factum negas. de hoc iudiciũ est. sed quoniam non in omni negotio aduersarius fatetur, illa altera adhibendi partitio est, quae distributio nuncupatur, ubi totius causae membra ponuntur. Verũ haec membra, aut ea sunt, quae uere in eodem negotio continentur, ut in Verrinis de quaestura, de legatione, de

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

prætura urbana, de prætura ſicilienſi. quam quadripartitam diſtributionem totius accuſationis ſuæ Tullius eſſe dixit. Item illa diſtributio, de frumento, quam fecit dicendo emptum decumanum æſtimatum. Aut ſi partitio de ipſa cauſa non ſumitur, ea membra ponit orator, quæ ipſe ingenio inuenit, & ſibi ipſa dicenda conſtituit, non ex negotij factis ad cauſam ſumptis, ſed argumentatione oratoris in cauſa collocatis, ut in diuinatione. ego ſic intelligo ſicut de pecunijs repetundis quæſtio ſit, ſi nomen cuiuſpiam deferetur. Hæc duo imprimis expectari oportere, quæ maxime authorē uelint, hi qui eas iniurias paſſi ſint, & quem minime uelint, hi qui eas iniurias feciſſe arguantur. Item pro Sex. Roſcio, cum unum crimē ſit parricidij. ac propterea unum negotium. partitur tamen Tullius non cauſam, ſed orationem dicendo in crimen audaciam, & potentiam. criminis confictionem accuſator Erutius ſuſcepit. Audaciæ partes Roſcij ſibi depopoſcerunt. Criſogonus autem potentia pugnat. C. Altera eſt, in qua rerum earum, de quibus erimus dicturi, breuiter expoſitio ponitur. V. Partitionis duæ partes ſunt, una quæ quid cum aduerſarijs conueniat indicat, & quid in controuerſia ſit demonſtrat. altera quæ dicitur diſtributio. hæc eadem duplex. nam aut ea membra continet, quæ in cauſa ſunt, aut ea quæ ingenio fingit orator. quibus dictis intelligat fore peroratum. Præcipit ut partitione completa nihil amplius dicamus præter conclusionem. C. Quæ partitio, quid conueniat, aut quid non conueniat oſtendit, V. In hac partitione id, quod aduerſarius confitetur, ad cauſæ noſtræ commodum nos docet incli-

cet inclinare debere. & dat exemplum. si dicat accusator matrem occisam ab Oreste filio, constat. Iam cum ait matrem à filio constat occisam. id, quod aduersarius confitetur, ad se inclinat. Consideratione enim sanguinis non uidetur debuisse à filio mater occidi. Deinde si dicat Orestes, uel eius defensor constat à Clytemnestra Agamemnonem maritum occisum, confessionem aduersarij sine dubio ad se inclinat. consideratione enim iuris occidi maritus ab uxore non debuit. Iam quid in controuersia sit, ex iudicatione colligitur, idest an recte Orestes matrem occiderit. cum illa patrem occiderit Orestis. quare accusatoris talis erit partitio. interfectam matrem à filio cum aduersarijs mihi conuenit, cum illa occiderit Agamemnonem. an à filio occidi debuerit. Quæstio ē. Rei uero talis erit partitio. interfectum à Clytemnestra Agamemnonem conuenit, an à filio Clytemnestra debuerit occidi, quæstio est. C. Quæ autem partitio, rerum distributarum continet expositionem, hæc habere debet breuitatem, absolutionem, paucitatem. V. In omni distributione, siue quam habet orator in membris negotij, siue quam in membris, quæ ipse format & fingit dicenda seruare debet, hæc tria breuitatem, absolutionem, paucitatē. Breuitas in uerbis ē. Absolutio in toto. paucitas in generibus. C. Breuitas ē, cum nisi necessarium nullū assumitur uerbum. V. Vt si sic partiamur. Dicemus de decumano frumēto. deíde de empto. postremo de æstimato, nūc dicemus de decumano frumēto, deinde ubi maius ē crimen de eo qđ solet publicis pretijs cōparari. postrēo ubi nihil auaritia Verris itactū reliqt, dicemus

etiam de æstimato frumento. Hæc itaq; superflua uerborũ in breuitate partitionis uitare debemus, ut animus auditoris non uerbis, sed rebus potius occupetur. C. Hæc in hoc genere iccirco est utilis. V. In hoc genere .i. in distributione breuitas utilis est ad animos auditorũ, nõ uerbis, sed rebus potius occupãdos. C. Absolutio est per quam omnia quæ incidunt in causam genera de quibus dicendum est, amplectimur. V. Absolutionem tunc facimus, si omnia quæ incidunt in causam partiẽtes ponamus. Hæc quæ incidunt, omnia nũc speciebus confici possunt. Nunc generibus. quoniam autem specierum maior est multitudo, angustior generum uis, & natura quippe cum genus multas in se species contineat, qui facit partitionem de speciebus omnibus causæ incidentibus absolutionem quidem seruat, quod omnis species in partitione proponit. sed peccat ꝙ specierum latior distributio est, & in partitione amplius quã quatuor partes omnino esse non debent. Ergo ut absolutio melius in distributiõe seruetur, species illæ ad genera reseruandæ sunt. ut paucis generibus cum species omnes cõplexi fuerimus, absolutionẽ conficiamus, ꝙ omnia, et paucitatem, ꝙ genera quæ incidũt in cãm in distributione collocamus, ne aut utile aliquod genus prætereamus, aut postea causæ, quod est uitiosius, inferamus. C. Paucitas in partitiõe seruatur, si genera ipsa rerum ponuntur. V. Tunc inquit, pauca in partitione collocamus, cum quid sit genus, quid sit species, iam scimus. nec cũ generibus species implicemus. itaq; si studere uolumus paucitati etiam genera pauca in partitione collocare debemus. C. Nam genus est, quod plures ptes

Genus

Paucitas.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

res partes amplectitur ut animal. pars est quæ subest Genus.
generi, ut equus. V. ON græci substantiæ, & accidē Pars.
ti genus ponunt. sed non bene. pars enim omnis generi ON.
suo similis esse debet. substantia porro res est quæ alijs substantia
rebus subest capax accidētium qualitatum. Deinde ac- Accidens
cidens est id, quod in substantiam cadit. quare quoniã illud superius. ON. utrunq; esse non potest, non recte substantiæ & accidenti genus factum est. ergo quoniã præcipimus, ut species generi semper similis esse debeat uideamus, ubi hic Cicero quasi uideatur errasse. nã posuit hominem respectu duplici, ut ad inferiora genus sit, ad superiora species. Huic animal præposuit, ut speciem faceret id, quod homo cum id ipsum genus uellet ostendere quod homo est, subiecit huic speciem Romanum, Thebanum. Non'ne uidetur esse uitiosum, ꝙ cũ homo substantia sit, Romanus autem aut Thebanus accidens? Et enim parum recta subiectio ē sub eo quod substantia sit, id quod est accidens collocari. nam rectũ illud præceptum est in faciendis generibus & speciebus, et indiuiduis rem aut substantialem in omnibus substãtia
esse seruandam, aut accidentalem ut cum in genere sit substantia, & in genere, & in specie, & indiuiduo sit. Animal nanq; substantia est. huic cum suppono speciem, substantia esse debet, suppono autem hominem. Itē cum suppono homini Ciceronem, substantiam pono. sic factum est, ut in omnibus substantia seruaretur pari ratione. si id quod est accidens fuerit etiam speciem accidens debeo collocare. pariter & indiuiduum, ut genus ponam colorem. Accidit enim color corpori huic cum suppono speciem album uel nigrum, intelligo &

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

hoc quoq; accidens esse. Eritq; etiam similis ratio cum sub albo pono hoc album quod est indiuiduum. Indiuiduum est quod oculis, digitoq; monstratur. ergo & albũ, & color accidentia cuncta sunt corporis scilicet. quamobrem Romanus, & Thebanus accidentia sunt. Accidũt enim substantiae cuilibet, aut homini, aut equo. Cicero uero hominem ponit. i. substantiam, & recte facit. huic genus dando animal. nanq; animal substantia est. Non recte autem cum hominem speciem supponeret Thebanum, et Troianum supposuit. quoniam haec ut diximus, accidentia sunt. sed hoc frustra in quaestionem uenit. licet enim id, quod accidens est, poni in substantiã cum eo ipso sibi copulato cui supponitur, ut puta homo, ut diximus animalis species est, hominis uero species est Thebanus, quod est accidens, hic non Thebanum solum audire debeo, sed hominem Thebanum, ut simul cum Thebano, & hominem audiendo faciam id, quod est accidens substantiale. quare Cicero recte hominem animalis speciem posuit, & genus Thebanum, aut Troianum hominis. S. Itaq; inquit, ideo diligentius genera, & species generum definire uolumus, ut intellectis aperte generibus, quo breuior sit partitio, etiam genera pauca in partitione eadem collocemus. C. nã qui ita partitur, ostendam propter cupiditatem, & audaciam, & auaritiam aduersariorum omnia incommoda ad rempublicam peruenisse, V. In partitione quae dicitur distributio tria semper dicit esse seruãda, breuitatem, absolutionem, paucitatem. Breuitas in uerbis est. Absolutio ut omnia genera, quae in causam incidunt, in partitione ponamus. Paucitas ut sola rerum

genera,

Accidens
Cic. error.
Resolutio.
Breuitas
Absolutio.
Paucitas.

genera, quæ partium genera sunt, absq; partibus suis in partitione ponamus, & quæ genera partes aliorũ generum esse non possunt. nunc itaq; de paucitate tractatus est. & dat exemplum uitiose distributionis, idest in qua genus & pars eius simul posita sunt. nam qui ita inquit, partitur. ostendam propter cupiditatem, & audaciam aduersariorum is inquit, errauit. Et enim paucitatem seruare nesciuit. si quidem non sola rerũ genera posuit, sed genus, & partem generis. Cupiditas enim genus est, pars cupiditatis auaritia. ergo in superioribus quid faciendum esset ostendit. nunc quid non faciendum. et hæc ferè bipartita præceptorum omniũ disciplina est. C. hoc igitur uitandum est, ne cum genus posueris, eius speciem, sicuti aliquam diuersam, ac dissimilem partem ponas in eadẽ partitione. V. Hoc igitur uitandũ est, ut sciamus nunc illud præcipi, quod faciendum non sit. C. quod, si quod in genus plures incident partes, id cum in prima partitione causæ erit simpliciter expositum, V. Genera inquit, ipsa rerum in partitione ponenda sunt. Sed si cui generi partes suas fuerit necesse supponi. Postquam inquit partitionem cœpimus exequi, & ad id genus uenerimus, tunc nos partes eius conuenit explicare. In partitione tamen partes generi iungere non debemus. In tractatibus quæstionum debemus de generis partibus disputare. C. Atque illud quoque pertinet ad paucitatem, V. Quoniam de paucitate tractatus est, atq; illud quoque pertinet ad paucitatem inquit, ne plura quam satis nos demonstraturos esse dicamus hoc modo inquit. Ostendam aduersarios quod arguimus, &

Cupiditas.

uoluisse, & potuisse, & fecisse, cum in tertio cũcta sint. Deinde inqt, cum simplex qddam in controuersia sit, nos tamen distributiõe utamur. C. Ac sunt alia quoq; praecepta partitionũ, quae ad hũc usum oratoriũ non tantope ptineant. V. Ostendit partitionum multa esse alia praecepta. sed tñ quae ad philosophiã, non quae ad rhetoricam ptineant. ad philosophiã inqt, de qua haec ipsa praecepta trãstulimus. Ideo inqt, quia nihl horum in reliquis artibus inuenimus. Ostendit haec de partitione praecepta latinos nunquam habuisse in artibus suis, se primum transtulisse de graecis. C. Atq; his de partitione praeceptis in omni dictione meminisse oportebit. V. At extremum hoc dat in partitione praeceptum. ut quod primũ in partitione ponimus, id primũ aggrediamur, et explicemus, quod secũdũ ponimus, ut secundo aggrediamur loco, quod tertium, tertio. Postremo finitis per ordinem suum partibus, dictionẽ omnem extremis epilogis concludamus.

ordo. part.

C. CONFIRMATIO est, per quam argumẽtãdo nostrae causae fidẽ, et authoritatẽ, et firmamentũ adiungit oratio. V. Definitio confirmationis non per id quod est, sed per id quod facit. Et quod ait nostrae causae commune praeceptũ est tam defensoris q̃ accusatoris. uterq; enim utroq; semper utitur idest & confirmatione, & reprehensione. Scire autem debemus exordium, narrationem, partitionem, & conclusionem in omnibus causae generibus, uel constitutionibus generali disciplina eadẽ praecepta retinere, Confirmationem uero & reprehensionem per singula causarum genera, uel singulas constitutiones diuer

definitio.

nes diuersa & propria semper habere præcepta. Nūc itaq; iuxta ordinem partium post partitionem tractat de confirmatione. Et quoniam, ut supra diximus, in singulis causarum generibus uel constitutionibus diuersa & propria habet præcepta, quia mora est ut per singulas cōfirmationis species præcepta dicantur, generaliter et confuse præcipit. qbus de locis argumētandi rationibus tractis in oī causarū genere uel in omnibus simul constitutionibus confirmatio effici possit. Et hoc in primo libro agitur, idest ut in omne genus formamq; causarum quædam communitas argumentationū uelut silua ponatur. Secundus autē liber hoc continet, ut in singulis causarum generibus ac formis propria & certa diuersa & præcepta separentur de primo libro cunctis argumentandi rationibus tractis. Per quā argumentando. Hoc enim propriū est confirmationis. Alioqui & narratio fidē facit. sed non argumētando fidē, et authoritatē, & firmamētū. Fides est argumentū quo crimen probamus, idest fidē crimini facimus. Auctoritas est argumentū uerius atq; honestius, & cui quasi necesse habeat credi. Firmamentū est creberrima argumentatio. C. Oēs res argumentando confirmantur aut ex eo, quod personis, aut ex eo, quod negocijs est attributū. V. Omnis res argumentando confirmatur, sed quæ in ὑποθέσει est, quæ causa dicitur. Cuius causæ ista definitio est. lis cum certa persona. Hæc quidem omnis res ex illis septem locis argumenta contrahit. Quis, qd, cur, ubi, quando, quemadmodum, quibus adminiculis. Verum ex his duo prima omnē uim argumentationis continent, qnq;

Argumentum librorū.

Fides.

Authoritas.

Firmamentū.

ὑποθέσεις

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

reliqua secundo subiacent. Itaq; duo hæc prima quis et
quid apertioribus nominibus Cicero & ad opus uici
Quis. Quid.
nioribus nũcupat.i.psonã & dictum factum ne quod
negotiũ est. Itaq; omnis res confirmatur aut ex attri=
butis personæ argumẽtis sumptis, aut ex attributis ne
gotio. Personis aũt attributa sunt undecim. Nomen. Na
tura. Victus. Fortuna. Habitus. Affectio. Studiũ. Cõsilia.
Facta. Casus. Orationes. Itaq; si hæc omnia attributa
Persona.
personæ sunt, quæ sit ipsa persona uideamus. Nomen
esse non potest, quia primum attributum personæ est.
Homo esse non potest, quia naturæ personæ attribu-
tum est, & natura mortalium in duo diuiditur in ho-
Psona qua et ubi.
mines & in feras. Quæ est ergo persona? Illa scilicet
quæ i pronominibus finitis est, ut ego, tu, ille, hic, hæc,
hoc. Itaq; ex persona nulla argumẽtatio potest sumi.
Cũ enim dixero hic quod argumẽtũ feci? Ex attribu=
tis autem psonæ sumitur omnis argumẽtatio breuiter
uel sub distributa, p quæ se aperit & quibus imple-
tur ipsa persona, attributis suis igitur psonarũ omniũ
uis probatur. C. Nomen est quod unicuiq; personæ tri
buitur quo suo quæq; proprio & certo uocabulo ap-
pellatur. V. Anteq̃ ad hoc nomen, quod definiendũ
Nomen quatuor modis.
ẽ, ueniamus, prius de significantia nõis dicamus. No-
men hoc qđ sonat nomẽ quatuor significantias habet.
Vna talis est quæ est in appellatione rerum omniũ.
Verba autẽ nostra omnia rerũ nomina sunt ut salio,
Nominũ impositor.
curro. Vtiq; his omnibus nõibus res significantur. Vn=
de multi illum sapientissimũ ac beatissimum esse dixe-
runt, q rebus nomina imposuit. Certe ut sciamus om-
nes partes orationis idest omne quod loquimur nomi=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

na esse rerũ cum de sybillæ responsis ageretur. In responsis autem omnino octo partes orationis fuerint necesse est, quod ait Virgilius. Foliisq; notas & nomina mãdat. Ergo hæc una significãtia nois est, quæ in omnium uerborum appellatione est. Alia nominis significantia talis est, qua unã partem orationis de octo partibus orationis uidemus esse signatã, ut nomen, pronomẽ, uerbũ. tertia nominis proprij ut hominis, ut deorũ. Quarta autem hæc quadripartita est, qua unaquæq; psona sine alterius cõmunione signatur. Et ut sciamus unã de quatuor hanc esse significationem nominis sic proposuit ut ostenderet quod nomẽ esset definiturus. C. Nomen est inquit quod unicuiq; personæ attribuitur, quo quæq; suo proprio & certo uocabulo appellatur. Ergo ut propriũ psonæ hoc nomen & certũ sit p quatuor tenditur. prænomẽ, nomẽ, cognomen, agnomen. prænomẽ porro interdũ una, interdum duabus, interdũ tribus literis continetur ut C. Caius. CN. cneus ut Sex. sextus fuitq; nõ nulla apud maiores nostros prænominis ratio. nam & quintum ideo dixerunt q quinto fortassis loco natus esset & luciũ ideo q fortasse esset initio lucis extortus. Verũ quoniã hæc apud nos ratio nihil ualet, argumentũ de prænomine nõ quærimus. Cognomen porro maiorũ est tractum ex familia uel sanguine, ut tullius cornelius ex cornelijs. Nomẽ autem proprium personæ est ut Cicero. ut Scipio. Iam agnomen extrinsecus uenit, & uenit tribus modis aut ex animo, aut ex corpore, aut ex fortuna. Ex animo sicut superbus & pius. Ex corpore sicut crassus & pulcher. Ex fortuna sicut africanus & creticus. Qua=

Virg. locus.
Nomina
Prænomen.
Quintus
Lucius.
Cognomen.
Nomen.
Agnomen.

tuor his itaq; partibus personæ proprium & certum nomẽ icluditur. Prænomine, noie, cognomine, agnomine. Vt publius prænomen, nomen Scipio, Cornelius cognomen, Africanus agnomen. Argumentum autem si necesse fuerit in tribus quærimus. In nomine, cognomine, agnomine. Itaque definitionis istius hæc est propositio. Nomen est cuiq; psonæ deinde hinc incipit definitio quo quæq; suo .i. uocabulo. Sed quod suum est, potest esse commune cũ fratribus cum propinquis. ut Tullius. Multi enim itaq; Tullij quia nomen ex sanguine est. Deinde addit proprio. Rursus & uocabulum proprium potest esse cõmune. ut Cicero propriũ uocabulum. Sed tamen multi possunt eẽ Cicerones. itaq; addidit certum scilicet quod ex omnibus quatuor constat. quo uniuscuiusq; personæ uerũ & nõ nisi eius possit nomen intelligi. & recte certum nomen, interdum enim ex libidine & quadam obtrectatione nomen imponitur. ut illud in Sallustio Tyrãnumq; et cynnam appellantes. Itaq; huiusmodi nomen certum esse nõ potest. Quotiescunq; autem specialiter aliquid uolumus includere his tribus, includimus suo proprio certo ut Tullius, suis cum certis proprijsq; criminibus accusabo. C. Naturam ipsam definire difficile est. partes autẽ eius enumerare eas quarum indigemus ad hanc præceptionẽ facilius ẽ. V. Hæc ẽ ratio, ut difficilis sit naturæ definitio. & .n. apud sapiẽtes cõtentio est quid prius sit Deus, an natura. Si natura prior est, ergo Deus natus est, atqui Deus nasci nõ potuit. Rursus si deus prior est, nata est natura, ꝙ si nasci potuit natura, incipit nõ esse natura. Itaq; naturæ difficilis definitio est.

sallus. locus

ouid. locus

Natura diffinitio cur difficilis.

Deus prior an Natura.

Difficilis definitio naturæ secundũ Platonẽ uel alios sapientes inquit. Alioqui ostendit posse definiri. deniq; sapientes quidam sic definiere naturam. Natura est ignis artifex quadam uia uadens in res sensibiles procreãdas, & enim manifestũ est omnia pricipe igne generari. Plato autẽ sic definiuit. Natura est dei uolũtas. Et inter cæteras hæc magis probãda definitio. Nã si Deus & natura ita sunt, ut ex his alterũ prius nõ sit, necesse est autẽ ex primo nasci q̃ secũdũ est. deinde si qđ nascitur nec deus est, nec natura, recte naturã dei dixit esse uoluntatẽ. Deus eni semper uoluerit & uelit necesse est. Itaq; q̃m nasci natura nõ potuit sed dei uoluntas est, ut deus nasci nõ potuit, nec natura. Illud autẽ scire debemus naturã illud esse qđ mundũ, ultra mundũ naturã nõ esse, sed deũ. Volũtatẽ autẽ dei, qua mũdus est eãdẽ esse naturã. Itaq; hic Cicero naturæ pricipalẽ definitionẽ omisit. dixit autẽ esse difficilem. Partes autẽ eius enumerat, sed quarum iq̃t, indigemus. NATVRA. Animalis, Inanimalis. ANIMALIS. Diuina, Mortalis. MORTALIS. hominum, bestiarum, corporis. DIVINA. Animi. EXTRINSECVS. Itaq; partem illam naturæ reliquit, quæ in animalia generat. Neque enim eius indiget qui rhetoricam scribit. Illius autem naturæ partes exequitur, quæ motu suo in rebus agit aliquid, idest quæ uiuit. Et enim ille qui rhetoricam scribit, præceptis suis p̃sonam debet includere. Persona autẽ homo. Huius itaq; naturæ indigemus in qua homo. Hæc igitur natura quæ motu suo in rebus aliquid agit, principaliter in duo scinditur, in diuinã

Natura qd.

Natura qd.

Natura .i. Mundus. Voluntas Dei.

Natura

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

naturā et in mortalē. Ac diuina qdē natura ad rhetoricam non pertinet, & ideo hanc omisit. Sciri tamen debet, quia loco argumenti sæpe rerū diuinarū inducitur disputatio, ut illud est quæ res faciat ut uigeamus quæ ut occidamus. Sed hoc ad rhetoricā nō tamen ex rhetorica descendit. Itaq; cōferet se ad mortalē naturā. Rursus quæ hāc in duo diuidit in homines & in bestias. Omne qđ extra hominē uiuit cū anima et corpore, bestias nominauit. Remoueamus itaq; & naturā illā mortalem, quæ bestiarū ē, hancq; solū inspiciamus, in qua homines sunt, et de eadē natura circa certam personā inuēta dupliciter argumenta capiamus. Et enī ea quæ in hominis sunt natura nūc tantum naturæ sunt, nūc ita naturæ, ut & industriæ uel artis esse credātur. Tripliciter autem debemus in hoīe inspicere atq; explorare naturā, quæ sit natura animi, quæ corporis, quæ extrinsecus. Verū quæ in hoīe extrinsecus sunt ea tantū naturæ sunt. quæ autē in hoīe animi uel corporis sunt, ea & naturæ possunt esse & disciplinæ. itaq; primū uideamus quæ natura in homine sit. Extrinsecus ut sexus. Sexus enim tm̄ naturæ ē, nec ex disciplina potest aliquando cōtingere. ita et natio, & patria, & cognatio, & ætas tantū naturæ sunt. natio est inquit, ut cōsideres utrū græcus sit an barbarus. hoc secundū ipsorū græcorū sententiam qui absq; se reliquos barbaros appellabant. Patria est inquit ut consideres Atheniēsis a, an Lacedemonius, Aquileiēsis, an Mediolanēsis sit. Cognatio ē inquit ut cōsideres quibus maioribus oriundus sit unde sanguinē ducat fitq; hinc optimum argumentū, ut illud est in Virgilio. Bellum

Bestia qd.

Sexus.

Natio.

Patria.

Cognatio.

ne inferre paratis Laomedontiadæ? Sed & hoc argumentũ quasi ex nomine fieri uidetur ꝙ ait. Laomedõtiadæ. cũ hic ex natura colligenda nobis insinuat argumenta. hoc itaq; interest, ꝙ in nomine ex sono ipso nominis colligimus argumentum, ut ex Verre quod euertat prouinciã. In natura autẽ nõ ex nominis sono, sed ex eius actu uel moribus, cuius nomẽ est colligimus argumẽtũ, et enim cũ dicimus laomedõtiadæ, in sono nominis nihil est, in actu autem laomedontis perfidiæ positũ est argumentũ. Aetatem autem inquit inspicere debemus utrũ puer sit, an grãdior, an senex ut cuicunq; ætati crimen qđ agitur, aut conuenire, aut non conuenire doceamus. Hæc de his quæ extrinsecus sunt quæ tantum naturæ sunt. Nunc uenit ad ea quæ corporis & animi sunt & quæ tam naturæ ꝗ disciplinæ esse possint. Et enim interdum per se multũ ualet natura. Interdum tenuis & infirma est, disciplina enim uel usu sæpe mutatur. Enumerat itaq; quæ ista sint ueluti cõmunia ut cõsideremus utrum aliquis ualens an imbecillis sit, longus, an breuis, formosus, an deformis, uelox, an tardus. Hæc omnia corporis sunt quæ facile uidemus sæpe hominibus ex natura sæpe ex arte contingere. Deinde inquit debemus inspicere memor, an obliuiosus sit. Comis. Officiosus. Prudens. Patiens an contra. Hæc rursus omnia animi sunt quæ similiter uidemus tam ex natura nobis ꝗ ex arte prouenire. Verũ cũcta ista inquit quæ animæ et corporis sunt ꝗꝗ sæpe ex disciplina uel arte contingant, tamen qualia uel quãta sint nõ nisi in sola natura considerare debemus. Ea autẽ quæ industria cõparãtur in ha-

Virg. locus.

Cic. locus

In Natura.

bitu rectius considerabimus. C. In uictu considera re oportet apud quos, & quo more, et cuius arbitratu sit educatus. V. Victus hominis est omne illud tempus à pueritia usq; ad id, quod agit, uel quo de agitur. itaq; considerare debemus nó apud quos natus sit, quod naturæ est, sed apud quos educatus sit, unde incipit uictus apud quos inqt. interest enim inspicere illorum uitam apud quos educatus sit, ex his enim uiuendi potuit capere disciplinam. Sed quia homines interdum non ut uolunt educant aliqua necessitate compulsi, quippe & seueriores sæpe dissolutius, & dissolutiores sæpe seuerius educant, recte quærendum dicit non solum apud quos educatus sit, sed etiam quo more educatus sit. Deinde inquit, inspicere debemus ad cuius arbitrium sit educatus. i. patris, patrui, cognati, an alienioris. Animaduertamus itaque, ut uictus à primis annis usq; ad ætates alias protendatur, ut dixit primo quærendum quemadmodum sit educatus. hoc quẽadmodũ in tria diuisit. apud quos, quo more, cuius arbitratu. Deinde educatus puer solet adiscendas literas sortiri. easdemq; liberales. itaq; q liberales literas discit, duplices habere debet magistros, qui faciant uirum bonum, & qui faciant dicendi peritum, & his duobus plenum oratorem. Recte ergo etiam hoc quærẽdum quos habuit artium liberalium magistros, quos uiuendi præceptores. itaque non utrum habuerit magistros, utrum uiuendi præceptores, sed quos habuit quærendum. Deinde etiam hic animaduertendus ordo est, postquam literas quis didicerit, & certam uiuẽdi acceperit disciplinam, tunc necesse est ut habere incipiat amicos. sed quærendum est

qualibus

Victus q[uid]. Natura. Victus. Educatio. Magistri duplices sint. Orator plenus unus.

qualibus amicis utatur, amicus enim mihi esse non potest, nisi similis mei. deinde quo negotio, quæstu, & artificio sit occupatus, quærendum. Necesse est enim, ut in uita nostra aliquid agamus, quo nos occupemur, et hic actus in uita aliquid agentium triplex est. nam aut negotium ẽ, ut mercatura, aut milítia, aut agricultura, & cætera. Aut quæstus est, ut præco, ut parasitus, ut scenicus, aut similia. aut artificium, ut artem. s. aliquã plene cognitam, aut exerceas, aut tradas ut orator, ut rhetor, & alia huiusmodi. Alioqui scire aliqd pfecte, & exercere nolle, habitus est. deinde aliqd non plene scire, neq; id quodcunq; exercere, affectio est. Verum uniuscuiusq; rei & habitus, & affectus si exerceatur, & in actu sit, uictus est. Animaduertendum inqt etiã, quomodo rem familiarem administret, qua consuetudine domestica sit, ex rebus enim priuatis & domesticis, quemadmodum quis in rep. uiuat, facile possumus agnoscere. C. In fortũa quæritur seruus sit, an liber. V. Hoc quasi naturæ magis esse uidetur, ut seruus qs, an liber sit, serui enim sæpe nascuntur, sed ut taceamus, ut multi sæpe ex fortuna serui sint, etiam illos, q nascuntur ex fortuna, seruos esse manifestum est. et. n. ex captiuis primum serui facti sunt, captiuitas bello in bello non nisi in certa fortuna, itaq; seruum esse fortunæ est. Hoc etiam in fortuna considerandum, pecuniosus sit, an tenuis, priuatus, an cum potestate. sed quia non uno modo capimus potestatem, recte addidit si cum potestate, iure, an iniura. Hoc etiam fortunæ est, ut uideamus, utrum felix clarus, an contra sit. Considerare etiam debemus, non utrũ liberos habeat,

Amicus qs.

Actus triplex.
Negotiũ.
Militia.
Quæstus.

Habitus.
Affectio.
Victus in qo.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

quod naturæ est, sed quales liberos habeat, ut est illud in Virgilio. Vade ait o' felix nati pietate. non nato felix, sed nati pietate. itaq; in eo fortunam inspexit, quippe uade ait o' felix, inquit, facit enim fortuna felicem. q si, inquit, cuius uictus quæritur mortuus erit, nó de morte, sed de mortis eius genere quæritur. alioqui mors naturæ est. Habitum autem hunc appellamus animi. Habitus, inquit, iste est alicuius rei, siue in animo, siue in corpore à natura cœpta, sed usu corroborata, et plena perfectio. scire enim plene aliquid, habitus est. iam si id uolueris exercere, uictus est. Videamus itaq;, habitum qualem esse dicat, aut uirtutis, inquit, hic habitus animi, uirtus autem quadruplex, iustitia, temperantia, fortitudo, prudentia. sed tunc habitus, si uirtutem ita teneamus acceptam, ut nunquam à semel comparata recedamus. Nã si frequenter sua cuiq; reddamus, & aliquando rapiamus, iam iustitiæ habitum per intemperantiam non tenemus, similiter & circa reliquas uirtutes, ita enim est habitus definitus.

C. Habitum appellamus animi, aut corporis constantem, et absolutam aliqua in re perfectionem. V. Absoluta est, ut plena sit, constans ut semper eadem sit, neque aliquando à se recedat, & tunc est uere habitus. Deinde C. aut artis, inquit, alicuius præceptionem. V. ut' puta ego rhetoricam plene quidem noui, sed exercere nolo. Itaque licet non exerceam, in eo tamen quod Rhetoricam plene noui, habeo oratoris habitum, ita & in cæteris artibus plena perceptio habitus est. C. Aut quamuis scientiam.

ARS Scientia. Actus. SCIENTIA
Artis. Non Artis.

Inter scientiam & artem, hoc interest. ars quidem duplex est, una in scientia, alia in actu. uerum scientia rursus duplex est, est scientia artis, est non artis. neque enim aurum, gemmas probare artis est, aut scire quod millia hominum in illo sint populo, quanto spatio hæc urbs ab illa distet. hæc itaq; scientia est, sed non artis. Sed quoniam & artis est qualibet, inquit, scientia, si plena in nobis fuerit, habitus nūcupatur. sed hucusq; de habitu animi. Deinde, inquit, et corporis aliqua cómoditas studio, & industria comparata, habitus dicitur, ut si corpus palæstra roboremus, siue locitatem nobis exercendi studio comparemus. Verum & animi, & corporis habitum Cicero in bonis collocauit, quippe habitum dixit esse uirtutem, aut artis pceptionem, deinde aliquam corporis cōmoditatem. Ita & Aristoteles habitum omnem in bonis posuit, cum secundum definitionem possit & in malis habitus esse. nam si demus semper operam, ut nihil intelligamus studio, stulti sumus, erit hic habitus industria comparatus. et rursus, si exercitium corporis deuitemus studio, imbecilli sumus, erit æque hic habitus corporis industria comparatus. sed nescio quomodo recte habitus malorum non est positus neq; à Cicerone, neq; ab Aristotele. nā si hoc ipsum nomen aspiciamus, & eius sonum uideamus habitum dictum esse ab eo quod habere uoluerimus. Natura autem nostra talis est, ut nunq̄ mala uelimus, malorum ergo esse habitus non uidetur, est tamen. Nam & Catilina habitu malus fuit, idest malitiā industria

[margin, manuscript:] Ars. Scientia. stultus. q. habitus un. Habitus nullus malorū.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Habitus q(uid). Affectio q(uid). Affectiones animi. Affectiones corporis. Studium. Studiu(m) q(uid). Affectio Habitus. Victus.

ſibi comparauit. C. Affectio eſt animi aut corporis ex tempore aliqua de cauſa commutatio, ut lætitia, cupiditas, metus, moleſtia, morbus, debilitas, & talia quæ genere in eodem reperiuntur. V. Habitum eſſe diximus ſiue in animo, ſiue in corpore alicuius rei perfectionem. At contra ſiue in animo, ſiue in corpore alicuius rei inchoatio affectio eſt, quæ ſubito aliqua ratione naſcitur. mox receſſura ut ſi quid nobis boni nũcietur, & læti eſſe incipiamus, ſi quid uideamus, & id ipſum concupiſcamus, uel aliquid timere incipiamus, ſi moleſte ferre, iſtæ omnes animi ſunt afectiones. Deinde corporis, ſi ſubito in morbum incidamus. ſi aliqd in nobis debilitetur, ſed ad tempus, poſt autem ſanetur. Hæc itaq; erunt affectiones corporis, et reliquæ eis ſimiles. C. Studium autem eſt animi aſſidua et uehemens V. Studium eſt inquit, ad aliquam rem aſſidua & uehemens animi cum magna uoluntate occupatio. alioqui aſſidua & uehemens eſſe nõ poteſt, ſi in ipſo opere habuerit uoluntatem. Et dat res non quæ ſtudium ſint, ſed quarum ſtudium ſit, ut philoſophiæ inquit, nõ philoſophia, aut poeticæ, aut geometricæ literarum non poëtica & geometrica literæ. Itaq; ſi qd uehementer & cum magna uoluntate uolumus, ſtudiũ eſt. Deinde ſi id quod uolumus, aliqua ex parte conſequimur, affectio eſt. ſin autem quod plenum & perfectum eſt tenemus, habitus eſt. Quod ſi hoc ipſum plenum uel ſemplenũ agendo exercere uoluerimus, erit uictus. Ita unum qualitate diuerſa in multa attributa cõuertitur. C. Conſilium eſt aliquid faciendi aut non faciendi uera excogitata ratio. V. Duo ſemper ſunt

unde

unde dubitamus, & unde consiliũ est. Aut enim ut faciamus aliqd, quærimus, aut ut non faciamus. Ita & leges quæ consilio scribuntur duo semper hæc continent. aut fieri iubent, aut fieri prohibent. Sed quia cũ de re aliqua dubitamus, incerta quædã ratio in ancipiti cogitatione uersatur. Postq̃ id ipsum statueris, erit excogitata ratio, & ideo excogitata, quia fuerat iam ante cogitata ratio. quod consilium est. C. Facta autem, & casus, & orationes tribus ex temporibus considerabuntur. V. Ex his quoq; non minima colligimus argumenta, ut de factis personæ argumenta capiamus, de dictis, de his quæ ei acciderunt ut damnum, ut morbus, ut orbitas, & reliqua similia. Verum hæc ꝑ tria inquit, tempora debemus inspicere. tunc enim de futuro argumentum possumus facere, si ita & ante fuisse doceamus, ut puta quia hoc fecit, hoc facit etiam, & hoc facturus est. quia hoc passus est, hoc patitur etiam, passurus est. Quia hoc dixit, hoc dicit. hoc etiam dicturus est. hucusq; autem attributa personæ. C. Ac personis quidem hæc uidetur attributa esse. V. Septem sunt quidem ut diximus elementa, unde omnis argumentatio capitur ad quancunque rem. quis, quid, cur, quando, ubi, quemadmodum, quibus adminiculis. Horum duo prima omnia continent. Nihil autem aliud quæritur, nisi quis fecerit, & quid factum sit, atq; hæc ipsa Cicero proprijs, & apertioribus, & ad rem uicinioribus nominibus appellauit. Quis enim personam dixit, quid negotium uocauit. ac ꝑsonæ qdem quam in pronomine posuimus, quæ essent attributa, iã dictum est. nunc antequã dicamus, quæ negotio attributa sint,

[Marginal notes in manuscript:] Dubitatio consilium. — Leges. — consiliũ q̃d. — Argumentorũ elementa.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

quid sit ipsum negotium uideamus. Negotium est factũ de quo quæstio est, uerum hoc factum nunc in facto ẽ, nunc in dicto, nunc in cogitatu. Omne hoc itaq; factũ, de quo quæstio est, negotium appellatur, ac factorum quidẽ genera tria sunt. Est factum illud, de quo quæstio est, est factum, quod in negotio est, quo illud factũ, de quo quæstio est, probatur, atque hoc factum tribus temporibus consideratur. ante, in, post. Est & tertium genus facti, quod extra negotium est, ex quo, ad id factum, de quo quæstio ẽ, trahitur argumentum, ut Cluentij factum ẽ iudiciale de ueneno, quod occiderit Oppianicum. Deinde extra hoc negotium, facta eius alia ad argumentum, quod proponitur, trahuntur, ꝙ multos ante ueneno necarit. Hoc tertium factum in attributis personæ accepimus facta, casus, & orationes. tria itaque genera factorum sunt, factum de quo quæstio est, factum, quo id factum, unde quæstio est, probatur, factum extra negotium, sed ad negotium. Itaq; factum illud, de quo quæstio est, negotium appellatur. Huic negotio quatuor principaliter attributa subiecit, unum, quod in ipso negotio est, quæ continentia cum ipso negotio appellauit, idest quibus illud factum, de quo quæstio est, probatur, & quæ ab ipso negotio uidentur nullo modo posse separari. secundum attributum est, in quo illa, quæ in gestione negotij sint, necesse est uidere. Aliud est enim ipsum negotium, aliud illa quæ in gestione negotij continentur, ut puta occidit, negotium est. In ipsius autem negotij gestione illa sunt. illo tempore occidit, in illo loco occidit, fuit occasio ut occideret, & reliqua, quæ in gestione negotij continentur.

tur. Tertium attributum est, quod adiunctum negotio nominatur. Hoc quoq; neque negotium, neq; in gestione negotij, sed extra negotium est. hoc ab oratore sumitur, cuius assumptione res illa, de qua quæstio est, aut similis, aut dissimilis demonstrabitur. Itaque omnia exempla tributa negotio sunt, sed quoniam extrinsecus ueniunt, adiūcta negotio nominantur. Quartum attributum est negotio, quod gestum negotium consequitur. hoc quoque extrinsecus est, non enim in negotio, uel in gestione negotij continetur, sed an post negotium contingerit, consideratur. ut puta, factum Milonis hæ res consecutæ sunt, ut de eodem facto legem nouam senatus tulit, cædem quæ in appia uia facta eēt, contra remp. factam esse iudicauit. Hæc omnia non in negotio, neq; in gestione negotij sunt, sed gestum negotium consequuntur. & quoniam scimus quot attributa negotio sunt, nunc in singulis, quæ nobis sint ad argumentum ducenda, uideamus, ac primo illa consideremus, quæ continentia cum ipso negotio appellantur, sine quibus negotium, & quæ sine negotio esse non possunt. Hæc itaque quinque sunt, summa ipsius negotij, summæ causa, & facti tria tempora, ante, in, post, quod factum inter genera factorum secundum esse memorauimus. Summa negotij talis est, ut parentis occisio. Patrem. n. occidit, negotiū est, negotij summa est, ut parentis occisio. In hoc de ipsis nominibus, de pronunciatione fiet argumentum, si cum quadam admiratione dicamus. Occidisse patrem Sextus Roscius dicitur. Deinde causa illa est. ut puta occidi quia inimicus fuit. aut contra quia inimicus non fuit. non

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

occidit. iam post causam facta considerare debemus q-bus illud factum, de quo quæstio est, asseramus. hæc facta per tria tempora, ut sæpe iam dictum est, diuiduntur, ut consideremus quid ante factum sit, quid in re ipsa factum sit, qd postea factum sit. ut Milo quid ante fecit. In senatu fuit, domum uenit, calceos & uestimenta mutauit, profectus est. Deinde quid fecit in re ipsa, ad albanum peruenit. impetus in illum factus est. tum ille reiecit penulam, de reda desiluit. se defendit. Clodius occisus est. Postea quid fecit. profectus est Lauinium. Flamines creauit. propter inuidiam Romã cito noluit reuerti. ergo his factis factum probatur, aut defenditur illud, quod in quæstione est, idest Milo Clodium occidit. Necesse est itaq; hæc quinq; in eodem negotio, de quo quæstio est, contineri. Frustra enim aliquod factũ obijcimus uno, nec factum est. nisi eius summam dicamus, nisi causam eiusdem facti doceamus, nisi quid ante, quid in re, quid postea factum sit, demonstremus. Recte ergo continentia cum ipso negotio nomĩnata sunt. C. Deinde causa eius summæ per quam & quamobrem, & cuius rei causa factum sit, quæritur. V. Multæ quidem causæ sunt. Nam ut omnia ista nascantur, quæ in mundo sunt, necesse est causa præcedat, & hoc ipsum negotium, de quo quæstio est, causa dicitur. Verũ hæc causa hominis circa factum duplex est, aut enim propter rem aliquam iam ante animo prouisam quodcunq; facimus, & erit causa quæ ratiocinatio dicitur. aut subito necessitate aliqua præsentis temporis in factum aliquod præcipitamur, & erit causa, quæ impulsio dicitur. & quæcunque causa ex

confessione

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

confeſſione ueniam meretur, impulſio eſt. Harum nunc utranque cauſam Cicero hic tetigit, per quam quamobrem inquit, & cuius cauſa factum ſit, quæritur. Quãobrem ratiocinatio eſt, cuius cauſa impulſio eſt. In geſtione negotij hæc quinq; requirenda ſunt.

In geſtione.

Locus, Tempus, Occaſio, Modus, Facultas,

C. In geſtione autem negotij, qui locus ſecundus erat.

V. De ſeptem elementis perſona iam dicta eſt. Remanſerũt ſex, quæ negotio attributa ſunt. Quid, cur, quando, ubi, quẽadmodum, quibus adminiculis. ex his rurſus duo quid, & cur, ideſt factum illud triplex, & facti cauſam continentia cum ipſo negotio eſſe monſtrauimus. Reliqua quatuor in geſtione negotij ſunt, ubi, quando, quemadmodum, quibus adminiculis. Addidit Cicero quintam occaſionẽ, de qua poſt dicemus. quinq; itaq; res ſecundo attributo ſubdidit locum, tempus, occaſionem, modum, facultatem. & recte hæc in geſtione negotij eſſe dixit. Illa enim ſuperiora quinque ſumma negotij. ſummæ cauſa quid antefactum ſit, quid in re factum ſit, quid poſtea factum ſit negotium, ideſt factum illud, de quo quæſtio eſt, probant. Quod ſi negotium probant, in geſtione negotij non ſunt. Verum in geſtione negotij neceſſe eſt, ut hæc rurſus quinque ſint. locus, tempus, occaſio, modus, facultas. & enim cum dicimus, Milo in ſenatu fuit. domum uenit. poſtea profectus eſt, geſtio negotij eſt quidem, ſed in ipſa negotij geſtione tempus oſtendimus, ideſt Milonẽ hora XI. profectum. Deinde cum dicimus uenit ad albanum. impetus in illum factus eſt, geſtio quidem negotij eſt, ſed

Cic. Locq. Gestio negotij

in ipsa negotij gestione & occasionẽ ostendimus, ꝙ necesse habuit illuc iter facere, & locum ostendimus, ꝙ de loco superiore impetus in illũ factus sit, & facultates, ꝙ Clodius habuit armatos. Ergo gestio negotij sine his quinq; esse non potest, loco, tempore, occasione, modo, facultatibus. Quod si sine his quinq; negotij gestio esse nõ potest recte, hoc in gestione negotij considerare debemus. C. Locus consideratur, in quo res gesta sit ex opportunitate, quam uideatur habuisse ad negotium administrandum. V. Vt sciamus quem locum considerandum praecipiat, qui sint alij loci uideamus, ac primo secundum Lucretij caeterorumq; sententiam. Inane totum locus est, quod inane patet rebus, occupaturq; ab elemẽtis, igni, aëre, aqua, terra. Ergo haec elementa in loco sunt, idest in inani. sed rursus ipsa elementa loci sunt, ut ignis syderibus locus est, aër auibus, aqua natantibus, terra gradientibus, uel his omnibus, quae in eadem nascuntur. Itaq; et terra omnis locus est, & rursus in terra locus est, qui locus nobis non ex eo, quod locus est, considerandus est, sed ex eo, ꝙ qualis sit, aut ex opportunitate eius, aliquid in eo aut fieri potuisse, aut non fieri potuisse doceamus. Hoc itaq; sit praeceptum in loco, qualitate eius atq; opportunitate nos inspicere, atq; aestimare debere. necesse est enim nos ubicunq; esse, sed illud ubi sumus, quale sit, considerandum est. Atq; haec opportunitas loci per multa consideranda est, nam & magnitudo loci inspicienda est, utrum ibi tot milia hominum coeperit, deinde interuallum inspiciendum est, ut in Quintiana septingenta millia biduo esse decursa, & quoniam interual-

li duo genera sunt, longinquitate inquit, & propinquitate, deinde considerandum semotus locus, an celebris sit. Deinde natura ipsius loci uidenda, tumulosus, decliuis, planus, saxosus, palustris, siluestris, quae sit praeterea uicinitas eius loci, in qua natura sit, ut ideo ibi aliquid fieri potuerit, uel non potuerit, quod uicinia talis sit, uel omnis regio. Etiam hoc, inquit, in loco considerare debemus, sacer, an prophanus sit, publicus, an priuatus, alienus, an ipsius, de quo agitur. Quod si ipsius non erit etiam hoc uidendum, an aliquando ipsius fuerit. Ex his igitur tot opportunitatibus loci, multa ad negotium colligere possumus argumenta. C. Tempus autem est id, quo nunc utimur. V. Quod tempus semper fuerit necesse est, siue ante mundum, siue cum mundo. multi enim natum mundum, multi natum non esse contendunt. Ergo hoc tempus generale, quia nec initium, nec finem habet, aeternitas est, quam graeci αἰώνιον appellant. Verum quoniam hoc tempus definiri difficile est, illud definit, quo nunc utimur. Tempus est, inquit, pars quaedã aeternitatis, aut annuũ, aut diurnum, aut nocturnum spatium significans. Ex cursu enim syderũ certis temporibus certum nomen impositum est. Septem stellae, septem circulis contra caelũ uoluuntur, quae cum singulae ad id signum, unde profectae sunt, fuerint reuersae, certum tempus includunt. Quod si omnes septem simul ad ea signa, unde profectae sunt, reuertantur, tunc fit illud tempus, quod annus magnus dicitur, & necesse est omnia rursus per ordinem suum, quae ante nata sunt, renasci. ergo si ad exordium suum simul

Interuallũ.

omnes stellæ reuertantur annus magnus dicitur. Sin-
gularū autem cursus habet tempus suū, sed omne tem
pus certis uocabulis non tenetur. Nam saturni cursus
habet tempus, sed tēpus ipsum non habet nomē. Item
Iouis, Martis, Veneris, atq; Mercurij. Solis uero cur=
sus cum se expleuerit, annus est. lunæ cū se expleuerit.
mensis est. Iā uero & sole supra terras posito, diē uoca
bimus, & sole sub terris posito, noctem. Horarum au=
tē. xij. hæc esse origo memoratur. Quodā tempore Tri
megistus cum esset in Aegipto sacrū quoddam animal
Serapidicatum, cū in toto die duodecies urinā fecisset,
pari semper interposito tempore, per duodecim horas
diem dimensum esse coniecit. & ex inde hic horarum
numerus custoditur. Deinde alij dicunt ex quadratu-
ra cæli, quæ secundū musicam rationem in duodecim
partes dicitur esse diuisa, horas duodecim esse nomina-
tas. Aquā enim per totum diē exceperunt tenuissima
cauerna defluentē, & hanc maiores nostri in duode-
cim partes diuiserūt. ex his partibus horis numerum
imposuerunt. sed iā tempus est ut ad rationē tempo=
ris reuertamur. Quod tempus. i. hoc quo nunc utimur,
spatiū accipiamus, qđ aut ī multis annis sit, aut in an-
no, aut in mensibus, aut in mense, aut ī diebus uel die,
aut in noctibus uel nocte, aut in horis, uel hora, uel
momēto. Verū hoc tempus nostrum philosophi in duo
tempora diuiserūt, in præteritū, & futurum. Præsens
autem esse negauerunt, q in eo quod presens dicimus si
quid iā aliqua ex parte confectum est, præteritū sit. si
quid mox perfici habeat futurū sit. Ita Virgilius. Tot
» iā uoluentibus annis. qđ enim uoluitur, non stat, quod

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.1.2.34

non stat, præsens non habetur. Oratores autē tempus nostrū in tria tempora diuidunt, præteritū, presens, futurū. Ac præteritū tempus in tria tempora diuidūt, in illud tēpus uetus atq; absoletum & per antiquū, deinde in illud, quod licet uetus sit, & à nostra memoria remotū, tamen in literis continetur. Postremo in illud quod nuper gestum est, et cuius de his qui uiuunt, pleriq; meminerunt. Præsens uero tempus in duo diuidunt, in præsens, & magis præsens. Magis præsens tempus est, ut Nunc nunc insurgite remis. Hoc est quod ait & item quæ instent in præsentia & cū maxime fiant. Instans enim tempus præsens est ut ait Iuno ad Iuturnam, cum iā fata Turnum tenerent. Atq; instantibus eripe fatis. Deniq; sciamus illā præsentiam fata dixisse, addidit postea tempus quod magis præsens esset. Si quid præsentius audes. Præsens ergo tēpus duo tempora habere dixerunt, præsens, et magis præsens. Futurum autem tempus in duo diuiserunt, in ocius, et serius, idest in id, quod mox futurum est, & in id, quod tardius futurum est. Atq; hæc tria tempora cum partibus suis hic in hoc attributo quod de tempore est cōtinentur. C. & item cōmuniter in tempore perspiciendo longinquitas eius est consideranda, V. Tēpus esse diximus spatium, quod in annis, mensibus, diebus, noctibus, horisq; uersetur. In hoc inquit communiter tēpore lōginquitatem eius debemus inspicere, in qua lōginquitate duo oportet attendere, utrum in illo spatio huius negotij magnitudo potuerit impleri, & utrum tot simul res potuerint effici. Quod enim in rebus difficile est, aut numero aut magnitudine sit necesse est.

C. Occasio autem est pars temporis habens in se alicuius rei idoneam faciendi, aut non faciendi opportunitatem. V. In illa mensura tẽporis ex motu cœli facta, ex actibus nostris uel ipsius mundi qualitas proueniens, occasionẽ parit faciendi aliquid, uel non faciendi. In tempore enim mensura ac spatium consideratur, in occasione qualitas temporis, ex qua opportunitas nascitur faciendi aliquid, uel non faciendi. Hoc itaque inter se distant tempus & occasio, genere autem similia sunt. Verum hæc occasio, ut diximus, ex actibus nostris uel ipsius mundi parit nobis ad aliquid opportunitatem. Verum hæc occasio uel opportunitas in tria genera distribuitur, Publicum, Commune, Singulare. Pubicum est inquit, quod ad totam pertinet ciuitatem, si aut bellum sit, aut ludi, aut aliquis dies festus. In hac utiq; publica occasione est opportunitas aliquid faciendi, uel non faciẽdi. Cõmune est inquit, quod ex actibus mundi prouenit. ut si messis sit calor, si uindemia frigus. Singulare autem est inqt, qđ unicuiq; potest prouenire priuatim. Si nuptiæ sint, sacrificiũ, funus, conuiuiũ, somnus. Et recte in priuata occasione somnũ etiam posuit. Non enim ex necessitate tẽporis, sed ex corporis atq; animi ratiõe dormitur. Interdũ enim lassi aut mœsti ꝑ diem dormimus. Interdũ sollicitati atq; occupati nocte uigilamus. Triplex itaq; occasio, publica, communis, priuata. Ex his occasionibus multa possumus argumenta colligere. C. Modus autem est, in quo quẽadmodũ, & quo animo factum sit, quæritur. V. Modũ Cicero diligenter inspexit, atque ita definiuit, ut nemo unq̃. Namq; modum in duobus inspiciendum docet, in

occasio. / opportunitas / Occasionis partes. / Publicũ. / Cõmune. / Singulare. / Somni ro.

modo facti, et in animo facientis, ut si dicas clàm est q̃dẽ modus facti, quod quasi res facti occulte geratur. Verum in eo est, et animus facientis insidiosus latens, atq; instructus dolis. Ita in eo ꝙ clàm dicimus, & modus & animus inuenitur. Similiter omnes modi ex modo facti, & ex animo inspiciendi sunt. Verum in ipso animo duo rursus debemus inspicere prudentiam et imprudentiã, idest utrũ aliqd consilio, an animi impulsu fecerit. In his enim causa facti quæritur, quam duplicem esse supra diximus circa facientis uoluntatẽ, ratiocinationem scilicet & impulsionem. Ita ratiocinatio erit prudentia animi, impulsio uero imprudentia. Verum hi erunt ex prudentia modi, clàm, palàm, ui, persuasione. Hæc omnia prudenter admissa sunt, idest, ut res fieret, consi ium ante præcessit. Imprudentia porrò ad purgationem iungitur, quæ pars ueniæ est. cuius purgationis partes tres sunt, inspiciendæ in scientia, casus, necessitas. In his quoq; modis factum quidem manifestum est, sed animus inuenitur inuitus. Adiungitur ad imprudentiæ modos etiam affectio, quam pauloante personæ diximus attributam, quam affectionem esse diximus animi aut corporis repentina de causa permutationem. Verũ hic quoniã in modo animus attendẽdus ẽ, animi solas circa affectionem posuit commutationes, idest molestiam, iracundiam, amorem. Itaque his affectionibus animi imprudentes in factum impelluntur, & recte imprudentes. Quippe affectio est repentina animi commutatio. ergo quod repentinum est, prospici non potest, si prospici non potest, imprudentia est. C. Facul-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

tates sunt, aut quibus facilius fit, aut sine quibus aliqd confici nó potest. V. Facultates Cicero duplici qualitate definiuit, duasq; illis potentias dedit, ut sit primum genus facultatum illud, sine quo aliquid fieri nó potest. aliud quo aliquid facilius compleatur, & enim hæc duo prima proponamus, fit nó fit. Iam ex eo, qđ fit, rursus duo descendunt. Facile fit, difficile fit. Iam in

Facultas. duobus ponitur facultas, in genere, idest in eo, quod fit, & in specie, idest in eo, quod facile fit. Illud autem qđ difficile fit, ita potest argumẽtis torqueri, ut illud uideatur esse qđ non fit, & icirco in hoc non sunt positæ facultates. Dupliciter igitur facultates esse teneamus, primo illas sine quibus aliquid fieri nó potest, deinde illas, quibus aliquid completur, ut si quis uelit rhetoricã discere, prima erit ei ad discendũ facultas, sine qua effici nó potest, idest animus, ingenium, instrumenta artis ipsius, & magister. Deinde erũt illæ facultates quibus facilius fit, si sit doctus et beneuolus magister, ita et ad mortem facultas, sine qua fieri nó potest uenenum, qua facilius fit uenenum cum poculo. Si autem in pane detur uenenũ, pars illa est, quæ difficile fit, quæ ita potest argumentis torqueri, ut pars illa uideatur esse, quæ nó

cic. locus. fit. quod quidẽ Cicero pro Cluentio disputauit, cũ negauit in pane dari uenena potuisse. Hoc autem scire & tenere debemus, etiam tempus, & locum, & cætera præter modum facultates esse posse, si generaliter considerentur non ex specie uel ex opportunitatibus suis. Necesse est enim & quodcunq; tempus, & quẽcunque locum fuisse, cum aliquid factum est. Alioqui facultas prima non erit faciendi, nisi ista sint. Ita Cicero in Ro-

sciana

ſciana, non potuit, inquit, occidere patrem Roſcius, cũ abſens fuit. hic argumẽtum à loco fecit, deinde ait. Age nunc uideamus reliquas facultates. ergo iam & locus facultas eſt, ſed facultas, ſi generaliter conſideretur. at ſi opportunitas eius fuerit inſpecta, tunc ex loco argumẽta ſumentur. C. Adiunctum negotio autem id intelligitur, quod maius, & quod minus, & quod ſimile erit V. Attributa negotio duo iam tranſacta ſunt, continentia cum ipſo negotio, & illa, quæ in geſtione negotij continentur. Ac prima quidem cum attributis ſuis perſona tranſacta eſt, ideſt quis, deinde quid, & cur continentia cum negotio demonſtrauimus. deinde quando, ubi, quemadmodum, quibus adminiculis in geſtione negotij poſita docuimus. Ita ſeptem prima illa elementa in duobus negotio attributis uidemus incluſa, nec iam amplius uidetur relictum, quod in alijs duobus negotio attributis ad argumentum conſiderare debeamus, ideſt in his, quæ adiuncta negotio nominãtur, & in his quæ geſtum negotium conſequuntur. Verũ & in his, eadem ſeptem, quæ in ſuperioribus conſiderare debemus, nec aliquod negotium ſine his ſeptem elementis unquam poterit inueniri, ut quiuis homo ſine liniamentis ſuis. Itaq; cum in noſtro negotio ex omni circunſtantia argumenta ceperimus, & fides in aliquo claudicarit, ex alienis argumenta ſumẽda ſunt, quæ cum aſſumuntur, aut fidem faciunt, aut augent. Verum hæc cum aliena ſint. i. extra noſtram cauſam, uidẽdum eſt, qua noſtro negotio parte copulentur. quæ copulatio reſpectus dicitur. quẽ reſpectum græci* dicunt, & enim cum etiã iſta aliena à negotio ſeptem

illa elementa contineant, quæ in nostro negotio continentur, non possunt sibi omnia conuenire. Sed quædã in hoc, quædam considerare debemus in alieno negotio. quæ per nostrum negotium respiciant, ut præuiso, & præcognito copulationis genere ad argumentum nostri negotij facta collatione copulentur. Verum huius respectus nouem modi sunt. scilicet ut sit adiunctum negotio nostro, & quod maius ē, et quod minus, quod simile, quod æque magnum, quod disperatum, quod contrarium & genus, & pars, & euentus. Hæc itaq; nouem omnia toni, & puncta sunt, idest ad aliqd. itaq; quasi semper in binis sunt, & recte, nisi enim ad aliquid nullus potest esse respectus. itaq; cum dicimus maius, tunc intelligimus maius, si minus cõsideremus. Rursus tunc intelligimus minus, si maius consideremus. Ita & reliqua ex aliorum collatione cognoscimus. Verũ nunc uideamus quemadmodum hos respectus negotiorum considerare debemus. C. Maius, & minus, & æque magnum ex ui, & ex numero, & ex figura negotij, sicut ex statura corporis consideratur. V. Hæc tria. i. maius & minus, & æque magnum, tribus modis considerare debemus. ui, numero, figura. Vis est, quæ singulis nominibus uerbisq; constat, & persona, omnis enim res, & omne dictũ factum'ue habet uim suam. & enim si dicas paricidium statim quãtum hoc sit, & in qua ui sit animo existimamus. Ita homicidiũ, adulterium, et reliqua, facile quid sint, cum fuerint audita, cognoscimus. Similiter & personæ habent uim suam, & enim cum dixeris Ciceronem statim ex boni uiri consideratione, quæ in illo uis sit, agnoscimus. Deinde

Ad aliqd.

Vis.

cum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

cum dixeris Catilinam, ex cõsideratione pessimi hominis, statim quæ in illo uis sit, agnoscimus. Numerus est, cum minus, ac maius non ex ui, sed ex rerum, uel ex personarum numero demonstramus. Figura est, quæ in toto negotio consideratur .i. per omnia illa septem elementa, ut consideres qd factum sit, quis fecerit, ubi fecerit, quando fecerit, quẽadmodum fecerit, & reliqua. quæ inquit, figura totius negotij ita est, ut corporis statura, in qua statura omnia liniamenta corporis continentur. itaq; ut melius intelligamus, notum proponamus exemplũ. illud .s. quod Cicero negotio suo adiuxit. Nã cum Catilinam diceret occidendum ex adiuncto, quid maius, uel minus esset, argumenta collegit. Quod utiq; maius & minus, et æque magnum ex ui, numero, figura iãdudum diximus approbandũ, ita & Cicero, An uero P. Scipio Pontifex Maximus Tiberium Gracchũ mediocriter labefactantem statum reip. priuatus interfecit. Catilinam orbem terræ, cæde atq; incendijs uastare cupientem nos consules perferemus? Hic ex ui rerum intelligimus minus esse statum reip. quàm orbem terrarum. deinde similiter ex ui intelligimus minus eẽ labefactare, quàm uastare. Ita ex ui personarum cum Gracchus, & Catilina nominantur, Catilina magis timendus agnoscitur. Præterea ex numero intelligimus maius esse duos consules, quã Scipionẽ. hic figurã nõ posuit totius negotij .i. quẽadmodũ occiderit Gracchũ Scipio, ubi occiderit, quando occiderit, unde occiderit. Verũ hæc, quia nihil proderãt prætermisit, atq; uno uerbo cõclusit. quod ait interfecit. cuius uerbi cõsiderata ui maius esse intelligimus interficere, quã ex urbe eijcere.

Numerus.
Figura.
cic. locus.
cic. locus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

Verum in aliis exemplis, & ex figura debet comparatio fieri, ut maius aliquid minus'ue demonstres. si dicas illud tunc factum est, ibi factum est ita factum est, propterea factū est, & reliqua, quæ in elementis principalibus continentur. C. Simile autem ex specie cõparabili, V. Cum facimus argumentum ex adiuncto negotio per similitudinem, in ea similitudine qualitas consideranda est. Superiora enim maius & minus, & æque magnum ex quãtitate cognoscimus, nec putemus hoc esse par, quod simile. & enim par ex mensura definita, & ex comparata utriusq; quantitate cognoscimus. Simile autem non in eo quantum sit, sed in eo quale sit attendimus ita nõ ex mensura fit simile, sed ex uultu, & superna quadam facie declaratur.

Par.

simile.

SIMILE. Icon. Parabole. Paradigma.

Simile itaq; duobus modis considerare debemus, in specie formarum, & natura rerum. & scriptores quidẽ artium simile genus ponunt sub similia tria. εἰκών. i. imaginem. παραβολήν. i. collationem. παράδειγμα, idest exemplum. Per imaginem simile fit cum ex simili specie uultus uultibus comparamus. ut os humerosq; deo similis. Per collationẽ simile facimus, cũ rerũ diuersarũ conferimus, & copulamus non speciem, sed naturã, ut

Imago.

Virg.

Collatio.

Qualis mugitus fugit, cũ saucius aram Taurus. –

» – Aut pœnorũ qualis in aruis

» Saucius ille graui uenatum uulnere pectus,

» Tunc demum mouet arma leo. Hæc enim Virg. ut probaret Turnum rebus omnibus fractis non deiectum, sed iratum magis, quia uix hoc creditur, negotio suo fidem fecit ex adiuncto negotio p similitudinem, quæ

fit in

fit in parte naturæ. Sic inquit, & leo magis irascitur, postquam fuerit uulneratus. per exemplũ autem tunc simile facimus, si in exemplo ipso qualitas ostendatur. Sæpe enim exemplum in quantitate uersatur, idest in ui, uel numero, uel figura. Inuenitur tamen & qualitas sine exemplo. ut Cicero cum circa bellum causarũ similium comparat naturas, ait, ut Helena inquit, troianis sic tu Antoni huius belli semen fuisti. C. Contrarium est, quod positum in genere diuerso, ab eodẽ, cui contrarium esse dicitur, plurimum distat, ut frigus calori, uitæ mors. V. Aristoteles opposita genus posuit contrarium, disperatum, ad aliquid, sub oppositis. Contrarium porro Aristoteles sic definiuit. Sub eodẽ genere species multum inter se diuersæ hac ratione, ut omnia ad unum illud genus referantur, quod supra oẽs res principales græci ponunt. i. τὸ ὄν, qđ latini ens uocant. i. quod esse possit, uerum contraria tribus modis inueniri possunt. Cum aut sub eodem genere species multum inter se distant, aut cum sub singulis generibus diuersis species etiã diuersæ sunt. Aut cum duo genera inter se diuersa sunt. itaq; hic Cicero in diuersis generibus posita contraria demonstrauit frigus, & calorem. His autem genus qualitas, sed diuersa. deinde similiter sub diuersis generibus species lõge inter se diuersas posuit. i. uitam, et mortem. Vitæ autem genus bonum, mortis malũ. itaq; contraria sunt, quæ se è regione spectant, & quæ ex diuerso posita plena sunt. Sub disperato autem Aristoteles duas species posuit. Priuantia, & negantia. Priuantia sunt, ut cæcitas infelicitas. uisio & felicitas habitus sunt. cæcitas, & infelicitas

id agunt,ut prima id quod habuerunt,non habeant. Nunq̃.n.cæcitas fiat neceſſe ẽ,niſi uiſio ante tollatur.nec eſt infelicitas niſi prius felicitas excludatur.Iccirco ergo hæc priuantia noĩata ſunt,ꝗ primorũ priuationẽ ſecunda demonſtrẽt.Negantia porrò ſunt,quæ negatione ſeparãtur,ut ſapit,nõ ſapit,ſedet,nõ ſedet.Negatio hic illud agit,ut primũ neget,nõ tamen conſtituat ſecundũ.Nã cũ ait nõ ſedet ſolũ,ſedere negat,non tamẽ conſtituit utrũ ſtet,an ambulet,ſed ſufficit ei negare,ꝗ ſedeat.Hic autẽ Cicero indſperato ſola negãtia poſuit ideſt ſapere non ſapere,eſſe tamen inter diſperata & priuãtia noſſe debemus. C. Genus eſt, qđ partes aliquas amplectitur,ut cupiditas. V. Notũ eſt ꝗd ſit genus.i.ſub quo multæ ſunt partes. Partes autẽ ſunt ea, quæ ſub genere ſunt. uerũ cũ de his facimus argumẽtũ,ex adiunctis negotio facimus argumentum. Quoties autem de genere quæſtio eſt,ex ſpecie faciendum eſt argumentum, quoties de ſpecie quæſtio eſt, ex genere faciendũ ẽ argumentũ,ut Cicero cum pro Roſcio ageret, ideſt ſpeciem ſuſcepiſſet,Roſcius enim ad filium ſpecies eſt.Argumentũ facit ex genere,cũ dixit tam feros mores in filium cadere non potuiſſe. Filius enim genus, Roſcius ſpecies eſt.Ita & cum de genere quæſtio eſt,ex ſpecie colligendũ eſt argumẽtũ,ut ſi quæratur,an omnes matres amant filios ſuos,& tu ex ſpecie facias argumẽtum.Adeo omnes matres non amant filios ſuos, ut Medea filios ſuos etiam occiderit,ita & in reliquis. C. Euẽtus eſt exitus alicuius negotij,in quo quæri ſolet quid ex quaq; re euenerit, eueniat, euenturũq; ſit. V. Euentum illũ accipiamus qui unicuiq; rei

Genus. Partes.

cic. locus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

naturaliter, ut detur adiunctus qui rem suam postq̃ res ipsa contigerit, necesse est consequatur, & tunc uere de euentu facere possumus argumentum, si ipse euẽtus certus sit. Alioqui si euentum illum accipiamus, qui ex casu uenit, fieri inde non potest argumentum, quod adiunctum negotio esse possit. Facis itaque de euentu argumentum, si eum quem probaueris insolentem futurum, spondeas arrogantem. Ita insolentiæ euentum arrogantiã doces, quam rursus arrogantiam ad odium causam esse demonstras. C. Quare hoc in genere, ut commode, quid euẽturum sit, ante animo concipi possit, quid quaq; ex re soleat euenire, considerãdum est, V. Vt inquit ex euentu facile possimus argumenta colligere, primo ipsi nobiscum pertractare, et cõsiderare debemus quis uniuscuiusq; rei esse soleat euẽtus. & ut sciamus naturalem euentum non fortuitum nobis considerandum denique soleat inquit, euenire. Consuetudo perpetua est. Quod perpetuum est, fortuitum esse non potest. Ergo considerandus nobis erit in rebus singulis certus, et naturalis euentus. C. Quarta autem pars est ex ijs, quas negotijs dicebamus esse attributas, V. Negotio quatuor esse diximus attributa, dictum iam de tribus attributis est, ostendimus quæ essent continentia cum ipso negotio in gestione negotij adiuncta negotio. nunc de his docendum est, quæ gestum negotium consequuntur. Quod quidem quartum attributum uidetur cum ea parte pugnare, quæ in primo attributo est post negotium. Scimus enim quinque esse in primo attributo. Summam negotij, causam ipsius summæ, &

Euentus.

factum triplex. Ante negotium, in negotio, post negotium. Hoc extremum factum, quod est post negotium, uidetur simile esse huic attributo, de quo nunc agimus, quod dicitur consecutio. Nam utrunque post negotiũ est. sed hoc distant ꝙ supra post negotium facta illius consideranda sunt, de quo agitur, & qui aliquid fecisse memoratur. Hic autem facta consideranda sunt, sed extranea. Itaq; consideranda sunt, quæ gestum negotium consequantur. Hæc in duobus semper debemus attendere. In personis, & in natura gesti negotij. In personis sic. Si animaduertamus, quid de gesto negotio homines fecerint, aut senserint, aut iudicauerint, ut de facto Milonis, ut de lege Clodij. In natura ipsius negotij sit. Si res illa facta sit, cui necesse sit euentum aliquem esse coniunctum, ut paricidium furor necesse est consequantur. & rursus paricidam uerisimile non sit dormisse. Hæc enim gestum negotium consequuntur, quæ non in personis animaduersa sunt, sed in natura gesti negotij. In his itaq; duobus & Cicero animaduertenda dixit ea, quæ gestum negotium consequuntur. Ac primo de personis. C. Primo inquit, quod factum est, quo id nomine appellari conueniat. V. Vtiq; hoc consequitur. Res enim prima est, dein nomen. Homo autem necesse rei nomen ponat. ita Cicero de nomine constituendo disputat in diuinatione, non tam inquit hæc accusatio q̃ defensio est existimanda. C. Deinde inquit, eius facti qui sint principes, et inuentores, qui deniq; authoritatis eius, et inuentionis cõprobatores, atq; æmuli. V. Hæc quoq; post rem sint necesse est. neque enim potest inueniri, nisi

quod

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

quod latet. Est porrò quod latet animaduertendum, itaq; qui fuerint illi, qui primi illud fecerint, unde nunc agitur, qui deinde factum probauerint, ac secuti sint. Si optimi sunt laudas factum, si pessimi reprehendis. Vt Cicero in diuinatione dicit semper homines nobiles accusasse, & eos cum magno commodo rei publicæ magnam semper gloriam consecutos. C. Deinde inquit, et quæ de ea re, aut eius rei sit lex, V. lex etiam consequitur. lex enim semper in re, quia res talis uisa est, constituitur. Verum, quod ait de ea re, totũ est, quod ait eius rei, pars est. Interdum. n. totum factum aliqua lege aut damnatur, aut absoluitur, interdũ pars facti. Deinde quod ait cõsuetudo, actio, iudiciũ, scientia, artificiũ, & hæc omnia gestum negotiũ consequentur. Nã & consuetudo rei iam ante gestæ est, & rursus rẽ gestam solet aliqua actio consequi uel iudiciũ, ut præiudicium natum esse uideatur. Deinde necesse est ante aliqd fieri, ut ex eo scientia consequatur uel artificiũ. Verũ hæc omnia, & in personarũ actibus prouidenda sunt, & in negotij ipsius natura. Idcirco ait. C. Deinde qd ex natura eius euenire uulgo soleat, an insolenter, V. Ait negotij ipsius animaduertendã esse naturam. i. qui soleãt euentus factum istud consequi. Sed hic euentus ab illo euentu quẽ in adiũctis negotio demonstrauimus, hoc distat, qđ ille euentus naturaliter certis rebus affixus est, & rem suam quadã ui ac necessitate consequitur. Hic autem euentus interdũ necessarius, & naturalis est. Vt parricidium furor necesse est consequatur. Interdum uarius, & commutabilis, ut amor noceat necesse est, & ut non noceat

necesse est. Sæpe enim malum euentum amor habet, sæpe bonum. deniq; ut ostenderet Cicero eue͂tum istum ex natura negotij ita esse considerandũ, ut scias & in contrariũ posse conuerti. C. deinde inqt, quid ex natura eius euenire uulgo soleat, an insolenter, & raro. uulgo, idest passim frequenter. ergo firmius argumentum est, si de quo agimus euentus frequentius consequatur, si dicas amor magis nocet praeterea hoc sciamus interest inter istum euentum, & illum superiorem, ꝙ hic totius negotij euentus est, ille uero uniuscuiusque rei. Ait enim supra. quare hoc in genere, ut commodius, quid euenturum sit, ante animo concipi possit, quid quaque ex re soleat euenire considerãdum est. Postea homines id sua authoritate comprobare, an offendi in his consueuerint. et hic eue͂tus, qui naturam negotij consequitur, qualis apud homines habeatur, idest bonus, an malus attendendum est. ita & supradixit attendendum, ꝗ homines primum fecerint, ꝗ deinde comprobauerint. non enim ex eo quia aliquid consequitur, argumentum est, sed quia aut bonum, aut malum est, quod consequitur, idest non quia est, quod consequitur, sed quia tale est. Ita semper non ex re, sed ex qualitate fit argumentum. C. & cætera, quæ factum aliquod similiter cõfestim, aut ex interuallo solent consequi. V. Interdũ enim uicinior, interdum tardior est euentus. ut puta si quem uoluero occidere uicinus est euentus, ut mox me oderit. deinde si trado alicui disciplinam, tardior hic euentus. Primo enim fortassis offenditur. deinde amat, ac diligit. C. Deinde postremo attendendum est, Dat postremum breue, & commune præceptum utrũ

aliquid honestum sit, an utile, in his est considerãdum quæ gestum negotium cõsequuntur. uerũ quæ sint partes honestatis, atq; utilitatis in deliberatiue præceptis se demonstraturum esse promittit. C. Omnis autem argumẽtatio, quæ ex his locis, quos cõmemorauimus, sumetur, aut probabilis, aut necessaria eẽ debebit. V. Ait supra cum de confirmatione loqueretur, huius inquit, partis certa sunt præcepta, quæ in singula causarũ genera diuidentur, uerũtamen non incommodũ uidetur quandam syluam, atq; materiam uniuersam ante permixtam, & confusam exponere omniũ argumentationum. Tria nobis in cõfirmatione traduntur, materia, argumentum, argumentatio. materiam nobis iam tradidit. i. locos de quibus argumenta caperemus, quos locos diuisit in attributa personæ, & in attributa negotio. attributa personæ undecim esse dixit. negotio quatuor. atq; horum omnium partes enumerauit, ac tradidit. Nunc itaq; dicturus est de argumento. nec nos confundat ꝙ pro argumento argumentationẽ ponit. Antiqui genus ponebant argumentationem, sub argumentatione uero argumentum, & argumentationẽ. itaq; hoc uerbo communiter utebantur, ut pro argumento recte argumentatio diceretur. Verum antequam dicamus quæ genera sint argumentorum, dicamus prius quid conside rare, & conferre debeamus, ut argumenta faciamus. Secundũ Aristotelem decem categoriæ sunt, idest decem res, in quibus omnia, quæ in mundo sunt, continentur. Harũ rerum una substantia est. reliquæ nouem qualitates. i. quæ substantiæ accidant. itaq; cum res nuda est, nihil aliud ꝙ̃ res est. Tũc aũt ex ea possumus facere ar

Materia.

Argumentatio.

Categoriæ.

gumentum sit eius qualitatem inspiciamus. Itaq; omnia uerba & nomina habent res suas, habent & qualitates, quae qualitates cum sibi conueniunt faciunt argumentum. Cum nó conueniunt, non faciunt argumentũ. ut puta ponamus occidit. Occidit res est huius rei quae sit qualitas attendamus. i. quaedam asperitas, quaedam immanitas. Deinde ponamus inimicũ. Rursus inimicus res est, eius rei porro qualitas similiter aspera, atque crudelis. Itaq; quoniam utraq; sibi haec qualitas conuenit factum est argumentum. Ita duae similes qualitates cum fuerint copulatae, faciunt aliam qualitatem, idest occidit quia inimicus fuit, quae qualitas est, ut argumentum probabile esse uideatur. Ita si dicas occidit, quia gladio percussit, argumentũ est, quia utriusq; rei qualitas est similis. Alioqui cum in eo, quod est occidit iam nota sit & res, et qualitas rei. Deinde ponas uirgã. Cuius res & qualitas nota est quoniam similes sibi non sunt istae qualitates coniunctae in unum non faciunt argumentum, si dicas percussit uirga, & occidit. Semper itaq; non res, sed qualitates rerũ debemus attendere, atq; conferre, ut argumenta faciamus. Argumẽtorũ porro genera duo sunt, probabile & necessariũ. Probabile est, quod uerisimilitudine fidem facit. ut puta quia inimicus fuit occidit, uerum de probabili post dicemus. Nunc autem de argumento necessario disputabimus. C. Necessario demonstrantur ea, quae aliter ac dicuntur, nec fieri, nec probari possunt hoc modo. Si peperit, cum uiro concubuit. V. necessarium est inqt, qđ aliter ac dictum est, nec fieri, nec probari potest, necessariũ argumentum ad fidem cogit, ac trahit. pro

Argum. genera Probabile.

Necessariũ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

babile autem irrepit atq; persuadet. Necessarium porrò tale est argumentum si ea proferas quorum talis sit natura, ut sic fieri necesse sit. Si dicas, si natus est, morietur. Si peperit, cum uiro concubuit. Haec necesse est, ut se consequantur, ꝙ si necesse habes credere necessarium factum est argumentum. Illud tamen scire debemus argumentum necessarium penè non esse, solumq; esse inter homines probabile. Nempe nobis necessarium uidetur ex uero constare. Nam si probabile ex uerisimili ex uero necesse est necessarium. Inter homines autem uerũ latet, totumq; suspicionibus geritur, ergo necessarium non potest esse argumentum. Sed quantum inter homines potest necessarium? quantum secundum opinionẽ humanã ualet. Alioqui secundum christianorũ opinionem non est necessariũ argumentum, si peperit, cum uiro cõcubuit. Neq; hoc rursus, si natus ẽ, morietur. Nam apud eos manifestũ est sine uiro natũ, & nõ mortuum. Ergo necessarium illud argumentum est, quod iam opinione ꝑsuasum est. Atq;, ut scias hoc necessarium non esse, onio necessariũ ostendit. Cicero ẽt hoc hominibus ꝑsuaderi, cũ ait necessarie demonstrantur ea, quae aliter ac dicuntur, nec fieri nec probari possunt. ergo si probantur, iam non erunt necessaria. Quicquid enim probatur, potuit & non credi. Itaq; necessarium argumentũ teneamus illud, quo facile populo persuadet orator. Hoc necessariũ tribus modis fieri docet, quos modos in genere dictionis ponit, hic enim iam dicto est, superius in materia locos posuit, de quibus conducta ad argumentationem dictio nasceretur. Fieri itaque necessarium argumentum docet. Aut per

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

complexionem, aut per enumerationem, aut per simplicem conclusionem. C. Complexio est, in qua utrum concesseris, reprehenditur V. Complexio forma dictionis est, posita in rationibus necessarijs. Verum complexio duplici latere constat. unde quicquid fuerit electum necesse est, ut contrarium sit. In complexione itaq; duo genera sunt proponendi. Nunc per simplex, nunc per necessarium. Simplex hoc modo. Si hoc est, cur illud facis? Si illud est, cur hoc facis? deinde per necessarium sit. Aut hoc concedas necesse est, aut illud. Ita hic exẽplum complexionis considerare debemus factum per simplex. C. Si improbus est inquit, cur uteris? sin probus, cur accusas? V. Ita & in uerrinis Cicero.

cic. in Verr. Aut amicos inquit, confitere siculos necesse est, aut inimicos. si amici sunt, credamus testibus, si inimici sunt, inuiti pecunias contulerunt. C. Enumeratio est, in qua pluribus rebus expositis, & cæteris infirmatis, una reliqua necessario confirmatur, V. Enumeratio quoq; forma dictionis est posita in rationibus necessarijs, uerum in enumeratiõe multa ponũtur, et exclusis multis, unum quod reliquum est, confirmatur. Vt puta si hoc non est, si illud, & illud non est, restat igitur ut istud sit. Ita in uerrinis si neq; Carbo attigit, neq; Sylla uidit, neq; in ærarium relatum ẽ, restat igitur ut tu Verres pecuniam sustuleris. Verum enumeratio duobus modis fit. Cum aut multis rei rebus exclusis unam quæ reliqua est, confirmas, aut cum rei rebus exclusis contrarium confirmas. Multis rei rebus exclusis una quæ reliqua est, confirmatur, ut supra ipse Cicero contra Hermagoram. Nam aut nullum causæ genus est, aut

iudiciale ſolum, aut & iudiciale, & demonſtratiuum, et deliberatiuum. Hic multa enumerauit. Sed excluſis duabus rebus, reliquā tertiam confirmauit. Nullū inquit cauſæ genus eſſe non poteſt dicere qui artis præcepta dat, unū eſſe non pōt dicere qa hoc et hoc. Relinqtur ergo inquit, ut omnia tria genera cauſarū ſint. Ergo hic multis rei rebus ſublatis poſtrema eſt confirmata. Deinde omnibus rei rebus excluſis, cōtrariū ſic concluditur, ut hic ipſum exemplū poſitum eſt. C. Neceſſe eſt inquit, aut inimicitiarū cauſa ab hoc eſſe occiſum, aut metus, aut ſpei, aut alicuius amici gratia, at ſi horū nihil eſt, ab hoc non eſſe occiſum. V. Itaq; hic res eſt occiſio, huius rei omnes res ſuſtulit. i. cauſas occidēdi, poſtremo contrariū concludit, ſi igitur horum nihil eſt, nō occidit. C. Simplex autē concluſio ex neceſſaria conſecutione conficiatur. V. et in hoc neceſſariū eſt argumentū, ſed in una re poſitum, & ideo ſimplex concluſio nominatur. Vt' puta ſi illo tempore, quo uos me iſtud feciſſe dicitis, ego trans mare fui, relinquitur, ut id ego nō fecerim, ſed nec potuerim facere. Hic itaq; ſimplex res eſt. In ſuperioribus uero duplex, in complexione ſcilicet, & enumeratione, & complexio quidem apte duas res continet. Aut hoc eſt iqt, aut illud, ſi illud eſt, cur facis? ſi illud eſt, cur non facis? Enumeratio etiā cū multas in ſe res habet collocatas, duplex tamen eſt. Ea. n. omnia quæ tollis, q̄uis multa ſint, in una tamen parte ponūtur. in altera id quod concludis, ſiue aliqd de rebus ſit, ſiue contrariū rei, ut ſupra docuimus. Atq; hoc diligenter uidere oportebit. Præcepta dat, ut neceſſaria argumenta non ſola dicendi ſpecie faciamus, ideſt

Enumeratio.

ne complexio, uel enumeratio in solo genere dicendi posita esse uideatur, sed ut rationes ipsæ, et res necessariæ sint, & hoc genere dicendi proferantur triplici, scilicet aut per complexionem, aut per enumerationem, aut per simplicem conclusionem. Dictum itaque de necessario argumento, & quale sit, & quod modis dictionis proferatur, nunc de probabili incipit disputatio. Quod ut melius intelligamus propter uim expositionis hæc prius nobis etiam pictura cernatur.

Argumentum.

Necessarium.	Probabile, per id quod ferè solet fieri.
Complexio.	Per id qđ est in opinione.
Enumeratio.	Per ea quæ hẽnt ad hæc
Simplex conclusio.	quandam similitudinem.

Probabile.

Per contrarium. Per paria. Per eas res, quæ sub eadem ratione cadunt. Per uera. Per falsa. Per uerisimilia.

C. Probabile autem est id, quod ferè solet fieri, aut quod in opinione positum est, aut quod habet in se ad hæc quandam similitudinem, siue id falsum est, siue uerum. V. Dictum est de necessario argumento, & de eius modis, scilicet tribus, nunc de probabili argumento dicamus, in quo solo uirtus omnis fidei continetur. Vt supra enim diximus necessarium inter homines non est præsertim cum etiam ipsum probetur. Probabili itaque solo omnis fides nititur, adeo ut græci officium, & finem oratoris sic definierint. πιθανῶς πρὸς

oratoris officium.

πιϛῶν λέγειν.i.probabiliter ad fidem dicere. probabile autem per se ipsum non potest definiri, neq; in praeceptum quoddam exprimi. sed probabile erit argumentum pro moribus patriae populi temporis. neq; enim omnibus unum, atq; idem probabile est. aliud enim iustum Romanis, aliud barbaris uidetur. itaq; ut probabilia argumenta faciamus, primum nobis patria inspicienda est, in qua sumus, & eius patriae inspiciendi mores, deinde inspicienda est ciuitas, quae pars patriae est. omnis enim ciuitas habet proprios mores. Deinde inspiciendum est tempus. tempora enim saepe mutantur. Postremo etiam eius apud quem dicimus cognoscenda natura est, ut secundum mores eius probabilia argumenta faciamus. itaq; haec praecedunt, antequã probabilia argumenta proferamus. Verum ipsum probabile argumentum primo in tria diuiditur, idest in id, quod facile ferè solet fieri, & in id, quod in opinione positum est, et in id, quod habet ad hoc quandam similitudinẽ. deinde in quatuor signum, credibile, iudicatum, comparabile. uerum illa tria res sunt quibus probabile conficitur argumentũ. Illa autem quatuor quae sequuntur, rerum harum triũ effectus sunt. primo itaq; illa tria uideamus in quae probabile diuiditur argumentum.

per id quod solet fieri probabile argumentum, sic fit, si ea ad fidem colligas, quae in actus consuetudine uersantur. ut puta si mater est, diligit filium, si auarus est, negligit iusiurandum. Ita & Terentius, meretrices malas, auaros lenones, tristes senes, edaces parasitos esse cõmemorauit. Haec itaq; ad fidem dicta sunt per id qđ ferè solet fieri. Deinde per id quod in opinione posi-

Probabilis consideratio.

ciuitas

Probabile triplex.

Probabile. Ad Fidem.

Ter. locus.

Ad opinione

tum est probabile argumentum sic fit, si ad fidem non
opinionis. ea quæ in usu sunt agẽdi, sed ea quæ in opinione sunt
posita, colligamus. Si dicas inferos esse, & impijs apud
inferos pœnas. si dicas omnes qui philosophantur, cõtra
deos facere. Multi enim credent, ꝙ philosophi contra
Deos faciant, & enim si Deos asserunt, & me forte stul
tum esse dicunt, quoniam me talem Deus esse uoluit, cõ
tra Deos faciunt, cũ me reprehendunt. deinde in rep.
cum bella, aut pax ex Dei uoluntate contingant, ipsi
autem multa cupiunt persuadere, contra Deos faciunt,
si id non asserunt agendum, quod Deorũ uolũtate con=
tingit. ergo ut diximus, ex his quæ in opinione sunt po
sita, probabile colligitur argumentũ, si dicas inferos esse,
uel non esse, Deos esse, uel non esse, mundũ natum, mun
dum non esse natum. Istæ opiniones δόξαι dicuntur,
δόξαι. δόξα enim græce opinio. Adeo manifestum est omnia
quæ in mundo aguntur, argumentis probabilibus per-
suaderi, quando etiam philosophorum professionibus
Dogmata. ex opinione nomen impositum ẽ, ut dogmata dicantur.
Tertium illud est, ut doceamus quemadmodũ probabi
le fiat argumentum, ex eo quod habet ad hæc quan-
Per similitudinem. dam similitudinem. i. per similitudinem. ut puta is qui
patriam prodit, pœnam meretur, ille qui patriã de=
fendit, præmium meretur. Verum hic ex altero alteri
fides fit, & sic quasi fuerat nominandum, sed Cicero
non quemadmodum fieret argumentum, sed unde fie
ret indicauit, cum ait. Aut quod habet ad hæc quan=
dã similitudinem ad hæc, idest ad superiora ad id q̃d
fere solet fieri, & ad id, quod fere in opinione posi=
tum est. & enim hoc argumentum tertium, ubi ex alte

ro alterũ

ro alterũ probamus, nunc tale poteſt eſſe, ut ſoleat fieri, nũc tale, ut in opinione poſitũ eſſe uideatur, ut ſoleat fieri. ſi is qui patriã prodit, pœnam meretur. ille q patriã defendit, præmium meretur. ut in opinione ſic. ſi impijs apud inferos tormenta præparata ſunt, innocẽtibus quies parata eſt. itaque hoc quod habet ad hæc quandã ſimilitudinem .i. ſimilitudo tribus modis probabile efficit argumentum. aut per contraria, aut per paria, aut per eas res, quæ ſub eandem rationem cadũt. per contraria ſic. C. Nam ſi ijs, qui imprudenter læſerunt, ignoſci conuenit, ijs, qui neceſſario profuerunt, haberi gratiam non oportet. V. Hic contraria ſunt prodeſſe, & nocere. ſed ipſa contraria non faciunt argumentum, niſi habeãt inter ſe aliquam ſimilitudinem. hic itaq; animorum ſimilitudo eſt. Nam ſi ille imprudenter obfuit, hic neceſſitate profuit, neq; ille uoluit obeſſe, neq; hic uoluit prodeſſe. ergo ſi ignoſcitur ei, qui non uoluntate, ſed imprudentia læſit, & illi gratia non habenda eſt, qui non uoluntate profuit, ſed neceſſitate. Per paria ſic. cum non ex contrarijs rebus, ſed ex ſimillimis per naturam probabile colligimus argumentum. ut puta nam ut locus in mari ſine portu nauibus intutus eſt, ſic animus, qui ſine fide eſt, amicis non poteſt eſſe portuoſus. Ex his autem quæ ſub eãdem rationem cadunt probabile facimus argumentum, cum ea ſibi conferimus, quæ ad aliquid ſunt. ut puta locare, cõducere, emere, uendere. Hæc uerba ad ſe inuicem ſpectant. itaq; ex unius rei ratione alterius rei rationem probare debemus. ut puta neſcio qs qui patre uendẽte emit filium, iniquam rem dicitur feciſſe. hic facis ar-

Similitudo. Per contrarium. Per paria. Ad aliqd.

gumentum probabile. nam si is, qui uendidit, rem iniquam fecit, & hic qui emit, rem iniquam fecit. Deinde q̄ Cicero posuit exemplū apud Rhodios portorium res uilis utilis erat. et Hermocreon uir amplissimus, id cōduxit portorium. defenditur q̄ rem turpem non fecerit. C. Facis itaq; argumentum per eas res, quae sub eandem rationem cadunt. V. Nam si Rhodijs turpe non fuit locare, ne Hermocreonti quidem turpe est conducere. siue aūt inq̄t, uera sint, siue falsa ea unde faciamus argumentum, nihil ad nos, dūmodo ad fidem faciendā probabilia esse uideantur. Falsum est, siue uerisimile, si dicas non occidit Medea filios. quippe mater filios nunq̄ potuisset occidere. Hic falsum est quod asseris. tamen fecisti argumentum probabile, per id quod fere solet fieri, ut Medea filios nō occidisse credatur. aut si dicas, quia multus in calceis puluis fuit, ex itinere regressus est. Verum est autem argumentū probabile si dicas. quoniā cicatrix est, uulnus fuerit necesse est. nūc aūt ut probabilis argumenti oēs partes scire possimus, haec nobis quoq; animaduertenda est pictura.

Probabile.

Per id quod fere solet fieri.

Signum. Credibile. Iudicatum. Religiosum.

per id quod in opinione positum est.

Commune. Approbatum. Comparabile.

Per ea quae habent ad haec quandam similitudinem.

Imago. Collatio. Exemplum.

C. Omne autem, ut certas quasdā in parteis tribuamus, probabile, quod sumitur ad argumētationem, aut signum est, aut credibile, aut iudicatum, aut comparabile. V. Supra diximus probabile argumentū in tres

partes

partes diuidi in id, quod fere solet fieri, in id, quod in opinione positum est, & in id, qđ habet ad hæc quandam similitudinem. sed has tres partes ipsas res esse diximus, de qbus probabile fit argumentum. Verũ in his tribus rebus hæc rursus quatuor collata sunt. i. quod ex illis rebus conficitur, aut signum dicitur, aut credibile, aut iudicatum, aut comparabile. atq; ut sciamus hæc quatuor illis tribus esse connexa, id, quod fere solet fieri, nihil aliud habet in se nisi aut signũ, aut credibile. Deinde id quod in opinione positum est, nihil in se habet iudicatum. postremo id qđ habet ad hæc quandam similitudinem, nihil aliud habet, nisi comparabile. Videamus itaq; hæc quatuor in illis tribus esse. nec hæc tantum sibi copulata sunt, sed omnia quæ in argumento sunt probabili, etiam argumentis attributis personæ, & attributis negotio constat esse connexa. Nã quatuor negotio esse dicimus attributa, continentia cum ipso negotio, & in gestione negotij adiuncta negotio, quæ gestum negotium consequuntur. itaq; in continentibus cum ipso negotio, & in gestione negotij signum ẽ. In his autem quæ adiuncta sunt, negotio comparabile est. in attributis uero personæ credibile est. ita uidemus & locos argumentorum, & res, & exitus certis rationibus sibi esse copulata. nulla itaq; uideatur esse confusio, quod probabile argumentum iam dudum in tria diuisimus, nunc in quatuor, quia id quod fere solet fieri, duo in se continet, signum et credibile. quod in opinione positum est, unum habet in se, idest iudicatum. quod habet ad hæc quandam similitudinem similiter in se unum continet. i. comparabile. itaq; probabi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

le argumentum in quatuor partes nunc diuiditur. nam aut signũ est, aut credibile, aut iudicatum, aut cõparabile. C. Signum est, quod sub sensum aliquem cadit, V. Quinq; sensus sunt in homine, uisus, auditus, odoratio, sapor, & tactus. itaq; quicquid sub hos sensus cadit, cum argumentum fuerit attractum, signum est, quod signũ per se nõ ad se ualet, sed ex eo aliud proficiscitur. i. aliud asseritur, ut puta si agatur, an nescio qs ex itinere uenerit, & asseras eum uenisse, nam in calceis eius multus puluis est. Puluis hic signum est, & signum quod sub sensum oculorum cadit. aut si dicas, q̃a cruentus est, hominem occidit. deinde si dicas. seditio facta est, nam tumultus auditus est. Hic tumultus signum est, sed signum, quod sub auriũ sensum cadit. ita & reliqua similia. Verum hoc argumenti genus. i. signum nõ satis ad fidem ualet. sed alterius firmioris argumenti indiget approbatione. ita probabile quidem est argumentum, sed non ualidum, semperq; hoc argumento cõiectura tractatur. et ideo aut aliud firmius argumentum, aut testimonium requirit. sed quod paulo ante dixi, signum esse in eo quod ferè solet fieri, utiq; cum dico ex itinere uenit, nam multus in calceis puluis est, et hominem occidit, nam cruẽtus est, argumentum facio ex his, quae ferè solent fieri. Nam qui ex itinere uenit, solet fieri, ut pũluerulentus sit, & qui hominem occidit, solet fieri, ut cruentus sit. Ex signo uero in omnia tempora circa factum facere possumus argumentum, ut puta occidisti hominem, q̃a cruentus es, et hic cruor signũ est. Occidisti autem hominem tempus praeteritum, deinde occidis hominem, nam uulnus insigis signum est.

Sensus. Signũ.

Occidis

Occidis hominem tempus præsens. deinde occidere uis hominem, nam armatus incedis. hic armatus incedis signum est. occidere uis hominem tempus futurum. ita signum ad omne tempus argumentum est. C. Credibile est, quod sine ullo teste auditoris opinione firmatur, hoc modo. V. Credibile est inquit, argumentum, quod per se ipsum fidem facit, neq; ad probandum desiderat testem, sed facile cum prolatum fuerit apud opinionem, & sententiam iudicis persuadetur. Hoc credibile in eo esse diximus, quod fere solet fieri, & rursus in attributis personæ. ita in exemplo, quod subdidit Cicero, utrunq; uideamus. C. Nemo est, inqt, qui non liberos suos incolumes, & beatos esse cupiat. V. Vtiq; & solet fieri, ut nemo sit, qui non amet liberos suos. & attributum personæ est. i. fortunæ, quod liberi nominantur. & quod ait nemo est. C. Iudicatum est res assensione, aut authoritate, aut iudicio alicuius, aut aliquorum comprobata. V. Iam et hinc in tria diuisit iudicatum. nã assensio in religione est, authoritas in cõi, iudicium in approbato, in tria. n. iudicatum diuisit, in religiosum, in cõmune, in approbatũ. Religiosum est inqt, si qd de re aliqua iurati iudices iudicarunt. et ideo religiosum, qa iurati iudicauerunt, quod assentiri nos necesse est. Animaduertamus tamen, ut iudicium gestum semper negotium consequatur. Cõe est, quod oẽs uulgo probarunt. Cõe est inqt, quod ex more uulgi iussi authoritatẽ tenet, ut necesse sit maioribus natu assurgi. ut supplicium misereri hæc ut sequamur, habemus uulgi authoritatem. deinde hoc etiã aĩaduertamus quod consuetudo quæcũq; rẽ semp aliquã cõsequatur. inter

Credibile. Iudicatũ. Religiosũ. Iudiciũ. Cõmune.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

id quod ferè solet fieri & commune hoc interest. Id
quod ferè solet fieri ex quadam natura est, commune
iudicato stringitur. C. Approbatū est, quod homines,
cum dubium esset, quale haberi oporteret, V. Ap-
[Approbatum] probatū est inquit, q̃d cū dubium esset circa qualitatē
bonam malā ue ad unā partem homines inclinauerūt.
Vt inquit cum sororem Horatius occidisset, et de fa-
cto eius populus esset incertus, tamē absolutus est. Dein-
de, ut Tiberius Gracchus censor insciēte collega quosdā
in senatu mouisset, & de eius facto dubitaretur, postea
tamen eius factum populus approbauit. nam eum cō-
sulem fecit. Ita religiosum, & commune, & approba-
tum, q̃ i iudicato sunt, gestum semp̄ negotiū consequun
tur. C. Comparabile aūt est, q̃d in rebus diuersis si-
milem aliquam rationem continet. V. dictum est
iam de signo, de credibili, de iudicato, restat extremū
[comparabile] ut de comparabili dicat. Comparabile est, q̃d res in-
ter se diuersas aliqua ratione coniungit. Hæc compa-
ratio. i. similitudo partes habet tres. Imaginem quam
[Imago.] græci εἰκόνα appellāt. Collationē quā græci παραβολὴν
[collatio.] appellant. Exemplum, quod græci παράδειγμα ap-
[exemplū.] pellant. Imago est oratio circa res diuersas, aut corpo-
rum, aut naturarū comparans similitudinem, ut os hu-
[Virg. locus.] merosq; deo similis, ut qualis mugitus fugit cū saucius
[Collatio.] aram Taurus. Collatio est oratio quæ res in se diuersas
[Virg. locus.] ex simili comparatione cōiungit, ut est istud. Ac uelu-
ti magno in populo cum sæpe coorta est seditio. Exē-
[exemplū.] plum est quo rem aliquā alicuius hominis, aut negotij
authoritate, uel casu, aut hortamur, aut dehortamur.
[Virg. locus.] Hortamur sic, ut Antenor potuit medijs elapsus achi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

uis Illiricos penetrare sinus. dehortamur sic. At non uiderunt mœnia troiæ neptuni fabricata manu conside re in ignes. Hæc quidem nos exempla grammaticalibus artibus supposuimus. Cicero autem se exempla his quæ sunt incomparabili suppositurum esse promittit, cũ cœperit de elocutione tractare. Nunc autem de inuentione tractatus est. C. Ac fons quidẽ confirmationis, ut facultas tulit, apertus est, nec minus dilucide, q̃ rei natura ferebat, demonstratus ẽ. V. Ea oĩa quæ ad confirmationẽ pertinebant, demonstrata sunt ita inqt, ut rei ipsius natura flagitabat. Sed hic confuse oĩa prolata. Singlatim se autẽ circa singulas causas traditurũ esse præcepta in secundo libro promittit. C. In præsentia tantum modo numeros, et modos, & partes. V. Numerum accipimus attributa personæ undeam, negotio quatuor. deinde genera argumentorũ duo, necessariũ, probabile. Modos autẽ accipiamus. i. in necessario argumento. complexionẽ, enumerationem, simplicẽ conclusionem. deinde in probabili argumento id, quod ferè solet fieri, quod in opinione positum est, quod habet ad hæc quandam similitudinem. Partes autem accipiamus signum, credibile, iudicatum, comparabile, et ea, quæ sub his sunt. C. atq; inueniri quidẽ omnis ex his locis argumentatio poterit, V. Possunt quidem omnia iam argumenta ex his locis quos præcepimus inueniri. Sed hæc ipsa argumenta debemus inquit, artificiosa dictione distinguere, quia & suaue, & necessarium est. Itaq; nũc pauca de Dialectica ad Rhetoricam translaturus est. Habebitq; locũ de syllogismis, ad quos capiendos, & tenendos lectorem uehementer hortatur,

Numerus.

ut ipse ait. C. Quod non rei solum magna est utilitas, sed præcipiendi quoq; summa difficultas. V. Diximus itaq; argumentum probabile in quatuor diuidi, signum, credibile, iudicatum, comparabile. Credibile esse diximus in attributis p̃sonæ. Signum esse diximus in duobus negotio attributis, in continentibus cum ipso negotio, & in gestione negotij. Comparabile esse diximus in adiunctis negotio. Iudicatum uero in his quæ gestum negotium consequuntur. Itaq; omne argumentū factum ex attributis personæ credibile dicetur. Deinde omne argumētum factum ex continentibus cū ipso negotio, & ex his quæ in gestione negotij sunt, signum dicetur. Deinde omne argumentum factum ex his quæ comparabile. negotio adiuncta sunt, comparabile dicetur. Postremo omne argumentum factum ex his, quæ negotio adiun-Iudicatū. cta sunt, & negotiū consequuntur, iudicatum dicetur, sed cum probabile fuerit. Alioquin in omnibus attributis tam personæ q̃ negotio, & necessariū esse poterit argumentum, cuius tres partes esse diximus, complexionem, enumerationem, simplicem conclusionem.

C. OMNIS igitur argumentatio aut p̃ inductionē tractanda est, aut p̃ ratiocinationem. V. De materia, et argumento iā dictū est. Nunc tertiū illud est, ut de argumentatione dicamus, quæ p̃tinet ad elocutionē et quā Cicero ex dialectica sumptam in Argumentatio quid. rhetoricā posuit laxiorē. Argumentatio est itaq; artificiū nō inueniēdi, sed dicendi. Hæc duobus modis fit. aut p̃ inductionem, aut p̃ ratiocinationem. Ita et Aristoteles in argumentatione duo esse dixit isagogen, & Isagoge. Syllogismus. Syllogismum. Atq; Aristoteles breuiter ac strictim om=

ne exemplum inductionem esse dixit, q animus audito ris ab eo, quod nō dubium est, ad credendum id quod dubium est, inducatur. duo itaq; sunt genera argumentandi inductio, & ratiocinatio. Verū inductione philosophi utuntur, & hic nunc ad exēplū inductio philosophica inducitur ad hoc, ut intelligamus quid sit inductio, uel quēadmodū fiat. Post, aut praecipiet qualis inductio possit esse oratoris. C. Inductio est oratio, quae rebus nō dubijs captat assensionē eius, q cū instituta est. V. Generaliter hic inductionē definiuit, qua definitione ostendit ubiq; nos inductione uti posse, & in philosophica et ī oratoria, et in quacūq; cōtentione uerborū ēt in fabulis. Nam ubiq; necesse est psuadere, & ideo personā certam hic nō posuit, sed hoc ait. Inductio est oratio quae rebus nō dubijs captat assensionē eius qui cum instituta est. Eius īqt. i. siue ille philosophus sit, siue iudex, siue orator, siue amicus, siue inimicus. Inductio itaq; sic facienda est, ut primo proponamus illa quae extra negotiū sunt, sed tamen quae ad negotiū p similitudinē spectant, & talia inquit esse debent illa quae proponimus, ut necessario his cū quo agis, ita esse fateatur, atq; consentiat. Quod cū consenserit, tunc paulatim ad id unde dubitabatur descendis, & his quae supra cōcessa sunt, simile esse confirmas, dat ergo nūc exemplū philosophicū. Aeschines socraticus fuit. i. discipulus Socratis. is multa scripsit. Quodam etiā loco inducit Socratem referentē. Nam is erat mos discipulis, ut ingenio proprio reperta ad magistros referrēt, et quasi ab eis inuenta ponerēt. Induxit inquā Aeschines Socratē referētē quid esset uel quēadmodū esset locuta Aspa=

Inductio q d.

Inductio.

Inductio q[illegible]

Socraticus.

sia cum uxore Xenophontis, uel cum ipso Xenophonte. Nã Xenophon, & eius uxor frequenter discordabant. Persuadet ergo Aspasia, ut in gratiã reuertãtur. Aspasia autem pitissima fuit philosophiæ. Hac itaque inductione usam induxit Aspasiã apud Aeschinem Socrates. Interrogauit inqt, Aspasia Xenophontis uxorẽ. Si inquit, uicina tua aurũ melius habeat quã tu habes, illius ne, an tuũ malis. Tum inquit, Xenophontis uxor inducta similitudine superiorum quoniam sententiam mutare non poterat, tacita erubuit. Postea inquit Aspasia conuertit se ad Xenophontem ipsum, & similiter cum illo instituit inductionem, dic mihi inquit, Xenophon si uicinus tuus equum, aut fundum meliorẽ habeat q̃ tu habes, tuũ ne malis, an illius, idest nisi in gratiam regressi fueritis semper, & tibi uxor lectissima, & tibi uir optimus deerit. Hæc itaq; inductio hoc egit, ut Xenophon, & uxor eius ab his quæ uelle se negare non poterãt, ad id etiam, quod dubium habebant per similitudinem deducerentur. C. Hoc modo sermonis plurimum Socrates usus est. V. Socrates inquit, in disputationibus suis inductione frequenter utebatur, propterea inquit, quod optimum docebat, ut non à se rebus prolatis, sed confessionibus suis aduersarius uinceretur. C. Hoc in genere præcipiendum nobis uidetur, primum, ut illud, quod inducemus, per similitudinem, eiusmodi sit, ut sit necesse concedi. V. In inductione inquit, tria semper spectare debemus. Primo, ut similitudines tales proponamus, ut eas sit necesse concedi. Nam illud dubium esse non debet, unde alteri fidem uolumus facere. Deinde inquit, illud, quod confirmamus

Inductio q̃lis.

ei rei quam proponimus simile esse debet, ne nihil ege-
rit propositio, si illud dissimile est cuius causa proposui
mus. Tertio inquit, id agere debemus, ut nemo intelli-
gat quo spectet similitudinis propositio. Ne cum quispiã
intellexerit se ex confessione propositionis et illi rei fi-
dem facere quam negauit, aut nó respondeat, aut ma-
le praueq; respondeat. Si autẽ nesciat quo tendat simi-
litudinis propositio securus confitetur. qua confessio-
ne etiã illud, quod negabat ante ita, ut tu uis concedit
esse. Cum autẽ inquit, hoc diligenter in facienda indu-
ctione seruaueris, ut & propositio similitudinis con-
cedatur, & illud propositioni simile sit, cuius causa simi
litudo proposita est, & nemo uideat quo propositio il-
la contendat officio tuo ꝑ ista diligẽter impleto. rursus
debebis responsionem cõtendentis attendere. unũ autẽ
de tribus faciat necesse est. nam aut tacebit, aut confite-
bitur, aut negabit. Ad hæc singula dat præcepta quid
in his singulis tu facere debeas, & primo à difficilio-
re parte incipit. Si inqt, negabit ita esse illud, unde con-
tentio est, atq; illud, ꝙ in propositis concessisq; similitu-
dinibus continetur, duo inquit facere debemus. Aut il-
las res quas ante concessit similes docere huic rei esse
de qua contentio est, aut si pernegabit, alias inducere si-
militudines. Sin autẽ inquit, confitebitur habita argu-
mentatio concludenda est. deinde inquit si tacebit, duo
facies, aut responsionem de eo elicies, aut si respondere
noluerit, quia genus confessionis est taciturnitas, conclu
denda est argumentatio. Ita inquit, hoc genus argu-
mentandi tripartitum semper est. C. prima inquit,
pars constat ex una similitudine, pluribus'ue, ut in hoc

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ipso exemplo confessionem tacentium confirmat Aspasia, & tu inquit, mulier uirum optimum uis habere, et tu Xenophō uxorē habere lectissimā maxime cupis. Deīde ex hac confessione q̄d conficiatur ostendit. Quare inq̄t, nisi hoc perfeceritis, ut neq; uir melior neq; femina lectior in terris sit. dedit supra philosophicæ inductionis exemplū, dat nunc in rhetorica, non quo inquit, diuersa præcepta sint, sed ne q̄s forte præceptū in philosophia datum in rhetorica uidere nō possit. Exēplum autē nūc ponit apud græcos ꝑuagatū, cuius exēpli huiusmodi thema est. Epaminundas ī pator cum ei successum fuisset, retinuit apud se exercitū aliquot amplius diebus, quàm ex lege oportebat, illis ipsis diebus lacedæmonios funditus euertit ac uicit. Accusatur q̄ cō tra legem exercitum retinuerit. Proponitur autem hic tacita exceptione lex illa qui successori ex lege exercitum statim non tradiderit, pœnas soluat. In hoc themate potest quidem esse compensatiuus status principalis, feci, sed profui. Verū secunda cōflictio in scripto et uoluntate cōsistit. Scripto utitur accusator qui dicit à uerbis legis recedi nō oportere. Voluntate utitur Epaminūdas qui dicit legem iubere q̄dē exercitum tradi, sed si nihil urgeat. Alioqui si reipublicæ causa paucis diebus retineatur, nullā pœnam subesse retinenti. Itaque hic inductionem potest facere accusator ille, qui contra sententiam legis scripta defendit, & similitudinē non extra causam, sed ex eadem causa facit. Si inquit, Epaminundas id, quod ait legis scriptorem sensisse ad legem suis uerbis addat. i. damnādū esse q̄ exercitū nō tradat præter eū qui reip. causa retinuerit, hoc si ad-

Compensatiuus status

dat, nunqd pati potestis? non opinor. Deinde si hoc .i. legi additum uos uestra authoritate ad populum feratis, nunqd id populus patietur? nō patietur. ergo inqt qđ addi ad legem per uerba nō potest, id tanquā additū sit sequi nō debetis, q̄ si inqt sententiam scriptoris neq; Epaminundæ neq; nostris literis uidemus corrigi posse, multo magis illud re ipsa, & iudicio uestro mutari nō potest, quod ne uerbo quidem mutari potest. Verum hoc scire debemus in dialogis sermonem esse nō dictionem. Dictionem autē esse oratoris in ciuilibus causis, iccirco ait. Aut aliter hoc in sermone atq; in dicēdo sit utendum. Sermo philosophi. Dictio oratoris. Oratio autem potest et ad dialogum conuenire si sit paulo splēdidior elocutio, proprium tamē oratoris est. deinde notare debemus omnes magistratus prætores appellatos, ut hic cū Epaminundas thebanorum īpator quod ei qui sibi ex lege prætor successerat, cū imperatori succedere debeat imperator. C. Ratiocinatio est oratio ex ipsa re probabile aliquid eliciens, quod expositum, et p se cognitum sua se ui, et ratione confirmet. V. Argumentationum duæ partes sunt, inductio, & ratiocinatio. De inductione iā dictū est, nūc de ratiocinatione tractatus est .i. de syllogismus. Verum, ut ad genus speciem referamus, syllogismus non argumenti nomen est, sed argumentationis. Ita inductio non inueniendi modus est, sed forma dicendi. Quamobrem sic definiuit ratiocinationem .i. syllogismum. Ratiocinatio est inquit, oratio ex ipsa re probabile aliquid eliciens, q̄ expositum, & ex se cognitum sua se ui, et ratione confirmet. Et in hac definitione multa cōmunia esse possunt cū idu

Sermo . phi.
Dictio oratoris.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

ctione. Nam quod ait oratio ex ipsa re probabile aliquid eliciens tam ratiocinationis est, quàm inductionis. hoc autem propriũ ratiocinationis, quod ait, quod expositum, & per se cognitum sua se ui, & ratione confirmet. Inductio enim non per se cognoscitur, neq; sua se ui, & ratione confirmat, sed ut fidem faciat, probandæ rei similitudines ante præcedunt. Recte itaq; ratiocinatio definita est, idest oratio, quæ ex confesso argumẽtum continens non similitudine, sed per se cognoscitur, & sua se ui, & ratione confirmat. uerum ꝙ diximus ex confesso argumentum continens. nisi enim quis confiteatur, quia inimicus fuit, non erit argumentum. si inimicus fuit, occidit. sed si confiteatur inimicum, argumẽtũ probabile fit. si igitur inimicus fuit, occidit. C. Hoc de genere, qui diligentius considerandum putauerunt, V. Ratiocinatio est igitur oratio per se cognita, ac sua ui, & ratione confirmata ex re confessa, sumptum ad fidem proferens argumentum. uerum ut diximus, hæc oratio est pertinens ad syllogismos. Syllogismorum autem multi quinq;, multi plurimas partes, multi inquit, tres esse dixerunt. sed utrorumq; inquit, rationes debemus inspicere, quia & breuis inspectio est, & oratori res necessaria. Opus quidem inquit, utrorũq; consimile est. nam alteruter, & propositionem habet, & approbationem propositionis. & rursus assumptionẽ, & approbationem assumptionis, & conclusionem. Verum inquit, qui syllogismum in quinq; partes diuidũt, has singulas partes numerant, ut propositio una pars sit. approbatio propositionis altera, ita et in assumptione, idest approbatione assumptionis, ut quinta pars sit

conclusio.

conclusio. Illi autem qui tres partes in syllogismis esse contendunt propositionem, & approbationem, propositionis unã partem numerant. Rursus assumptionem et approbationem assumptionis alterã partem numerãt, tertiã uero conclusionem. ita utrorũq; opus simile. sed in membris operis numerus diuersus. Iã uero quinquepartiti syllogismi, siue tripartiti in ipsis libris exempla poterimus agnoscere. uerũ quaedam praecepta in his partibus posita intelligamus. propositio inquit, generalis in suo esse debet, & id qđ assumendũ est, in se necessario continens. Approbatio.n. multis uerbis, & diuersis rationibus facienda est. Assumptio uero ex ui propositionis capienda est, ut hic assumptio est nihil autem melius consilio, q̃ omnis mundus administratur. haec assumptio ex ui propositionis assumpta est. quae est.n. propositio. melius accurantur, quae consilio reguntur, q̃ quae sine consilio administrantur. deinde inquit, etiã assumptionis approbatio multis rationibus faciẽda est. Extrema cóclusio est, quae quatuor modis fit, quos modos alio in loco ostendemus cum de bipartito syllogismo coeperimus habere tractatum. quinquepartitam igitur hoc pacto putant esse argumentationem. Qui inquit, quinque partitam esse dicunt argumentationem, hoc afferunt, quod supra ostendimus. i. separari propositionem ab approbatione sua, & rursus assumptionem ab approbatione sua. qui autem tripartitam esse dicunt, illi inquit, qui tripartitam argumentationem esse contendunt, eodem modo quidem tractant argumentationem. nam et propositiones hẽnt, & approbationes, & rursus assumptionem cum approbationibus suis. Sed haec bina con=

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

nectunt, & reddunt singula, ut propositionem cum approbatione sua simul iungant, et rursum assumptionẽ, & approbationem eius unum efficiant. Negant autem recte, neq; propositionem, neq; assumptionẽ dici, nisi fuerint approbata, tuncq; esse aiũt propositionem argumẽtationis si approbata sit. Sin autem approbata non sit, esse qdem propositionem, sed argumenti non argumentationis, in qua argumentatione latior, et expolitior elocutio est. itaq; qui hoc contendunt, negant esse amplius, q̃ tripartitam argumentationem. ab his Cicero dissentit, & contra disputat, probatq; illorum sententiam, q dicunt quinquepartitam argumentationem. itaq; hoc Cicero secundum artem testibus & argumentis probat, testibus sic. C. quam omnes inquit, ab Aristotele, & Theophrasto profecti maxime secuti sunt. V. Nam quemadmodũ inquit, superius argumentationis genus, idest inductionis Socrates maxime, & omnes socratici tractauerunt, ita hoc genus argumentationis .i. ratiocinatio quinquepartita ab Aristotele, & Theophrasto, uel peripatheticis frequẽtatum, atq; tractatum est. sed quia orator Rhetiricam scribens importune pene philosophos ad testimonium uocat, quia de dialectica iste tractatus est, recte philosophos sibi adhibet, quia Rhetoricam scribit. adiungit & multos oratores elegantissimos, atq; artificiosissimos iudicatos, qui usi sunt hac argumentatione quinquepartita. deinde inquit, a Rhetoribus his qui elegantissimi, atq; artificiosissimi putati sunt. itaq; testibus probauit non errare illos, qui asserant quinquepartitam argumentationem, sed quia poterat dici Ciceroni etiam illi quos commemoras errauerunt,

uerunt, ostendit se exemplum non temere illorum se-
cutum, probatq; argumentis suis non errare eos, qui
quinquepartitam argumentationem, errare autem eos ꝗ
tripartitam esse contendant. itaq; hæc est quæstio utrũ
tripartita, an quadripartita, an quinquepartita sit argu
mẽtatio. Cicero multis syllogismis suis nũc quinquepar
titis, nunc tripartitis probat quinquepartitam esse ar
gumentationem. & primo asserit propositionem, &
apprbationem inter se esse diuersa, in qua assertione
primo argumenti, deinde exempli est syllogismus. de
hinc simili ratione asserit assumptionem, & appro-
bationem eius inter se esse diuersas. in qua rursus as-
sertione primo argumenti, deinde exempli est syllo-
gismus. itaque postquam probauit propositionem, &
assumptionem ab approbationibus suis longe esse se-
paratas, concludit commode partitos esse eos, qui quin
quepartitam dixerunt argumentationẽ. C. Quin-
que igitur partes sunt eius argumentationis, quæ per
ratiocinationem tractatur. V. Illius autem argumen
tationis, quæ per inductionem tractatur, tripartita est
argumentatio. uerum hoc in primis tenere debemus, ar
gumentum nunc uicinum esse quæstioni, nunc à quæstio
ne longinquum. argumentum enim prolatum nũc ipsi Argum. loc9.
quæstioni prodest, nunc ei rei, quæ uicina est quæstio-
ni. itaque argumentum nunc uicinum est quæstioni,
nunc loco tertio, nunc quarto, nunc quinto nasci-
tur. Aristoteles autem dicit etiam loco decimo posse
fieri argumentum. Sed cum sæpe argumentum tam
longe à quæstione sit, hoc tantum syllogismi est, ut
id, quod longe à quæstione est, eidem quæstioni di-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

cendi ratiocinatione coniūgat. ac uicinum argumentum
tale est. quoniam hic inimicus fuit occidit longe à quæ-
stione, argumentum tale est. inimicus occidit. hoc quia ge
nerale est, primo disserēdum est utrum inimicus semꝑ
occidat. quod postquam asserueris non statim probas
hunc occidisse, sed ad hoc proficit, ut rursus doceas hūc
inimicum fuisse. quod postquam asserueris, hunc inimi
cum fuisse, tunc demum redis ad quæstionem. ergo hic,
quia inimicus fuit, occidit. Deinde longe primum argu
mentum etiam illic licet animaduertere, ubi Cicero re
darguit Hermagoram non recte sub qualitate posuisse
deliberationem, & demonstrationem, ubi primum do-
cet genera esse causarum. quod si genera sunt causarū,
partes generis causæ esse non posse, ut si partes generis
causæ esse non possunt, multo magis partes partium esse
non posse. postremo redit ad quæstionem. Male igitur
deliberatio & demonstratio sub qualitate ponuntur.
itaq; argumentum nunc longe à quæstione est, nūc ui-
cinum est quæstioni. Deinde debemus hoc animaduerte
re argumentum quodcunq; sumimus, utrum in genere
sit, an in specie. si in genere, sine dubitatione propone
re debemus, deinde approbare eandem propositio-
nem tertio loco speciem assumere. Quarto loco assum-
ptionem speciei multis rationibus approbare. postre-
mo concludere. Huius syllogismi subijciamus exemplū
illud ipsum Epaminūdæ. C. Omnes leges iudices ad
commodum reip. referre oportet, & cætera, V. hæc
propositio est generalis sine ulla dubitatione. deinde
approbat eandem propositionem. C. Ea enim uirtu-
te, & sapientia maiores nostri fuerunt, etc. V. Ter-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.1.2.34

tio loco spēs assumitur. C. Ergo in hoc quoq; iudicio desinite literas legis pscrutari, &c. V. Quarto loco approbat assumptionē. C. Considerate qd magis utile fuit Thebanis, q̄ Lacedæmonios opprim.? et cætera. V. Postremo cōcludit. C. Quod si leges omnes &c. V. Hoc aūt argumentum lōge à quæstione petitum cognoscimus facile. argumentū uero qđ in specie est, semp cum dubitatiōe proponitur. si hoc est, illud igitur nō est. aut hoc faciamus, aut illud faciamus. Verū cum in propositione sic ē, dicitur, propositio hypothetica dicitur. argumentū igitur, qđ in specie est, debet semp cū dubitatiōe proponi. huius propositionis facienda est approbatio. deinde assumptio eiusdem spēi facienda est p eandem spēm, sed p confirmationem, cuius assumptionis facienda est approbatio. tūc erit postrema cōclusio. Talis in Miloniana oratiōe syllogismus est. Si inquit, doceo cās fuisse Clodio ut occideret Milonem, probo insidiatorē. hāc propositionem approbauit. & si boni ne magno qdem emolumento impelluntur ad fraudem, improbi sæpe paruo. deinde ipsam spēm assumit p confirmationem. habuit aūt cās Clodius. Hāc rursus assumptionem multis rationibus approbat. postremo concludit. quare si habuit causas Clodius, ut occideret Milonem, constat insidiatorem fuisse. ergo quoties argumentum in genere fuerit, species assumenda est. quoties argumentum in specie fuerit, ipsa species assumenda est, sed per confirmationem. Hoc autem tenere debemus in propositione uim totius argumentationis consistere. Siue autem in genere, siue in specie sit propositio, ex ipsa tamen semper generatur assumptio. Docuit itaq; quin-

Propositio Hypothetica.

Cic. locus.

quepartitam argumentationem per exemplum Epaminundæ. Deinde docuit quadripartitam argumentationem duobus modis nūc propositionis approbatione, nunc assumptionis approbatione sublata. Deinde docuit tripartitam argumentationem utraq; approbatione sublata. nunc quæstio est, an sit bipartita argumentatio. C. Si pepit, uirgo nō est. peperit autem. V. Multi dicunt esse bipartitam argumentationem hac ratione. Si inquiunt approbationes sæpe, q a manifestæ sunt, subtrahuntur, cur non & conclusio cum manifesta est, subtrahatur, ut sit bipartita argumentatio per propositionem, & assumptionem. si peperit, uirgo non est. peperit autem. Cicero hanc illorum sententiam reprehēdit, dicitq; semper argumentationem concludendā esse, nec unquam tamen utendum esse manifesta conclusione. Tunc autem hoc fieri posse, si conclusionum genera cognoscamus. sunt autem quatuor. Quarum conclusionum una talis cum breuiter conclusionis facimus propositionis & assumptionis, & post adiungimus id, quod ex omni argumentatione cōficitur. Dat autem ipse exemplum. C. Quod si leges omnes ad utilitatem reip. referri conuenit, hic autem saluti reip. profuit, profecto non potest eodem facto, & saluti communi consuluisse, & legibus non obtemperasse. V. Secūda autem conclusio talis est, ut argumentatio ex contrario concludatur, et dat exemplum. C. Summa igitur amentia est, in eorum fide spem habere, quorum perfidia toties deceptus sis. V. Propositio enim huius syllogismi talis est. C. Qui sæpe numero nos per fidem fefellerunt, eorum orationi fidem habere nō debemus.

bemus.

bemus. V. Hoc postquam probatum est, ita concludi oportuit. igitur Carthaginensibus fidem non habere debemus. sed contrarium potius in conclusione constituit. summa igitur amentia est in eorum fide spem habere, quorum perfidia toties deceptus sis. Tertia conclusio talis est, ut id solum, quod ex omni argumentatione conficitur inferamus. & dat exemplum C. urbem igitur diruamus, V. Quarta conclusio talis est, cum nō id, quod conficitur, in conclusione ponimus, sed id, quod eam rem, quæ conficitur, consequatur. & dat exemplum. C. Si peperit, cum uiro concubuit peperit autem, V. Hic conficitur. C. cum uiro igitur concubuit. V. Sed hoc in conclusione, quia manifestum est, non ponit. sed illud ponit, quod manifestum ipsam conclusionem consequitur. C. igitur fecit incestum, V. & enim si cum uiro concubuit, id consequitur, ut fecerit incestum. antiqui autem quemcunq; hominum coitum incestum appellabant. C. Quare in longis argumentationibus, V. Dat præceptum, ut sciamus, qua conclusione unaquæq; argumentatio concludenda sit. Quoties inquit, longa fuerit argumentatio, aut propter memoriam conductiones facere in cōclusione debemus. aut si erunt in memoria, quæ supradicta sunt, argumentatio nobis ex contrario concludenda est. Verum longa argumentatio non partibus, sed mensura partium constat. idest non quinquepartita, aut quadripartita argumentatio longa est. Sed in quacunque argumentatione quoties latiores fuerint approbationes, tunc longæ erunt argumentationes. Ita & quinquepartita argumentatio ex modo approbationum

Ifidis non credendū.

breuis poterit inueniri. Quare iqt, quæcunq; lógā argumentatio fuerit, duobus modis concludenda est. aut per conductionem idst συναγωγὴν, aut per contrarium. Quoties autem breuis fuerit argumentatio, hoc solo quod conficitur, concludenda est. In illis uero argumentationibus, quæ exitum manifestum habent, consecutionem ponere in conclusione debemus. C. Si qui autem ex una quaq; parte putabunt constare argumentationem, V. Reprehendit etiam illos qui ex una parte dicunt fieri posse argumentationem. Hi inquit, errãt de nominis ambiguitate. Nam argumentatio duas significationes habet, et argumenti, & argumentationis. Quare cum dicunt, si peperit, cum uiro concubuit, inuentum proferunt non expolitionem, idest argumentũ proferunt non argumentationem. Sed talis argumentatio esse non potest nisi cum expolita profertur oratio. Eodem modo inquit, et illi errant qui dicunt aliquãdo subtrahi posse nunc propositionem nunc assumptionem. Nam quoniam utraq; harum monet auditorem, neutra necesse est subtrahatur expolitioni. Itaq; magnopere studendum est quia inuentio cunctis oratoribus cõmunis est. Sed ipsi oratores dicendi modo aut optimi sunt, aut mediocres, aut infimi. C. Variare autẽ orationem magnopere oportebit. V. propter fastidia uaria inquit, uti oratione debemus, ut nunc per inductionem argumentationem argumentemur nunc per ratiocinationem. Deinde in ratiocinationibus, nunc quinquepartitam, nunc quadripartitam, nunc tripartitam faciamus argumentationem. Deinde, ut nõ semper prima sit propositio, sed aliquando assumptio prima sit.

Hæc inquit, ut melius inspiciamus, aut inscribamus ipsi, & nos exerceamus, aut si id piget facere, ea quæ supra posita sunt exempla, uideamus, & in ipsis hanc exerceamus uarietatem. Illud autem præcipit syllogismos omnes in dialectica contineri, hos paucos inde deriuatos qui oratori conuenire uidebantur. Denique isti nō syllogismi sed epicheremata dicuntur.

C. REprehensio est, per quam argumentando aduersariorum confirmatio diluitur, aut infirmatur, aut alleuiatur. V. Iā de quatuor ptibus orationis dictum est, de exordio, de narratione, de partitione, de confirmatione. Nunc secundum ordinē de reprehensione tractandū est. Reprehensio est oratio quæ post nostram confirmationē aduersariorū cōfirmationē reprehēdit. hæc duo agit, aut omnino tollit, quod aduersarius dixit, aut infirmat, ac leuius reddit. Verum ipsa reprehēsio ex illis locis argumentorū capitur, ex qbus confirmatio. i. ex attributis psonæ, & attributis negotio. materia enim argumentorū communis est tam confirmanti, quā reprehendenti. & cū tria sint data confirmationi, materia, argumentum, argumētatio, materiā non reprehendimus quæ nuda atque cōmunis est, sed argumentū, aut argumentationē, reprehēdimus. & quoniam in confirmationem uel reprehensionem cōmuniter hactenus præcepta tradidimus, debemus scire certos modos reprehensionis. sunt autem quatuor principales modi. Si aut sumpta reprehendamus, aut conclusionem, aut genus argumentationis. At si hæc tria nullo modo reprehendi poterunt, quod extremum est], facere debemus, ut aliud contra argu-

mentum firmum, aut firmius proferamus. Sumpta sunt quæcunq; nobis ad fidem summus. ad fidem autem summus argumentum. ergo argumenta sumpta sunt. & quoniam argumentum non nisi ex confesso fit, recte ea quæ ex confessis argumenta summus, sumpta dicuntur. Sunt autem sumpta semper quatuor probabilia, tria necessaria. Probabile & enim argumentum in quatuor diuiditur. Credibile, signum, Comparabile, iudicatum. Necessarium in tria diuiditur. Complexionem, enumeratione, simplicem conclusionem itaq; quia septem argumenta septem sumpta sunt, de quibus argumentis cum aduersarius quodcunque sibi ad fidem sumpserit, tu cõtinuo certis modis poteris reprehendere. quos modos à Cicerone traditos in singula sumpta reprehendenda diligenter debemus attendere atque retinere. C. Quod pro credibili sumptum erit, id infirmabitur, si aut perspicue falsum erit, hoc modo. V. Enumerauit septem esse sumpta. Nũc docet unumquodq; sumptũ quot modis reprehẽdi possit, et à probabili argumento incipit, in quo quatuor continentur. Credibile, signum, Comparabile, Iudicatum. Itaq; inquit, si aliquid ab aduersario pro credibili argumento fuerit prolatum, quinq; id modis possumus reprehendere. Si aut inquit, quod solidum, aut primum est argumentum, ipsum falsum esse doceamus. Aut si ex contraria quoque parte credibile esse monstremus, aut si omnino erit incredibile, aut si id, quod paucorum est, omnium esse dicatur, aut si id, quod raro contigit, fieri omnino denegetur. Falsum est, quod in re falsum est, & quod omnino aliter esse contendimus, sicut ipse ait.